

Toimittanut Päivi Rahmel

TARINALLISUUS PEDAGOGIIKASSA

TARU

oppimateriaalipankki

 Metropolia

TARINALLISUUS PEDAGOGIIKASSA

TARU

oppimateriaalipankki

Toimittanut Päivi Rahmel

Tarinallisuus pedagogiikassa – TARU-oppimateriaalipankki

2. uusittu painos

© Metropolia Ammattikorkeakoulu ja tekijät 2019, 2021

Julkaisija: Metropolia Ammattikorkeakoulu

Toimittaja: Päivi Rahmel

Layout ja taitto: Mainospalvelu Kristasta Oy, Krista Jännäri

Kuvat: Päivi Rahmel ja Pixabay

Metropolia Ammattikorkeakoulun julkaisuja

OIVA-sarja 36

Helsinki 2021

ISBN 978-952-328-296-4 (pdf)

ISSN 2490-2055 (pdf)

www.metropolia.fi/julkaisut

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä pois lukien siinä olevat kuvat.

Julkaisu on tuotettu osana opettajien Tarinateatteri opetuksessa- ja Tarinateatteri koulussa- eli tutummin TARU-täydennyskoulutuksia, joita rahoitti Opetushallitus. Ensimmäisessä koulutuksessa syvennyttiin tarinalliseen ajatteluun, tarinallisten rakenteiden ja draamallisten työtapojen soveltamiseen mm. ilmiöoppimisessa. Toisessa prosessissa tutkittiin tarinallisuuden mahdollisuuksia hyvinvoinnin lähteenä. Koulutus toteutettiin Metropolia Ammattikorkeakoulussa vuosina 2018–2019. Tämä opas on uudistettu painos alun perin vuonna 2019 ilmestyneestä verkkojulkaisusta.

Sisällys

	Esipuhe	5
1	OLIPA KERRAN	6
	Miksi tarinallisuutta?	7
2	TARINALLISUUDEN PERUSTEET	8
	Tarinallisuuden lähtökohtia	9
	Empatian ja eettisyyden äärellä	9
	Voiman ja vallan taikasauva	9
	Aristotelinen draaman kaari	10
	Tarinallisuus opetuksessa	10
	Johdatus dramaturgiaan	11
	Narratiivinen pedagogiikka – kokonaisvaltainen lähestymistapa	14
	Tarinallisuuden menetelmiä	18
	Tarinateatteri	22
3	TARINALLISUUS JA HYVINVOINTI	25
	Hyvinvointi rakentuu arvostuksesta ja kohtaavasta vuorovaikutuksesta	26
	Luovuuden kehä	27
	Narratiivinen ajattelu	28
	Arkkityypit	29
	Sankarin matka	30
	Hyvinvointi ja sen kerroksellisuus	31
	Organisaatio	53
4	SOVELTAMISIDEOITA	57
	Harjoitteita	58
	Tuntivinkkejä	99
	Projekteja	116
5	OPETTAJAT TARINANKERTOJINA	151
	Haikuja	152
	Raapaleita	153
	Organisaatioiden tarinoita	159
	Tarina-aarteita	167
6	TARU-HANKKEET	176
	TARUN tarina – oppimateriaalipankin synty	177
	TARU 2018 -koulutus pähkinänkuoressa	179
	Koulutuksessa oli osallistujia ympäri Suomea	180
	Koulutuksen osallistujat monelta eri koulutusalueelta	180
	Tarinallisuus ja hyvinvointi TARU2	181
7	TEKIJÄT	182
	Lähteet	184

Esipuhe

Tervetuloa tarinallisuuden aarteille

Olet löytänyt TARU-materiaalipankin! Tämä kokonaisuus johdattaa sinut tarinalliseen ajatteluun ja löydät konkreettisia vinkkejä sen pedagogiseen soveltamiseen. Julkaisun toisessa osassa voit tutustua tarinallisuuteen hyvinvoinnin edistäjänä.

Materiaali on koottu Opetushallituksen rahoittamien ja Metropolia Ammattikorkeakoulun toteuttamien, opettajille suunnattujen Tarinallisuus koulussa- ja Tarinallisuus opetuksessa -täydennyskoulutusten loppukoontina.

Koulutuksesta on vastannut Metropolian soveltavan draaman ja ryhmän ohjaamisen lehtori KM, psykodraama- ja tarinateatterikouluttaja TEP, TO Päivi Rahmel. Hän on myös koonnut materiaalin ja kirjoittanut sen tekstit sekä osan harjoitteista. Koulutukseen osallistuneet opettajat eri asteilta ovat luoneet paljon konkreettisia tunti- ja projektivinkkejä kaikkien opettajien iloksi. Kirjasta löytyy myös opettajien kirjoittamia haikuja, raapaleita ja tarinoita. Teksteissä esiintyvät lyhyet lainaukset ovat heidän oppimispäiväkirjoistaan heidän luvullaan poimittuja kommentteja tai ryhmätilanteista mieleen jääneitä lausahduksia.

Tartu tarinoiden lumoukseen!

1

Olipa kerran

Miksi tarinallisuutta?

Tarinallisuus opetuksessa

- Tarinat koskettavat ja liittävät ihmisiä toisiinsa.
- Tarinallinen opetus herättää kiinnostuksen.
- Tarinat luovat kokonaisuuksia opittavista asioista.
- Tarina antaa innostavan viitekehyksen ilmiöiden tutkimiseen.
- Tarinan dramaturgia luo intensiivisyyttä opetuksen rakenteeseen.
- Tarinat mahdollistavat tunnetason kokemuksia opittavaan asiaan.
- Tarinat opettavat empatiaa.
- Tarinat synnyttävät merkityksiä.
- Meistä jokainen on tarina, joka kannattaa löytää.

Elämä on täynnä tarinoita, loputtomasti uudistuvia ja ikuisesti jostakin ihmisille yhteisestä kertovia sanoituksia eletystä. Jokaisen elämä on myös tarina ja jokainen on oman elämänsä käsikirjoittaja. Koulu elää tarinoissa, sillä siellä sattuu ja tapahtuu. Uusi elämä löytää oppimispolkujaan ja kamppailee vastaan tulevien haasteiden kanssa. Koulu voi elää myös oppimisessa, joka saa tietoisesti tarinallisen hahmon, rakenteen ja ajattelun. Silloin opetuksessa ja oppimisessa on aiheita, hahmoja, käännekohtia ja uuden kohtaamista. Ne kiinnittävät osallistujat prosessiin, jossa haluaa tietää lisää. Näissä seikkailuissa jokin itselle ja ryhmälle merkityksellinen tulee löydettyksi, kerrotuksi ja koettuun syntyy merkitys.

Merkityksen löytäminen sille, mitä teemme, on ensiarvoisen tärkeää. Se rakentaa mielekkyyttä ja motivoi etenemään, näkemään vaivaa ja oppimaan uutta. Tarinallisuus on hieno tapa luoda tuota merkityksellisyyttä koulutyöhön. Se rakentaa iloa ja jännitystä tekemiseen. Parhaimmillaan sen avulla tuetaan oppilaan identiteetin rakentumista hänen omaa tarinaa löytäen ja sitä kunnioittaen.

Tarinallisuus tarjoaa myös merkittäviä mahdollisuuksia vuorovaikutuksen kehittämiseen, ryhmän koheesion synnyttämiseen ja yhteisten asioiden narratiiviseen tutkimiseen. Tässä oppaassa esitellään perusajatuksia erilaisista draamamenetelmistä, joiden avulla tarinallisuutta voi löytää ja opittua elävöittää, syventää ja liittää erillisiä kokonaisuuksia toisiinsa. Toimintatavat antavat kattavan menetelmäkokonaisuuden tunnetaitojen oppimiseen. Opettaja voi löytää tarinallisuudesta opetustaan rikastuttavan maailman ja lahjoittaa oppilailleen syviä muistoja koulutyön arjesta ja juhlasta.

2

Tarinallisuuden perusteet

Tarinallisuuden lähtökohtia

Ihmiset ovat kautta aikojen kerääntyneet yhteen kertomaan kokemastaan. Ihmisen aivot ovat rakentuneet sekä loogis-analyttiseen että narratiiviseen ajatteluun (Bruner 1986; Ketonen 2008). Loogis-analyttinen ajattelu tutkii asioita toisiin asioihin pohjautuen ja etsii asioihin liittyvää logiikkaa. Narratiivinen ajattelu luo ehyttä kertomusta, täydentää avoimia kohtia omilla kokemuksilla ja subjektiivisilla näkökulmilla. Ihmisellä on luontainen tarve luoda kokonaiskuva elämässä tapahtuvista ilmiöistä, ja jännitteet herättävät kiinnostuksemme siihen, mitä asioille tapahtuu tai miten jollekulle elämässä käy.

Tarinoita kerrotaan sekä fiktiivisistä eli kokonaan kuvitelluista tapahtumista että todellisista, oikeasti jollekin tapahtuneista asioista. Koulussa tarinallisuutta voidaan lähestyä molemmista näkökulmista. Opettajan on kuitenkin antoisaa erottaa näkökulmat toisistaan ja harkita, mikä lähestymistapa sopii mihinkin tavoitteeseen. Tässä ajassa, jossa faktat ja fiktio sekoittuvat jopa pelottavalla tavalla, on tärkeää oppia tunnistamaan tarinan voima sekä tarun ja toden ero (Torkki 2014).

Empatian ja eettisyyden äärellä

Hyvät tarinat tempaavat kuulijan mukaansa. Kun kuulemme hyvän tarinan, voimme mielikuvituksessamme eläytyä siinä kerrottaviin todellisuuksiin ja erilaisten ihmisten kohtaloihin. Kertomuksia lukiessamme tai niitä kuullessamme voimme saada uutta tietoa ja laajentaa ymmärrystämme ihmisestä, elämästä, kulttuureista, historiasta ja erilaisista elinolosuhteista. Uuden tiedon muistaminen helpottuu tarinoiden myötä. Samaistuminen ihmisten elämäntapahtumiin kehittää empaattisuuttamme ja syventää kokemustamme ihmisyydestä. Tarinoissa ovat usein läsnä ikiaikaiset kysymykset oikeasta ja väärästä. Ne mahdollistavat moraalisten kysymysten pohtimisen (Jantunen 2000). Eettisen näkökulman esille tuominen elämän valintoihin liittyvissä kysymyksissä liittyy ajankohtaisella ja tärkeällä tavalla yhteiskuntamme tilaan, jossa monet arvot kamppailevat keskenään.

Voiman ja vallan taikasauva

Juhana Torkki (2014) kertoo kirjassaan Tarinan valta laajasti siitä, kuinka hyvä tarina on vallan lähtökohta. Valta voi olla poliittista valtaa tai markkinavaltaa. Sitä seurataan, jolla on paras tarina. Siihen uskotaan, joka osaa kertoa meitä koskettavista asioista meitä syködyttävällä tavalla. Sen tuotteita ostetaan, joka loihtii omalleen parhaan tarinan, johon kuulija haluaa samaistua. Sitä kuunnellaan, joka kertoo mukaansatempaavasti.

Tänä "totuuden jälkeisenä aikakautena" on tärkeää olla hyvin tietoinen siitä, miten kykenee erottamaan tosiasiat kuvitelluista, jotta oma päätöksenteko pohjautuu tosiasioihin. Yhtä tärkeää on myös oppia itse ja opettaa seuraavaa sukupolvea kertomaan ja luomaan hyviä tarinoita, tunnistamaan niiden elementtejä ja nauttimaan koskettavasta kerronnasta

Aristotelinen draaman kaari

Tarinoilla on Aristotelisen ajattelun mukaan alku, keskikohta ja loppu. Tuolle jännteelle rakentuu jokin tapahtuma, joka tarinan päähenkilölle jossain ajassa ja paikassa tapahtuu, alun vääjäämättömänä seurauksena. Tapahtumista syntyvään tarinaan kuuluu jännitteitä ja käännteitä, joiden kautta sankarimme selviytyvät tavalla tai toisella eteen päin ja toteuttavat elämänsä vaiheita sisäisten päämääriensä ohjaamana. Klassiset sadut ja tarinat noudattavat tätä rakennetta. Myöhemmin on syntynyt uutta dramaturgiaa, joka voi hahmottaa tarinoita myös muilla rakenteilla, mutta perinteinen draaman kaari koukuttaa meidät nopeasti tarinan lumoukseen.

Tarinallisuus opetuksessa

Pienten lasten opetukseen on perinteisesti liitetty tarinallisuutta. Usein sen voimaa ja mahdollisuuksia ei tunneta nuorten ja aikuisten maailmaan sovellettuna. Prosessimaisessa opetuksessa ja ilmiöiden tutkimisessa tarinallisuuteen liittyvä dramaturginen ajattelu, juonen etenemisen rakenne ja tarinoiden jännitteet voisivat merkittävästi rikastuttaa oppimista. Tarinat vahvistavat asioiden merkityksellisyyttä ja vaikuttavat aivokemiaamme uskomattoman positiivisella, oppimista edistävällä tavalla.

THE MAGICAL SCIENCE OF STORYTELLING David JP Phillips | TEDXStockholm

Katso video ja kuule, miten opetus vaikuttaa oppijan aivokemiaan. Mieti, mitä tämä voisi tarkoittaa omassa opetuksessasi.

Johdatus dramaturgiaan

Dramaturgialla tarkoitetaan sitä rakennetta, jolla asiat liitetään toisiinsa. Dramaturgin työssä henkilö miettii, kenestä ja keistä tarina kertoo. Hän tutkii hahmojensa ominaisuuksia, luonnetta ja taipumuksia. Hän miettii heidän motivaationsa perusteita, toimintonsa suuntaa ja niihin liittyviä jännitteitä. Hän valitsee, missä ajassa ja missä järjestyksessä tapahtumat seuraavat toisiaan. Dramaturgin työ liittyy usein tarinoiden ja näytelmien kirjoittamisen lisäksi niiden dramatisoimiseen eli sovittamiseen näytelmiksi. Tarinallisuutta rakastavan opettajan on hyvä tietää hyppysellinen dramaturgiasta, jotta tietää jotakin siitä, miten tarina rakennetaan.

Dramaturgista ajattelua voi soveltaa myös tapahtumien, oppimistilanteiden ja juhlien rakentamiseen. Dramaturgia antaa rakenteen hyvin etenevälle toiminnalle ja säätelee toiminnassa syntyvää intensiteettiä. Hyvin tehty dramaturgia tukee kiinnostuksen heräämistä, ylläpitoa ja prosessin ehjää päättämistä.

Dramaturgian lajit

Erilaiset kerronnan, dramaturgian lajit tarjoavat erilaisia näkökulmia elämään ja herättävät meitä pohtimaan ilmiötä monenlaisista todellisuuksista käsin.

Keskeiset dramaturgian lajit ovat

- Aristotelinen
- Eepinen
- Absurdi
- Devising

Aristotelisessa dramaturgiassa toteutuu aina alku, keskikohta ja loppu. Keskeistä on eläytyminen usein viattoman sankarin vastoinkäymisiin ja niistä selviytymiseen. Tärkeää on samaistumisen kautta syntyvä katharttinen, puhdistava kokemus ja tunteiden puhdistuminen. (Aristoteles 1998, 2012; oppimateriaalit.wiki.com.)

Eepinen dramaturgia korostaa etäännyttämisen tärkeyttä ja ajatteluun herättelyä. Tapahtumia ei haluta (kuten aristotelisessä dramaturgiassa) esittää luonnollisina ja väistämättöminä. (Heinonen & Reitala 2001; oppimateriaalit.wiki.com.)

Absurdi dramaturgia kertoo elämän absurdiudesta. Kaikki ei aina mene odotusten mukaan eikä pääty onnellisesti. Absurdi pyrkii kieltämään perinteisen dramaturgian takana olevan länsimaisen logiikan. (Heinonen & Reitala 2001, 45.) Logiikan sijasta käytetään mm. runollista kieltä ja hölynpölyä (Esslin 1976). Absurdi sijoittuu unenomaiseen fantasiamaailmaan, jossa mikä tahansa on mahdollista (Esslin 1961, 328).

Devising, aihehättöinen dramaturgia, syntyy tutkimusmatkana ja yhteisön kehittämänä kokonaisuutena jostakin valitusta aiheesta. Ryhmä luo tarinaa monin eri tavoin ja käsittelee teemoja esimerkiksi liikkeen, improvisoinnin, kuvallisen ilmaisun tai keskustelun kautta. (<https://www.teatterimuseo.fi/oppimateriaalit/labra/kone.html>; oppimateriaalit.wiki.com; Koskenniemi 2007.)

Tarinoiden jännitteet ja juonen käännteet

Henkilöhahmojen tahto suuntautuu aina johonkin. On kiinnostavaa tunnistaa, mikä kenellekin on tärkeää ja mihin hän pyrkii. Jännitteet syntyvät niistä vastavoimista, jotka estävät tavoitteiden toteutumista. Koko tarinan voima ja jännite kulkevat mukana tässä taistelussa, ja kuulija odottaa saavansa tietää, miten tarinassa käy ja kuinka kaikki päättyy.

Kiinnostavassa tarinassa on myös käännteitä, joiden on oltava yllätyksellisiä ja uskottavia. Näiden käännteiden tunteminen auttaa hyvän tarinan tunnistamisessa ja sellaisen luomisessa.

Anagnoris, hamartia ja peripeteia

ovat käännteitä kuvaavia käsitteitä. Anagnoris kuvaa Aristoteleen dramaturgisessa ajattelussa siirtymistä tietämättömyyden tilasta tietämisen tilaan. Hän erottelee viisi erilaista henkilöahmon siirtymää:

Ulkoiset merkit (arpi paljastaa henkilön kuninkaaksi).

Runoilijan keinotekoiset ratkaisut (hahmo paljastaa itsensä kirjeen avulla).

Muisti (hahmo puhkeaa kyyneliin nähdessään kuvan, jolloin hänet tunnistetaan).

Päätely (hahmo päätelee, että joutuu jonkun saman kohtalon äärelle [esim teoitettavaksi] kuin kaikki muutkin kylän nuorukaiset).

Virhepäätelmä (kerrotaan, että Odysseus pystyy ainoana jännittämään jousen, mutta ei kerrota, miksi hän vain pystyy jännittämään jousen, mitä ei ole koskaan nähnyt).

Tapahtumiin liittyy yllätys

Hamartia on yksi erityisen käänteen käsite, jolla tarkoitetaan päähenkilön hyvässä tarkoituksessa tekemää kohtalokasta erehdystä.

Tarinan alussa päähenkilölle tapahtuu jotain, mikä aiheuttaa hamartian. Hamartia johtuu väärinkäsityksestä, ja sen vallassa eläminen on päähenkilölle vahingollista. Henkilöhahmo ei voi saavuttaa päämääräänsä ennen kuin näkee erehdyksensä ja oppii korjaamaan tai käsittelemään sitä.

Hamartia vetoaa voimakkaasti katsojan tunteisiin, sillä se johtaa päähenkilön kärsimykseen tämän hyvistä aikeista huolimatta. Klassinen esimerkki hamartias-ta on Kuningas Oidipuksen tarina. Oidipus tappaa tietämättään isänsä ja menee naimisiin äitinsä kanssa, kuten hänelle tarinan alussa on ennustettu. Kun Oidipus ymmärtää virheensä, tapahtuu tunnistaminen eli anagnorisis. Oidipus muuttaa toimintansa suuntaa, sokaisee silmänsä ja lähtee maanpakoon.

Tarinan huipuksi voi kutsua peripeteiaa, joka kuvaa niin suurta käännettä, että paluu entiseen on mahdoton. (Esimerkkejä: Jos saat tietää, kuka on isäsi, et voi enää palata siihen elämään, jossa elit ennen tätä tietoa. Kun ymmärrettiin, että maapallon on pyöreä, koko maailman ymmärrys muuttui. Kun internet keksittiin, paluu entiseen oli mahdotonta.) (oppimateriaali.wiki.com.)

Narratiivinen pedagogiikka – kokonaisvaltainen lähestymistapa

Opettajasta dramaturgiksi

Opettaja voi olla paitsi opetuksen suunnittelija ja toteuttaja myös opetuksen dramatisoija ja toiminnan tarinallistaja. Opettajana hän saattaa ennen kaikkea miettiä, mitä tavoitteita hänen tulee opetussuunnitelman mukaan opetuksellaan saavuttaa, ja suunnittelee tuntinsa parhaan taitonsa mukaan mahdollistamaan näiden tavoitteiden toteutumista.

Dramatisoijana opettaja miettii myös, minkälaisena tarinana opettavan asian voi nähdä ja miten sen voi parhaiten kertoa. Hän voi myös tutkia, minkälaisien hahmojen kautta asia voi tulla elävästi esille ja minkälaiset käänneet tai jännitteet tukevat kiinnostuksen heräämistä ja motivaation kasvamista opetettavaan asiaan.

”Oli uusi ajatus, että opittavan asian voisi ajatella draaman kaaren muodossa. Se panee uusiksi esim. kronologisen historian opettamisen ja kannustaa enemmänkin temaattiseen lähestymistapaan. Kuinka virkistävää!”

Päivi kertoo videolla
narratiivisesta pedagogiikasta.

Dramaturgista creaturgiksi

Kun opettaja on oppinut hahmottamaan tarinallisuuden olemusta, hän voi kiinnittää huomionsa oman opettajuutensa lisäksi tarinan tärkeimpiin hahmoihin eli oppilaisiinsa. Hän oppii kohtaamaan heidät yksilöllisinä, avautuvina salaisuuksina, tarinoina. Ohjattaessaan opettaja liittyy opetettaviinsa niin tunne- kuin asiatasolla, ja vastaanottamalla oppilaidensa tunteita hän voi kuunnella niitä myös uuden informaation lähteenä.

Miten opettaja voi vaikuttaa sellaisen ryhmädynamiikan syntyyn, joka lujittaa uskoa luovuuden voimiin ja jokaisen oppilaan oikeuteen omaan erityisyyteensä ja sen löytämiseen?

Turvallisuuden ja luottamuksen rakentaminen on työskentelyn ehdoton pohja koko työskentelyn ajan. Oppimisprosessin eri vaiheissa se rakentuu hieman erilaisista asioista eikä synny eikä pysy itsestään. Ohjaaja havainnoi tapahtumia ja ryhmän vuorovaikutusta ja vaikuttaa prosessiin kunkin hetken vaatimalla tavalla. Kun ryhmä on edennyt luottamukselliseen työskentelyvaiheeseen, turvallisuus voi syntyä siitä, että tehtävät ja tekeminen ovat riittävän vaativia.

Opettajan roolit ja osaaminen

Vaikka työtapa on ryhmäkeskeinen, ohjaajan/opettajan rooli on hyvin merkittävä. Soveltamiseen tarvitaan hyvä koulutus, mutta pieniä palasia voi kuka tahansa onnistuneesti soveltaa. Opettajan tärkeimpiä rooleja tässä lähestymistavassa ovat (Ketonen 2008):

USKOLLINEN KANNUSTAJA (alarooleina: hyväksyjä, kuuntelija, vahvuuksien tunnistaja ja palautteen antaja)

ETSIVÄ ASIANTUNTIJA (alarooleina: tarkentuvaan tietoon uskova, utelias oppija, antelias tiedon jakaja, uuden tiedon luoja ja kysymysten muotoilija)

OSALLISTAVA FASILITOIJA (alarooleina: ryhmädynamiikan tuntija, ryhmän ohjaaja, toiminnallisten menetelmien osaaja, kokonaisuuksien rakentaja)

ROHKEA HAATAJA (alarooleina: itsensä tuntija, rohkea kohtaaja, konfliktien ratkaisija, kunnianhimoinen kehittäjä)

PEDAGOGINEN TAITEILIJ (alarooleina: elämänvoiman kantaja, dramaturgi, creaturgi, omaan taiteeseen kosketuksessa olia).

Päivi kertoo videolla opettajan rooleista.

Opettajan taito kohdata, kannustaa ja tukea

Taito tukea oppilaan tavoitteiden ja unelmien syntymistä sekä taito kohdata ja kannustaa ovat opettajalle ensisijaisen tärkeitä. Nämä taidot ovat myös elävien tarinoiden synnyttämistä läsnäolevien ihmisten elämään. Silloin opetettava asia siirtyy välineeksi tai reitiksi itsetuntemuksen ja kunkin oppijan roolien laajentamiseen. Rooleilla tarkoitetaan tässä Morenon ajattelemia rooleja ihmisen erilaisen toiminnan ilmaisuina ja persoonan muodostajina. Opettaja muuttuu kanssaluojaksi (co-creator) ja dramaturgi creaturgiksi. (Katso artikkeli *Ryhmän ohjaaja mahdollisuuksien creaturgina* teoksessa *Odottamattomia aarteita*.)

”Päivien aikana ajatukseni kirkastuivat. Tekemäni asiat saivat nimet ja liittyivät osaksi suurempaa teoriaa. Olin ottanut tunteet esille historian kokemisessa aiemmin ja pyytänyt pitämään siitä oppimispäivökirjaa. Nyt puhuimme myös tunteista. Intuitiivisesti liitän tunteet ja oppimisen yhteen.”

”Koulutuksessa mielestäni korostui se turvallisuuden merkitys, joka draaman maailmassa täytyy luoda ja tuntua, ja se onnistui ohjaajalta hyvin nopeasti.”

Creaturgista narratiiviseen pedagogiikkaan

”Juonen kaarta on jännitettävä.”

Yhden opettajan, creaturgin, toiminta voi rakentua pedagogiseen ajatteluun, jonka pohjana ovat luovuus, kohtaaminen, ryhmä, toiminta ja tarinallinen maailma. Silloin opetus muuttuu irrallisista opetushetkistä ja ilmiöiden tutkimisesta vielä askeleen laajempaan kokonaisuuden luomiseen ja yhteisen tarinan muovaamiseen. Oppitunnista, koulupäivästä, kuukaudesta, lukukaudesta ja lukuvuodesta muodostuu tarina. Opettaja dramatisoi opittavat asiat toisiaan seuraavista ja osin toisistaan rakentuviksi kokonaisuuksiksi, joilla on sekä oma että yhteinen alku, juonen kehittäminen, jännitteen rakentaminen, siitä selviytyminen ja kokonaisuuden päättäminen, tarinan loppu (Rahmel 2019 b).

Tätä ajattelutapaa kouluttaja Päivi Rahmel lähti kokoamaan Helsingin yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan kandidaatin tutkielmassaan Kohti morenolaista pedagogiikkaa (2006) ja kehitti ajattelutapaa edelleen pro gradu -tutkielmassaan Kokemuksia psykodraaman ja tarinateatterin pedagogisesta soveltamisesta (2008).

Opettaja on ennen kaikkea Ryhmän ohjaaja mahdollisuuksien creaturgina (ks. saman niminen artikkeli julkaisussa *Odottamattomia aarteita*). Opettaja saa itselleenkin uuden näköalan oman ammatti-identiteettinsä rakentamiseen. Miten oma tarinani ja identiteettini kehkeytyvät työtä tehdessäni ja miten voin sitä tietoisesti rikastuttaa?

Tässä julkaisussa lähestymistapa avautuu myös konkreettiseen opetustoimintaan. Opettaja voi poimia tästä kokonaisvaltaisesta lähestymistavasta palasen tai alkaa rakentaa kokonaista palapeliä itselle tunnistettavista ja itseä kiinnostavista palapelin osista.

Narratiivisen pedagogiikan hahmo on eräänlainen kartta siitä, miten edetä opetuksen rakentamisessa. Yhdenkin portaan toteuttaminen voi mahdollistaa merkittävän hetken oppimistyön arkeen ja päästä ”Narniaan”, kiinnostavaan maailmaan, jossa opiskelija kokee itsensä ja tekemisensä merkitykselliseksi (Ketonen 2008, 93).

Taiteen hipaisu oppimisen syventämisessä

Taiteen hipaisu tuottaa elämyksellisen ja usein eri asioita integroivan ulottuvuuden oppimiseen. Parhaimmillaan se saattaa meidät ihmeen äärelle, joka tuottaa jopa haltioitumisen tai kiitollisuuden tunteita. Opittava asia ymmärretään jollakin itselle merkityksellisellä tavalla, ja hetki piirtää syvän muistijäljen oppijan mieleen ja merkityskarttaan. Siten tuetaan sisäisen motivaation rakentumista ja kokonaisvaltaisen positiivisen asenteen rakentumista oppimiseen yleensä (OPS 2016). Oppimisen kontekstissa osallistujalle, minulle, voi tapahtua merkittäviä asioita ja siihen liittyy mielihyvää.

Positiiviset kokemukset auttavat meitä ponnistelemaan aivojemme muovaamisessa. Uudet oivallukset muovaavat konkreettisesti aivojamme ja rakentavat uusia hermoverkkoja ja oivalluksen reittejä ajattelumme. Sitä myöten näemme maailmaamme uudella tavalla. Opimme. Taide on yksi hieno väylä uusien väylien rakentamiseen. Sen käyttöä voi oppia ja opettaa. Sen myötä opimme nauttimaan syvemmin tekemisestämme. Opettajina kasvamme pedagogisiksi taiteilijoiksi (Rahmel 2008).

Tarinallisuuden menetelmiä

Tarinallisia työtapoja on monenlaisia. Lista voisi näyttää vaikka tältä:

LEIKKI: Ihmisen varhaisin oppimisen tapa. Kertoo ihmisen kyvystä jäljitellä todellisuutta, kuvitella sitä ja keksiä erilaisia tapoja toimia yhdessä sovitusti mielikuvituksen tai toiminnan alueella.

PELIT: Sovituin säännöin leikkimistä, jossa osallistujat usein kilpailevat keskenään.

KERRONTA: Tarinoiden kertominen eri tavoin.

IMPROVISAATIO: Sovittujen toimintaperiaatteiden mukaan, ennalta harjoittelematta, kaikkien mukana olijoiden ideoita hyväksymällä luotava kokonaisuus.

SADUTUS: Kertojan sanojen sanatarkka muistiin kirjaaminen ja kirjatun hänelle lukeminen.

DRAAMATARINA: Monia työtapoja sisältävä kokemuksellinen ja eläytyvä työskentely sovitusta aiheesta.

FOORUMITEATTERI: Ongelmien ratkaisuihin vaihtoehtoisia toimintatapoja etsivä draamallinen työskentely.

NÄYTELMÄT: Valmistellut esitykset joko valmiista tai yhdessä tuotetusta (*devising*) tekstistä.

PSYKODRAAMA: Subjekttiivisen todellisuuden tutkimista näyttämöllä eri rooleihin asettumisen kautta.

SOSIODRAAMA: Sosiaalisen todellisuuden tutkimista roolityöskentelyn avulla.

AKSIODRAAMA: Arvoihin ja eettisiin kysymyksiin liittyvä eläytyvä draamatyöskentely.

BIBLIODRAAMA: Raamatun tai muiden uskonnollisten tekstien eläytyvää tutkimista.

TARINATEATTERI: Henkilökohtaisten kokemusten ja tarinoiden jakamista, pelaamista ja näyttämöllistä improvisaatiota.

Draamatarina

ELÄYTYMISTÄ KUVITTEELLISEEN TARINAAN

Draamatarinalla tarkoitetaan vaihe vaiheelta etenevää osallistavaa harjoitekokonaisuutta, jossa eläydytään pien- ja suurryhmätehtävien avulla kuvittelliseen tarinaan. Tarina tuo laajat ja haastavat asiat ymmärrettäviksi ja lähemmäs osallistujien omaa kokemusmaailmaa. Draamatarinat voivat perustua esim. satuihin, kirjallisuuteen tai todellisen elämän aiheisiin. Sen avulla voidaan eläytyä erilaisiin näkökantoihin ja kasvattaa empatiataitoja.

MONIA ILMAISUMUOTOJA

Draamatarina ei ole pelkkää esittämistä, vaan se käyttää monipuolisesti muitakin ilmaisumuotoja, esim. tarinan kuuntelua, piirtämistä, kirjoittamista, askartelua, musiikkia, tanssia ja nukketeatteria. Siihen voidaan yhdistää myös digitaalisia välineitä, kuten videotyöskentelyä. Kuvitteellisia tarinoita voidaan verrata myös todellisen elämän ilmiöihin. Siten siihen voi yhdistää tietopohjaista tutkimista ja oppimista.

TURVALLISEN ILMAPIIRIN RAKENTAMSTA

Draamatarinassa kiinnitetään erityistä huomiota turvallisen ja rohkaisevan ilmapiirin luomiseen. Tarina etäytetään aluksi osallistujien välittömistä oman elämän kokemuksista ja niiden käsittelystä, koska se ei ole kaikissa ryhmissä esimerkiksi kiusaamisen vuoksi mahdollista. Tarinan käsittely antaa kuitenkin hienovaraisesti osallistujille mahdollisuuden jakaa myös omia kokemuksiaan aiheesta, kun siltä tuntuu.

AIHETTA TUTKITAAN KOHTAUS KOHTAUKSELTA, TILANNE TILANTEELTA

Draamatarina rakentuu tutkittavaan aiheeseen liittyvistä tilanteista, kohtauksista. Näihin eläytymällä tutkitaan kokemuksellisesti sitä, minkälaisia ilmiöitä aiheeseen liittyy ja miten ne koetaan. Draamatarinaa varten etsitään usein ensin tietoa, jonka pohjalle olennaiset kohtaukset luodaan. Kokemuksellisen osuuden jälkeen asiasta keskustellaan. Ilmiöistä voidaan tehdä yhteenvetoja ja luoda tietoa, jolla on sekä tietoon että tunteeseen liittyvä pohja. Tällaisessa työskentelyssä ymmärrys laajenee ja tiedon henkilökohtainen merkityksellisyys kasvaa. (Owens & Barber 2010; Powell & Heap 2010.)

Projekteista löydät valmiita käsikirjoituksia erilaisten draamatarinoiden toteuttamiseen.

Foorumiteatteri

UUSIA TOIMINTATAPOJA SOSIAALISIIN ONGELMIIN

Foorumiteatteri on brasilialaisen Augusto Boalin kehittämä menetelmä, joka liittyy Freiren pedagogiseen ajatteluun. Menetelmän tavoitteena on erilaisten sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen draamallisen kokeilun avulla. Erityisenä tavoitteena on tunnistaa vuorovaikutustilanteissa altavastaajan rooliin jäävä ihminen ja etsiä tapoja, jolla hän voi valtuttaa, voimauttaa itsensä vaikuttavaan kommunikointiin ja oman asian selkeään esittämiseen.

Historiallisesti menetelmä liittyy lukutaidottomien ihmisten mahdollisuuksien avaamiseen diktatuurin ajan Brasiliassa. Ihmisiä haastettiin katuteatterin avulla havahtumaan sortoon liittyvien tilanteiden tunnistajiksi, niissä toimijoiksi ja niihin puuttujiksi.

Myöhemmin Boal muutti Eurooppaan ja kehitti menetelmää myös sisäisten poliisimme kesyttämiseen. Miten voin saada omasta mielestäni itseäni arvostavan ja tukevan kumppanin sen sijaan, että vaiennan itseni ja lamaan toimintaani omalla sisäisellä arvostelullani?

VAIHTOEHTOJEN KOKEILUA

Menetelmä toimii yksinkertaisimmassa muodossaan siten, että ryhmä esittää jonkin vuorovaikutustilanteen, jossa joku henkilö on selvästi hankalassa tilanteessa. Esitys päättyy umpikujaan, jonka jälkeen vetäjänä eli jokerina toimiva ihminen kysyy katsojilta, mitä tilanteessa konkreettisesti tapahtui ja kuka siinä oli altavastaajana.

Alun jälkeen ryhmä esittää tilanteen uudelleen ja kuka tahansa katsojista voi huutaa "stop" ja tulla esittämään jonkun vaihtoehdon tilanteessa toimimiseen. Esiintyjät reagoivat totuudenmukaisesti esitettyyn vaihtoehtoon, ja sen jälkeen esitään heti muita vaihtoehtoja. Jokeri kiittää kaikista vaihtoehdoista.

Esitystä kelataan, kuten nauhoitusta, jonka voi nähdä moneen kertaan ja etsiä siitä erilaisia kohtia, jossa voisi toimia jollakin uudella tavalla. Kunkin vaihtoehdon esittämisen jälkeen esiintyjät esittävät kohtauksen pääsääntöisesti alusta uudelleen.

POHDINTA VAHVISTAA VAIHTOEHTOJEN TUNNISTAMISTA

Lopuksi katsojat keskustelevat näkemästään ja pohtivat esillä olleita vaihtoehtoja sekä pareittain että koko ryhmänä. Tavoitteena on huomata, että ei ole olemassa vain yhtä tapaa toimia vaan aina on erilaisia mahdollisuuksia ongelmien kohtaamiseen.

Pitkäsen ja Gergovin (2016) oppaassa Draaman keinoin kiusaamista vastaan - Menetelmiä kiusaamisen ennaltaehkäisyyn, tutkimiseen ja käsittelyyn esitellään foorumiteatterin työtapaa käytännöllisten luokkahuonetilanteiden kautta (ks. mainittu teos, s. 69).

Tarinateatteri

TARINATEATTERI

Tarinateatteri on Amerikassa, Jonathan Foxin ja hänen ryhmänsä kanssa vuonna 1975 syntynyt improvisaatioon perustuva soveltavan teatterin menetelmä (Playback Theatre) (Fox 1995; Salas 1989). Sen ytimessä ovat ihmisten todelliset elämäkokemukset, kysymykset ja tarinat. Menetelmä peilaa näyttämölle osallistujien kertomia tarinoita. Kertominen, kuulluksi ja nähdyksi tuleminen synnyttää jakamisen kautta rakentuvaa liittymistä. Se lisää ymmärrystä elämän erilaisia kokemuksia kohtaan ja avaa elämän tarinallisen luonteen. Tarinat syntyvät siis henkilökohtaisista kokemuksista, ja henkilökohtaisuus luo parhaimmillaan harvinaislaatuista yhteisöllisyyttä ihmisten välille.

JAKAMINEN JA KERRONNAN TAITO

Tarinateatterissa jokainen saa kertoa ohjatusti omista kokemuksistaan ja kuulla toisten kokemuksia heidän elämästään. Vastavuoroinen jakaminen omista kokemuksista synnyttää liittymistä ja mahdollistaa turvallisuuden tunteen rakentumista ryhmää kohtaan. Kokemusten kertominen vahvistaa itseilmaisun taitoja, syventää itsetuntemusta ja laajentaa tunneilmaisun kykyä.

KUULLUKSI TULEMISEN IHME

Kuulluksi tuleminen on yksi tärkeimpiä kokemuksia, ja tarinateatteri tarjoaa siihen erityisen mahdollisuuden. Työtapa kasvaa yhden tunteen, ristiriidan, kokemuksen tai kysymyksen kohtaamisesta kokonaisten tarinoiden jakamiseen. Kuultu esitetään näyttämöllä näyttelijöiden yhteisenä improvisatorisena kokonaisuutena. Tärkeintä ei ole viimeistelty esitys, vaan vilpittön pyrkimys yrittää ymmärtää, mikä kertojalle oli kokemuksessa tärkeää. Kerronta näyttämöllistetään, ja siten kerrottu peilautuu kertojalle fyysisenä ja esteettisenä ilmaisuna ja tuottaa usein intensiivisen kuulluksi tulemisen kokemuksen.

LUOVA DIALOGI

Oppimiskontekstissa kaikki osallistuvat vuorotellen kertojan, näyttelijän tai muusikon rooleihin ja askel askeleelta kehittyvät luovan dialogin empaattisiksi taitajiksi. Ohjaajan tehtävänä on toimia esitettyjen kokemusten ensimmäisenä kuuntelijana ja antaa kuulemastaan tehtäviä näyttelijöille, jotta he tietävät, missä muodossa kuultua tarinaa peilataan. Sitä ennen on opeteltu erilaisia muotoja, joilla kokemuksia voidaan esittää.

ILMAISUN VAHVISTUMINEN

Jokaisen on helppo ymmärtää, että henkilökohtaisten kokemusten jakaminen on herkkä laji. Siten se kehittää kunnioittavaa asennetta toisen ihmisen kohtaamiseen ja tutustuttaa osallistujiaan tunteiden syvään ilmaisuun. Vähitellen ne tulevat tutuiksi, ja vähitellen niiden ilmaisuun kehitetään erilaisia ilmaisutapoja. Musiikki, liike ja sanat, kaikki erikseen tai kaikki yhdessä, luovat ilmaisua. Osallistujat, oppijat, saavat työmuodossa turvallisen ja merkityksellisen mahdollisuuden kehittää ohjatusti näitä taitojaan ja antaa lahjoja toisilleen ilmaisunsa kautta. He oppivat myös turvautumaan toistensa apuun, koska ilmaisuun liittyy aina 2–4 muuta ihmistä, joiden kanssa kokonaisuus rakennetaan.

ITSETUNTEMUKSEN KEHITTYMINEN

Kertoessaan kokemuksistaan ja tullessaan empaattisesti kuulluksi ihminen, oppilas, tutustuu itseensä vahvemmin ja oppii tuntemaan itseään. Hän löytää yhden tunteisiinsa ja oppii hyväksymään niitä, tulemaan niiden kanssa toimeen ja säätelemään niiden ilmaisua. Kuullessaan erilaisia tarinoita esimerkiksi siitä, miten kaverit ovat selviytyneet, mistä iloinneet tai mistä pahoittaneet mielensä, hän oppii, missä on samanlainen tai erilainen kuin toiset kaverinsa. Kuva omasta itsestä piirtyy vähitellen selvemmäksi, ja parhaimmillaan maailmasta välittyy moninainen kuva, jossa ei ole vain yhdenlaista hyvää tapaa olla olemassa.

YHTEISTYÖTAIDOT

Yhteistyötaidot, joita työelämässä nykyään korostetaan, kehittyvät koko elämän ajan. Niiden perusta syntyy tietysti kotona, mutta koulu valmentaa tai voisi valmentaa niihin merkittävällä tavalla. Tarinateatteri perustuu aktiiviseen yhdessä toimimiseen. Sen improvisatorinen luonne korostaa yhteistyön hauskuutta ja välttämättömyyttä. Mitään ei saada aikaiseksi yksin, vaan kaikessa ollaan positiivisella tavalla riippuvaisia toinen toisistaan. Työskentelyssä tarjotaan ja vastaanotetaan impulsseja jatkuvasti. Niiden antamista ja niihin liittymistä harjoitellaan koko ajan. Kokonaisuus on herkullisimmillaan silloin, kun kaikkien ideat vastaanotetaan ja jalostetaan yhteisen toiminnan sykkeessä.

SPONTAANISUUDEN KASVU

Ilo palkitsee ja motivoi harjoitteluun. Tässä ideoiden vuoropuhelussa kasvaa myös spontaanin, välittömän toiminnan osaaminen. Näyttämöllä toiminta on aika nopeaa ja silloin oppii myös reagoimaan tilanteisiin välittömästi. Tarkoituksenmukaista reagointia helpottaa kerrotun tarinan antama viitekehys. Impulssien ja ehdotusten tulee liittyä tarinan kontekstiin, jolloin tekijöillä on selkeyttävä raami, jonka sisällä voi toimia luovasti. Erilaisiin tarinoihin ja konteksteihinhan me liitymme myös arjen toiminnassa. Mitä paremmin kykenemme tuomaan niihin oman osuutemme tai tukemaan toisten osuutta, sitä parempana yhteistyön tekijänä meidät eri ryhmissä koetaan.

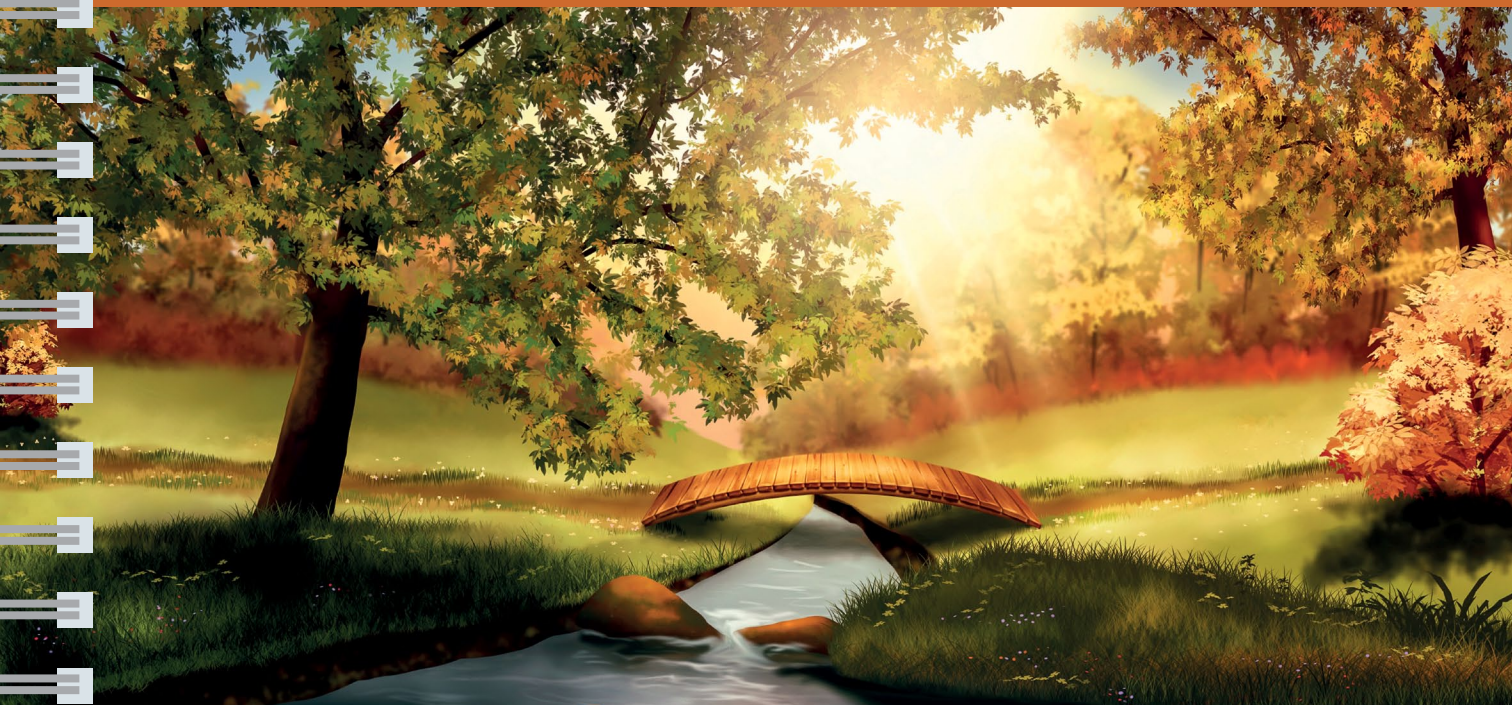
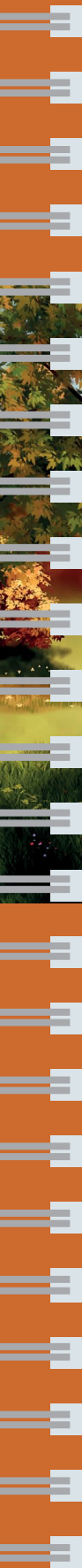
TARINATEATTERI OPPIMISESSA

Edellä on kuvattu laajasti työtavan sosiaalista ulottuvuutta. Onkin kiinnostavaa, että vuorovaikutuksen ollessa työskentelyn ytimessä opittavat asiat tulevat usein ikään kuin sivutuotteena. Tavoitteena on loihtia niin turvallinen perusta oppimiselle, että oppija voi keskittyä uusien asioiden löytämiseen. Kuten aiemmin on todettu tarinallisuuden voimasta, sen luomat kiinnostuksen herättäjät tukevat antoisan ja onnistumiskokemuksia tuottavan oppimispäivän, lukukauden ja lukuvuoden muodostumista. (Ketonen 2008.)

Yhtenä tarinallisena menetelmänä tarinateatteri sopii erityisen hyvin opittavan asian herättämien tunteiden jakamiseen, tärkeiden kysymysten löytämiseen, opitun kertaukseen, uuden asian hahmottamiseen, henkilökohtaisen suhteen muodostamiseen opetettavaan asiaan ja oppimiskokemuksen arviointiin.

Työtapa konkretisoi asioita ensin henkilökohtaisella tasolla ja vertaa ajatuksia sitten muihin näkökulmiin. Samalla se tukee merkittävien muistijälkien syntymistä, yksityiskohtien mieleen painamista ja asiakokonaisuuden laajempaa hahmottamista.

3

Tarinallisuus ja hyvinvointi

Hyvinvointi rakentuu arvostuksesta ja kohtaavasta vuorovaikutuksesta

Tarinallisuus ja narratiivinen pedagogiikka tuottavat hyvinvointia, koska oppiminen ankkuroituu arvostukseen, kohtaavaan vuorovaikutukseen, huolellisesti rakennettuun ryhmädynamiikkaan ja toiminnalliseen tarinallisuuteen. Tämä väite perustuu kirjoittajan kokemukseen useiden ryhmien ohjaamisesta lähes lukemattomien vuosien ajalta. Viimeisimpinä ryhminä ovat olleet kuusi OPH:n rahoittamaa koulutusryhmää Helsingissä, Tampereella ja Oulussa. Koulutusryhmät ovat olleet lempinimeltään TARU-ryhmiä ja virallisilta nimiltään Tarinallisuus koulussa ja tarinallisuus opetuksessa -ryhmiä. Tekstissä olevat sitaattit ovat koulutukseen osallistuneiden opiskelijoiden kommentteja matkan varrelta.

”Luulin tulleeni tavalliseen koulutukseen, mutta tähän mullistaa koko elämän.”

Tavoitteena on luoda uuden opetussuunnitelman mukaista (OPH 2014), oppiainerajat ylittävää lähestymistapaa, jota kutsutaan tällä hetkellä ilmiöoppimiseksi. Tässä julkaisussa esitettävä narratiivinen pedagogiikka tarjoaa yhtä ilmiöoppimiseen sopivaa lähestymistapaa, joka integroi lähes kaikkea koulussa koettua jatkuvasti kehkeytyväksi tarinaksi. Tarinallisuus ja kertova perinne on myös hyvä tasapainottava voima digitaalisuuden lisääntyessä kaikessa opetuksessa. Tässä soveltamisen vaihtoehdossa tarinallisuutta ja oppimista lähestytään myös identiteetin rakentumisena (Rahmel 2019c). Sen perustana on narratiivisuuteen pohjautuva ajattelu (Bruner 1986) ja narratiivisesta terapiasta peräisin oleva ajatus ihmisen dominoivista ja vaihtoehtoisista tarinoista (Morgan 2002; White 2008).

”Mä tulin tänne ihan uupuneena, mutta lähden levänneenä.”

Narratiivinen pedagogiikka vahvistaa ihmistä, koska ihminen tulee lähtökohtaisesti huomioonotetuksi kaikessa tekemisessään ja opittavasta asiasta on mahdollisuus hakea henkilökohtaisia merkityksiä. Merkitysten rakentuminen ja niiden tiedostaminen lisäävät voimaa henkilökohtaisen minuuden rakentamisessa. Yksilölle on myös tärkeää kuulua kokevansa johonkin, kuten myös ryhmille on tärkeää kuulua laajempaan yksikköön eli omaan organisaatioon. Ketju laajenee edelleen niin, että nykypäivän koulukaan ei ole enää erillinen yksikkö vaan vahva yhteiskunnallinen ja usein verkottunut toimija. Kaikkia tasoja yhdistää arkkityyppinen, ikiaikainen taso. Sen tavoittaminen tuo usein perspektiiviä koettuun ja syventää ymmärrystä tapahtuviin ja tarkasteltaviin asioihin.

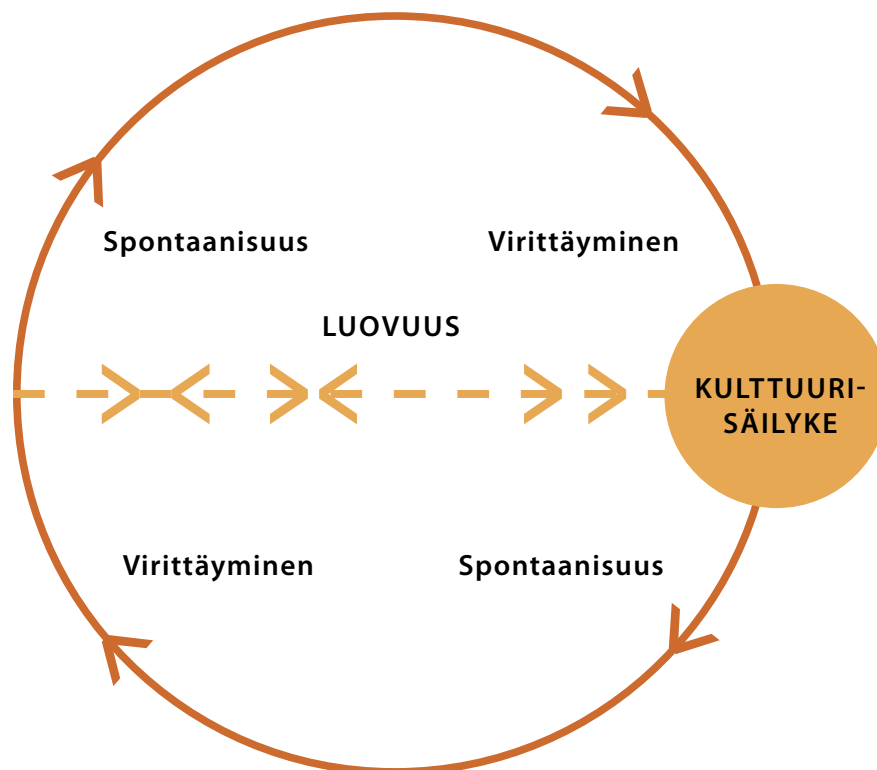
”Voi kun vois näyttää nää arkkityypit meidän työyhteisölle!”

Toimintaperiaatteena on ollut se, että tarinallinen viitekehys itsessään koetaan vahvistavana oivalluksia mahdollistavana. Tässä lähestymistavassa on keskeistä myös antoisaksi koettu rikkaan ja kohtaavan vuorovaikutuskulttuurin rakentuminen. Sen lisäksi hyvinvointia lisäävät tarinoiden yksilöllistä ja yhteisöllistä identiteettiä rakentava voima sekä erilaiset asioiden tutkimista ja ilmaisua mahdollistavat toiminnalliset työtavat.

Luovuuden kehä

Luovuus ehtymättömänä voimana

Tässä narratiivisen oppimisen lähestymistavassa, jossa asiaa tarkastellaan turvallisuuden, hyvinvoinnin ja osallisuuden näkökulmista, spontaanisuuden ja luovuuden merkitys nähdään hyvinvoinnin ehtymättömänä voimana. Luovuutta tarkastellaan Morenon luovuusajattelun kautta. Hänen tavoitteenaan oli luoda teoriaa ja käytäntöä ihmisen henkisesti vapaan toiminnan mahdollistamiseen. Hän määrittelee spontaanisuuden kyvyksi toimia joko uutta luoden tai vanhoja toimintamalleja tarkoituksenmukaisesti käyttäen (Moreno 1953). Moreno ajatteli, että mielen esteitä voidaan poistaa ja spontaanuuteen voi oppia. Sitä mielen laajenevaa tilaa voi opettajakin toiminnallaan mahdollistaa.

Luovuuden kehä (Moreno 1953)

Morenolaisessa ajattelussa luovuus nähdään prosessina, jonka syntymiseen voidaan vaikuttaa virittämisen kautta. Alla olevassa kuvassa näkyy, miten virittämistä seuraa spontaanisuus, vapaa mielen tila, jossa ihminen pystyy toimimaan tarkoituksenmukaisesti, joko uusia asioita keksien ja kehittämien tai käyttäen vanhoja asioita tilanteeseen sopivalla tavalla. Osasta spontaanisuutta kasvaa luovuus. Spontaanisuus nähdään vielä arvokkaammaksi kuin luovuus, koska se on edellytys luovuudelle. Spontaanisuuden ja luovuuden vuorovaikutuksessa syntyvä uusi tarvitsee energian keskittämistä ja tavoitteellista, usein pitkäjännitteistä työtä, jonka tuloksen syntyy kulttuuritalenne, kulttuurisäilyke (cultural conserve). (Moreno 1953, 46.)

Moreno arvosti prosessia enemmän kuin lopputulosta. Koulussakin voi ajatella, että oppimisprosessin laatu ja prosessin vaiheet opettavat itse asiassa enemmän kuin lopputulos. Lopputulos saattaa kyllä huipentaa yhdessä tehdyn työn ja palkita tekijöitään vaivannööstä. Lopputulos on kuitenkin valmistuttuaan jo eräällä tavalla kuollut ja siksi vähävoimaisempi kuin itse prosessi, jossa se luotiin. Tämän kulttuurisäilykkeen arvo riippuu siitä, mihin uuteen oppimisen ja luovuuden sykliin se tekijänsä tai ympäristönsä sysää.

Opettajan haaste on oppia vaikuttamaan luovan prosessin syntyyn ja syntyä itse sen fasilitoijaksi, creaturgiksi. Tässä roolissa hän kykenee herättämään toiminnan henkiin, virittämään ryhmän jäsenet työskentelemään toistensa kanssa ja suuntaamaan toiminnan edessä olevaan tehtävään. Tämä tehtävä jatkuu koko työskentelyn ajan kutsuen yhä uusiin virittämisen, spontaanisuuden heräämisen ja luovan työskentelyn vaiheisiin.

Opettajan on hyvä muistaa, että tällaiseen prosessiin antautuminen edellyttää ja myös harjaannuttaa epävarmuuden sietoa, hetkittäistä kaaoksen reunalla keikkumista ja suunnan ylläpitoa ristiriitaisissakin vaiheissa.

Narratiivinen ajattelu

Luovuudesta narratiiviseen ajatteluun

Luovasta mielentilasta liikahdetaan narratiiviseen ajatteluun, jota tarkastellaan tässä Jerome Brunerin määritelmien mukaan ja johon lisätään henkilökohtainen ja yhteisöllinen ulottuvuus narratiivisen terapian lähtökohdista käsin. Olennaista ovat silloin kokemusten tiedostaminen, niiden rikas tulkinta, moninäkökulmaisuus ja vaihtoehtoisten tarinoiden löytäminen, merkitysten ja valintojen alueet.

Narratiivinen terapia ymmärtää ihmisen identiteetin jatkuvasti muotoutuvana tarinana, jota voi tutkia monista eri näkökulmista käsin (Rahmel 2019c). Meillä kaikilla on dominoivia tarinoita, jotka määrittelevät meitä. Ne suuntaavat havainnoistamme tekemiämme tulkintoja dominoivia tarinoitamme vahvistaviksi ja saattavat siten kapeuttaa ja vääristää minäkäsitystämme. Narratiivisessa terapiassa etsitään vaihtoehtoisia tari-

noita ja moninäkökulmaista tulkintaa, joita voi löytyä uudelleen määrittelyn, heikkojen signaalien tai ainutkertaisiksi avautumiksi kutsuttujen elämän tapahtumien myötä. (Drake 2018; 2019; Morgan 2002; White 2004.)

Opettaja voi olla apuna pettymysten ja huonon itsetunnon äärellä, hyvien vaihtoehtoisten tarinoiden esiin kutsujana. Olennaista on oppia näkemään asioita monista eri näkökulmista käsin ja tunnistaa jokaisen oma valta valita se merkitys, jonka haluaa kokemalleen antaa. Positiivista identiteettiä vahvistavien merkitysten löytäminen on elämäntaito, joka kantaa läpi elämän. Se on opittavissa oleva taito.

Arkkityypit

Ihmisyys näyttäytyy arkkityypeissä, myyteissä ja tarinoissa

Arkkityyppinen ajattelu johtaa meidät ikäaikaisten ja eri kulttuureissa ja tarinoissa toistuvien hahmojen äärelle. Nämä hahmot kantavat sellaista ihmisen elämään liittyvien kysymysten ja vastausten voimaa, joka auttaa itsetuntemuksen rakentumisessa, ikuisten teemojen tunnistamisessa ja hyvien tarinoiden luomisessa.

”itsetuntemus luo hyvinvointia.”

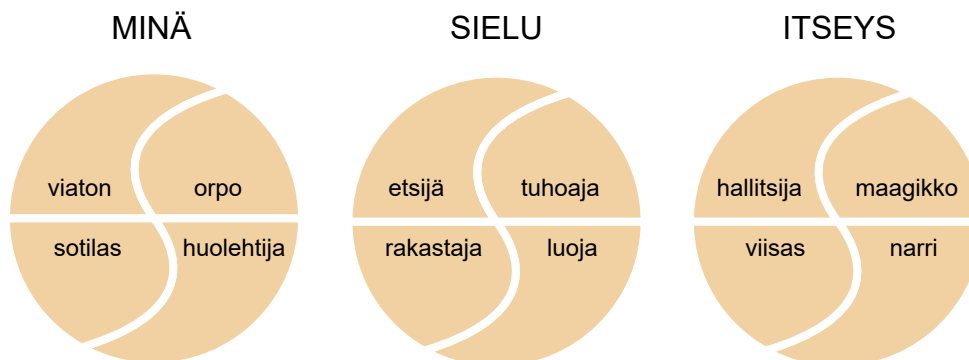
Tässä tätä ajattelutapaa tuodaan esille Pearsonin (1991) kahdentoista arkkityypin kautta. Ne hahmottavat ihmisen elämää sankarin matkana. Tämä matka rakentuu kolmesta osasta: matkaan valmistautumisesta, matkalla olosta ja kotiin paluusta. Kussakin matkan vaiheessa ihmisen identiteettiin rakentuu jokin tärkeä osa:

- MINÄ
- SIELU
- ITSEYS

Kukin vaihe sisältää neljä eri arkkityyppiä varjoineen ja voimineen, haasteineen ja lahjoineen. Ne johdattavat meitä kysymään elämän keskeisiä kysymyksiä ja rakentavat minuuttamme erilaisten läpielettävien asioiden kautta. Kukin arkkityyppinen hahmo rakentuu meihin yksilöllisesti ja antaa meille valmiuksia selviytyä ihmisyyteen liittyvistä tehtävistä elämämme eri vaiheissa.

Arkkityyppien kautta voimme tunnistaa asioita itsessämme ja toisissamme. Ne hälyttävät meitä varjoistamme ja kannustavat meitä kohti potentiaaliamme. Ne auttavat meitä puhumaan toistemme kanssa ja vahvistavat itsetuntemustamme. Ne antavat meille myös välineitä hyvään tarinan kerrontaan ja tuottavat syvempää ymmärrystä tarinalliseen ajatteluun. Voimme puhua koetusta esimerkiksi viattoman, orvon, etsijän, huolehtijan, hallitsijan tai narrin kokemuksina. Tämä kielenkäyttö auttaa usein sopivan etäisyyden rakentumiseen vaikeista asioista puhuttaessa ja toisaalta voimistaa iloa positiivisiksi koettuihin asioihin. Arkkityypit tuovat ajattoman näkökulman tarinoihimme, herättävät ja lohduttavat moninaisten matkojemme äärellä. (Pearson 1991.)

Opettaja voi rikastaa oppilaan ohjauksen ja tarinallisten oppimiskokonaisuuksien rakentamistaitojaan tutustumalla arkkityyppeihin ja kokeilemalla niiden erilaisia käyttömahdollisuuksia.

Sankarin matka

Matka rakentuu kolmen vaiheen kautta: matkalle lähdön, matkalla olon ja kotiinpaluun. Näissä vaiheissa rakentuu Pearsonin mukaan ihmisen **minä**, **sielu** ja **itseys**.

MINÄ syntyy **matkaan lähtöön** liittyvien arkkityyppien kautta. Viaton, orpo, sotilas ja huolehtija luovat perusminuutemme rakennusaineet ja ydinroolit. Meidän tulee oppia elämässä luottamaan (viaton), liittymään ja pettymään (orpo), puolustamaan itseämme ja luomaan rajojamme (sotilas) ja oppia tulemaan hoivatuksi ja hoivaamaan (huolehtija).

SIELU syntyy **matkalla olon** arkkityyppien kautta. Henkisen minuuden maailma rakentuu etsijän (kysyjän), tuhoajan (luopumisen), rakastajan (rakkauteen kykenevän) ja luojan (uuden rakentamisen) arkkityyppien löytymisen kautta.

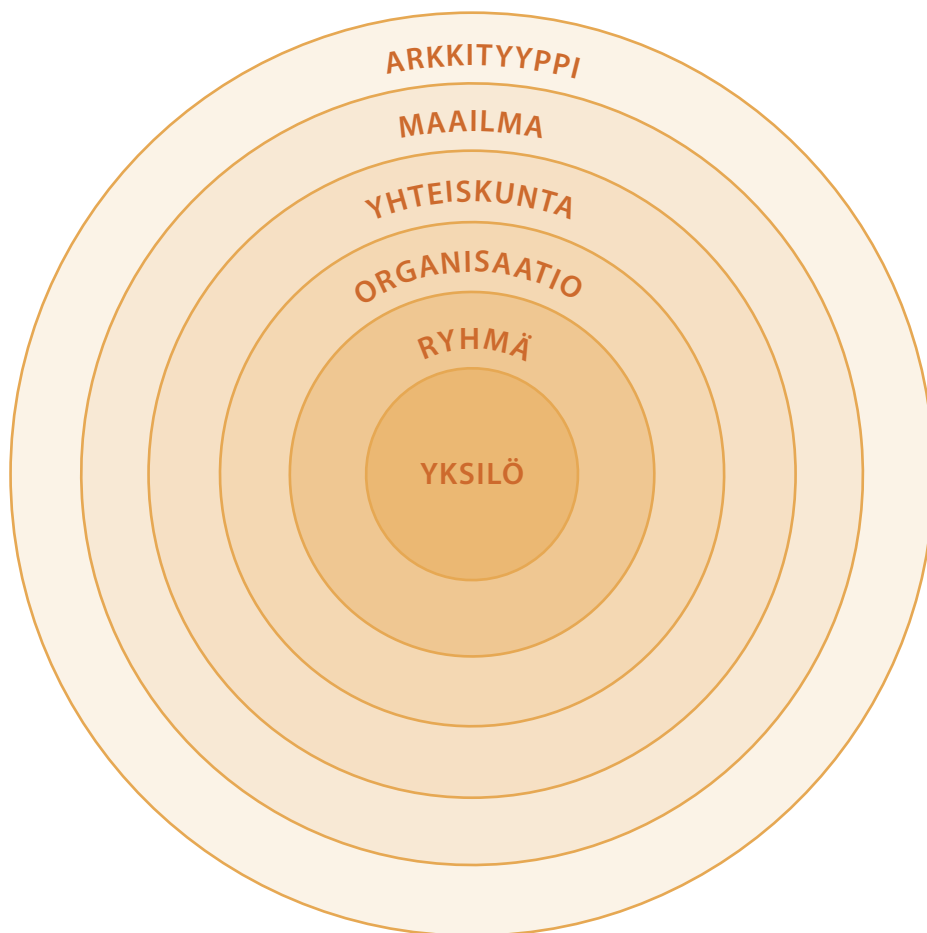
ITSEYS syntyy **kotiinpaluuseen** liittyvien arkkityyppien kera. Hallitsija (vastuuseen kykenevä), maagikko (muuttuja ja muutoksen luoja), pyhä tai viisas (elämänkokemuksissa koeteltu) ja narri (kaikelle nauramaan kykenevä ja vallan kyseenalaistamiseen uskaltautuva) rakentavat meistä yksilöityneen aikuisen ja itsenäisen ihmisen.

Hyvinvointi ja sen kerroksellisuus

Hyvinvointimme rakentuu kerroksellisesti, ja siihen vaikuttavat eri ryhmät, joiden sisällä ja kanssa elämämme. Voimme hyvin yksilöinä, ryhmänä, organisaationa, yhteiskuntana ja osana koko maailmaa. Samalla liitymme kaikkina aikoina kaikissa kulttuureissa eläviin arkkityypeihin, joiden kautta voimme myös löytää reittejä hyvinvointiimme ja oppia onnellisuustaitoja.

Hyvinvointimme on vuorovaikutuksessa kaikkiin näihin tasoihin, ja eri tasoja tutkimalla voimme löytää uusia näkökulmia kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Samalla voimme löytää myös sen lähtökohdan, josta hyvinvoinnin vahvistaminen voi kasvaa.

Yksilön on vaikea voida hyvin, jos ryhmä voi huonosti. Ryhmän on vaikea voida hyvin, jos sitä ympäröivä organisaatio voi huonosti jne. Hetkittäin on mielenkiintoista nähdä nämä kytkökset ja saada laajempi kuva henkilökohtaiseen hyvinvointiin ja hyvinvoinnin eri kohderyhmiin.

Kokemusten kerroksellisuus, jossa eri tasot vaikuttavat toisiinsa ja vaikuttavat toinen toisistaan.

Opettaja voi toimia hyvinvoinnin kasvattajana oman elämänsä, ryhmiensä, organisaationsa ja verkostojensa sisällä ja välillä. Hyvinvointi on myös asenne, ja pienetkin teot rakentavat ilmapiiriä, jossa sen on hyvä kasvaa. Alla on vinkkilista opettajien tekemiin pieniin hyvinvointitekoihin yksilön, ryhmän ja organisaation toiminnassa.

Perehdy onnellisuuteen! Seligman kertoo Ted-Talkissaan tieteellisestä tutkimustyöstä, jossa on löydetty avaimia ihmisen onnellisuuden kokemukseen. Tärkeintä ovat vuoro-vaikutus ja merkityksellisyys: Seligman kertoo Ted-Talkissaan tieteellisestä tutkimustyöstä: https://www.ted.com/talks/martin_seligman_the_new_era_of_positive_psychology?language=fi#t-1406553

Yksilön hyvinvointi

Tämä aika korostaa yksilöllisyyttä. Yksilölliset ja henkilökohtaiset opintopolut ovat monen opettajan arkipäivää. Jokainen oppilas ja opettaja on oma yksilönsä. Erillinen ja erilainen kuin kukaan toinen.

Meille kaikille on haastavaa löytää oma ominaislaatumme, tyylimme ja taitomme. Tehtävämme on auttaa oppilasta löytämään se, kuka hän on, mitkä ovat hänen vahvuutensa, kehittymisalueensa ja kulloisetkin kiinnostuksen alueensa ja pitkän tähtäyksen unelmansa. Tämä positiivisen psykologian ja vahvuusajattelun esiin tulo (Ojanen 2004; Csikszentmihalyi, 2005) on tervetulleita voimavaralähtöisiä tuulia koulun arkeen. Tällaisen ohjaustyön mahdollistava pohja on opettajan oma itsetuntemus ja oppimisen haasteiden tunteminen.

Yksilön ohjaus, niin itsensä kuin toisenkin, voi olla tarinan löytämistä. Kuka minä olen, mitä minulle tapahtuu, mihin minua haastetaan ja mistä minä unelmoin? Mihin minun tarinani kulloinkin päättyy ja missä lymyävät uusien alkujen langanpäät? Kuka tarinaani kertoo ja keitä siihen kuuluu? Kuka on tarinani päähenkilö ja miten sankarin matkani rakentuu?

MITÄ VOIT TEHDÄ HYVINVOINTISI HYVÄKSI

Opettajan jaksaminen omassa työssään on tärkeä hyvinvoinnin perusta. Kehittyvä ja uudistuva ammattitaito, työmäärän kohtullisuus ja hyvinvoiva työyhteisö ovat hyvä kivijalka yksilön hyvinvoinnille. Oma henkilökohtainen elämä on tärkeää säilyttää elävänä ja inspiroivana. Läheiset ihmissuhteet, liikunta lepo ja terveellinen ravinto ovat tavoiteltavia asioita.

Oman sisäisyytensä kuunteleminen ja oman mielensä tiedostaminen ovat vahvoja työkaluja hyvinvoinnin syventämiseen. Kuka sinä olet, mitä sinä tarvitset ja kaipaat, mitä sinä pelkät ja mistä sinä unelmoit, ovat tärkeitä kysymyksiä asettaa itselleen aika ajoin.

Jokainen on viime kädessä vastuussa omasta hyvinvoinnistaan. Myönteinen asenne ja itsemyötätunto ovat tärkeitä lähtökohtia konkreettisiin, hyvinvointia edistäviin tekoihin. Hyvinvointi edellyttää myös toimintaa, itsestä huolehtimista ja itsensä ilahduttamista.

Pieniä tapahtumia vinkeiksi henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistämiseen

Miten sinä voisit osoittaa myötätuntoa itsellesi ja tehdä jotain, pientäkin itseäsi ilahduttaaksesi? Kirjoita tarpeesi ja ryhdy toimeen. Teko voi olla pieni liiakhdus arjessasi tai pitkäjännitteinen uuden toiminnan avaus. Ideoita voi kopioida kursseille osallistuneiden opettajien vinkkilistoista.

- Otin itselleni pitkästä ajasta arkivapaapäivän. Kävin moottorikelkkaillessa Oulujärvellä Kuoston saarella mieheni kanssa. Uskalsin ajaa omalla kelkalla viime talven jälkeen ensimmäistä kertaa, Aurinko ei paistanut, mutta matka oli hyvä. Ulkona on hyvä hengittää ja katsoa kauas.
- Tämä hyvinvointitekoni on asia, jota olen kauan miettinyt, mutta en ole saanut toteutettua. Se merkitsee yksinkertaisesti rajojen asettamista rasittavaksi kokemilleni ihmisille, myös ns. läheisille. Rajat tarkoittavat puheluihin ja s-posteihin vastaamattomuutta. Teko lisää huomattavasti minun henkilökohtaista hyvinvointiani, kun en joudu olemaan tekemisissä negatiivista energiaa levittävien ihmisten kanssa. Aikani säästy pelkästään olennaiseen: opiskeluun, työhön ja lepoon. Jatkotoimenpiteenä tähän voisin yrittää ympäröidä itseni positiivista energiaa levittävillä ihmisillä, joihin tutustun esimerkiksi tämän kevään aikana.
- Otan itselleni aikaa joka päivä pienen hetken, jolloin unohdan kaikki tekemättömät tehtävät ja kiireen.

- Menen nukkumaan aikaisemmin kuin yleensä.
- Oikeastaan olen tehnyt jo isoimman hyvinvointiteon jäämällä 1.1.2019 vuorottelupaalle. Vapaan aikana teen pieniä asioita, jotka tuottavat mielihyvää. En suoranaisesti suunnittele mitään, mutta tapaan ystäviä, juon aamukahvia rauhassa, katselen Netflixiä niin myöhään kuin huvittaa, opettelen uusia taitoja ja nautin elämästä. Kävin esim. Wordpress -kurssin ja nyt teen nettisivuja ja kirjoitan blogia. Pian opettelen maalaamaan kalkkivärillä.
- Järjestän itselleni arkeen asioita, jotka ovat osa minua, jotka antavat voimaa ja tuovat hyvää. Meren ranta, eväät, kirjoittaminen ja hetki pysähtymiselle, olemiselle, itseni kuulostelulle.
- Lempeyden lisäksi kaipaen ryhti liikettä liikunnan osalta. Siksi hyvinvointiteko on ollut aloittaa lihaskuntojumppa kotona omaan tahtiin hyvän musiikin säestyksellä.
- Illat venyy puhelimen ääressä. Uppoudun milloin tarkkailemaan muiden elämää Instagramin ja Blogien läpi, milloin inspiroitumaan Pinterestin ja Facebookin operyhmien ideoista. Yhtä kaikki, ruutu vie aikaa tärkeämmältä eli unelta.
- Pyrin, että lopetan turhan selailun arkena yhdeksältä illalla enkä käytä puhelinta ennen aamuerätystä. Yritin ystävälleni lanseerata tätä somevapaata aikaa, niin pakosti tulisi myös enemmän aitoa kuuntelua ja kohtaamista, mikä väkisin on puolinaisempaa, jos on puhelin kädessä. Tästä yritän pitää kiinni!
- Halusin saada ripauksen tarinallisuutta ja oppia jotain uutta hyödynnettäväksi työnsäni sekä vapaa ajallani. Siksi hakeuduin TARU2-koulutukseen.
- Pieniä tekoja: kampaajalla käynti, joogatunti, järven jäällä kävely, hiihtolenkki, kaveiden kanssa syöminen,...
- Yksi kompastuskivistäni on lyhyehköt yöunet ja ilta-aika, jolloin ryhdyn tekemään rästihommia, olemaan netissä, katsomaan ohjelmia, lukemaan tai tekemään muuta monenlaista hommaa. Hyvinvointitekoni on liittynyt siihen, että kömmin puolison kanssa samaan aikaan sänkyyn ja painaudun lähelle häntä nukkumaan. Viileässä makuuhuoneessa on hyvä nukahtaa lämpimään syliin.
- Mitä on ne asiat, mitä tarvitsen, jaksakseni arjen jatkuvaa puristusta ja prässää? Joka vuosi tehtävänäni on perusopetuksen lisäksi viedä kuusi laajempaa draamallista prosessia läpi. Miten pysyä herkkänä, positiivisena ja henkisesti elastisena? Miten täytän omaa sisäistä kaivoani? Olen miettinyt, että asiat, jotka minulle ovat elintärkeitä jaksamisen kannalta ovat: liikkuminen, rakkaus, ystävät, tarinat, hyvän ruuan äärellä kokoontumiset ja ..Matkustaminen! Kaiken muun olen viime aikoina saanut aika hyvin toteutumaan, mutta matkustaminen, joka kuitenkin ruokkii ja täyttää sisäistä kaivoani

ehkä tehokkaimmin, on osa-alue, joka olosuhteiden puristuksessa on jäänyt toteutumatta. Nyt olen päättänyt järjestää itseni matkalle. Matka suuntautuu kauas ja itselleni vieraan kulttuurin pariin. Siis maahan ja kulttuuriin, johon en aiemmin ole tutustunut. Ja matkaan sisältyy sellainen bonus, että lähdän matkaan rakkaan lapsuudenystäväni kanssa. Ihmisen, joka tuntee minut ja elämäni pitkällä aikaperspektiivillä. Ja jotenkin minusta tuntuu merkitykselliseltä lähteä matkalle juuri nyt ja juuri tämän ystävän seurassa. Parhaat ystäväthän ovat kuin majakoita: heidän seurassaan on mahdollisuus löytää itsensä ja tiensä selvemmin.

- Yritän lisätä kulttuurielämyksistä nauttimista. Tällä tarkoitan esim. teatterissa, elokuvissa, konserteissa, taidenäyttelyissä käymistä. Pidän niistä, mutta helpolla niihin ei tule arjessa lähdeyttyä. Aina niissä käytyäni on kuitenkin virkistynyt olo.
- Pitkän stressikauden rauhoittaminen. Lapsi hoitoon yöksi. Työkoneet ja -paperit piiloon. Noutoruokaa. Rauhallista paineetonta parisuhdeaikaa hektisen arjen keskellä. Nautin. Akut latautui ja rautakuurikin alkaa purra.
- Hakeuduin tämän koulutuksen lisäksi Intuitio työelämässä -koulutukseen, koska koen, että voin ammentaa lisäkoulutuksesta omaan hyvinvointiini.
- Hyvinvointiteko on se, että mä jättäisin jotain asioita tekemättä ja antaisin toisten tehdä (tai jättää tekemättä). Ylivastuullisuus, mutta se onkin sitten sitten jo pitkä juttu.
- Rentoutuminen (koko kehon rentouttaminen metodin mukaan) öisin, jos herään pikkutunneilla ja mieleen syöksyvät panostavat ajatukset eri asioista, ihmisten hyvinvoinnista jne. Ei tuo unta välttämättä, mutta tyyntyyttää mielen.
- Sain järjestetyksi lukuvuoden viimeiseen jaksoon tunnittoman perjantain. Liikunnan ylläpitäminen. Kävely; tavoite 10 000 askelta päivässä, kuntosalilla käyminen ainakin kerran viikossa.. Pyöräilyn aloittaminen heti, kun tarkenee.
- Tavoitteenani on joka ilta (tai ainakin lähes joka...) miettiä, mitä mukavia ja hyvää mieltä tuottavia asioita päivän mittaan on tapahtunut ja mitä ystävällisiä tekoja olen tehnyt.
- Lapseni innoittamana olen vähentänyt merkittävästi lihansyöntiä. Hänelle herätys on selvästi eettinen. Omalla kohdallani taustalla on kyllä myös ilmastoon ja hiilijalanjälkeen liittyvät asiat, mutta myös terveydelliset seikat.
- Hyvinvointiani lisää myös ylimääräisestä tavarasta luopuminen. Olemme muuttamassa pienempään asuntoon, ja sen myötä kaikesta turhasta luopuminen tuntuu ihanan vapauttavalta. Olen ymmärtänyt, että tavara luo ahdistusta, ei mielihyvää.

- Sunnuntaina ostin elämäni ensimmäisen verkkovalmennuksen: Eevskutrainingin Strong Woman Pro, 12 viikon kuntosalii- ja ruokavalio ohjelma. Tämä oli selvästikin seuraava askel pitkäaikaisessa itsehuoltoprojektissani. Saa nähdä, miten tässä käy. Ehkä kompastun, mutta on sekin eteenpäin.
- Kävin hammaslääkärissä ja suuhygienistillä. Yritin varata hieronta-ajan, mutta en vielä onnistunut. Kudoin 6m pellavapyyhkeitä itselleni. Aloitin kaksi neuletta, joiden langat ovat odottaneet neulomista jo pari vuotta.
- Jokapäiväisessä elämässäni aistin voimakkaasti läheisimpien ihmisten tunnetiloja ja arvailen heidän tarpeitaan. Elän helposti toisten ehkä kuviteltujen toiveiden mukaan. Tavoitteeni on pyrkiä yhä selkeämmin toimimaan siten, että en ota liikaa vastuuta toisten elämästä.
- Uusia keinoja irtautua toisten hyvinvoinnin ”kuulostelusta” on alkanut löytyä. Kun suuntaan energiani omien haaveitteni toteuttamiseen, pystyn innostuksen voimalla keskittymään paremmin omien toiveitteni ja arvojeni mukaiseen elämään. Olen jo aiemmin ruvennut ottamaan omia irtiottoja esim. matkustamalla. Arjen pysyvämpänä irtiottona olen suunnitellut intensiivistä opiskelua. Opiskelu voi liittyä työhön, mutta mieluiten vain itsensä kehittämiseen. Tarinallisuuskoulutuksen sisältö on minulle tärkeämpää kuin arvasinkaan. Huomaan jo nyt, kuinka kaikki taiteeseen liittyvä on aina ollut minulle tärkeää ja Tarinallisuus-kurssi voi johdattaa minut yhä syvemmälle kohti todellisten haaveitteni toteuttamista ja jopa uutta elämäntapaa.
- Minun hyvinvointiani lisää pyöräily ja teatteri-/oopperakäynnit sekä sunnuntaisin kirkossa käynti. Kirkossa olen käynyt tämän vuoden alusta lähtien aina, jos olen ollut kirkon lähellä sunnuntaisin (yksi kerta on jäänyt väliin). Tänään pyöräilin ensimmäisen kerran. Varasin liput teatteriin.
- Hyvinvointitekoni oli jatkaa sitkeästi lumilautailun harjoittelua. Yhtä aikaa jännittää niin, että haluaisin jättää projektin kesken, mutta samanaikaisesti sisäinen liekki roihuaa.
- Vein hevoseni jo nyt Ypäjälle. Ystäväni hoitaa kuin omaansa. Olen hetken huolesta vapaa.
- Tämä tehtävä oli yllättävän haastava, koska minulla menossa omassa elämässäni varsin rankka ajanjakso. Hyvinvointiin panostaminen ei ole etusijalla, vaan selviytyminen. Kaipaisin sitä, että terveys olisi kunnossa ja arki olisi helpompaa, mutta koska se on tällä hetkellä varsin epätodennäköistä, niin omia voimavaroja lisääviä asioita, omaa aikaa. Reilu viikko sitten aloitinkin uudelleen kuntosalilla käymisen rajun sairastelun jälkeen, joka katkaisi kaiken liikunnan harrastaminen muutamaksi kuukaudeksi. Yritän löytää arjesta aikaa salilla käymiseen, vaikka haastavaa se onkin. Toinen tällainen omaan itseen suuntaava asia on perjantaikahvit. Perjantai on usein se ainoa viikonpäivä, ettei minulla ole kiire töistä kotiin ja olenkin ”salaa” livahtanut kotimatalla kahvilaan. Aivan

ypöyksin, syön leivoksen tai jäätelöä. Tätä olen muutaman kerran tehnyt spontaanisti, mutta nyt mietin, että tämä voisi olla suunnitelmallisempaa, joka perjantainen nollaukseni ja hengen haukkominen, jotta selviää seuraavasta etapista, nimittäin viikonlopusta perheen kanssa.

- Olen päättänyt, että otan joka viikko omaa aikaa lapsiperhearjesta ja teen jotain, mikä tekee minut iloiseksi.

- Kun mietin itseäni ja tehtävässä pyydettyä hyvinvointitekoa, niin halusin lisää liikuntaharjoitusta. Olin pitkään miettinyt, että haluaisin aloittaa uuden tanssiharjoituksen ja unelmani on ollut, että kokeilisin uskaliaasti sambatanssia. Pidän musiikista ja juuri reippaasta lattarimusiikista. Lisäksi tanssillisuus ja koreografioiden tekeminen kiinnostavat minua. Olen aina ihailnut sambaajien pukuja ja sitä kimallusta, mitä puvuista löytyy. Miksi en sitten ole vielä uskaltanut tunneille? Olen luullut, että tanssijoiden tulee aina olla laihoja ja vartaloltaan taipuisia. Keskustelin erään ystäväni kanssa, joka harrastaa sabickia, joka on samban ja zumban yhdistelmämuoto. Hän kertoi minulle, että tunneilla käy kaiken kokoisia tanssijoita ja ettei tarvitse olla tietyn näköinen aloittaakseen tämän harrastuksen. Rohkaistuin tästä sanomasta, niin paljon, että uskalsin mennä kokeilemaan sambicktuntia läheiselle kansalaisopistolle. Wau!! se olikin mukavaa ja todella hikistä tanssia. Mitään en ensin osannut ja kaikki pitää opetella, mutta yllätyin kun huomasin, että kyllä sitä vanhakin vielä uutta oppii kun oikein haluaa!!

Nyt olen käynyt viikkotunneilla muutaman kuukauden ja wau, tähän on hauskaa ja palkitsevaa. Opettaja on kannustava ja hauska. Hän houkuttelee ryhmäämme sambakarnevaaliin Helsinkiin 8.6., jolloin sambakoulut esiintyvät yhdessä Helsingin kaduilla tanssien Manqueran sambatanssia. Manquera on tunnetuin Sambakoulu Brasiliassa ja nyt kunnioitetaan tätä perinteikästä koulua tanssimalla heidän koreografiaansa. Olen jo ilmoittautunut mukaan tähän karnevaaliin. En olisi ikinä uskonut, että uskaltaudun tanssimaan sambaa Helsingin kaduille, mutta nyt näyttää vahvasti siltä, että näin tulee tapahtumaan. Parasta tässä on se, että en tanssi yksin vaan siellä on muutama muukin tanssija. Tästä taitaa tulla minulle uusi harrastus ja sitähan se jo onkin.

- Alan kertoa kavereilleni enemmän henkilökohtaisia asioitani. Kerron enemmän tunteistani ja otan selvää miten voin hakea apua. Vastaanotan myös vinkkejä omiin murheisiin.

- Oppilaiden tutkintokonsertin tarinallistaminen ja teemoittaminen ”Lurukepillä lomalle Lomps”.

- Ryhdyin tekemään tunnin kävelylenkkejä seuratakseni kevään etenemistä.

MIKÄ ON SINUN HYVINVOINTITEKOSI?

Ryhmä

”Ryhmässä on supervoimaa, oot sä siitä tietoinen?”

Ryhmän voima ja mahdollisuudet ovat valtavat. Kohtaamisen voima on suuri, ja vuorovaikutuksen luonne ihmeitä mahdollistava energia. Turvallisuuden rakentuminen on hyvän ryhmän ja ryhmäkulttuurin perusta. Hyväksyntä ja erilaisuuden kohtaaminen rakentavat molempia. Kuuntelu, selkeä ilmaisu ja yhteinen ideointi ovat vuorovaikutuksen perustaitoja ja mahdollistavat dialogisen toiminnan syntymistä ryhmään (Haapaniemi & Raina 2014). Silloin jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa ja vaikuttua yhteisessä tekemisessä, joka motivoi entistä rohkeampaan kokeiluun ja vahvistaa osallisuuden iloa.

”Thanaa, kun sain vastustaa ja ope ei koskannut sitä minulle.”

Monissa ryhmissä tunteiden ilmaisu ja konfliktien kohtaaminen ovat lapsenkengissä. Opettajan omatkin tunnetaidot ovat usein vaillinaiset, ja silloin hänen on vaikea mahdollistaa ryhmänsä kokonaisvaltaista kommunikaatiota ja ryhmädynaamista kehittymistä. Vuorovaikutus ja merkitykselliset tavoitteet tukevat ryhmän kehittymistä. Osa opettajista ei tunne ryhmän prosesseja eikä osaa vaikuttaa niihin.

Hyvinvointia lisäävät ryhmäprosessin tuntemus ja joskus senkin tarinallistaminen. Hyvinvointia lisää vuorovaikutuksesta huolehtiminen myös asioita opittaessa. Vuorovaikutuksen ja asioiden oppimisen tulee olla jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään.

Ryhmänohjaamisen lyhyt oppimäärä voisi tiivistyä vaikka näihin sanoihin: Kiinnostu, kuuntele, kannusta, kokoa, kannattele, kivuuta ja kuljeta. Kivuuttamisella tarkoitan kivojen asioiden mahdollistamista silloin, kun se on mahdollista, ja kuljettamisella tarkoitan prosessin eteenpäin viemistä. Näillä toimilla voi tukea ryhmän toimintakykyä sen kaikissa ryhmäprosessin vaiheissa: muotoutuminen (*forming*), kuohunta (*storming*), sääntöjen ja työtapojen muotoutuminen (*norming*), toiminta/työskentely (*performing*) ja päättäminen (*adjourning*) (Tuckman 1965). Muista luoda tarinaa elämästäsi, se lisää merkityksellisyyttä ja voi tuoda sekä intoa että jännitettä arjen työhän.

Päivi kertoo videolla ryhmän voimasta.

SOSIOMETRIA

Sosiometria tutkii ihmisten valintoja ryhmissä

Sosiometria on Morenon (1953) kehittämä tieteenala, joka tutkii ihmisten tekemiä keskinäisiä valintoja ryhmissä. Me kaikki valitsemme toisiamme eri kriteerien mukaisesti erilaisiin tehtäviin ja arvotamme valintojamme joko myönteisesti, torjuvasti tai neutraalisti. Oppivan ja kehittyvän ryhmän toiminnassa ihmiset kykenevät valitsemaan toisiaan vaihtelevasti. Paikalleen jumittunut ryhmä lukkiutuu toiminnassaan toistamaan samoja valintoja tehtävästä ja kriteeristä huolimatta (Niemistö 1999).

Ryhmän valintoja voi ohjata

Jos ryhmää ei ohjata, se synnyttää jäsenistään pysyvän sosiometrisesti rikkaiden, keskiluokan ja köyhälistön ryhmittymät. Kouluryhmissä opettajan tehtävä on tukea monimuotoisten valintojen syntymistä ja oppilaiden saattamista toistensa löytämiseen. Jokainen oppii paremmin positiivisten tai neutraalien suhteiden äärellä.

Yksinkertainen tapa tukea monipuolista valintaa on tutustuttaa oppilaita toisiinsa eri tavoin. Silloin he saavat toisistaan monia kokemuksia eivätkä leimaa toisiaan kivoiksi ja tyhmiksi omien mielikuviansa pohjalta. Toinen arkinen ohjaustapa on teettää paritehtäviä usein sen kanssa, johon ei ole vielä ehtinyt tutustua tai jonka kanssa ei ole tehnyt harjoitustöitä viime aikoina.

Vaativampi ja moniulotteisempi tapa on mahdollistaa kaikkien näkyväksi tuleminen tarinoiden kertomisen avulla. Kun oppilaat kuulevat ja näkevät toistensa tarinoita, se synnyttää usein luontaista empatiaa ja laajentaa sitä valikoimaa, jolla oppilaat hyväksyvät toisensa. Opettajan ohjaamisovehuutta tarvitaan siihen, että pyrkii luomaan tehtäviä, joissa kaikki voivat onnistua tai joissa heikompi voi saada näkymätöntä tukea onnistuakseen. Opettajan tapa antaa palautetta on yksi hyvä keino tähän. Miten voi löytää hyvää ja kehitettävää kaikkien tekemisestä? Huolellinen näkeminen ja huomaaminen vahvistavat koko ryhmän hyvinvointia ja luovat kulttuuria, jossa kaikki hyväksytään.

Hyväksyvän vuorovaikutuskulttuurin rakentaminen on opettajan työtä

Eräessä päiväkodissa oli tietoisesti kiinnitetty huomiota hyväksyvän ja rikkaan vuorovaikutuskulttuurin rakentamiseen. He aloittivat päivät arpomalla jokaiselle lapselle sen päivän leikkikaverin. Pienet lapset oppivat alusta saakka pitämään luonnollisena sitä, että kaverit vaihtuvat ja kaikkien kanssa leikitään.

Uutta ryhmää voi tutustuttaa toisiinsa leikkien, tutustumisharjoitteiden (katso sivuston vinkit tutustuttamiseen tai leikkeihin) ja sosiometrisen työn kautta. Alkavan ryhmän positiivisen sosiometrian rakentamista voi tukea sosiometrisilla valinnoilla, esim. pyytämällä ryhmäläisiä laittamaan kätensä sen henkilön olkapäälle,

- kenet näki ensimmäisenä kouluun tullessaan (sattuma)
- kenet on nähnyt aiemmin (aiempi satunnainen tuttavuus)
- kenen kanssa on leikkinyt/opiskellut/harrastanut jotain aiemmin (vakiintunut tuttavuus)
- kenen uuden tuttavuuden kanssa voisi kuvitella lähtevänsä Linnanmäelle (potentiaali leikkikaveri)
- kenen uuden tuttavuuden kanssa haluaisi tehdä jonkun oppimistehtävän (uusi opiskelukaveri)
- keneltä haluaisi pyytää apua, jos olisi pulassa (luottamus ja turvallisuus)
- keneltä voisi oppia jotain aivan uutta (vierauden kohtaaminen)
- ketä et ole vielä ehtinyt tavata ja keksi, mitä voisit mahdollisesti tehdä hänen kanssaan (vierauden kohtaaminen 2).

Valintojen purku on tärkeää

Kun valinnat on tehty, osallistujia pyydetään lyhyesti sanomaan joku valinnan peruste. Osallistujat saavat myös ilmaista, miltä tuntui tulla valituksi tai jäädä valitsematta. Ohjaajan on hyvä muistaa, että näinkin neutraaleilla valinnoilla valituksi tuleminen tai valitsematta jääminen on herkkää puuhaa. Ohjaajan tulee olla hyvin sensitiivinen ja sanoittaa valintojen merkitystä ja valitsemisen tärkeyttä yhteisessä työskentelyssä. Omat kaverit voi toki aina valita, ja koulussa on tavoiteltavaa oppia toimimaan monenlaisten ihmisten kanssa.

Pidemmälle viety sosiometrinen työskentely vaatii erityistä ryhmänohjaamisen koulutusta, jotta oppii käsittelemään työskentelyn herättämiä tunteita ja prosesseja. Syvempi sosiometrinen osaaminen mahdollistaa tietoisien ryhmän rakentamisen, syvenevän itse-tuntemuksen ja vuorovaikutustaidot. Se edellyttää myös itseltä oman itsetuntemuksen kasvattamista ja vuorovaikutuksen haastavienkin alueiden kohtaamista henkilökohtaisella tasolla.

Hyvinvointitekoja ryhmälle

Sujuva arki oppitunneilla on suurin yksittäinen hyvinvointia tuottava asia. Arjen hyvinvointia lisäävät ympäristöstä huolehtiminen sekä sosiaalinen hyvinvointi niin, että kiusaamiselle on nollatoleranssi ja opettaja tukee monipuolisten kaveruussuhteiden syntymistä. Kiusaamista voisi kutsua ns. pirulliseksi ongelmaksi, joka ei ratkea vaan jota pitää ratkaista uudelleen ja uudelleen. Jokaiseen kiusaamiseen puuttuminen on hyvinvointiteko jokaisessa ryhmässä ja yhteisössä. Julkisuus on täynnä kertomuksia kiusatuksi tulemisesta. Miten me voisimmekaan mahdollistaa hyväksytyksi tulemisen tarinoiden syntymistä?

Tähän osaan on koottu arjen mausteeksi opettajien tekemiä hyvinvointitekoja oppilailleen. Ne rakentavat omalta osaltaan koulupäivien dramaturgiaa ja toimivat hyvää mieltä lisäävinä yllätyksinä ja kivuuttavat arkea. Parhaimmillaan ne liittyvät selvästi myös opittaviin asioihin ja rakentavat siten loogisesti opetuksen kokonaistarinaa.

Opettajan hyvinvointitekoja omille opetusryhmilleen

KÄRÄYTÄ KIVA -KIERROS

Osalla oppilasryhmilläni/tietyillä oppilailla on tapana tulla luokkaan monista asioista valitellen ja negatiivisuutta luoden. Tavoitteena oli vähentää negatiivista lietsontaa ja nostaa esille jo aamun/päivän aikana tapahtuneita positiivisia asioita.

Luokkaan kuljetaan näkymättömän positiivisuusportin läpi (ovella open käden ali), josta valitusäänet eivät pääse läpi. Käymme ”käräytä kiva juttu” kierroksen heti tunnin alkuun, niin että jokainen sanoo yhden sanan/virkkeen, joka paljastaa, mistä on kokenut iloa tai hyvää mieltä sinä päivänä. Asia voi olla kuinka pieni tai iso tahansa. Jokainen puhuu vain vuorollaan eikä vastauksia analysoida sen enempää.

Aluksi tämä oli oppilaille vaikeaa ja open apua tarvittiin johdattelemaan mukavien huomioiden pariin (muistin tehdä läksyt, tulin ajoissa luokkaan, aurinko paistaa, söin aamupalalla xx, joka oli hyvää..), mutta jo parin päivän päästä positiivisia asioita oli helpompi löytää itse. Kierrokset ovat alkaneet sujua oikeasti positiivisessa hengessä ja kolmantena päivänä eräs oppilas sanoi kivaksi asiaksi ”tuli ihana rauha, kun tultiin luokkaan”. Mahti juttu!

SATU PÄIVÄSSÄ VIISI VIIKOSSA

Hyvinvointiteko luokalleni on lukea heille satu joka päivä viikon ajan. Sadut ovat Timo Parvelan kirjasta Hyvän mielen iltasatuja. Neljäsluokkalaiset ovat jo sen verran isoja, etteivät enää välttämättä kuule iltasatuja vanhemmiltaan. Siksi ajattelin virkistää heidän mieliään ja samalla keventää päivää hyvillä saduilla. Oli lupa vain kuunnella ja nauttia hyvästä tarinasta.

PÄIVÄ ELÄINMESSUILLA

Hyvinvointitekona vien ryhmäni huomenna perjantaina Elma-messuille. Eläviä kotieläimiä kaupunkilaislapsille. Hyvinvointiteko myös itselle, erilainen koulupäivä.

Hyvät hetket

LEIKKIHETKI

Tavoite: lepoaika, ryhmäyttäminen, välillä myös palkinto. Ensimmäisellä luokalla ainakin kerran viikossa.

Toteutus: Luokassani on kaappi, joka avataan vain leikkihetkeksi.

Kaapin sisältö on seuraavanlainen:

- pelihylly (supersuokki on Villikissa)
- käsi- ja sorminuket
- rakentelu eli iso legolaatikko ja vielä isompi laatikko puupalikoita, joista voi rakentaa ihan oman pituisen tornin.
- värityskuvia ja piirustuslevyjä

Viime vuonna tällainen leikkihetki oli aina torstaisin ruokailun jälkeen ja se toimi erittäin hyvin. Leikkihetki oli noin 20 minuuttia ja taputuksesta oppilaat tiesivät aloittaa siivouksen, jonka jälkeen jakesittiin taas esimerkiksi matematiikan laskuja. Erityisen mukavaa oli huomata, että rakenteluissa ja peleissä leikkijät vaihtuivat ja myös tytöt ja pojat leikkivät varsin luontevasti keskenään. Tämä oli myös opettajalle hyvä hengähdystauko ja myös mahdollisuus seurata oppilaiden ryhmätoimintaa.

Muutama muu hyvinvointia tuottava juttu:

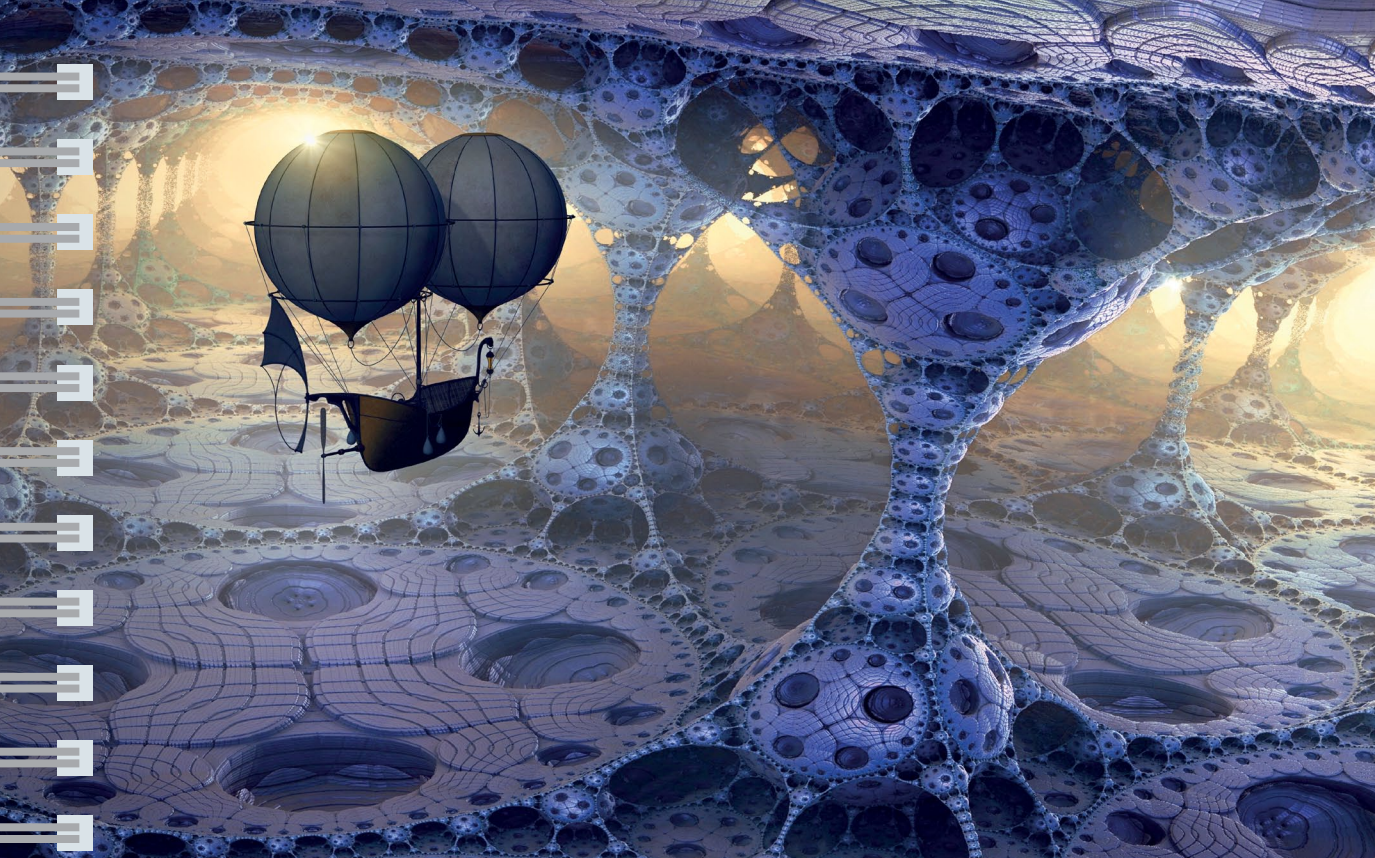
LUKUHETKI

Maanantain ensimmäinen tunti alkaa opettajan lukuhetkellä. Lukuhetki antaa mahdollisuuden aloittaa viikko lempeästi. Se ei vaadi oppilailta mitään ja se rauhoittaa ja johdattelee mukavasti alkavaan viikkoon. Tokaluokkalaisten suosikkikirjoja ovat olleet Baggen Urho-sarja (sopivasti koululaishuumoria)

KOEKARKKI

Tämä käytäntö tuli ”Luontevahvuuksien kehittäjältä” Kaisa Vuoriselta. Hän kertoi antaneensa oppilailleen ennen koetta aina pienen karkin, jotta koetilanteen tuoma jännitys ja pelko hellittäisivät ja ilalle tulisi jotakin mielihyvää tuovaa.

PYSÄHDYS

Tavoitteena oli pysähtyä, tyhjentää ajatukset ja päästä rauhoittuneeseen ja keskittyneeseen mielentilaan.

Rentoutus toteutettiin tämän videon johdolla:
www.youtube.com/watch?v=CctRh4qCQCw

Luokka on hyvin vilkas. Rentoutumistuokion jälkeen se pystyi keskittymään tehtäviin tavallista paremmin. Uskon, että jos tekisimme rentoutustuokioita useammin, tuokiot aidosti palvelisivat oppilaiden hyvinvointia ja tarjoaisivat hiljentymisen keitaan jatkuvassa hälinässä.

ÄÄNIMALJA

Olemme luokkani kanssa harjoitelleet läsnäoloa, keskittymistä ja rauhoittumista. Avuksi ja iloksemme hankin äänimaljan, jota myös oppilaat saavat vuorollaan soittaa.

LAPPUJA JA TIKKAREITA

Toteutin pienen hyvinvointia lisäävän teon luokalleni viime keskiviikkona. Alustin teon kertomalla hieman koulutuksesta ja siinä olleesta läksystä tehdä itselle hyvinvointiteko. Kerroin omastani ja annoin samanlaisen kotitehtävän neljäs-luokkalaisilleni. Ohjeistuksena oli, että sen voi tehdä täysin itselleen eikä sitä tarvitse raportoida minulle mitenkään.

Sen jälkeen laajensin aiheen koko luokalle ja kerroin kuinka tärkeitä he minulle ovat. Jaoin kaikille tikkarit ja lapun, jossa luki "olet kiva". Kehotin liimaamaan tämän tärkeän muistutuksen joko pulpetin kanteen tai kotona peiliin muistuttamaan tästä tärkeästä asiasta. Lisäksi katsoimme tunnilla kaikki yhdessä mieleistä ohjelmaa sohvalla ja maassa kasassa maaten, tikkareita mutustaen. Kiva ja arvokas hetki.

TASA-ARVOISTA KOHTELUA JA ITSEMÄÄRÄÄMISEN OIKEUTTA

Minna Canthin ja tasa-arvon päivää vietetään 19.3. Suomi on sukupuolten välisen tasa-arvon suhteen edistyksellinen maa, mutta ei meilläkään tarvitse mennä kovin kauas historiaan, kun tytöillä ei ollut esim. oikeutta käydä koulua eikä aikuisilla naisilla ollut oikeutta päättää omista asioistaan. Tätä havainnollistaakseni toteutin luokassani tasa-arvoleikin.

Aloitin päivän asettamalla muutamia naisten oikeuksia aikaperspektiiviin, esim. että vasta vuonna 1864 naimaton nainen sai täysivaltaisuuden eli päätösoikeuden omista asioistaan (sitä ennen suvun mies oli päättänyt), 1901 ensimmäinen nainen otettiin yliopistoon, 1906 naiset saivat äänioikeuden ja 1962 samapalkkaisuusperiaate kirjattiin lakiin.

Minna Canthin päivän kunniaksi leikimme, että meidän luokan "miniyhteiskunnassa" tyttöjen oikeudet poistetaan. Ilmoitin päivän aluksi, että tänään pojat päättävät kaikesta. Hurraa-huudot lakkasivat, kun jatkoin, että tänään vain pojat pääsevät kouluun. Hämmentyneet tytöt ohjasin luokan perälle askartelemaan tai tekemään käsitöitä (mutta en lukemaan, sillä tytöt eivät osaa lukea). Poikien kanssa aloitimme opiskelun. Hetken päästä annoin poikien päättää, saavatko heidän ryhmänsä tytöt tulla kouluun, eli annoin heille mahdollisuuden olla edistyksellisiä. Kaikki pääsivät myös tytöt koulunpenkille. Läksyä tuli kuitenkin vain pojille, sillä opinto-oikeus koski vain heitä. Asia oli kuitenkin onneksi sellainen, että olimme käsitelleet sitä kaikkien kanssa muiden tuntien puitteissa. Päivä jatkui niin, että pojat pääsivät syömään ensin ja he päättivät myös missä

tytöt istuvat. Myös seuraavan tunnin opiskelu eli matematiikka oli tarjolla vain pojille, mutta heillä oli mahdollisuus päästä jälleen myös tytöt kouluun. Kahden ryhmän pojat kielsivät ryhmänsä tytöiltä koulunkäynnin. Koska matematiikan aihe oli uusi, jätin kappaleen odottamaan seuraavaa tuntia, jotta kaikki pääsevät siihen kiinni. Sen sijaan käytimme lopputunnin tämän leikin herättämien tunteiden purkuun.

Poikien mielestä päivä oli hauska, erilainen, yllätyksellinen, mutta myös sekava ja epäreilu. Myös tyttöjen mielestä päivä oli epäreilu, ärsyttävä, kamala, outo mutta myös onneksi hauska ja vähän kiva. Tavoitteena oli saada molemmista ryhmistä esiin juuri tuo epäreilouden tunne, niin etuoikeutetun osalta, kuin sorretunkin kokemana.

Seuraavaksi ilmoitin, että seuraavana päivänä osat vaihtuvat, eli vain tytöt päättävät. Päätin myös informoida huoltajia tässä vaiheessa kokeilua, sen verran isoja reaktioita päivä oli aiheuttanut.

Seuraavan päivän aluksi kerroin naisten asemasta suomalaisen yhteiskunnan johdossa, mainiten muun muassa naispappeuden ja presidentin. Sen jälkeen luovutin vallan luokan tytöille, ja pojat joutuivat pois opetuksen piiristä tekemään ”puhdetöitä”. Tyttöjen kanssa aloitimme äidinkielen opiskelun kivalla leikillä, jonka jälkeen teimme tehtäviä. Tässä vaiheessa tytöt saivat päättää, pääsevätkö pojatkin kouluun, ja kaikki pojat lopulta saivat luvan liittyä seuraan. Tytöt pääsivät kuitenkin miettimään, millä tavoin pojat töitänsä tekivät.

Kuvataiteen tunnin alkuun oli jälleen tytöillä valta päättää, millä porukalla jatketaan. Osa pojista joutuikin pois muihin hommiin, osa sai jäädä opetukseen koko ajaksi. Kuvistyöksi olin suunnitellut varta vasten pajunoksatyön, jossa jokainen pajunkissa kuvaa asiaa, josta tekijä tykkää. Askartelun jälkeen pysäytimme kokoon, ja palasimme pohtimaan tuntemuksia jälleen tasa-arvoisena ryhmänä. Tällä kertaa tuntemuksetkin vaihtuivat roolien vaihtumisen mukaan, tosin pojat kokivat tämän päivän ylipäättään ottaen positiivisempina kuin tytöt edellisen päivän. Tämä saattoi johtua siitä, että pääsääntöisesti tytöt kohtelivat poikia hieman hellempin, kuin pojat heitä. Työt mm. näyttivät luontaisesti haluavan auttaa poikia vauhtiin, jos he olivat ensin evänneet osallistumisen.

Molemmat ryhmät kokivat myös tämän toisen päivän epäreiluksi. Pelkkä sukupuolen perusteella tehty jako tuntui tyhmältä. Siitä siirryimmekin käsittelemään sitä, että jako erityisesti tyttöihin ja poikiin oli hyvinkin keinotekoinen. Kysyin, miten muuten ryhmän olisi voinut jakaa ja sain vastaukseksi mm. yleisesti käytämämme ryhmäjaon, ikäjaon ja pituusjaon. Vertasin luokkaa juuri tekemiimme pajunoksiin, joista jokainen oli erilainen. Pyysin halukkaita kertomaan, mitä pajunkissoihin oli kirjoitettu yksi kerrallaan, jonka jälkeen saman asian kirjoittaneet

saivat nostaa kätensä. Hyvin pian huomasimme, ettei ole olemassa mitenkään erityisesti tyttöjen juttuja tai poikien juttuja, vaan me kaikki voimme pitää mistä vain. Juttelimme vaikkapa luokassa muutaman tytön hittilajista keppihevostelusta, joka voisi hyvinkin olla myös jonkun pojan suosikkijuttu. Pohdimme sitä, miten sellaisen pojan kannattaisi toimia, joka ei uskalla sanoa haluavansa mukaan, koska joku saattaa virheellisesti pitää keppareita vain ”tyttöjen juttuna”. Lapsilta tuli hienosti ohjeita, mm. että ei kannata nolostella, ja että pitää vain olla oma itsensä.

Toivottavasti näistä parista päivästä jäi käteen ainakin tunne siitä, miltä tuntuu olla sorrettu sekä myös tunne siitä, ettei toisen puolesta päättäminen ehkä olekaan niin mukavaa. Toivottavasti lapset myös huomasivat, että jako tyttöihin ja poikiin oli melko keinotekoinen, ja että olemme kaikki omia erityisiä yksilöitämme sukupuolesta riippumatta. Sen ymmärtäminen lapsesta asti luo vankan pohjan itseluottamukselle ja oman itsemääräämisoikeuden kehittymiselle ja suojaa jatkossa monelta tilanteelta, jossa kokee joukkopaineen vuoksi välttämättömäksi toimia vastoin omia halujaan ja arvojaan.

TALVIRETKI

Talviretkelle osallistuivat kaikki pienen yläkoulumme oppilaat sekä minä ja työparini Juha. Tavoitteenamme oli luonnossa liikkumisen lisäksi viettää yhteinen rento hetki retkinuotiolla.

Koululaiset saivat itse valita, lähtevätkö retkelle hiihtämällä, potkurilla, kävellen (lumikengillä tai ilman) vai pyörällä. Liikkeellä oltiinkin sitten kaikilla mainituilla tavoilla.

Kirkkosalmen nuotiopaikka on rauhallisen lintuvesistön keskellä. Uskallamme mennä sinne vain talvella, koska muulloin emme voi välttyä saamasta mukaamme inhottavia ja vaarallisia verenimijöitä, punkkeja. Nyt saimme kulkea kaikessa rauhassa ja viettää mukavan hetken nuotion ääressä. Koululta saimme mukaamme makkarat ja oppilaita oli ohjeistettu ottamaan itse mukaan lämmintä juomaa. Jutustelimme, paistimme makkaraa ja vaahtokarkkeja ja nautimme höyryävistä kaakaoista sekä mehuista. Kotiin lähdimme nauravaisin ja rennoin mielin.

ITSEMYÖTÄTUNTOA

Konkreettisenä hyvinvointitekona viime viikolla (koska tämä suunniteltu siirtyi), ostin Itsemyötätuntokortit ja niiden avulla opetin ryhmilleni lempeyttä ja armollisuutta. Ostin myös Hidasta elämää -puodista nipun ajatelmakortteja ja kiinnittelin niitä ympäri koulua.

Tavoitteena oli antaa 3. luokkalaisille koulussa aikaa leikkiin. Ryhmään on tullut pari uutta lasta, jolle halusin tarjota vapaata tilaa ja mukavaa tekemistä.

METSÄLEIKKEJÄ

9–10-vuotias lapsi on kehityksellisesti käännekohdassa: osa on vielä tiiviisti leikin ja mielikuvituksen täyttämässä maailmassa, osa on jo eriytynyt ja eriytyneessä omaksi itsekseen. Tämä näkyy ryhmässä kahtiajakona: lapsia ja koululaisia. Näin miten metsä tarjosi ihanan miljööön rakentelulle ja yhteisleikille. Samalla se tarjosi vapaata tilaa niille, jotka halusivat kisailla, pelata pelejä ja juosta.

Kävimme viikon ajan joka aamu metsässä leikkimässä. Ensimmäisinä kertoina joukko jakaantui kahtia selkeästi, mutta viikon edetessä koulun 'piharyhmät' alkoivat muuntua ja rakoilla. Opettajaa ei enää tarvittu "ei leikkijöille" tekemistä keksimään, vaan he alkoivat sekoittua muihin ryhmiin ja keksiä tekemisiä itsekin. Uudet oppilaat pääsivät kokeilemaan eri porukoita ja tekemisiä. Tunnit aamuleikkien jälkeen olivat rauhallisia ja hyvätunnelmaisia.

NAISTENPÄIVÄYLLÄTYS VALMISTAVALLE LUOKALLE

Tavoite: Tuottaa hyvää mieltä koko luokalle niin mielelle kuin vatsoille. Palkita luokkaa ahkeroinnista ja uurastuksesta. Antaa rento ja vapaa ilmapiiri.

Toteutus: Perjantai-aamuna 8.3.2019 katsomme yhdessä luokan lukujärjestystä, johon olen lisännyt ruokailun jälkeen sanan YLLÄTYS KAIKILLE!! Luokkani on valmistava luokka, jonka oppilaat harjoittelevat vasta suomen kieltä. Osa puhuu jonkin verran suomea ja osa on ummikoita, juuri Suomeen saapuneita.

Sana YLLÄTYS on monelle ihan vieras sana. Keskustelimme, mitä tämä sana tarkoittaa. Kun kaikki jotakuinkin sen ymmärsivät etsin yle Arenasta uuden tyyppisen Muumifilmisarjan, jota japanilaiset tuottavat. Aloitimme Muumien

katselun. Jaksossa kerrotaan, kuinka Muumipappa rakentaa talon Mymmelin lapsille ja Mymmelille. Tarina on hellyttävä ja oppilaat seuraavat sitä tarkasti ja nauttivat selvästi sen selkeästä suomenkielestä ja kauniista animaatiosta.

Siinä samalla leikkaan avustajani kanssa heille kaikille suklaakakun palat paperilautasille. Erään oppilaan äiti haluaa tarjota kaikille suklaakakkua naistenpäivän kunniaksi. Avustaja jakaa kaikille kakunpalat, mitä he innoissaan maistelevat katsellessaan muumeja valkokankaalta. Minustakin tuntuu rennolta ja mukavalta seurata oppilaiden mutustelua ja innostunutta katselua. Monet heistä, eivät olleet ikinä nähneet Muumeja.

Tuntui kuin olisin tuonut näille eri kulttuuritaustan omaaville oppilaille pienen palan suomalaisuutta silmin ja makuaistein, tai oikeastaan Muumithan ovat nyt japanilaisten piirtämät ja suklaakakkukin oli arabitaustaisen äidin tekemä... että vietimme Kansainvälistä Naistenpäivää sanan varsinaisessa merkityksessä!!!

KUNNIOTTAMISTA JA VÄLITTÄMISTÄ

Minulla on ollut erityisen vaikea opetusryhmä, jonka kanssa olemme tehneet töitä elokuusta lähtien. Ryhmässä toimiminen toisia ihmisiä kunnioittaen on ollut ryhmälle todella vaikeaa ja tähän olen puuttunut hyvin usein kovalla kädellä, koska en ole voinut sietää ryhmän sisäisiä naljailuja sekä muutoin epäkunnioittavaa käytöstä.

Tänään annoin ryhmälle ohjeet hyvin rauhallisesti ja lämpimin äänensävyin. Kävin jokaisen ryhmän jäsenen selän takana kysymässä useaan kertaan, miten ryhmätyönne sujuu ja missä vaiheessa olette. Pari ryhmän jäsentä kyseli minulta jatkuvasti ohjeita ja kävin sitten ihan kädestä pitäen heitä ohjaamassa asioissa, joihin naapurikin olisi voinut antaa neuvoja. Halusin kuitenkin tehdä tämän itse, näyttää että aikuinen välittää.

Tunnin lopussa ryhmätyöt eivät vielääkään olleet valmiit, vaikka niiden tuli olla, mutta kehuin heidän upeaa ja rauhallista työskentelyään. Tunnin lopussa osa ryhmästä oli saanut jo työnsä valmiiksi ja kysyi, saako nyt käyttää puhelinta. Tätä kysymystä en ole kuullut koko vuoden aikana, vaan niitä puhelimia on räpläilty ilman lupaa. Annoin heille luvan ja samalla kyselin ryhmän jäseniltä yksitellen, onko hän tyytyväinen työskentelyynsä ja onko lopputulos onnistunut, miten hän voi ja onko kaikki hyvin.

Kysymykseni herätti paljon ihmetystä, mutta sitten kun viimeisetkin tulivat siihen omille paikoilleen istumaan, oli kysymykseni jo otettu lähes itsestään selvyytenä. Tottakai ope kysyy näitä. Nauroin sisäisesti. Tunti loppui upeasti,

vaikka valmista ei tullutkaan. Kerroin koko opetusryhmälle, miten he ovat tsempanneet mahtavasti ja työskentelevät nyt niin, kuten olisin aina heidän toivonut työskentelevän. Tunnilla oli hyvä ilmapiiri ja lopuksi kuulin jopa hyvää päivänjatkoa muutamalta haastavalta tapaukselta.

LIIKUNNALLINEN PIKKUVÄLITUNTI

Tavoitteena on saada oppilaille ja opettajalle virkistystä ja aivoille uutta energiaa pitämällä oppitunnin keskivaiheilla liikunnallinen pikkuvälitunti.

Liikuntapisteet suunnitellaan yhdessä oppilaiden kanssa. Tehtävien tulee olla niin helppoja ja nopeasti toteutettavia, että viidessä minuutissa ehtii tuumasta toimeen. Liikuntatehtävien toteutukseen tarvittavat välineet on asetettu valmiiksi esille numerolappujen päälle esim. luokan takaosaan. Numerolaput luokan seinillä muistuttavat, missä kyseinen liikuntapiste suoritetaan.

PUHEPIIRI

Kolmannella tunnilla oli tarkoitus lähteä yhdessä suunnittelemaan kevätjuhlahjelmaamme. Siihen mennessä lasten kesken oli ehtinyt kuitenkin tapahtua jo niin paljon kaikenlaista epäsovia ja mielenpahoitusta aiheuttavaa, että luokan tunnelma tunnin alussa oli jokseenkin piikikäs.

Siinä mielentilassa ei ryhmätyöstä ja suunnittelusta tule yhtään mitään, tuumin. Tällä kertaa purimme pahimmat möröt ihan vanhanaikaisesti, puhumalla. Oppilaat ovat tottuneet puhepiirityöskentelyyn, jossa jokaisella on vuorollaan puheenvuoro ja muiden tehtävä on kuunnella. Jos mitään sanottavaa ei ole, voi sanoa vain lyhyesti "Ohi."

Kaikenlaisia ärsytyksen aiheita kumpusi esille: syömättä jäänyt aamupala, sohvalle kaatunut mehu, koiranpissi matolla, möykkäävät pojat... Minun tehtäväkseni jäi vain empaattinen kommentointi ja silmiin katsominen. Kahdeksanvuotiaat ovat vielä niin jotenkin auki, että jo se, että omien tuntemusten jakamiseen otetaan aikaa ja niitä oikeasti kuunnellaan, auttaa heitä rauhoittumaan ja tasoittaa päivän tyrskyissä repeytyynyttä yhteishenkeä.

Lyhyen (10–15 min.) juttuhetken jälkeen lauloimme vielä kaikille tutun laulun Joskus olen huono ja joskus olen hyvä, olen sopiva, sillä minä olen minä. Nyt ryhmä oli valmis jatkamaan työskentelyä yhdessä.

MINDFULNESS-AAMU

Rentoutushetki: musiikkia, silmät kiinni, pää pulpettiin, rentouta jäsenesi - lyhyt keskustelu, miltä tuntui.

Mindfulness-harjoituksia:

1. Anna **suklaapala** jokaiselle. Ohjeista osallistujia nauttimaan jokaisesta suklaahippusesta. Antakaa suklaan sulaa hitaasti suussanne. Kiinnittäkää kaikki ajatuksenne suklaan makuun, sulamiseen ja syömiseen. Keskustelkaa lyhyesti, miltä tuntui, pystyitkö keskittymään.

2. Heitellään **ilmapalloa**. Kun saat ilmapallon, kerro, mistä haaveilet, mikä on unelmasi, mihin tahdot peruskoulun jälkeen. Heitä ilmapallo seuraavalle. Lyhyt keskustelu, miltä tuntui sanoa unelmansa ääneen.

3. Opettaja antaa jokaiselle oppilaalle vahvuuden, jota hän pitää kyseiselle oppilaalle ominaisena – **vahvuuskortit**, printattu sana ja kuva.

TIETOISUUSTAITOJA

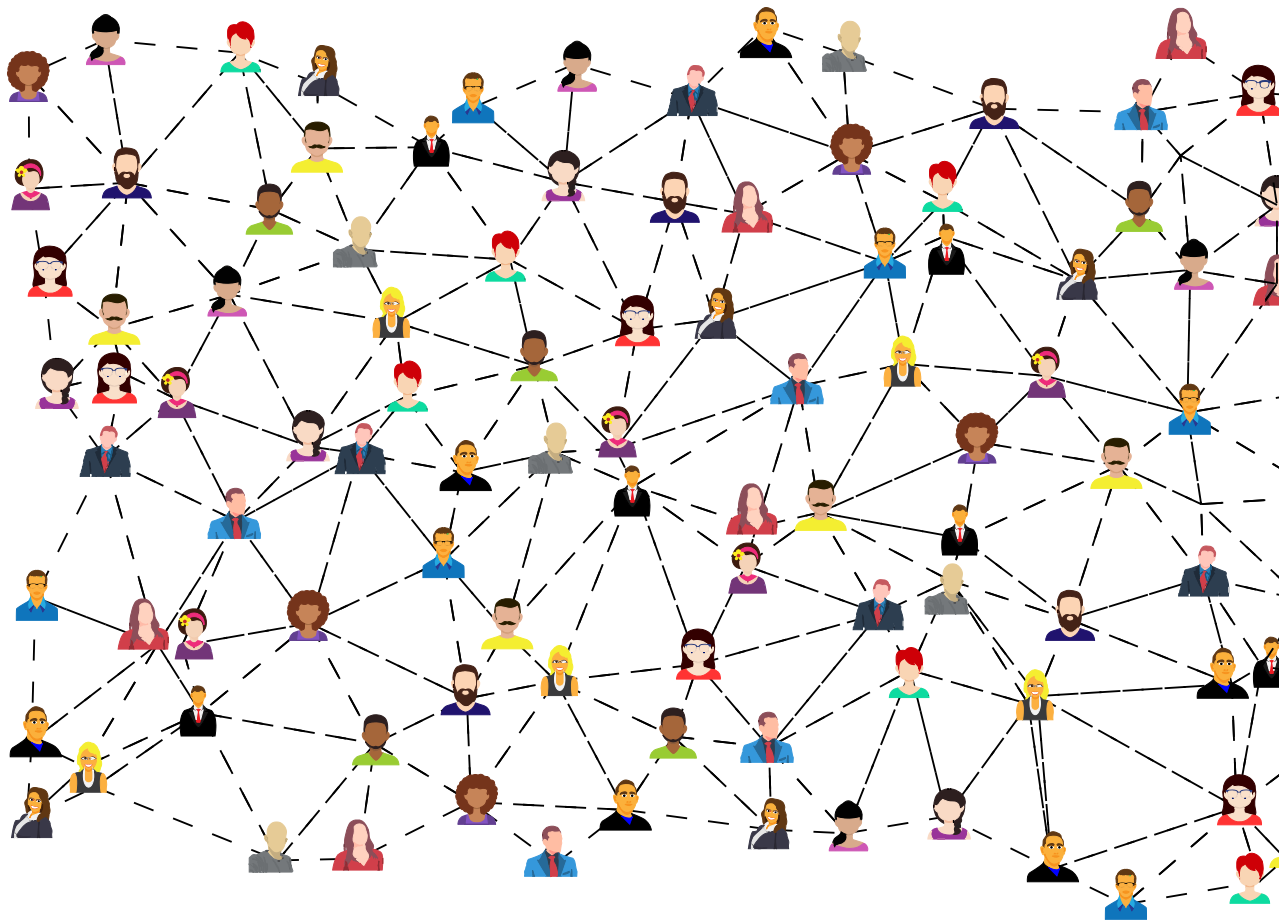
Olen ruvennut pitämään erityistä tukea tarvitseville oppilaille oppitunnin alussa tietoisuustaitoharjoituksen. Tavoitteena on, että oppilaat ymmärtävät, mitä tarkoittaa keskittyminen ja harjoitellaan sitä. Lapset ovat noin 1–3 oppituntia päivässä luokassani ja pidän jokaisen tunnin alussa pienen harjoitushetken.

Tietoisuustaitoharjoitus tehdään ankkuriharjoituksena. Ohjeet: istutaan tuolilla, jalat laitetaan erilleen lattiaan, selkä ja pää pidetään suorana, kädet sylissä, silmät kiinni. Keskitytään hengityksen ajatteluun, palautetaan ajatukset aina hengitykseen. Netissä on tietoisuustaitoharjoituksia lapsille, esim. Satu-Postin ankkuriharjoitus lapsille ja Mielenterveysseura.fi- sivuilta lapsille suunnatut harjoitukset. Olen keskustellut oppilaiden kanssa, mitä keskittyminen on ja millaisen tunteen tai olon harjoitus tuo.

Tutkimusten mukaan harjoittelu auttaa lapsia monilla tavoin. Olen alusta asti havainnut, että harjoituksen jälkeen oppilaat ovat rauhallisempia ja impulsiivisuus vähenee.

MITÄ KIVAA SINÄ VOISIT ANTAA OPPILAILLES?

Organisaatio

Koulu on opettajien ja muun henkilökunnan oppilaiden oppimista varten oleva organisaatio. Nykyään monet oppilaitokset ovat aktiivisessa vuorovaikutuksessa lähiympäristönsä kanssa ja toimivat parhaimmillaan verkostojensa kehittävänä ja tärkeänä voimana.

Monenlaiset kehittämisvaatteet ja mahdollisuudet suihkivat koulujen arkipäivässä ja tarjoavat ekosysteemimäistä ajattelutapaa organisoitumisen uudeksi metaforaksi uusine käytäntöineen.

Jokaiselle kunnalle, jokaiselle koulua käyneelle ja koulua käyvälle, oma koulu on tärkeä ydinpaikka. Miten siitä voi tehdä hyvinvointia lisäävän ja toimintaansa mielekkäällä tavalla uudistavan lähteen, jossa tulevaisuuden luojat ja tekijät saavat oppia inpiroivassa ja sopivasti haastavassa ilmapiiressä?

Opettajalle on tärkeää saada toimia hyvin johdetussa organisaatiossa. Opettaja voi myös itse toimia aktiivisena yhteisönsä vaikuttajana. Miten oppia vaikuttamaan pelkän toimomisen ja murehtimisen sijaan?

Vertaismentorointi, työnohjaus ja johtamisen kehittäminen ovat hienoja välineitä organisaation kehittämiseen.

Lue lisää:

Vertaismentoroinnista:

<http://osaavaverme.wixsite.com/verme>

Työnohjauksesta:

Työnohjaus | Suomen Työnohjaajat

Koulujen kehittämisajatuksista:

www.oph.fi/kehittamishankkeet/kokeilukeskus

Hyvinvointitekoja omalle organisaatiolle

Jokainen organisaation jäsen on vastuussa oman organisaationsa hyvinvoinnista. Jokainen siihen kuuluva voi tehdä tarjouksia yhteisen hyvän edistämiseksi. Toiminnan tehokkuus ajatellaan joskus harhaanjohtavasti vain suoritusten määränä ja kokoaikaisena toimintana. Työnteon rytmin ja sisältöjen vaihtelu luovat hyvinvointia tukevaa toimintakulttuuria.

Organisaation hyvinvoinnin perusta on hyvissä ja selkeissä rakenteissa, tasa-arvoisessa organisaatiokulttuurissa, dialogisessa vuorovaikutuksessa ja läpinäkyvässä päätöksenteossa.

Näiden peruspilareiden lisäksi kaikki tarvitsevat joskus hyviä henkäyksiä, jotka kohdistetaan tietoisesti yhteisön hyväksi ja yhteisen hyvinvoinnin rakennusaineiksi. Tällaiset teot voivat olla hyvinkin pieniä liikahduksia tai sitten tavoitteellisia, arvioitavia pitkäjänteisiä projekteja.

Tämän julkaisun synnyttämiseen liittyneessä koulutuksessa jokainen opettaja teki itselleen, opetusryhmälleen ja organisaatiolleen jonkun hyvinvointiteon.

MITEN SINÄ VOISIT ILAHDUTTAA TYÖYHTEISÖÄSI?

Yhteiskunta

KOULU OSANA YHTEISKUNTAA

Omista kuplista monimuotoisuuteen

Joskus muinoin koulut elivät omissa kuplissaan ja opintosisällöt olivat suhteellisen staattisia. Nykymaailman vauhti ja yhteiskunnallinen ulottuvuus ovat tulleet lähemmäs koulujen arkea. Opetussuunnitelmia uudistetaan aiempaa nopeampaa tahtia ja kouluilta odotetaan aktiivista osallistumista alueidensa toimintaan.

Vanha sanonta ”Ei koulua vaan elämää varten” on tullut yhä todemmaksi. Koulu on jo elämää ja monissa kouluissa osallistutaan jollakin tavalla yhteiskunnalliseen toimintaan. Maahanmuuttajien määrän lisääntyminen on vaikuttanut vahvasti juuri kouluihin. Uusista kulttuureista tulneiden opiskelijoiden maailmat ovat varmasti haastaneet ja myös rikastaneet koulujen toimintatapoja. Kukaan ei ole voinut olla huomaamatta, että yhteiskunnallinen monimuotoistuminen koskettaa myös ja juuri kouluja.

Ilmiöiden tarinallistaminen

Ilmiöiden lähestyminen tarinallisesta näkökulmasta pätee myös yhteiskunnallisiin ja historiallisiin tapahtumiin. Me voimme tutkia yhteiskunnan rakentumista narratiivisista näkökulmista. Minkälaisia tarinoita ja tarinoiden teemoja, aihiota eri asteiden opilaat kokevat ja näkevät? Miten he haluavat ajastaan ja yhteiskunnastaan kertoa? Mihin he haluavat vaikuttaa? Aktiiviseen kansalaisuuteen kasvaminen ja demokratian vaaliminen voi rakentua myös tarinoiden kertomisen kautta. Mitä tarinaa kertovat omat isovanhemmat vanhenemisestä tämän päivän Suomessa? Henkilökohtainen ulottuvuus herättää meitä myös yhteiskunnalliseen vastuuseen. Se on yksi koulun tehtävistä.

Miten voit pitää itsesi hereillä hyvinvointiyhteiskunnan vaalijana? Mitä tarinoita me tarvitsemme ja haluamme kertoa tuleville sukupolville ja tämän hetken oppilaillemme?

Draamaprosit ja sosiodraama ovat hyviä tarinallisia työskentelytapoja yhteiskunnallisten kysymysten pohtimiseen.

Hyvinvointi ja kokemusten määrittely arkkityyppien kautta

Nämä ikuiset hahmot ja eri kulttuureissa esiintyvät olennot rikastuttavat kerrontaamme. Niiden avulla voimme liittää oman tarinamme osaksi ikiaikaista kertomusta elämästämme. Kaikkina aikoina on ollut äitejä, isiä, lapsia, opettajia, hoitajia, sankareita ja marttyyreita jne. Näiden hahmojen tietäminen ja tunnistaminen auttaa meitä liittämään omat ja yhteisöjemme tarinat osaksi vielä suurempaa kehikkoa, ajasta aikaan toistuviin teemoihin ja tarinoihin. Niiden kautta voimme myös sanoittaa kokemuksiamme niin, että positiivisten merkitysten antaminen kokemuksillemme helpottuu.

Vaikeuksia kohdatessamme voi olla helpottavaa sanoittaa kokemusta orvon tai taistelijan arkkityypeistä käsin sen sijaan, että määrittelen itseni onnettomaksi epäonnistujaksi tai tunariksi, riidan haastajaksi tai häiritsijäksi. Elämän kestävää hyvinvointia voi opetella oman ja läheisten kokemusten sanoittamisella kehitysjänteen kautta. Voimme aina olla oppimassa uutta, olemme sankaruutemme matkalla jossakin kohdassa. Matka jatkuu ja uudet alkavat. Arkkityyppiset hahmot antavat kokemuksillemme tuon kehitysjänteen, joka tuo mielekkyyttä silloinkin, kun kokemukset ovat haastavia, ne voivat opettaa nauttimaan ajoista, jolloin elämän tarjoilee hyviä asioita ja tunnistamme omia vahvuksiamme.

4

Soveltamideoita

Tästä osasta löydät paljon erilaisia sovelluksia tarinalliseen työskentelyyn. Sisältö on syntynyt Taru-koulutuksiin osallistuneiden opettajien ja kouluttajan yhteistyöllä. Tarjolla on harjoitteita, tuntivinkkejä ja pidempiä kokonaisuuksia koulun arkeen vietäväksi. Ehdotuksia voi toteuttaa sellaisenaan tai käyttää niitä inspiraationa omien tuntisuunnitelmien luomiseen.

Harjoitteita

Tutustuminen ja ryhmäytyminen

Tutustuminen toisiin ryhmässä työskenteleviin oppijoihin on ensisijaisen tärkeää hyvän oppimisilmapiirin rakentumiseksi. Tutustuminen on ensiaskel ryhmäytymisen saavuttamiseen. Ohjaajan tehtävä on huolehtia ryhmädynamiikasta myös ryhmän toiminnan eri vaiheissa ja tarjota mahdollisuus kuhunkin kehitysvaiheeseen liittyvien kysymysten kohtaamiseen.

Seuraavassa on esitelty harjoitteita ryhmien alkuvaiheen toimintaan. Näitä voi käyttää myös ryhmän myöhemmissä vaiheissa energian nostamiseen ja tarkkaavaisuuden vahvistamiseen. Harjoitteet sopivat kaikille luokka-asteille.

KESKITTYMISKÄVELY

Päivi Rahmel

Harjoite kehittää läsnäoloa, keskittymiskykyä ja muiden huomioimista.

Vaihe 1

Osallistujat kävelevät tilassa ja kaikki pysähtyvät mahdollisimman yhtä aikaa opettajan sanoessa seis.

Vaihe 2

Osallistujat kävelevät tilassa ja kuka tahansa kävelijä voi pysäyttää liikkumisen pysähtymällä itse. Muiden tehtävä on tajuta tilanne mahdollisimman nopeasti ja pysähtyä itsekin saman tien. Tavoitteena on saada pysähtyminen näyttämään niin yhtä aikaiselta, että ulkopuolinen ei huomaa, kuka sen teki.

Vaihe 3

Osallistujat ottavat tässä vaiheessa haltuunsa myös liikkeelle lähdön ja se tapahtuu niin, että pysähtymisen jälkeen kuka tahansa ryhmästä lähtee liikkeelle ja muiden tehtävä on tehdä välittömästi samoin. Tavoitteena on saada liikkeelle lähtö näyttämään niin yhtä aikaiselta, että ulkopuolinen ei huomaa, kuka sen teki.

Vaihe 4

Liikkumisen nopeus liitetään mukaan. Liikkeelle lähtijä määrää liikkumisen nopeuden.

PÄÄMÄÄRÄKÄVELY

Päivi Rahmel

Harjoitteen tavoitteena on oppia näkemään ryhmässä olevaa tilaa ja uskaltaa liikkua siellä erilaisin vauhtein ja selkein päämäärin.

- Osallistujat kulkevat tilassa ensin vapaasti sinne tänne.
- Osallistujat liikkuvat tilassa ensin sellaisella tempolla, joka kuvaa heidän sen hetkistä energian tilaansa.
- Osallistujat ottavat katseellaan kiintopisteen jostakin tilassa olevasta asiasta (esim. päätyseinä tai joku ikkuna) ja kävelevät määrätietoisesti sitä kohti. Kun he tulevat päämääräänsä, he kääntävät päätään johonkin suuntaan ja ottavat uuden päämäärän.
- Osallistujat kulkevat päämäärästä toiseen ohjaajan määräämän vauhdin mukaan.

Tarkoituksena on vaihdella tempoa ja kyetä kulkemaan tilassa törmäilemättä muihin oman tavoitteensa säilyttäen.

SOSIAALINEN KÄVELY

Päivi Rahmel

Harjoite auttaa nopeaan liittymiseen ja tukee ryhmän yhteistoimintaa, johon kaikki voivat osallistua. Työskentelyn tempo kannattaa pitää suhteellisen vauhdikkaana, jotta kukaan ei ehdi miettiä uskaltaako liittyä vai ei.

Variaatio 1

Ryhmä kävelee tilassa vapaasti. Ohjaaja sanoo voimakkaalla äänellä eri numeroita kahden ja kymmenen välillä. Osallistujat muodostavat mahdollisimman nopeasti ryhmän, jossa on numeron mukainen määrä ihmisiä. Ohjaaja voi sanoa myös noin numeroita, jolloin kukaan ei jää ilman ryhmää (noin viisi ihmistä samaan ryhmään). Vaihtoehtona on pieni kisa, jossa leikistä putoaa, jos ei ennätä rynnätä sanotun kokoiseen ryhmään.

Variaatio 2

Edelliseen vaiheeseen lisätään ryhmän muodostamiseen tietty tapa, esimerkiksi viisi jalkaa koskettaa toisiaan, kolme päätä koskettaa toisiaan, tai kolme ihmistä ryhmässä ja kolme jalkaa ilmassa.

Variaatio 3

Toisena variaationa voidaan ryhmäläisiä pyytää muodostamaan tietyn kokoisena ryhmänä erilaisia asioita, kuten jäätelö, kirjoituskone, polynimuri tms., neuvottelematta muotoilusta sanallisesti.

Variaatio 4

Harjoitteella voidaan orientoida myös johonkin opetettavaan aiheeseen kuten biologiaan, kotitalouteen jne. Tässä sovelluksessa asiat liittyvät siis käsiteltävään aiheeseen. Joskus toimintaan liittyy leikkimielinen kilpailu ja tuomaristo (esim. opettaja) pisteyttää tehdyt asiat.

Itse sovelsin tätä vaihtoehtoa vanhustyön koulutuksen orientaatioissa, jossa suuri määrä opiskelijoita tapasi ensimmäistä kertaa. Osana tutustumista osallistujat muodostivat tuleviin opintoihinsa liittyviä asioita kuten tulevaisuuden rollaattori, tyylikäs kävelykeppi, mainio keinutuoli jne. Ryhmien tuotokset pisteytettiin ja kokonaisuutta purettiin ikään kuin oltaisiin vanhustyön messuilla ja suunnittelijat esittelivät tuotoksiaan kertoen, miksi heidän suunnitelmansa olisi paras, mitä ominaisuuksia kenelläkin oli tarjota vanhusten hyvinvoinnin hyväksi.

Variaatio 5

Tehtävää sovelletaan läksyjen kuulustelun muotona niin, että ryhmän muodostamat asiat liittyvät läksynä olleeseen asiaan ja määrittelijänä on aina joku oppilas. Silloin oppilaan täytyy osata poimia käsitellyistä aihepiiristä joitakin olennaisia asioita, joista muut oppilaat tekevät konkretisaation, patsaan. Oppilas saa myös ohjata ryhmäänsä, joka voi olla mukavalla tavalla jännittävää.

Luottamuksen kasvattaminen

Luottamuksen syntyminen ja kehittyminen on tietoista työtä ryhmän hyväksi ja oppimistulosten siivittämiseksi täyteen lentoon. Se ei koskaan tule ilmaiseksi ja rakentuu yksilöiden perusturvan rajoissa. Rauhallinen ja pitkäjänteinen, jokaista osallistujaa rohkaiseva asenne rakentaa askel askeleelta komeaa pääomaa itsensä ylittämiseen ja koko ryhmän potentiaalin löytämiseen.

Alla harjoitteita, jotka vahvistavat luottamusta. Ohjaajan on hyvä muistaa purkaa jokaisen harjoitteen jälkeen sen herättämiä kokemuksia. Niin ikään on tärkeää muistaa, että kaikenlaiset kokemukset ja tuntemukset ovat yhtäläillä oikeita ja yhtä hyviä. Jos uskallat ohjaajana ottaa vastaan, mitä ikinä oppilaasi on kokenut, rakennat todellista luottamusta olemassaolon oikeuteen ja sytytät innostuksen liekkejä uuden oppimiseen.

PIENI KEINU

Päivi Rahmel

Harjoite vahvistaa vastavuoroista luottamusta ja saattaa kaksi ihmistä toiminnalliseen suhteeseen toistensa kanssa. Harjoitteen onnistunut tekeminen tuottaa myös onnistumisen iloa, jota ei liene koulutyössä koskaan liikaa.

Osallistujat asettuvat pareittain niin, että toinen seisoo ensin toisen edessä ja molemmat katsovat eteen päin. Takana olija asettaa luvan saatuaan kätensä toisen harteille tai lapaluiden kohdalle. Sen jälkeen etummainen nojaa pariinsa ja antaa painonsa hänen varaansa.

Kun etummainen on keinahtanut rauhallisesti jonkin verran parinsa varaan (lankkuna, kuten iso keinu harjoitteessakin), niin taaimmainen työntää hitaasti pariinsa eteenpäin ja siirtyy vastaanottamaan parin edestä päin. Heränneet tuntemukset jaetaan parin kanssa ja sen parit vaihtavat tehtäviä.

Harjoite voidaan tehdä myös jonkun toisen parin kanssa samantien tai jollain toisella kerralla. Harjoite saattaa tuntua pelottavaltakin, mutta on hyvin turvallinen, kun se tehdään tunnustellen ja riittävän hitaalla temmolla.

ISO KEINU

Päivi Rahmel

Harjoite opettaa vastuullista toimintaa ja luottamusta koko ryhmään.

Osallistujia 8–12 ja jos on suurempi ryhmä, se jaetaan pienempiin ryhmiin. Osallistujat asettuvat piiriin ja seisovat polvet valmiina joustamaan. Yksi ryhmäläinen asettuu piirin keskelle ja muut valmistautuvat ottamaan hänet vastaan, kun hän kaatuu heitä päin. Kaatujaa on hyvä ohjeistaa kuvittelemaan itsensä heiluvaksi lankuksi, jolloin hänen vastaanottamisensa on helpompaa.

Vastaanottajia on tärkeää muistuttaa vastuullisesta tehtävästä. Heidän pitää taata kaatujan turvallisuus. Usein on hyvä, jos kaatujaa on vastaanottamassa kaksi ihmistä. Ohjaajan on hyvä muistuttaa myös joustavista polvista, koska ne tekevät vastaan ottamisen helpommaksi.

Kun keskellä olija on saatu vankasti vastaanotettua, hänet työnnetään rauhallisesti kaatumaan johonkin toiseen suuntaan, toisten vastaanottajien ollessa valmiina oman osuutensa suorittamiseen.

Tehtävä kannattaa aloittaa hyvin pienellä keinunnalla ja lisätä kaatumiskulmaa osaamisen ja turvallisuuden kasvaessa. Keskellä olijaa tulee aina kuunnella huolellisesti ja varmistaa, että tehtävä on hänelle miellyttävä.

Jos joku ei halua kaatua ollenkaan, niin hänelle voi tarjota mahdollisuutta olla piirin keskellä ryhmäläisten käsien lämmön kohteena. Jos kaatuminen sujuu joltakulta hymyssä suin ja kaikin puolin mallikkaasti, niin kaatumisen astetta voi syventää vastaanottajien taidon mukaan, joskus jopa lähelle lattiaa.

Kun keinuntaa on tehty jonkin aikaa, keskellä olija saatetaan rauhallisesti takaisin omille jaloilleen. Häneltä kannattaa kysyä, miltä harjoite tuntui. Joskus tehtävä on mukava päättää siihen, että keskellä olija katsahtaa jokaista piirissä olijaa silmiin ja kiittää katseellaan tai kiitos sanalla muita piirissä olijoita.

Keinua tehdään, kunnes kaikki halukkaat ovat saaneet olla keskellä. Ketään ei saa pakottaa tehtävään. Turvallisuutta lisää, jos kaikilla on liukumattomat sukat tai kengät jalassaan.

HURJA KEINU

Päivi Rahmel

Tämä harjoite kehittää yhteisvastuuta ja tarjoaa jännittävän ja rohkeutta vaativan yhteisen hetken. Harjoite kannattaa tehdä toisensa jo hyvin tuntevien, vanhempien oppilaiden tai aikuisten kanssa. Se sopii erinomaisesti johonkin päätökseen esimerkiksi leirikoulun viimeiseen iltaan. Harjoitteen vetäjän kannattaa kokeilla harjoitetta ensin itse, että tietää varmasti luottavansa siihen. Hyvät kaverit tai jossain tapauksessa kollegat voinevat ryhtyä yhteiseen kokeiluun.

Ryhmäläiset asettuvat kahteen riviin sormenpäät riviin toisella puolella seisovaa koskettaen, kyynärpäät rennosti kylkiin osuen. Yksi osallistuja nousee vankalle pöydälle tai näyttämön reunalle ja kaatuu suorin vartaloin, lankkuna toisten syliin. Syliin kaatunutta voidaan hetken keinuttaa vastaanottajien käsivarsilla. Kaikki halukkaat nousevat vuorollaan korokkeelle ja tekevät oman kaatumisensa.

Kaatuvan paino on yllättävän kevyt jakautuessaan useiden käsien varaan. Lukuisissa tilanteissa olleena tilanteeseen ei ole koskaan liittynyt vahingon poikastakaan, vaikka harjoite saattaa tuntua hurjalta. Lattialle voidaan haluttaessa asettaa lisäturvaksi jumppamatto.

HELLÄ KEINU

Päivi Rahmel

Mahdollistaa huolenpidon antamista ja vastaanottamista. Harjoite sopii liikuntatunnille tai leirikoulun tai muun erityisen yhteisen hetken juhlistamiseen.

Versio 1

Lattialle laitetaan filtti tai filttejä. Yksi osallistuja kerrallaan osallistujat asettuvat makaamaan filtille. Filtilin ympärille kerääntyy riittävä määrä ihmisiä, niin että he jaksavat nostaa filtin ja keinuttaa sitä. Filttiä voidaan myös kuljettaa tilassa, niin että keinuja saa olla jonkin aikaa kannettavana.

Versio 2

Lattialle asettava asettuikin ympärillä olevien käsivarsien varaan. Häntä keinutetaan ja lopuksi hänet nostetaan suorin käsin kantajien päälle heidän kävellessään tilassa jonkin aikaa. Kun kuljetettava lasketaan varovasti takaisin lattialle, kukin kantaja tai esimerkiksi kolme ensimmäisenä ehtivää voi sanoa hänelle jonkin positiivisen hänestä kertovan asian.

KUKA KAATUU, OTA KIINNI

Päivi Rahmel

Harjoite kehittää tarkkaavaisuutta, nopeaa reagointia, vastuuta ja luottamusta toisiin ryhmäläisiin.

Osallistujat tekevät ryhmän koosta riippuen jaon yhdestä viiteen. Pienemmällä ryhmällä jako yhdestä kolmeen ja suuremmalla yhdestä viiteen. Vastaanottajia tulee aina olla noin kolminkertainen määrä kaatujiin nähden.

Osallistujat lähtevät kävelemään tilassa ja opettajan sanoessa riittävän voimakkaalla äänellä jonkun numeroista ykköset, kakkoset, viitokset jne. Kun osallistujat kuulevat oman numeronsa, he huutavat kovalla äänellä KAATUU ja alkavat kaatua. Muiden osallistujien on varmistettava, että he ehtivät ottaa kaatujat vastaan. Kun porukka on kaatuillut ja vastaanottanut toisiaan tarpeeksi kauan, kokoonnutaan yhteen ja puretaan harjoitteen herättämiä kokemuksia.

SOKEA JA NÄKEVÄ

Päivi Rahmel

Harjoite opettaa vastuullista toimintaa ja luottamista toiseen ihmiseen.

Vaihe 1

Osallistujat jakautuvat pareihin. Kukin pari päättää kumpi on ensin A ja kumpi B. A:sta tulee sokea ja B:stä näkevä. Sokea sulkee silmänsä tai peittää ne huivilla. B lähtee kuljettamaan sokeaa tilassa varjellen häntä törmäämästä kehenkään toiseen.

Vaihe 2

Kun parit ovat kulkeneet riittävän pitkän aikaa opettaja pyytää heitä pysähtymään ja kertomaan toisilleen, miltä tehtävä tuntui. Opettaja voi kysyä koko ryhmältä, kuinka moni näkevä tunsi onnistuneensa tehtävässä ja kuinka moni sokea tunsi olonsa turvalliseksi. Opettaja voi antaa myös tilan kertoa harjoitteen herättämistä kokemuksista koko ryhmälle ja viedä keskustelua luottamuksen syntymisen edellytyksiin.

Vaihe 3

Parit vaihtavat osia ja tehtävä toteutetaan kuten vaiheessa 1 ja 2. Variaationa taustalle voi laittaa soimaan musiikkia.

Vaihe 4

Työskentelytilaan laitetaan esteitä, joiden yli, ali tai ohi sokea tulee turvallisesti kuljettaa. Lisähaasteena tilaan voi tuoda myös kosketettavia asioita, joita sokean tulee tunnistaa. Loppupurussa voidaan ottaa esille eri aistien merkitystä ja luottamuksen rakentumisen vaiheita ylitysten, alitusten ja ohitusten melskeissä.

ÄÄNISUIHKU

Päivi Rahmel

Harjoite antaa nautinnollisen hetken ja herättelee kokemaan äänen voimaa.

Tehtävä madaltaa kynnystä käyttää omaa ääntään ja tutustuttaa sen käytön yksilöllisiin ja yhteisöllisiin mahdollisuuksiin.

Osallistujat muodostavat 2–10 hengen ryhmiä. Yksi vuorollaan asettuu ryhmän keskelle silmät mieluiten suljettuna. Henkilö voi istua tai seisoa. Muut ryhmäläiset alkavat tuottaa/suhkuttaa erilaisia ääniä, erilaisilla voimakkuuksilla ja erilaisilta etäisyyksiltä keskelläolijan iloksi.

Ohjaajan on hyvä muistuttaa, että äänimaailman on tarkoitus ilahduttaa keskelläolijaa, jolloin liian kovia tai yhtäkkisiä ääniä tulee välttää. Ohjaaja voi niin ikään kannustaa kokeilemaan monenlaisia ääniä ja opastaa äänten tuottajia myös kuuntelemaan toisiaan luodakseen yhteisiä äänimaailmoita. Harjoitetta kannattaa kokeilla erikokoisten ryhmien kanssa ja jakaa kokemuksia eri vaihtoehdoista sekä kuuntelijan että äänentuottajan näkökulmista.

Tarinallisuuden kehittäminen ja toiminnallisuuden lisääminen

Toiminta piirtää syviä muistijälkiä tutkittavista asioista. Pelkkä toiminta itsessään ei kuitenkaan takaa oppimisen syventämistä, vaan opettajan on ymmärrettävä, mihin hän kulloinkin pyrkii toiminnallistamisella ja miten hän ajoittaa siihen siirtymisen. Osalle oppilaista toiminta ei ole ominaisin työtapa ja siksi on hyvä tarjota aina vapaaehtoinen osallistuminen tai vähittäinen mukaantulo. Muista kannustaa, muista kiinnostua siitä, mitä tapahtuu, ja opi havainnoimaan toiminnan tuottamaa tietoa. Kokemuksen reflektointi tekee osallistujia tietoisiksi opitusta ja opettaa tutkivaa asennetta suhteessa tietoon. Tarinallisuus on myös toiminnallisuutta.

Ihminen on kertova olento. Jerome Bruner on todennut, että ”kertomalla me ihmiset toisemme teemme ja että hyvät tarinat vievät meitä kohti hyvää elämää”.

Itsensä ilmaiseminen, vuorovaikutuksen viljeleminen, tarinan taian ja kertomisen taidon löytäminen antavat meille vahvoja välineitä oppimisen rikastamiseen. Harjoitteet sopivat pääsääntöisesti kaikille kouluasteille.

KUKA JÄÄ

Sanja Riihimäki

Tämä harjoitus avaa mielikuvitusta ja lisää osallistujien kykyä heittäytyä hullullakin tavalla. Usein ihmiset pohtivat etteivät he keksi mitään, mutta tämä harjoitus antaa tilaa monenlaiselle kekseliäisyydelle. Kun harjoitus tehdään ryhmässä, niin kehenkään ei kohdistua suoraan painetta, vaan ryhmä auttaa kuvan muodostuksessa. Kaikki ideat mahtuvat kuvaan. Usein kuvista muodostuu myös jatkokertomuksia.

Osallistujat seisovat piirissä. Yksi henkilöistä menee piirin keskelle ja ottaa jonkun asennon ja kertoo mitä hän esittää. esim. "Olen puu." Seuraava piirille keskelle menijä liittyy tähän puuhun jollain asennolla ja lauseella. esim. "Olen lintu." Kuvaan tulee vielä kolmas osallistuja, joka liittyy kuvaan asennolla ja lauseella esim. "Olen pesä." Nyt kuva on valmis.

Ensimmäiseksi kuvaan tullut henkilö saa päättää kuka jää keskelle ja sanoo esim. "Pesä jää." Muut kuvassa olleet palaavat rinkiin ja uuden kuvan luominen alkaa, kun keskelle jäänyt sanoo. "Olen pesä" ja tähän jälleen liittyy kaksi henkilöä, kunnes kuva putsataan. Harjoitusta voi jatkaa niin kauan, kun se tuntuu mielekkäältä. Yleensä lopussa tulee parhaat, sensuroimattomat kuvat.

KUUMA TUOLI

Johanna Hopia

Konkreettinen harjoite tarinan henkilöön tutustumisessa. Kuuma tuoli on yksi draaman käytetyimmistä harjoitteista, mutta mielestäni sen teho ei hiivu koskaan. Mikäpä sen mielenkiintoisempaa kuin päästä kiinni henkilön ajatuksiin ja kokemuksiin: olkoon ne sitten kuvitteellisia tai faktaa.

Kuumaan tuoliin siis kutsutaan tarinasta joku henkilö, jonka ei ole pakko on päähenkilö. Yleensä käytetään roolimerkkiä, varsinkin lasten kanssa, jotta erotetaan rooli todellisesta minästä. Muut haastattelevat henkilöä, joka vastailee roolissa. Jos henkilöstä ei ole mitään tietoa ennakkoon, on kuumassa tuolissa roolissa olo helpompaa, koska kaiken voi keksiä itse. Jos taas kyseessä on jo ennestään tunnettu tai osittain tunnettu henkilö, täytyy roolin ottajan yrittää vastailla oman tietämyksensä pohjalta. Ristikkäiset tai niin sanotut väärät tiedot ovat sallittuja.

Lasten kanssa harjoitusta tehdessä kannattaa vielä tarkentaa, että roolihenkilö kuvitellaan tuoliin sellaisena kuin hän on, eikä esim. voi kommentoida "miksi sinulla on naisen vaatteet vaikka olet mies?" -tyyppisesti. Mielikuvitus kehiin!

Harjoitusta voi käyttää oikeastaan milloin vain: kirjallisuuden henkilön elävöittämiseksi, oppikirjoista jonkun tiedon keräämiseksi (ympäristöopissa haastatellaan kettua ravintoketjuun liittyen, uskonnossa kutsutaan fariseus haastateltavaksi, enkussa kappaleen päähenkilöltä kysellään opeteltavaan asiaan liittyen jne.) tai vaikkapa prosessidraamoissa teeman mukaisen (kiusaaminen, yksinäisyys, pelko ym.) asian ymmärtämiseksi. Todella käyttökelpoinen harjoitus, kun yritetään saada ymmärtämään toisen näkökulma tai asettumaan toisen asemaan.

ME OLEMME TARINA

Kati Toivoniemi

Pieni tarinan kerronnan ja tarinan rakenteen opettelu pienimmillekin oppilaille.

- Jakaudutaan pareittain.
- Parit saavat lapun, jossa on tarinan runko lauseiden alkujen avulla.
- Parit keksivät lauseiden alkujen avulla yhteisen tarinan, jonka sitten kertovat toisilleen.

Lauseiden alut:

- Me olemme...
- Tapasimme toisemme...
- Meillä oli tapana...
- Kunnes eräänä päivänä...
- Siitä seurasi, että...
- Tilanne ratkesi, kun...
- Ja niinpä...

Tällä harjoituksella voi tutustuttaa tarinan "kaavaan":

1. Alku
2. Rutiini
3. Riko rutiini
4. Reagointi
5. Lopetus / uusi rutiini

Tehtävä on suhteellisen helppo, koska lauseiden alut on annettu ja pariin täytyy vain keksiä niille jatko. Olen itse tehnyt tätä harjoitusta jo kakkosluokkalaisista alkaen.

MINÄ OLEN PUU

Päivi Meronen

Nämä patsasharjoitukset kehittävät luovuutta, mielikuvitusta ja esiintymisrohkeutta/heittäytymistä.

Oppilas kerrallaan astuu näyttämölle ja sanoo esim. Minä olen puu, seuraava olen puun alla oleva lehti, olen lehteä nuuskiva koira, olen koiran taluttaja jne. Jatko työskentelyä voidaan toteuttaa monella tavalla. Muodostetusta patsaasta kehitetään tarina. Yksittäisiä ihmisiä/eläimiä/esineitä/kasveja voidaan käydä haastattelemassa. Mistä olet tullut? Miltä sinusta tuntuu? ja näiden pohjalta lähteä kuljettamaan tarinaa suullisesti/kirjoittaen.

Valmiita tarinoita voidaan myös käyttää. Viime viikolla teimme kolmasluokkalaisten kanssa ryhmittäin patsaita kristillisestä pääsiäiskertomuksesta. Neljä patsasta vuorotellen palmusunnuntaista, kiirastorstaista, pitkäperjantaista ja pääsiäisestä. Niistä ei tullut aivan samanlaisia, vaan esim. kiirastorstaina yksi patsas esitti viimeistä ateriaa ja toinen jalkojen pesua. Näissä voi käyttää kertojaa, joka sanoittaa patsaan kuvan ja luo sille taustaa. Aina kannattaa käyttää aikaa ja patsaiden katsomiseen ja ihmettelyyn.

PÄIVÄ PIKAKELAUKSENA (hulinapiiri)

Kati Toivoniemi

Helppo harjoite oman kokemuksen sanoittamiseen. Seisotaan piirissä. Kaksi vastakkain seisovaa henkilöä lähtee yhtä aikaa kiertämään pujotellen muita ympyrässä seisovia ja selittää "pikakelauksella" päivänsä kulun aamusta tähän hetkeen. Kerrottava on niin paljon asioita kuin mahdollista, mutta tarina saa kestää tasan niin kauan, että pääsee takaisin omalle paikalleen.

Kun kertoja on päässyt omalle paikalleen, lähtee viereinen liikkeelle ja homma toistuu niin kauan, että kaikki ovat kiertäneet ympyrän kerran ja kertoneet tarinansa.

Harjoituksen lopuksi käydään yhdessä koko ryhmän kanssa tai pareittain tai pienissä ryhmissä lyhyesti läpi, mitä on kuullut toisten kertovan päivästä.

SADUTUS

Jenni Juopperi

Sadutus sopii kaikenikäisille, mutta itse olen sitä käyttänyt lasten kanssa.

Sadutuksen ideana on vapaa kerronta. Siinä kirjuri kirjaa kaiken, mitä kertoja kertoo. Itse olen yhdistänyt saduttamisen kuvaan. Lapsi on saanut piirtää haluamansa kuvan ja kertoa siitä tarinan. Satujen kertomisesta sadutus eroaa juuri siinä, että kerrottu tarina kirjataan ylös juuri sellaisenaan ja luetaan uudestaan tarinan kertojalle. Kertoja voi tehdä tarinaan näin vielä muutoksia halutessaan.

Sadutuksella pyritään vahvistamaan kertomisen taitoja. Sillä voi myös kehittää mielikuvitusta, saada rohkeutta ilmaisuun, rohkaista osallisuuteen, ja luoda kertojan ja kirjaajan välille luottamuksellista suhdetta ilman arviointia. Sadutuksessa kirjaaja oppii myös kuuntelemaan aidosti.

SANA SANALTA LAUSE LAUSELTA VARIOIDEN

Katri Jansson

Monin tavoin sovellettava helppo kerronnan ja kertauksen harjoite. Tätä harjoitusta voi käyttää ”välipalana” tai jään sulattamiseen uuden ryhmän kanssa. Olen testannut harjoituksen seiskoilla ja yseillä, toimi molempien kanssa.

Istuimme ringissä, kaikki oppilaat ja opettaja. Annoin tarinalle alun ja sen jälkeen yhteisen sopimuksen mukaisesti kukin vuorollaan jatkoi tarinaa joko yhdellä tai useammalla sanalla. Sopimus voi sisältää myös kokonaisen lauseen lisäämisen, mutta on tärkeää, että siitä sovitaan alkajaisiksi yhteisesti, näin kaikilla on samanarvoinen mahdollisuus vaikuttaa tarinan kulkuun. Kierros tehtiin niin monta kertaa kuin se tuntui mielekkäältä, tarkkailin ryhmän jännitettä aiheen ympärillä.

Valmis tarina luettiin eri tavoin. Oppilaat asettuivat erilaisiin rooleihin esim. uutistenlukija, pappi jne. Roolit keksittiin ryhmän kanssa yhdessä. Tarinoista tuli hauskoja, samoin esityksistä. Kaikki saivat osallistua ja tunnelma oli hyvä.

Tätä harjoitusta en ole kehittänyt alun perin itse, vaan poimin sen mukaani draamaopinnoistani. Harjoitusta voi käyttää myös esim. koalueen kertaamiseen. Aluksi nimetään yhteisesti tarinalle aihe- tai teema esim. kuluttajatieto tai seksuaaliterveys. Tehtävää voi täydentää myös niin, että ringin keskellä on valikoituja sanoja sokin sokin pahvikortteihin kirjattuina ja niitä tulee käyttää tarinan edetessä. Aina kun sana on tullut kertaalleen käytetyksi se poistetaan vaihtoehtojen joukosta. Parhaimmillaan koalueen faktat tulevat hausalla tavalla kerrattua ja tarinallisuus voi toimia ymmärryksen avaajana ja muistiapuna.

STILL-KUVIA NOVELLISTA

Annastiina Pekkarinen

Harjoitus toimii hyvin keskustelun pohjana ja ikkunana opettajalle siitä, mitä havaintoja oppilaat ovat tehneet teoksesta.

Romaanin käsittely still-kuvien ja kerronnan kautta:

Olen käyttänyt tätä useasti romaanien tai novellien käsittelyssä (esim. Paahde, Vänrikki Stoolin tarinat, Poika raidallisessa pyjamassa). Oppilaat ovat lukeneet kotona saman yhteisen teoksen. Jaan oppilaat 3–4 hengen ryhmiin. Heidän tehtävänä on kertoa kirjan tarina viidellä still-kuvalla siten, että yksi on kertoja, joka sanallistaa kuvan. Näin kuviin tulee alkuasetelma, muutama käännekohta ja loppuratkaisu. Kuvat vaihtuvat taputuksesta.

Variaatioita:

1. kuvat ilman kertojaa, puhekuplien kera eli henkilöt sanovat tai ajattelevat jotakin.
2. Muu yleisö voi tulla patsaan taakse puhe- tai ajatuskuplaksi.
3. Kuva voi alkaa elämään esim. minuutiksi ja näyttävät, miten kohtausta jatkuu.

TARINATARJOTIN

Mari Jaakkola

Harjoite inspiroi tarinoiden keksintään konkreettisten esineiden ja erityisen tarjottimen avulla. Piirin keskellä on erilaisia pieniä esineitä (esim. nalle, puhe- lin, kattila, avain, merirosvo, kivi, omena, kenkä, tyttö ja koira).

Opettaja aloittaa tarinan ottamalla yhden esineen siirtäen sen tarina-tarjottimelle. Tarinan alun tulee liittyä jotenkin valittuun tavarahan. Seuraavaksi oppilaat otavat vuorotellen yhden tavarahan, liittävätkin sen tarinan jatkuhan. Tavarahan siirretään tarinatarjottimelle.

Ensimmäisellä kerralla aikuinen voi myös lopettaa tarinan, mutta seuraavilla kerroilla oppilaat voivat kertoa tarinan ilman opettajaa.

ÄÄNIMIELIKUVAKUKKA

Paula Tervamäki

Ryhmässä työskentely luovassa ympäristössä ääniä apuna käyttäen, eri tunnereaktioihin tutustuminen ja niiden visuaaliseksi luominen.

Harjoitus soveltuu ryhmille, jotka pystyvät heittäytymään toimintaan sekä turvallisesti käyttämään saksia. Ikä 5–99 v.

Äänten synnyttämien tunteiden tunnistaminen ja visualisoiminen.

Tarvikkeet

- Erivärisiä kartongin tai värillisen monistepaperin paloja, palat voivat olla silppua.
- Jokaiselle osallistujalle saksit.
- Ohjaajalle soitin ja kaiutin, etukäteen etsityt äänet (äänet voivat olla esim. liikenteen, kaupunkiympäristön tai luonnon ääniä, joita löytyy youtubesta ja spotifysta)
- Kaksi pöytää, joille ”kukat” kootaan.

Kesto 15 min.

1. Alkuinfo, tavoitteet, mitä tulee tapahtumaan
2. Välineiden jakaminen, saksit, eriväriset paperit ja kartongit.
3. Soitetaan ensin ”painostavia tai muuten vaan epämiellyttäviä ääniä yksi kerrallaan ja osallistujat leikkaavat terälehdien joista kootaan kukka. Ääniä on kaksi, jokainen leikkaa kuvion (terälehdien) äänen soittamisen jälkeen oman näkemyksensä mukaan reunalta reunalle. Kun molemmat äänet on soitettu, suikaleista kootaan ”kukka” joka kuvastaa ilmapiiriä mitä äänet saavat aikaiseksi.
4. Äänien jälkeen siirrytään toisen pöydän ääreen ja äänten teema vaihtuu miellyttäviin teemoihin. Jälleen leikataan ja kootaan kukka.
5. Lopuksi yhdessä tutkiskellaan ”kukkien” eroavaisuuksia ja ohjaaja ohjaa keskustelua äänien herättämiin mielikuviin.

JOO JA TARINA

Terhi Loppi

Tehtävä auttaa vapauttamaan ajatuksia, lisää luovuutta, saattaa helpottaa kirjoittamista. Opettaa kuuntelua ja toisen ideoiden hyväksymistä ja yhteistyötä.

Improvisointiharjoitus tehdään kertoen parin kanssa vuorotellen. Kerrotaan virke kerrallaan tarinaa ja seuraavan virkkeen tarkoitus on aina hyväksyä tullut ehdotus ja lisätä jotain.

Ensimmäisillä kerroilla kannattaa tehdä harjoitus kertoen me muodossa. Jos taidot kehittyvät voidaan kertoa kolmannessa persoonassa. Toinen parista aloittaa ja ehdottaa jotakin paikkaa ” Mennään metsään” Toinen hyväksyy ehdotuksen ja ehdottaa jotain lisää. Uuden virkkeen tulee joka kerta alkaa joo-sanalla. ”Joo ja otetaan eväät mukaan” seuraava jatkaa ja keksii jotain lisää ”Joo ja juostaan lujaa.” ”Joo ja pysähdytään syömään eväitä” ”Joo ja otetaan päiväunet” ”Joo ja mennään sitten uimaan” jne.

Parikerronnan jälkeen voidaan kertoa neljän henkilön ryhmissä ja sitten isommassakin. Tarkoitus on että tarinassa olisi jonkinlainen juoni, että kuunnellaan myös edellisiä ehdotuksia, että ei hypitä aivan aiheesta toiseen mielivaltaisesti. Mielikuvitusta saa käyttää ja ehdotus voi olla yllättävä ja viedä tarinaa vaikka fantasiatasolle siten, että jonkinlainen rakenne säilyy. ” Joo ja sitten me uitiin järven pohjaan” ”Joo ja siellä me näimme kolon” ” Joo ja siitä kolosta näkyi valoa” ”Joo ja sitten me uitiin siitä kolosta sisään”.

PATSAISTA TARINAKSI

(alku – keskikohta/käännekohta – loppu)

Pauliina Leskinen

Harjoituksen tavoitteita:

- hahmottaa tarinan kaarta
- keksiä tarinaa sanallisesti ja kehollisesti
- keksiä punainen lanka eli juoni irrallisten lauseiden välille
- kuunnella ja hyväksyä toisten ehdotuksia osaksi tarinaa
- luopua omista ideoistaan tarpeen vaatiessa ja sietää keskeneräisyyttä
- luoda yhteistä tarinaa
- toimia yhteisen tavoitteen suuntaisesti

1. Opettaja pyytää yhden vapaaehtoisen savimöhkäleeksi. Savi on älysavea, joka osaa myös matkia ilmeitä ja eleitä sekä ottaa ohjeita vastaan. Opettaja muotoilee savimöhkälehen haluamaansa asentoon.
2. Opettaja pyytää oppilasryhmää miettimään, mitä he patsaassa näkevät. Opettaja pyytää oppilasryhmää keksimään patsaasta lauseen, joka alkaa sanoilla ”Olipa kerran... esim. Olipa kerran Pekka Postinkantaja. Lause kirjoitetaan näkyviin taululle tai fläppipaperille. Näin saadaan tarinan alku.
3. Opettaja pyytää kaksi vapaaehtoista savimöhkäleiksi sekä kaksi oppilasta kuvanveistäjiksi. Oppilaat muotoilevat savesta oman taideteoksensa.
4. Opettaja pyytää oppilasryhmää miettimään, mitä he teoksessa näkevät. Keksitään ja valitaan yhdessä yksi lause kuvaamaan teosta esim. Raivostunut nainen meinaa törmätä gorillaan. Kirjoitetaan lause näkyviin. Näin saadaan tarinalle keskikohta tai käännekohta.
5. Opettaja pyytää kolme oppilasta savimöhkäleiksi ja kolme oppilasta kuvanveistäjiksi. Oppilaat muovailevat oman taideteoksensa. Kuten edellä keksitään kolmas lause esim. poliisi kättelee sankaria, vaikka koira pureekin lahkeesta. Kirjoitetaan lause näkyviin. Näin saadaan tarinalle ratkaisu tai lopetus.
6. Oppilaat kertovat tarinan toisilleen esim. kolmen hengen ryhmissä niin että yksi kertoo tarinan alun, toinen keskikohdan ja kolmas lopun. Tavoitteena on keksiä ja täyttää lauseiden väleihin puuttuvaa tarinaa. Tarina voidaan myös kirjoittaa, nauhoittaa, kuvittaa yms. Tarina voi myös olla koko ryhmän yhteinen tarina, joka esim. kirjoitetaan yhdessä taululle.

Itsetuntemus

Mitä paremmin ihminen tuntee itsensä, sitä rikkaammin ja tasapainoisemmin hän löytää paikkansa, missä ikinä kulloinkin on. Itsetuntemuksen myötä ihminen rakentaa identiteettiään, joka ilmaisee sitä, kuka hän on ja keneksi hän on kehkeytyvässä. Sovussa eläminen oman minuutensa kanssa on tavoiteltavaa elämäntaitoa, ja sitä oppimisen olisi hyvä kaikessa mahdollistaa. Tässä näkökulmassa painottuu hyvinvoinnin vahvistaminen tarinallisuuden kautta.

ELÄMÄN POLKU

Päivi Rahmel

Harjoite ohjaa tunnistamaan omaa kokemusta ja jakamaan siitä turvallisesti. Musiikki soi ja jokainen saa ison paperin ja värikyniä. Osallistujien tehtävä on piirtää paperille oma elämänpolkunsu, harjoittelupolkunsu, koulupolkunsu tai muu yhteiseen teemaan liittyvä vaelluksensa. Polku kuvataan huippujen, keskikohtien ja murheiden käyränä, jossa korkeuseroin ilmaistaan koettujen tapahtumien positiivisia ja negatiivisia tunnekokemuksia. Positiivisiksi koetut asiat laitetaan käyrällä ylös ja negatiiviset alas.

Tehtävä puretaan kertomalla tapahtumat valitulle tai arvotulle parille. Sen jälkeen kukin näyttää patsaana yhden kokemuksen polultaan ja antaa sille nimen. Jokaisen patsaan jälkeen annetaan aplodit. Lopuksi kerrotaan, mitä polut ja patsaat kertoivat kyseisestä ilmiöstä (elämästä, koulusta, harjoittelusta, siis siitä aiheesta, mistä polut oli tehty)

Tehtävää voi soveltaa myös ilmiöiden tutkimiseen ja kertaamiseen. Silloin polun huiput, neutraalit kohdat ja laaksot ilmaisevat kunkin oppijan käsitystä siitä, mikä ilmiössä oli itselle merkittävää, neutraalia tai epäkiinnostavaa/epäolennaista.

ELÄIMET, KASVIT, MAAT JA MAISEMAT

Päivi Rahmel

Jokainen kirjoittaa nimensä paperilapulle. Laput laitetaan laatikkoon tai lasipurkkiin.

Luokka jaetaan neljän hengen ryhmiin. Kukin ryhmäläinen sanoo, mikä eläin kuvaa häntä ja mistä syystä. Kierrosta jatketaan vielä niin, että jokainen sanoo vieruskaverilleen, mikä kasvi tai puu kuvaa häntä sanojan mielestä ja mistä syystä.

Sen jälkeen kaikki tulevat yhteen ja kukin nostaa vuorollaan yhden lapun purkista. Lapun nostaja kertoo lapussa olevasta ihmisestä, mikä maa tai maisema kuvaa hänen mielestään kyseistä ihmistä ja mistä syystä. Jos maisema on liian vaikea, voi puhua säästä tai juhlasta tms.

Työskentelyä voi haluttaessa jatkaa vielä niin, että kukin piirtää mieluisimman kuvan itsestään otsikolla: Minä olen. Sen jälkeen voidaan henkilöistä tehdä vielä lyhyet tarinat esimerkiksi: Olipa kerran tyttö, joka oli kuin nuori koivu. Se kasvoi jne.

HAIKUJA

Päivi Rahmel

TARU2-koulutuksessa yhtenä tehtävänä tuotettiin runoja, jotka kuvasivat opettajan henkilökohtaista voimaa, varjoa ja opettajuutta. Nämä pienet runot – haiut – ja niihin myöhemmin liitetyt kuvat, olivat tässä koulutuksessa avaus tarinalliseen ajatteluun, itsen kuunteluun ja oman minän sanoittamiseen.

Haiku on lyhyt runo, joka koostuu 5 + 7 + 5 tavusta. Tämä pieni ja rajattu sana ja tavumäärä voi monesta tuntua ensin vaikealtakin, mutta kun puuhaan ryhtyy, niin yleensä innostuu. Moni oppilas huomaakin osaavansa kirjoittaa ja ilmaista itseään tekstiviestiä kehittyneemmällä tavalla.

Tehtävä koettiin koulutuksessa erittäin mielekkääksi ja sitä purettiin ja sovellettiin monin tavoin. Mahdollisia purkamisen tapoja on esim:

- Kukin tulee vuorollaan piirin keskelle ja lukee haikunsa toisille
- Lukijat tulevat vuorotellen sovituin pienryhmin piirin keskelle ja ottavat erityisen paikan ja asennon, josta lukevat/esittävät haikunsa.
- Lukuhetkien väliin joku tekee musiikillisen improvisaatiohetken.
- Kun joku lukee, muut tekevät patsaan tai liikkeellisen improvisaation aiheesta inspiroituen.
- Kun joku lukee, seinälle heijastetaan runoon tehty kuva.

Purut voivat kohdentua yhteen aiheeseen (esim. voima) kerrallaan tai kaikki käsiteltävät aiheet voivat tulla esitetyksi yhden ryhmän vuorolla. Haikujen aiheita voi liittää milloin mihinkin, esim kesälomaan, syyslomaan, joululomaan, syntymäpäiviin jne. Koosteista saa koskettavia hetkiä yhteentulon, lähdön ja muun juhlan esim. kevät- tai joulujuhlan ohjelmaan. Kannattaa kokeilla! Niihin voi liittää myös kuvia, jotka voivat olla valokuvia, maalauksia tai piirroksia, miksei sarjakuviakin.

KIRJE SELÄSSÄ

Päivi Rahmel

Harjoite tarjoaa hauskan tavan oppia antamaan palautetta ja ottaa vastaan itsestä kerrottavia myönteisiä asioita.

Jokaisen osallistujan selkään laitetaan narulla kiinnitetty lappu. Kaikilla on tussit, joilla on helppo kirjoittaa. Opettaja voi laittaa musiikkia soimaan ja kaikki kävelevät ja pysähtelevät yhteisessä tilassa. Aina kun pysähtyy, niin etsii jonkun selän, johon kirjoittaa jonkun mukavan asian tästä henkilöstä. Lopuksi jokainen saa kiitoskirjeen itsestään.

Yhteistä keskustelua voi jatkaa some-viestien hankaluuksiin ja oppilaiden kokemuksiin siellä esiintyvistä kurjuuskirjeistä. Työskentely päätetään siihen, että jokainen voi kertoa, mikä oli yllättävin itsestä kerrottu asia.

KOLME ESINETTÄ

Päivi Rahmel

Harjoitteen tavoitteena on tukea itsetuntemuksen rakentumista ja mahdollistaa itsestä kertomista henkilökohtaisten esineiden avulla.

Ohjaaja pyytää osallistujia tuomaan kouluun kolme itselleen tärkeää esinettä. Harjoite puretaan ensin pareittain ja osallistujia ohjeistetaan kertomaan vuorotellen toisilleen:

- 1) mistä esineet ovat kotoisin
- 2) millä tavalla ne ovat omistajalleen tärkeitä
- 3) mitä ne kertovat kertojasta (esineen tuojasta)

Kun parit ovat kertoneet omista esineistään, ja pari on esittänyt halutessaan tarkentavia kysymyksiä, he etsivät itselleen toisen parin ja muodostavat nelikon. Nelikoissa parit esittelevät oman kumppaninsa uudelle parille kertomalla, mitä kuuluivat esineiden alkuperästä, merkityksestä ja siitä, mitä ne kertoivat omistajastaan.

Kun toinen pari on kertonut omista esineistään, siirtyy vuoro toiselle parille. Tämän vaiheen jälkeen harjoitetta voidaan jatkaa yhteiseen tarinankerrontaan niin, että nelikko valitsee jokaisen esineistä yhden ja he keksivät tarinan, johon kaikki esineet jollain tavalla kuuluvat. Tarina esitetään sovitulla tavalla kertoen, näytellen tai laulaen. Tarinasta voidaan tehdä jopa pieni video.

Kaikki esittävät lopuksi nelikkojen kertomukset. Muut antavat palautetta siitä, mistä ehdivät esitystä kuunnellessaan kiinnostua. Esiintyjät voivat lopuksi kertoa omista tuntemuksistaan harjoitetta tehdessään. Työskentelyn voi päättää loppupiiriin ja jokaisen lyhyen kommenttiin siitä, mikä oli hauskinda ja mikä haastavinta.

KOLME KUVAA

Päivi Rahmel

Harjoitteen tavoitteena on tukea itseilmaisun kehittymistä omaan ja koulun elämään liittyvissä asioissa.

Opettaja/ohjaaja pyytää oppilaitaan ottamaan kolme kuvaa sovitusta aiheesta (kesäloma, paras matka, hieno retki, kaverit, lemmikit, harrastukset, työharjoittelu jne). Kuvat palautetaan sovittuun digitaaliseen tilaan.

Tehtävä puretaan katsomalla kuvat yhdessä ja kukin saa kertoa, mistä kuva on ja mitä siinä tapahtuu. Muut voivat arvata, miksi kukin kuva on omistajalleen tärkeä. Tehtävää voidaan jatkaa esimerkiksi siten, että kuvista tehdään teeman mukainen yhteinen kuvakooste.

Jos osaamista riittää, kuviin tehdään oma musiikki ja tekstitys. Jos luokalla tai koululla on oma sivusto, kooste tallennetaan sinne. Vaihtoehtoinen kehittelyversio on myös oman haiun teko omiin kuviin (katso ohjeet haiku-sivulta)

KUKA SINÄ OLET?

Päivi Rahmel

Työskentelyn tavoitteena on antaa mahdollisuus itsensä kuunteluun ja toisen kuulemiseen.

Osallistujat asettuvat pareittain kasvot vastakkain. Jokainen pari koittaa löytää tilasta pienen yksityisen alueen. Parit sopivat kumpi on A ja kumpi B. A aloittaa kysymään: Kuka sinä olet? Hän toistaa rauhallisesti ja neutraalisti kysymystä kahden minuutin ajan. A ei kommentoi vastauksia, vaan koittaa osoittaa kuulevansa läsnäolollaan ja kehonkielellään. B vastaa mitä mieleen tulee. Jos mieleen ei tule mitään, A kysyy rauhallisesti uudelleen kommentoimatta taukoa.

Opettajan kannattaa rohkaista osallistujia vastaamaan, mitä ensimmäiseksi mieleen tulee. Vastaukset voivat olla yllätyksellisiä vastaajalle itselleenkin eikä niiden tarvitse tuntua välttämättä edes loogisilta tai tosilta (esimerkiksi poika, lokki, ämpäri, nuorukainen).

Kahden minuutin jälkeen parit voivat hetken keskustella kokemuksestaan ja opettaja/ohjaaja voi paripurun jälkeen antaa tilaa kokemuksen jakamisen yhteisesti muutaman kommentin verran. Sen jälkeen osat vaihtuvat.

Monesti osallistujat kokevat tehtävän haastavana ja se on ihan ok. Opettaja ottaa hyväksyvästi vastaan kaikenlaiset kokemukset ja sanoo esimerkiksi, että ei ihme, jos tehtävä on haastava. Kysymys on yksi elämän tärkeimmistä, koska ihminen etsii koko elämänsä vastausta siihen, kuka hän on. Usein kommentoidaan myös sitä, että olisi tehnyt mieli tehdä jatkokysymyksiä. Opettaja voi vastata tähän joko niin, että seuraavassa harjoitteessa voitte kysyä täydentäviä kysymyksiä esimerkiksi kolme kertaa.

Rajoitettu kysyminen voi tuoda turvallista rajaa tehtävään, vaikka se toisaalta tuo siihen hieman epäluontevan tyylin. Sekin on tässä vaiheessa ok.

Tehtävää jatketaan erilaisin kysymyksin, joko saman tai vaihtuvien pariin kanssa.

Kysymyksiä voivat olla:

Mistä sinä pidät?

Mitä sinä kaipaat?

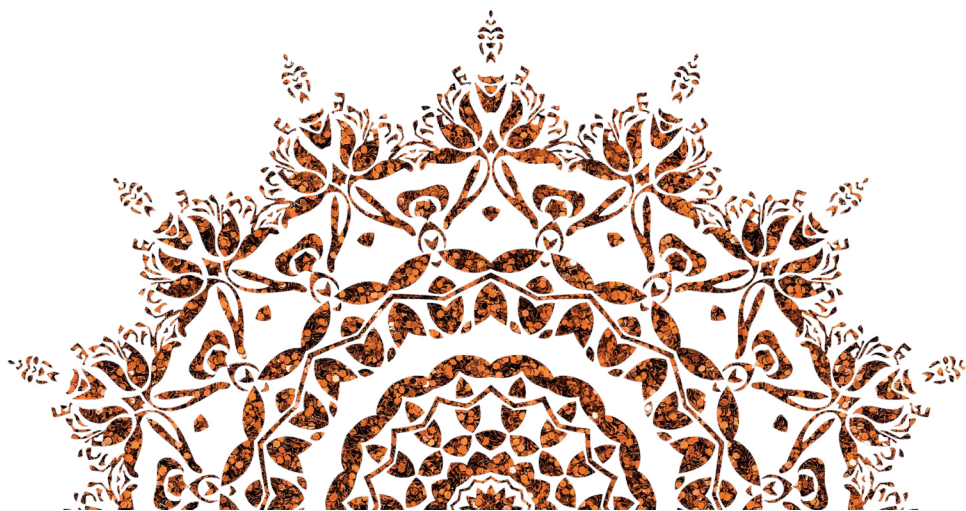
Mitä sinä tarvitset?

Mistä sinnä et pidä?

Mitä sinä pelkää?

Jatkovaiheissa kysymyksiä voi myös niputtaa niin, että kysyjällä on kaksi kysymystä käytettävänä ja hän voi vaihdella niitä haluamallaan tavalla. Kunkin vaiheen jälkeen on hyvä antaa pariin kommentoida tuntemuksiaan sekä keskenään että ryhmälle.

Ohjaaja voi myös todeta, jotta eikö olekin ihmeellistä, miten paljon voi kahdessa minuutissa kertoa, ja kuinka usein me sanomme, että meillä ei ole aikaa keskustella.

MANDALA

Päivi Rahmel

Työskentely harjoittaa keskittymiskykyä ja laajentaa itsetuntemusta.

Osallistujille jaetaan A3:n kokoinen piirustuspaperi ja väriliidut. Heitä ohjeistetaan piirtämään iso ympyrä paperin keskelle. Kun ympyrä on piirretty, jokainen saa täyttää ympyränsä haluamallaan väreillä ja haluamallaan tavalla. Opettaja voi halutessaan laittaa taustalle soimaan levollista musiikkia. Mandalan tekoon annetaan aikaa noin 15 minuuttia.

Piirtämisen/maalaamisen jälkeen osallistujat (korjaavat taidetarvikkeet sovittuun paikkaan), muodostavat esimerkiksi kolmen hengen ryhmiä ja kertovat toisilleen vuorotellen kuvastaan (esimerkiksi viisi minuuttia per henkilö). Kuvasta kerrotaan koko ajan Minä olen -muodossa. Ohjaaja voi ohjeistaa, että tässä Mandala-työskentelyssä ajatellaan, että ympyrä kuvaa ihmistä ja siitä saattaa löytää tuttuja ja aivan uusiakin asioita itsestään.

Lopuksi kuvat laitetaan esille ja jokainen saa sanoa,

- 1) miltä tehtävän tekeminen tuntui
- 2) mistä kohdasta tekijä pitää kuvassaan eniten
- 3) minkä kuvan kertoman asian, piirtäjä haluaa itsestään muille jakaa
- 4) työskentely voidaan vielä päättää vaikka niin, että ryhmä asettuu piiriin ja jokainen tekee haluamansa liikkeen. Liikkeeseen voi liittää sanan tai äänen, joka kuvaa sitä tunnetta, jonka tehtävän tekeminen itsessä herätti. Jokaisen liike, ääni ja sana toistetaan koko ryhmän voimin. Liikkeen antaja voi katsoa itseään tästä peilistä tai osallistua itse toistamalla tekemänsä liikkeen, sanan ja äänen.

MENNEISYYS NYKYISYYS TULEVAISUUS

Päivi Rahmel

Harjoite avaa aikaperspektiiviä oman elämän tapahtumiin.

Jokainen saa ison arkin tai arkkeja paperia (savea tai muovailuvahaa), jota voi rypistää. Paperista tehdään kolme veistosta: menneisyys, nykyisyys, tulevaisuus. Aihe voi olla eri ajanjaksojen hahmottamista eri elämän- tai opittavien asioiden alueilta. Patsaista tehdään näyttely, jossa taiteilijat esittävät omia töitään ja kertovat niiden sisällöstä paikalla olevalle yleisölle.

MINUN KOTINI

Päivi Rahmel

Harjoitteet vahvistavat oman elämän kokemista ainutlaatuisena, yksityiskoh- tia sisältävänä kerronnallisena kokonaisuutena.

Osallistujille jaetaan piirustuspaperit ja heitä ohjeistetaan piirtämään haluamallaan tavalla kotinsa

- 1) ympäristö
- 2) talo
- 3) pohjapiirustus
- 4) kodin tärkein paikka itselle

Eri vaiheet tehdään eri papereille. Kun kuvat on tehty, ne jaetaan pareittain, esimerkiksi niin, että kukin täydentää seuraavat lauseet:

- 1) Minun kotini ympäristö.....
siellä on kauneinta.....
kurjin asia siellä....
- 2) Minun kotini on rakennettu...
siinä on.....
se on väriltään...
olen asunut siellä....
tärkeintä minulle siellä on...
jos voisin jotain muuttaa, niin....
- 3) Tämä pohjapiirustus....
- 4) Minun tärkein paikkani kotonani on...., koska

Kuvista tehdään piirustusnäyttely, jossa jokainen voi esittää kuvistaan muille yhden haluamansa ja kertoa miksi se on tärkeä.

MINUN KUVANI

Päivi Rahmel

Harjoite rohkaisee itsestä kertomiseen ja tukee positiivisen minä-suhteen rakentumista.

Osallistujat tuovat kouluun 10 kuvaa itsestään. Oppilaat asettavat kuvat halumaansa järjestykseen. He valitsevat parin, jolle kertovat kuvistaan:

- Mikä kuvista on rakkain
- Mikä kuvista on uusin
- Mikä kuvista on vanhin
- Mikä kuva on otettu kiinnostavimmassa paikassa
- Missä tunnistat eniten sitä itseä, millainen haluaisit aina olla
- Mitä muuta haluat kuvistasi kertoa

Kun kumpikin on kertonut kuvistaan, jokainen voi näyttää koko ryhmälle mieluisimman kuvan ja kertoa, mistä kaikesta kuvassa pitää. Harjoite voidaan päättää tähän tai jatkaa niin, että joko itse tai alkuperäinen pari kirjoittaa kuviin liittyvän tarinan itsestään tai toisesta. tarinat kirjoitetaan kolmannessa persoonassa.

MINUN KÄTENI

Kaija-Liisa Kiviniemi

Opettajan aarteistosta löytyi käden kuva, joka on hänen omalta eskariajaltaan. Käsi on paljon pienempi kuin käsi nyt.

Tarinoiden lapset ja opettaja pohtivat millaista on ollut eskarin/koulun alku opettajan ollessa lapsi. Lapset lähtevät tutkimaan omia käsiään ja pohditaan mitä kaikkea käsillä voi tehdä. Omia käsiä verrataan kavereiden käsiin. Jokaisella sormellakin on oma tarinansa ja nimensä.

Lapset tekevät oman käden kuvan naulakkomerkitseen. Käden kuva kulkee lapsen mukana koko alakoulun.

MINUN MAISEMANI

Päivi Rahmel

Osallistujat ohjataan tekemään mielikuvamatka hienoksi kokemaansa maisemaan. Ohjaajan tulee puhua rauhallisella äänellä ja hän voi laittaa rentoutusmusiikkia soimaan.

Mielikuvamatkan ohjeistus voi olla jotakin seuraavaa:

- 1) Ota itsellesi mukava asento ja laita silmäsi kiinni, jos se sopii sinulle (pieni tauko).
- 2) Keskity hengitykseesi ja tunne, miten hengität sisään ja ulos (pieni tauko).
- 3) Keskity rauhassa tuntemaan, miten saat uutta ilmaa sisääsi jokaisella hengenvedolla ja tunne, kuinka ilma poistuu keuhkoistasi (pieni tauko).
- 4) Kun jatkat hengittämistä, niin hidasta vielä hengitysrytmiäsi tietoisesti. Tunne, miten ilma kulkee sisälläsi ja kuinka se poistuu elimistöstäsi (pieni tauko).
- 5) Jatka sitten rauhallista hengittämistä niin, ettet kiinnitä siihen enää huomiota, vaan anna ajatustesi siirtyä johonkin sinulle mieluiseseen todelliseen tai kuviteltuun paikkaan (pieni tauko).
- 6) Katsele mihin olet tullut ja totea, onko paikka sinulle entuudestaan tuttu vai aivan uusi (pieni tauko).
- 7) Tunnista, minkä tunteen paikka sinussa herättää (pieni tauko).
- 8) Katsele sitten ympärillesi tarkemmin ja kiinnitä huomiosi ensin kokonaisuuteen (pieni tauko) ja anna sitten itsesi pysähtyä jonkin sellaisen yksityiskohdan äärelle, joka sinua kiinnostaa (pieni tauko).

- 9) Tunnista jälleen, minkälaisen tunteen tämä yksityiskohta sinussa herättää (pieni tauko).
- 10) Katsele sitten ympäristöäsi hetken niin, että löydät sieltä sinulle kaikkein mieluisimman kohdan tai asian. Hengitä tuota yksityiskohtaa sisääsi ja tajua, mikä kohdassa tuntuu sinusta hyvältä.
- 11) Anna vielä koko maiseman tai valitsemasi yksityiskohdan kuiskata sinulle jotakin (pieni tauko).
- 12) Palaa sitten tiedostamaan rauhallista hengitystäsi (pieni tauko).
- 13) Valmistaudu palaamaan takaisin luokahuoneeseen omaa tahtiasi (pieni tauko).
- 14) Avaa silmäsi, jos olit ne sulkenut ja venyttele itsellesi sopivalla tavalla palatessasi tähän luokahuoneeseen.
- 15) Hiljennä musiikki ja kysy, kuka pystyi mielikuvissaan siirtymään johonkin paikkaan.

Mielikuvamatkan jälkeen ohjaaja pyytää osallistujia ottamaan itselleen parin ja kertomaan tälle, missä pari oli käynyt, mitä nähnyt, mitä kuullut ja mikä kokemuksessa oli parasta.

Tämän jälkeen ohjaaja voi pyytää vapaaehtoista rakentamaan muista osallistujista maisemansa. Hän asettuu ja eläytyy ensin itse maisemansa eri osiin ja sanoo missä ja mikä hän kulloinkin on. Kun kaikki maiseman osaset on luotu näyttämölle ohjaaja voi kysyä, minkä viestin maisema vierailleen antaa.

Maiseman rakentaja eli päähenkilö kuuntelee viestin ja vastaa jos haluaa. Hän voi myös puhua maisemalle suoraan, sanoa jotain, mikä tässä maisemassa on ollut tärkeää tai miksi hän mahdollisesti haluaisi juuri tällaisen maiseman löytää.

Kun maisema on valmis ja puheet pidetty, päähenkilö kutsuu ryhmästä jonkun tilalleen ja asettuu vielä katsomaan itseään ja maisemaansa kauempaa. Hän voi vielä ottaa mieleensä valokuvan näkemästään, ja kertoa miltä tuntuu katsella juuri tätä maisemaa juuri tänään.

Tämän vaiheen jälkeen kaikki asettuvat piiriin ja jakavat sitä, mitä omasta maisemastaan muistivat tai miten se oli samanlainen kuin kunkin oma maisema. Tehtävää voi vielä haluttaessa jatkaa siten, että tehdään jonkun toisen erilainen maisema samalla tavalla tai että kaikki piirtävät oman maisemansa ja kirjoittavat sen alle viestin, jonka maisema heille sanoi.

Työtapa kuuluu psykodraamaan ja se jaetaan neljään eri vaiheeseen:

- 1) Virittäytymiseen (mielikuvamatka).
- 2) Työskentelyvaiheeseen (maiseman jakaminen parin kanssa ja näyttämölle asettaminen koko ryhmän tukemana ja/ tai sen piirtäminen viesteineen).
- 3) Jakamiseen (kukin kertoo, mitä muisti omasta maisemastaan). Tässä vaiheessa on erityisen tärkeää olla kertomatta mitään muuta, kuin jotakin omasta kokemuksestaan. Kaikenlainen arviointi tai opastaminen ei kuulu tähän työtapaan.
- 4) Prosessointi on yhteenvetokeskustelu, jossa voidaan esimerkiksi keskustella siitä, minkälaisia maisemia oli yleisesti nähty ja mitä yhtäläisyyksiä tai eroja niissä mahdollisesti oli. Ohjaajan on hyvä tarjota tila myös mahdollisille toteutukseen liittyville kysymyksille.

Työskentely päätetään vielä yhteiseen ympyrään, jossa kukin voi sanoa jotakin siitä, mikä tässä työskentelyssä tuntui tärkeältä tai mikä siitä jäi mieleen.

MINUN UNELMANI

Päivi Rahmel

Opettaja pyytää oppilaita lähtemään kymmeneksi minuutiksi kävelyille. Heille annetaan tehtäväksi miettiä seitsemän omaan elämään liittyvää unelmaa.

Kun osallistujat tulevat takaisin he kirjoittavat jokaisen unelmansa eri paperille. Sen jälkeen he hakevat tai heille arvotaan parit. Kumpikin nostaa vuorotellen yhden papereistaan ja esittää Alias-pelin tapaan unelmansa toiselle (näytellen asiaa, sanomatta sitä suoraan).

Toisen tehtävä on arvata, mistä unelmasta on kyse. Kun kaikki unelmat on arvatu, ryhmä tulee yhteen. Jokainen saa kertoa kaikille yhden unelmansa ja yhden asian jonka voi ainakin tehdä, jotta se joskus toteutuu.

NAPPITARINA

Mervi Piippo

Tarinan kerrontaan tarvitaan laatikko (esim. kirjanmallinen, josta kansi aukeaa ylöspäin), pieni punainen nappi, vähän isompi punainen nappi, sininen, iso vihreä ja jättikokoinen keltainen nappi.

Tämä on tarina mitä olen usein kertonut lapsille, ja aina kun minulla on vaate missä on nappeja näkyvissä, lapset pyytävät tarinaa.

Olipa kerran pieni punainen nappi. Se oli yhdessä muiden pienten punaisten nappien kanssa pienen tytön mekossa. Pieni punainen nappi ei kuitenkaan ollut tyytyväinen oloonsa nappijonossa. Se olisi halunnut erottua yksilöllisesti jonossa, olla vähän erilainen kuin muut.

Eräänä iltana se mietti miten ihanaa olisi olla vaikka vähän isompi nappi. Ihan pikkuisen vain. Kun sitten seuraava aamu koitti, se oli muuttunut pikkuisen isommaksi napiksi. Pieni punainen nappi, joka ei enää ollut pieni punainen nappi, vaan vähän isompi punainen nappi, ajatteli, että olipa helppoa saada mitä halusi.

Illalla se ajatteli toivoa muuttuvansa eriväriseksi napiksi. Se mietti mikä väri olisi kiva; sininen, vihreä, keltainen...No, eipä värillä väliä, pääasia että saisi hieman vaihtelua. Illalla se sulki silmänsä ja ajatteli; voi kunpa saisin olla erivärinen nappi...Kun aamu koitti ja nappi heräsi, se oli muuttunut siniseksi. Oi, miten ihanaa olla sininen nappi, se ajatteli. Enää en ole niin kuin muut, vaan erotun nappijonosta, se iloitsi.

Eipä riittänyt sekään pienelle punaiselle napille, joka oli muuttunut hieman isommaksi, ja värikin vaihtunut siniseksi. Se halusi kasvaa vieläkin – ja vaihtaa väriä. Se toivoi olevansa iso vihreä nappi! Taas illalla, kun se sulki silmänsä, se toivoi kasvavansa ja vaihtavansa väriä. Kun nappi heräsi aamulla, se todellakin oli kasvanut ja vaihtanut väriä!

Kylläpä on helppoa, se naureskeli, ja taisipa ahneuskin iskeä samalla. Se ei nimittäin tyytynyt olemaan iso vihreä nappi, vaan se toivoi olevansa jättikokoinen keltainen nappi. Ja todellakin, kun se aamulla heräsi, se oli jättikokoinen keltainen nappi! Eikä se enää mahtunut pienten punaisten nappien jonoon, vaan peitti alleen monta vierustoveriansa. Se ei sopinut mihinkään – korkeintaa pellen henkseleihin pitämään housuja ylhäällä.

Sitä harmitti. Todenteolla harmitti! Pitikö minun olla näin ahne. Haluta vaan aina enemmän ja enemmän. Elämäni oli kyllä pienenä punaisena nappina paljon mukavampaa, yhdessä muiden kanssa. Kyllähän minä olin yksilöllinen, omalla tavallani. Niinpä se illalla nukkumaan menessä toivoi olevansa taas pieni punainen nappi, se entinen. Kun se aamulla heräsi, mitään ei ollut tapahtunut. Voi ei, se lähes murtui ajatuksesta joutuvansa elämään jättikokoisena keltaisena nappina pienten punaisten nappien rinnalla.

Kun seuraava aamu koitti, se oli kuin olikin muuttunut takaisin pieneksi punaiseksi napiksi. Se oli todella onnellinen ja päätti ettei koskaan enää olisi tyytymätön itseensä.

RAAPALEET

Päivi Rahmel

Raapale on sadan sanan tarina. Askel haiuista kohti laajempaa tarinallista ilmaisu. Nämä tarinat ovat lyhyitä, intensiivisiä kuvauksia jostakin tunnelmasta, hetkestä, henkilöstä tai tapahtumasta, josta haluat kertoa ja jolle haluat antaa sanat.

Raapale on syntynyt science fictionin sivutuotteena ja nyt se inspiroi laajemmalla kentällä tihennetyn kerronnan äärelle. On erittäin mielenkiintoista löytää aihe ja haastaa itsensä sen tiiviseen ilmaismiseen.

Selkeärajainen tehtävä ja uudet variaatiot tekstilliseen ilmaisuun tuovat vaihtelua oppitunneilla ja antavat taas lisää välineitä tuntien dramaturgiaan. Raapaleilla voi kuulustella läksyn, kerrata käsiteltyjä asioita tai luoda vaikka kokeen, joka puretaan tai tarkistetaan raapaleita koottavan esityksen muodossa.

Kaikkia oppilaita, jopa maahanmuuttajia tai hiljaisia poikia voi haastaa kertomaan jostakin sadalla sanalla. Sen haasteen voi moni ottaa vastaan ja huomata, miten tyydyttävää on tehdä jokin tarkasti määritelty kokonaisuus. Sata sanaa on vähän ja samalla yllättävän paljon!

Opettajien kokemukset omista sekä oppilaidensa kirjoituksista ovat olleet erittäin positiivisia. Kannattaa kokeilla!

Vuorovaikutus, kohtaaminen ja tunnetaidot

Ihmiset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Opettaja voi tukea kohtaavan ja rakentavan vuorovaikutuskulttuurin oppimista opettamalla vuorovaikutuksen perusasioita, kuten itsen ja toisen kuuntelua, selkeää viestintää, tunnetaitoja ja ongelmaratkaisua. Näitä taitoja kykenee tietysti opettamaan oman osaamisensa rajoissa. Vuorovaikutustaitojen esillä pitäminen on kuitenkin äärimmäisen tärkeää erityisesti aikana, jolloin monet ihmiset puhuvat pidikkeettä hyvin aggressiivisesti toisistaan. Kunniottavan asenteen sisäistäminen itseään ja toista ihmistä kohtaan on kohtaavan ja rakentavan vuorovaikutuksen, ihmisen hyvinvoinin perusta.

Päivi kertoo videolla vuorovaikutuksen ja tunnetaitojen oppimisesta.

HYMYHUULET

Päivi Rahmel

Huulet auttavat keskustelemaan tunteita herättävästä tai perusteluja vaativasta asiasta. Harjoitetta voi käyttää sekä pienessä että suuressa ryhmässä. Suuressa ryhmässä huulilla saa esim. kolme puheenvuoroa ja pienessä viisi.

Paperille piirretään siis huulet. Huulilla on tilanteeseen liittyen sopiva määrä puheenvuoroja ja puheenvuoron saa pyytämällä huulet itselleen. Kun huulet on käytetty, puheoikeus menee, kunnes kaikki ryhmässä ovat käyttäneet kaikki puheenvuoronsa.

Opettaja voi tehdä yhteenvedon kuullusta tai antaa tehtävän jollekin ryhmäläiselle. Mikäli asia on kesken, keskustelua voidaan jatkaa antamalla huulille lisää puheenvuoroja tai palaamalla asiaan myöhemmin. Esillä ollutta asiaa voidaan jatkokäsitellä myös kirjoittamalla yleisönosastokirjoitus, blogi tai puhe kouluasteesta riippuen.

KALAPARVI

Päivi Rahmel

Tehtävä tukee yhteyden muodostumista sanattomasti ja kehon kielen avulla. Toiminta antaa mahdollisuuden intensiiviseen yhdessä tekemiseen ja useimpien tehtävässä onnistumisen kokemukseen.

Kalaparvessa liikkuu kerrallaan 4–6 henkilöä. He muodostavat parven, jossa on aina joku kärki, joka liikuttaa parvea. Kärki määrittelee liikkumistavan, jota parven muut kalat matkivat. Tavoitteena on liikkua yhtenä olentona, parvena, josta ei erotu yksilöt, vaan huomio kiinnittyy kokonaisuuteen. Vetovastuu siirtyy kärjeltä toiselle niin, että johtajana toiminut kääntyy seuraavaa vetäjää kohti ja muut alkavat seurata täten syntynyttä uutta johtajaa.

Ensin kaikki parvet liikkuvat yhtä aikaa ja sitten niiden liikkumista voidaan ihailta yksitellen. Parven liikkumista tuetaan rauhallisella musiikilla ja sen toiminnasta annetaan palautetta sen yhtenäisen liikkeen ja näkymättömien johtajavaihdosten kriteerein.

KÄVELLÄÄN YHDESSÄ

Päivi Rahmel

Rentoa, kehollista, sanatonta yhteyden rakentamista.

Osallistujat kävelevät ensin yhdessä pareittain tai kolmikoittain hipaisten toistensa käsivarsia. He kulkevat tilassa reippaasti ja kuka tahansa voi milloin tahansa tempautua mukaan jonkun toisen yksilön tai pari tai kolmikun matkaan.

Liittymiset vaihtuvat koko ajan ja parhaimmillaan osallistujat saavat hauskan tavan olla monien eri ryhmäläisten kanssa pienen kiva hetken, joka luo henkistä tilaa tutustua kaikkiin ryhmäläisiin.

MITEN NÄEMME TOISEMME

Päivi Rahmel

Syvälinen työskentely toisen näkemisen kehittämiseksi ja itsen kohtaaminen toisen näkemänä.

Osallistujat jaetaan neljän hengen ryhmiin. Jokaisen on otettava valokuva muista ryhmän jäsenistä esimerkiksi seuraavin tehtävänannoin:

- 1) Ota kuva jokaisesta ryhmäläisestä sellaisessa ympäristössä, joka mielestäsi kuvaa häntä.
- 2) Ota kuva jokaisesta ryhmäläisestä sellaisissa vaatteissa, joka kuvaa häntä satuolentona, joka hän voisi mielestäsi olla (vaatteet etsitään etukäteen mahdollisesta näytelmävarastosta tai etsitään yhdessä oppilaiden kotoa).
- 3) Ota kuva jokaisesta ryhmäläisestä sellaisessa asennossa, joka kuvaa häntä murheellisena, hädissään tai avuttomana.
- 4) Ota kuva jokaisesta ryhmäläisestä vihaisena.
- 5) Ota kuva jokaisesta ryhmäläisestä voimakkaana.

Katsokaa kaikki kuvat yhdessä. Kukin valitsee itsestä otetuista kuvista 2–3 mieleisintä, jotka haluaa näyttää koko luokalle. Kuvat ladataan jollekin yhteiselle alustalle pienryhmittäin ja näytetään muille. Kuvista voi tehdä ohjelman esim. vanhempainiltaan, jossa kerrotaan kuvin minkälaisia hahmoja luokalla on.

MUOTOKUVAT

Päivi Rahmel

Tehtävä kutsuu herkkään kohtaamiseen toisen kanssa ja suhteessa omaan itseän.

Vaihtoehto 1:

Jokainen saa paperin ja hiilen. Osallistujat asettuvat vastakkain ja katsomatta paperiin he piirtävät toistensa muotokuvat. Kun piirros on valmis, he antavat kuvat toisilleen. Kumpikin kertoo omasta kuvastaan jonkin asian, jonka tunnistaa siinä itsekseen.

Vaihtoehto 2:

Työtä voi jatkaa siten, että kuvaa voi vielä täydentää niin, että saa katsoa mallia esim. kolmella-viidellä vedolla ja sen jälkeen näyttää sitä jälleen kuvattavalle. Kumpikin kertoo jälleen tuliko kuvaan jotakin lisää, josta tunnistaa itsensä. Kuvasta voi sanoa myös jonkin asian, joka tuntuu aivan vieraalta.

Vaihtoehto 3:

Kuvat voi piirtää myös niin, että saa katsoa piirtäessään kuvattavaa (silloin voi olla vaara, että paine todellisen näköisyyden tuottamisesta häiritsee suurinta osaa tekijöistä). Tämänkin versio päättyy siihen, että kuvattava saa kertoa, kokeeko hän näkevänsä siinä jotakin, josta tunnistaa itsensä.

Jatkomahdollisuus kaikkiin versioihin:

Kun tavalla tai toisella tehdyt kuvat ovat valmiit niihin voidaan suihkuttaa hiiltä sitovaa ainetta, jotta ne eivät sotke. Sen jälkeen kuvan henkilöstä kirjoitetaan tai kerrotaan niin todenmukainen kuvaus, tarina kuin ikinä osataan. Kertomusta voi ohjeistaa niin, että siitä pitää ilmetä kenestä kerrotaan, minkälainen henkilö on, mitä hänelle koulupäivänä tapahtuu ja miltä se henkilöstä tuntuu. Tarinassa voi olla myös jokin haastava hetki ennen kuin se loppuu. Kertojan on tarkoitus kirjoittaa totuudenmukaisesti ja hyvässä hengessä kerrottavastaan. Ilkiötarinat heitetään roskikseen. Kertomus voi alkaa esim. Olipa kerran koululainen... Kun tarinat on kirjoitettu tai kerrottu tai kirjoitettu ja kerrottu, kerrottava voi jälleen ilmaista, minkä tunnisti tarinasta itsekseen.

Opettaja voi välillä ja lopuksi pyytää osallistujia kertomaan jonkin asian, jonka tekemisessä sekä piirros että kertomisvaiheessa koki onnistuneensa. Henkilö, jota on piirretty ja josta on kerrottu voi myös ilmaista, minkä asian näkeminen tai kuuleminen tuntui oikealta minältä. Kukin saa vielä itselleen hänestä piirretyn kuvan ja kirjoitetun tarinan.

Jos intoa riittää vielä senkin jälkeen, kun kuvat ja tarinat on annettu, kukin kirjoittaa uuden tarinan itsestään. Nekin luetaan parin kanssa (saman, jos näyttää siltä, että parit toimivat hyvin. Jos opettaja huomaa, että parit eivät näytä löytävän toisiaan, niitä vaihdetaan tässä vaiheessa). Saman parin kanssa työskentelemällä tuetaan syventyvän suhteen mahdollistumista.

POSITIIVINEN JUORUILU

Päivi Rahmel

Positiivisen palautteen antamisen hieno harjoite.

Jokainen ryhmäläinen asettuu vuorollaan selkä ryhmään päin johonkin yhdessä sovittuun sopivaan paikkaan. Muilla on sen jälkeen aikaa esim. kaksi minuuttia juoruilla tämän henkilön selän takana häneen liittyviä positiivisia asioita. Lopuksi kerrotaan miltä harjoitus tuntui.

PUHESAUVA

Päivi Rahmel

Itseilmaisun kehittämiseksi ja vaikeista asioista puhumisen tueksi.

Puhesauvaa käytetään silloin, kun halutaan varmistaa, että jokainen saa ryhmässä puheenvuoron. Sauvaa kannattaa käyttää silloin, kun puhutaan jostain erityisen merkittävästä tai kuohuttavasta asiasta.

Sauva voidaan rakentaa yhdessä ja sillä voi olla luokkahuoneessa erityinen paikka. Se otetaan käyttöön, kun sitä tarvitaan, esimerkiksi silloin, kun selvitetään jotain yhteistä eripuraa.

Asiasta puhuu aina kerrallaan ainoastaan se, jolla on sauva kädessään. Voidaan sopia, että kullakin on rajoittamaton aika puhua, ennen kuin antaa sauvan seuraavalle. Voidaan myös sopia se, että kenellä on sauva kädessään saa sanoa kolme tai viisi lausetta ennen kuin sauva on annettava jollekin toiselle (esim jollekin toiselle asianosaiselle). Sauvan saaja voi olla aina piirissä tai jonossa seuraava tai asiaan liittyvä henkilö tai joku jonka mielipiteen sauvan haltija haluaa seuraavaksi kuulla.

TAIKAKAUPPA

Päivi Rahmel

Hieno työskentely toiveiden määrittelyyn ja niiden toteutumisen edistämiseen.

Ohjaaja voi pohjustaa työskentelyä seuraavasti: Taikakauppa on aivan erityinen kauppa, joka joskus ilmestyy jonnekin, jossa sitä saatetaan erityisesti tarvita tai joku on sen ilmestymistä kotikulmilleen erityisesti toivonut. Taikakauppa, Magic Shop on siitä erityinen kauppa, että sieltä voi ostaa mitä tahansa elämään liittyvää asiaa. Tämä on myös siitä erikoinen kauppa, että jokaisella on varaa asioida tässä kaupassa.

Ohjaaja esittelee kaupan ollen itse ensimmäinen kauppias. Hän kutsuu paikalla asiakkaan, joka tahtoo elämäänsä jotakin uutta. Kun asiakas saapuu, kauppias kysyy, kuten kaupoissa kysytään. "Mitä saisi olla?" Ostaja voi siis pyytää mitä tahansa ja kauppias vakuuttaa, että heiltä löytyy kaikkea. Kun asiakas kertoo, mitä hän haluaa, kauppias alkaa tarkentaa ostettavan asian laatua, määrää ja mahdollista merkkiä. Kun ostettavaa asiaa on tarkennettu riittävästi, kauppias lähtee hakemaan tavaraa kuvitellusta varastosta ja saapuu sitten toimittamaan tavaraa asiakkaalleen.

Tavarat ovat yleensä aineettomia, sen hetkiseen elämään liittyviä asioita esim. Iloa, painon pudotusta, kauneutta, kielitaitoa tai kavereita, kotieläin tai jopa seurustelukaveri. Kaikki toiveet käyvät kauppialle.

Kun tavaraa sitten myydään, aletaan neuvotella myös hinnasta. Taikakaupassa tarvitaan aina kaikenlaista, joten ostajaa pyydetään luopumaan jostakin saadakseen toivomansa. Kauppias hieroo kauppaan niin, että ajatus saamisen ja luopumisen yhteydestä selviää. Kun oikealta tuntuva hinta on löydetty, vaihdetaan asioita tai sovitaan toimitusajasta. Esim. ilo toimitetaan seuraavan vuoden aikana ja se saapuu ensin pisaroina ja myöhemmin hieman isommissa annoksissa. Vuoteen voidaan sopia myös yksi rankkasateena saapuva toimitus ja yksi lämpimän kesäsateen tuoma annos sovitun kaltaista iloa. Ensimmäinen pisara voidaan nauttia paikan päällä kuvitellusta lusikasta tai oikeaa vesitilkasta maistellen.

Hinta voidaan sopia myös suoritettavaksi joko kerta- tai osamaksulla. Ilon hintana saattaisi olla esimerkiksi huolista tai surusta luopuminen. Kauppias kysyy minkälaisesta surusta, missä annoksissa ja millä ajalla henkilö on valmis luopumaan surustaan. Sitä voidaan vastaanottaa eri tavoin esim. imuroida asiakkaasta tai antaa hänen tanssia surua litran tai kahden verran itsestään ulos. Kun harjoittelee kauppiana toimimista, oma mielikuvitus ja osuva toiminta kehittyvät. Kun kauppa on tehty kauppias toivottaa hyvää elämää uuden hankinnan kanssa.

Opettaja voi avata kaupan aina joskus tai esim. joka perjantai kouluviikon päätteeksi. Kaupan voi joskus muuttaa myös toriksi ja jakaa oppilaat vuorotellen torikauppiiaiksi ja ostajiksi.

Kokemuksesta voidaan kirjoittaa tarina ja siihen voidaan liittää tulevaisuusperspektiivi niin, että kertomuksessa muistellaan aikaa, kun henkilö kerran elämässään löysi taikakaupan ja osti sieltä iloa. Mitä kaikkea alkoikaan tapahtua tuon kaupankäynnin jälkeen.

UUSIA TARINOITA

Päivi Rahmel

Hauska ja erittäin toiminnallinen harjoite kohtaamiseen ja yhteisen tarinan rakentamiseen.

Ryhmä jakautuu pareihin. Kukin pari määrittää oman toiminta-alueensa ja siinä sijaitsevan nollapisteen. Kaikilla on tehtävään 10–15 minuuttia aikaa. Kumpikin pareista lähtee sovitusta nollapisteestä määritellyn toiminta-alueen johonkin kohtaan ja ottaa haluamansa asennon.

Toinen liittyy nollapisteen kautta toisen asentoon ottamalla oman asennon. Jälleen toinen menee nollapisteen kautta uuteen asentoon ja tätä jatketaan sovitun ajan mitään puhumatta.

Lopuksi parit kertovat toisilleen, minkä hetken kokivat voimakkaimmin tai mieluisimmaksi. He liittävät nämä hetket yhteen ja ne näytetään muille. Kun kaikkien hetket on näytetty, tunnustetaan, mistä tilanteet kertoivat tai mitä ne toivat mieleen. Lopuksi hetkistä luodaan yhteinen tarina, joka esitetään siten, että kaikki tulevat esittämään omat kohtauksensa sovitussa järjestyksessä.

Jos halutaan vielä jatkaa, voidaan kokeilla kertojan liittämistä esitykseen joko niin, että on yksi kertoja koko tarinalle tai niin, että jokaista kohtausta kertoo jokin pari joko improvisationaalisessa (edeltä sopimattomassa) tai edeltä sovitussa järjestyksessä.

YHTEINEN MUOTOKUVA

Päivi Rahmel

Hauska yhteinen leikin muodossa tapahtuva palautteenanto harjoitus.

Ryhmä jaetaan kahdeksan hengen ryhmiin. Heidän olisi hyvä istua ympyrässä tai soikiossa pöytien äärellä, jotta osallistujat näkevät toisensa hyvin. Kullekin annetaan paperi ja kynä, tussi tai väriliitu. Kukin kirjoittaa paperinsa alalaitaan oman nimensä. Sen jälkeen paperi annetaan vasemmalla puolella istuvalle ja hän piirtää kuvaan paperissa lukevan henkilön kasvojen ääriviivat.

Sen jälkeen kaikki antavat yhtäaikaisesti kuvat jälleen vasemmalla puolella istuvalle, joka piirtää paperissa lukevan henkilön hiukset. Jälleen kuva siirretään vasemmalle puolelle yhtäaikaisesti ja seuraava piirtää paperissa lukevan henkilön silmät, seuraava nenän, seuraava suun, seuraava yläruumiin, seuraava vaatteet ja viimeinen saa täydentää kuvaa haluamallaan tavalla.

Sitten kuva palaa hetkeksi sille, josta se on piirretty. Hän kirjoittaa yhden asian itsestään paperille ja taas ne annetaan eteenpäin edellisen kierroksen tavoin aina vasemmalla puolella istuvalle yhtäaikaisesti niin, että jokainen kirjoittaa kuvassa olevasta ihmisestä jonkin ominaisuuden.

Lopuksi kukin katsoo kuvaansa ja lukee itsestä kirjoitetut positiiviset asiat. Kun kaikki ovat tutustuneet kuvaansa ja kirjoitettuihin ominaisuuksiin, he kertovat muille jonkin asian, joka oli erityisen mieluinen omassa paperissa.

YHTEINEN PIIRROS

Päivi Rahmel

Tehtävä tarjoaa helpon tavan sanattomaan vuorovaikutukseen. Se antaa myös mahdollisuuden johonkin asiaan virittäytymiseen tai kokonaisuuden päättämiseen.

Osallistujat asettuvat neljän-kuuden hengen ryhmiin. Heille annetaan yhteinen iso paperi ja väriliituja tai sormivärejä. Tehtävään annetaan otsikko, esim. kesä, jouluku, kaupunki, metsä (ilmiö, jota tullaan opiskelemaan tai ollaan opiskeltu). Kukin vuorollaan piirtää tai maalaa jotakin aiheeseen liittyvää, josta seuraava jatkaa. Lopuksi kerrotaan, mitä kuva esittää ja mitä kukin yritti siinä ilmaista. Työskentely päätetään siihen, että koko ryhmän kuvat esitellään koko oppimisryhmälle.

Ryhmä

"Tämä on ihana ryhmä! Miten täällä voi olla niin hienoja ja kiinnostavia ihmisiä"

Kun ryhmä saa rakentua parien kohtaamisen kautta, sen jäsenet voivat vähitellen liittyä laajempaan joukkoon. Parit voivat muodostaa nelikoita ja nelikot kahdeksan hengen ryhmiä jne. Kun ryhmän rakentaminen onnistuu hyvin, sen jäsenet eivät klikkiydy eivätkä muodosta muista erillistyviä ja muita ulossulkevia ryhmittymiä. Jos ryhmän prosessia ei ohjata, se ohjaa itse itseään tuottaen usein toimintaa rajaavia valta-, kommunikaatio- ja tunnerakenteita. Huonosti toimiva ryhmä saattaa jakaa ihmiset sosiometriseen ylä- ja keskiluokkaan, ja hänille jää vuorovaikutussuhteiden sosiometrinen köyhälistö. Tällaista kehitystä on helpompi estää ennakoita kuin korjailta suhteita vääränlaisen dynamiikan jo synnyttyä. Hyvän dynamiikan rakentuminen ei ole sattumaa, vaan ohjaamisen ammattitaitoa.

"Kiitos, että täällä sai olla möllöttää ja osallistua juuri sen verran kuin halusi. Minulla ei ole vielä asiasta mitään annettavaa, mutta ehkä ensi kerralla minäkin voin antaa jo jotakin muillekin."

Organisaatio

”Me halutaan tehdä yhdessä jotain kivaa koko meidän koululle.”

Kouluyhteisö on organisaatio, joka on jatkuvassa liikkeessä. Parhaimmillaan se on todellakin yhteisö eikä vain organisaatio. Kukin muistaa läpi elämänsä, missä koulussa on ollut, ja muistoihin liittyy mielikuvia siitä, minkälainen tuo koulu oli. Hyvä henki ja hieno brändi ovat koululle voimavara, jota ei kannata väheksyä. Koulun persoonallista karaktääriä, sen erityispiirteitä ja luonnetta, voi hyvin rakentaa, säilyttää, kehittää ja uudistaa tarinallisuuden kautta. Hyvällä organisaatiolla on vahva tarina, johon osallistuminen on jäsenilleen mieluista. Elävä ja uskottava tarina ei synny itsestään, ja sen luomiseen voi kutsua kaikkia yhteisön jäseniä. Tässä osiossa on muutamia harjoitteita, joilla tällaista yhteistä kertomusta on rakennettu ja eläväksi tehty.

Yhteiskunta

”Suomi on jälleen valittu maailman onnellisimmaksi maaksi.”

Suomalainen koulu ja suomalaisten koulutusmahdollisuudet kaikille kansalaisille ovat yksi huikea syy olla maailman kärkimaita. Yhteiskuntaamme on läpi sen olemassaolon kuulunut koulutuksen arvostaminen. Vaikka viime hallitusten aikana on tehty koulutukseen rajuja leikkauksia, niin yhä suomalainen koulutus on arvossaan. Pienen yhteiskunnan elinehdoksi nähdään oppimiseen panostaminen. Koulu toteutuu verovaroin ja kasvattaa opiskelijoistaan tulevaisuuden yhteiskunnan vastuun kantajia ja haasteiden kohtaajia.

Nykyajan koulu on jo vahvasti ympäristöönsä verkostoitunut energiakeskus, jonka seinien sisällä tapahtuu paljon muutakin kuin oppitunnit. Erilaiset harrastetoiminnat, tapahtumat ja kehittämisprojektit tapahtuvat kouluilla. Eduskuntavaalien äänestyspaikat ovat usein kouluilla. Nämä konkreettiset toiminnat ja ajatustavan muutos koulusta yhteiskunnallisena vaikuttajana tuovat jo sinällään koulun lähemmäksi yhteiskuntaa.

Lienee kiinnostavaa opettajillekin olla yhteydessä yhteiskunnalliseen kehittämiseen ydintehtävänsä muodossa ja liittyä koulusta myös yhteiskunnassa tapahtuviin ilmiöihin.

Kaikissa näissä ilmiöissä rakentuu myös jokaisen oppilaan oma tarina, oma identiteetti, oma elämä. Jokainen koulu ja jokainen opetussuunnitelma kantaa aikansa ilmiöitä. Sivistystä on olla tietoinen siitä, mihin yhteiskunnalliseen aikakauteen kunkin tarina liittyy. On hyvä pitää mielessä, että koulun tehtävä ei ole luoda omaa kuplaansa, vaan valmistaa oppilaitaan hereillä oloon ja yhteiskunnalliseen vastuuseen, vaikka otettaisiin vasta ensimmäisiä askelia oppijan polulla.

Tuntivinkkejä

Tuntivinkit on ryhmitelty koulutusasteittain. Osaa voi käyttää ja soveltaa asteesta riippumatta, joten kannattaa katsoa vinkkejä laajemminkin, mutta aloittaa omalta asteelta.

VARHAISKASVATUS JA PERUSKOULU

SEITSEMÄN VELJEKSEN LIIKUNTAPÄIVÄ VARHAISKASVATUKSESSA

Yhdistetään tarinallisuudella perinteinen suomalaisen kirjallisuuden päivä ja liikunta. Miten?

- Sopii kaikenkokoisille ryhmille. Ehkä mukavimman tunnelma saa, kun on yli 10 osallistujaa.
- Paikaksi sopii mikä tahansa urheilukenttä tai paikka, jossa voi liikkua.

Toimintatuokion kulku:

- Tapahtuman avaa teleportattu Aleksis Kivi. Teleportaus tapahtuu niin, että lapset laittavat silmät kiinni ja sillä aikaa opettaja laittaa Aleksis Kivi -naamarin päähänsä. Kun lapset avaavat silmänsä, Aleksis Kivi esittäytyy ja julistaa urheilukisat alkaneeksi.
- Tämän jälkeen esitellään liikuntalajit, jotka jotenkin liittyvät Seitsemään veljekseen. Tässä muutamia esimerkkejä:
  - 1) Keppihevostrata
"Seitsemällä veljeksellä oli hevonen nimeltä Valko ja me ratsastamme tänään Valkolla kuin seitsemän veljestä ikään".
  - 2) Köydenveto
"Seitsemän veljestä halusivat painia ja kokeilla voimiaan. Me emme paini, vaan kokeilemme voimiamme köydenvedossa."
  - 3) Juoksukisat
"Juostaan niin kovaa kuin seitsemän veljestä juoksivat härkälaumaa karkuun".
- Lopuksi Aleksis Kivi teleportataan takaisin ja hän jakaa kaikille kunnia-kirjat osallistumisesta liikuntapäivään. Ihan lopuksi lapset voivat kokeilla Aleksis Kiven naamaria ja leikkiä Aleksis Kiveä.

KAPTEENI BORG

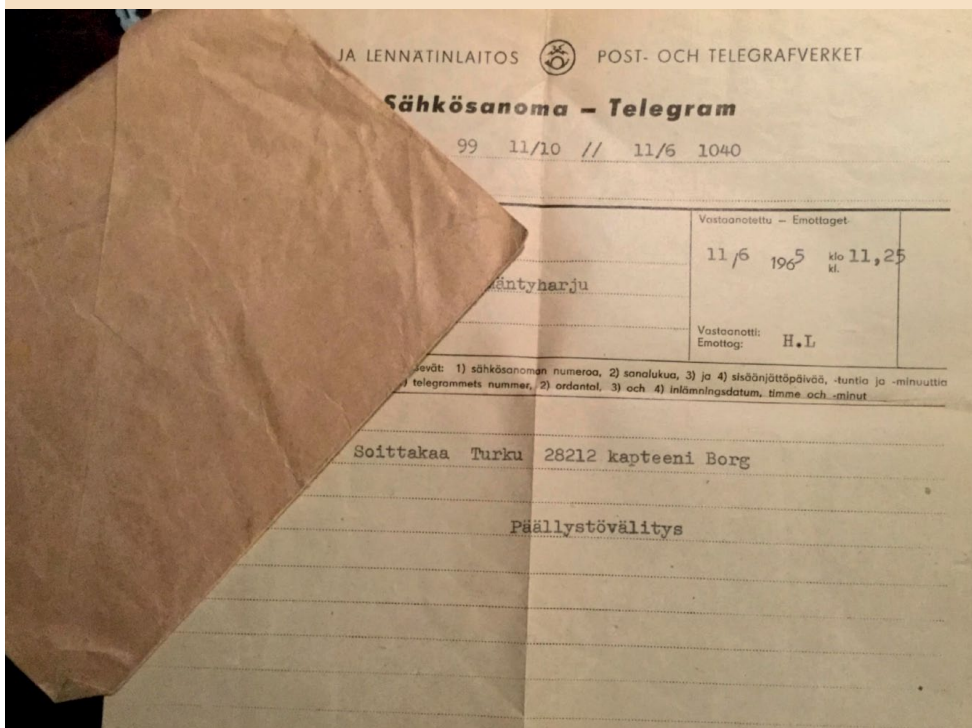
Juha Saarinen

Tarinallinen harjoite varhaiskasvatukseen ja alakouluun. Tehtävää voi soveltaa moneen eri aineeseen ja siitä voi kehittää myös laajemman projektin.

1. Oppilaat saavat tarkastella aitoa lähihistorian lähdettä. Kapteeni Borgin lähettämää sähköttä Vilho Saariselle.
2. Mikä paperi lappu on? Miksi se on kirjoitettu?
3. Lapset jaetaan noin kolmen hengen ryhmiin. Ryhmien tarkoituksena tuottaa tarina aiheesta: Mitä tapahtuu, kun Vilho ottaa yhteyttä Kapteeni Borgiin?

Tarinat kerrotaan tunnin lopuksi koko luokalle. Halutessaan tehtävästä pystyy helposti kasvattamaan ison projektin. Aiheisältöinä voisi olla esimerkiksi:

- Mitä tarkoittaa historiallinen lähde? Mihin historiallisia lähteitä käytetään?
- Miten se eroaa arkeologisesta lähteestä?
- Opetellaan ihmisen kasvojen mittasuhteet. Valmistetaan muotokuvat Kapteeni Borgista.
- Kirjoitetaan Kapteeni Borgista kirjoitetut tarinat uudelleen, elävöittänyt ja varmistaen, että tarinan rakenne löytyy kirjoituksista.

OTSO AARNISEN SALAPERÄINEN SEIKKAILU

Riikka Paakkunainen

Monipuolista työskentelyä sirkusteemasta. Työskentely sopii 7–8-vuotiaiden lasten teatteritoimintaan. Kokonaisuus pohjautuu dramatisointiini Satu Kettusen Otso Aarnisen salaperäinen seikkailu -kuvakirjaan. Materiaalina Otso Aarnisen salaperäinen seikkailu s. 22–26.

Nimenhuuto. Alkulaulu: Alotan minä laulamaan

Luetaan s. 22: Otso kokeili ovenkahvaa. Ovi lensahti auki. Otso oli selvästikin astunut satujen maailmaan. Missä muualla muka oli näin kummallista väkeä? Tuossa oli kultakutri kummallisen ystävällisissä väleissä pikkukarhun kanssa. Oliko tuolla Jaakko ja heittelikö hän pavunvarren papuja? Sateenkaarilintu olallaan Otso kulki tämän hullunkurisen rinnakkaismaailman hiekkatietä ja ihmetteli kaikenkirjavaa väkeä.

Seuraavalla kerralla jatketaan tarinaa. Otso oli joutunut sirkukseen. Edellisellä kerralla jokainen oli saanut valita mieleisensä sirkusammatin: sirkuspelle, akrobaatti tai nuorallatanssija, miekannielijä, tulennielijä, lävistäjä, joka tekee vaarallisia juttuja, akrobaatti, joka tekee voltteja, leijona.

Seuraavaksi keksitään sirkushahmo. Piirretään paperille hahmon kuva ja keksitään hänelle nimi. Hahmot esitellään toisille.

Sitten oppilaat eläytyvät hahmoonsa: Tehdään hahmosta patsas, jonka viereen lattialle laitetaan kuvapaperi. Puoli porukkaa jää patsaiksi, kun toinen puoli kiertelee katsomassa patsaita. Opettaja kiertää myös ja vuorotellen herättää jonkun patsaan henkiin ja kysyy häneltä jotakin. Kuten: Mistä olet tullut sirkukseen, kuka opetti ammatin sinulle jne.

Sitten on toisen puolen porukasta aika palata patsaiksi ja toiset katsovat. Jos työskentely sujuu hyvin, jokainen saa esittää vielä oman sirkustempunsa.

Kotitehtävä: Jokainen oppilas saa mukaansa kotitehtävän. Tarkoitus on, että kotona joku aikuinen saduttaa lasta. Pyytää tätä kertomaan oman sirkushahmonsa tarinan ja toimii kirjurina. Aikuinen kirjoittaa lapsensa kertomuksen sanasta sanaan, mitään lisäämättä, mitään pois ottamatta. Lukee sen sitten vielä ääneen ja tekee tarvittaessa kertojan toivomat korjaukset. Nämä tarinat luetaan sitten seuraavalla kerralla koko ryhmälle.

Kotitehtävän tuotokset toivat syvyyttä hahmoille, jotka esiintyivät näytelmän sirkuskohtauksessa.

ELÄVÄT TAIDEKUVAT

Sanja Riihimäki

Leikkaa lehdistä käsiteltävään aiheeseen liittyviä kuvia. Anna osallistujien valita mieleinen kuva. Jaa ryhmiin. Kukin ryhmä ottaa kuvassa olevien asennot ja tekee ensin still-patsaan. Jos halutaan jatkaa työskentelyä kuvan kanssa, niin still-henkilöt voivat alkaa elää ja tuottaa tilanteesta ja asennosta johtuvaa liikettä, ääntä ja puhetta.

ELÄVÄ KARTTA

Pia Hariola

Virittävä tehtävä kirjallisuuden käsittelyyn tai kirjoittamisen aloittamiseen.

Karttojen teko sopii aloitukseksi useaan kirjallisuuteen ja kirjoittamiseen liittyvään tehtävään. Sitä voidaan käyttää, kun on luettu (fantasia)kirja tai ryhdytään keksimään yhdessä tarinaa tai vaikkapa kahdeksannella luokalla, kun aletaan käsitellä fantasiakirjallisuutta.

Luokan keskelle raivataan iso tila. Oppilaat istuvat tilan reunoilla. Kuvitellaan, että tyhjä tila on kartta. Jos kyseessä on käsitelty kirja tai kirjallisuudenlaji, opettaja kyselee yksinkertaisesti, mitä paikkoja ja luonnonmuodostelmia tarinassa oli ja pyytää oppilasta tulemaan kartalle valitsemaansa paikkaan. Esim. "Vuori." "Mene vuoreksi."

Kun paikkoja on tarpeeksi, voidaan alkaa keksiä kartalle hahmoja. Usein oppilaat alkavat myös improvisoida tapahtumia, mutta harjoituksen voi myös jättää pelkän kartan luomiseen.

SANOISTA TARINAKSI, TARINOISTA KUVIKSI

Arja-Leena Toms

Tässä harjoituksessa jokainen lisää tarinaan sanan kerrallaan. Sanoja ei kannata jäädä miettimään pitkäksi aikaa, vaan jokainen sanoo ensimmäisen mieleen tulevan sanan. Tosin sen pitää sopia virkerakenteeseen. Olen toteuttanut tämän harjoituksen mm. siten, että lapset ovat olleet piirissä ja lisänneet aina yhden sanan kerrallaan. Sitten on aloitettu taas uusi tarina, kun on koettu, että tarina on saatu valmiiksi.

Tarinoita voi myös kuvittaa. Aikuinen voisi kirjoittaa lasten keksimän tarinan ylös tai vanhemmista oppilaista yksi voisi toimia kirjurina, joka kirjaa ryhmän keksimän tarinan ylös ja sen jälkeen tehdään tarinasta yhteinen kuvataidetyö. Tällöin ei kannata olla liian suurta ryhmää, vaan esim. neljä ryhmässä ja tarinaa keksitään muutama kierros.

Olen joskus toteuttanut tämän harjoitteen puolen ryhmän yhteistarinaan tietokonetunnilla siten, että oppilas kerrallaan on keksinyt tarinan jatkoa lisäämällä sanan. Heijastin word-tiedoston tykin kautta oppilaiden nähtäväksi ja jokainen kirjoitti omalla tietokoneellaan tarinaa. Näin tuli harjoiteltua samalla näppäintaitoja kakkosluokkalaisten kanssa. Lopuksi jokainen tulosti tarinan ja liimasi sen kirjoitusvihkoon ja piirsi siihen sopivan kuvan.

SAVIMÖHKÄLEESTÄ TARINAKSI

Pauliina Leskinen

Harjoituksen tavoitteita:

- Luoda yhdessä tarinaan fiktiivinen roolihenkilö, ehkäpä jopa päähenkilö.
- Keksiä roolihenkilön taustatarinaa sanallisesti.
- Kuunnella ja hyväksyä toisten ehdotuksia osaksi henkilön tarinaa.
- Luopua omista ideoistaan tarpeen vaatiessa ja sietää keskeneräisyyttä.
- Luoda yhteistä tarinaa, osallistujien omistajuus tarinaan.
- Toimia yhteisen tavoitteen suuntaisesti.
- Motivoida ryhmäläisiä tarinan kirjoittamiseen.

Savimöhkäle

Opettaja muovailee vapaaehtoisen oppilaan (= savimöhkäle) haluamaansa asentoon. Tutkitaan patsasta ryhmän kanssa joka puolelta. Mietitään yhdessä, mitä tai ketä patsas esittää? Ryhmä valitsee yhdessä sopivan ehdotuksen. Esim. salapoliisi, jolla on tärkeä johtolanka (taskukello) kädessään.

Rooli seinällä

Tutustutaan patsaan henkilöön tarkemmin.

1. Piirretään henkilön ääriviivat isolle paperille (pullaukko/pipariukko).
2. Kirjoitetaan henkilöstä tietoja ääriviivojen ympärille ja sisäpuolelle.
Opettajan kysymykset ohjaavat toimintaa. Kuka hän on? Nimi? Ikä? Luonne? Harrastukset? Perhe? jne.
3. Iso paperi kiinnitetään seinälle. Rooli seinällä voi antaa alkusysäyksen tarinalle tai muuhun draamatyöskentelyyn.

Ryhmän kanssa mietitään patsaan henkilön kokonaistilanne. Työskentelyä jatketaan kirjoittamalla. Ohjaaja voi tuoda ilmi yllättävän käänteen tai ongelman, jonka kanssa patsaan henkilö kamppailee. Ryhmäläiset voivat kirjoittaa henkilön koko tarinan haluamallaan tavalla tai tarina voi alkaa esimerkiksi patsaan esittämästä tilanteesta. Ryhmän kanssa voidaan myös sopia onko patsaan esittämä tilanne tarinan alku, keskikohta vai loppu?

SURULLINEN PÄIVÄ, SAD DAY

Anne Lintujärvi

Turvallinen työskentely tunteiden tarinallistamiseen.

Kohde/ryhmä: A1-kielen lukijat

Tavoite: kirjallisen ilmaisun rikastuminen, omien tunteiden ilmaisu ja empatian kokeminen ja osoittaminen

Päivä, jolloin olin todella surullinen

The Day I Felt Really Sad

1. osa

Opettaja lukee/oppilaat lukevat netistä/lehtiartikkelista/kirjasta tarinan, joka liittyy epäonnistumiseen, menetykseen tms. Tarinasta keskustellaan pienissä ryhmissä/opettajan kanssa (riippuen aiheesta). Opettaja pyytää miettimään millaisia tunteita juttu herätti.

2.osa

Seuraavaksi oppilaat suunnittelevat alun tarinalle, joka kertoo yksittäisestä päivästä/hetkestä heidän elämässään, jolloin he olivat surullisia. Tarinan pituus rajataan ja korostetaan, ettei tarinaa saa viedä loppuun (kertoa miten päättyi).

3.osa

Tarinoiden alut jaetaan nimettöminä (oppilaat jakavat tarinansa opettajalle, joka lähettää ne eteenpäin) uusille kirjoittajille. Heidän tulee jatkaa tarinaa yrittäen samaistua alkuperäisen kertojan tunteisiin, ikään kuin se olisi heidän tarinansa. Mitä he tuntisivat? Miten he reagoisivat? Miten tarina loppuu?

Lopuksi työ puretaan seuraavasti: oppilaat kertovat tarinansa alun, mutta heidän miettimänsä loppuratkaisu tulee esittää jotenkin muuten kuin lukemalla heidän kirjoittamansa tarinan.

TARINOITA JA RUNOJA SIRKUKSESSA

Arja-Leena Toms

Harjoite tarjoaa kivaa kirjoittamista ja kuvallista ilmaisua.**Tavoitteet:**

- Eläydytään teemaan ”Sirkuksessa” ja harjoitellaan draaman menetelmiä: improvisaatio, pantomiimi.
- Harjoitellaan yhdessä toimimista: toisen ideoiden huomioimista, ryhmätyötaitoja, yhteistä pienen esityksen suunnittelua.
- Harjoitellaan riimiparien muodostamista.
- Harjoitellaan runon kirjoittamista ja lausumista.
- Kuvallisen ilmaisun toteuttaminen teemasta ”Sirkuksessa”.

Ensimmäinen vaihe: Pohjustukseksi teemalle ”Sirkuksessa” voi lukea vaikka Astrid Lindgrenin Peppi Pitkätossusta luvun, jossa Peppi vierailee sirkuksessa.

Toinen vaihe: Tämän jälkeen ryhmässä (puoli ryhmää äidinkielen jakotunnilla) tehdään draamaharjoituksia ”Sirkuksessa”-teemasta. Oppilaat päättävät esim. pareittain, minkä ryhmän sirkustaiteilijoita ovat: esim. nuorallatanssijat, pellet, leijonankesyttäjät, jonglöörit jne. Opettaja voi toki jakaa valmiit laput lapsipareille, jossa on valmiina tietyt sirkustaiteilijan nimi.

Pareittain voi tehdä ja suunnitella pienen esityksen. Esityksen voi toteuttaa halutessaan myös ilman sanoja, jolloin toiset arvaavat, mistä on kyse. Tähän esitysvaiheeseen ei käytetä kovin paljon aikaa.

Kolmas vaihe:

Keksitään yhdessä riimipareja liittyen sirkukseen: esim. kaatuilee – pelleilee. Riimiparit kirjoitetaan lapuille ja laitetaan esille opettajan tai lasten kuvataiteen

tunnilla tekemään isoon sirkusteltaan, jonka voi asettaa lattialle. (Siis isolle paperille, johon on maalattu tai piirretty sirkusteltoa.) Jos ei halua yhdistää kuvataidetta teemaan, niin voi tehdä myös kankaista "mielikuvitus-sirkusteltoa" lattialle.

Lapset ovat yleensä hyviä keksimään riimipareja, kun pääsevät alkuun. Opettaja voi hiukan auttaa alkuun. Jos jollakin ryhmällä on hankaluuksia keksiä, niin opettaja voi toki keksiä osan itse.

Neljäs vaihe:

Oppilaat kirjoittavat riimipareja käyttäen sirkusrunon kirjoitusvihkoonsa. Runon voi keksiä yksin tai pareittain. Kun runo on kirjoitettu, siihen kannattaa piirtää kuva. Runot voi toki halutessaan alun perin kirjoittaa erillisille viivastokirjoituspaperille ja kuvan voi piirtää A4-paperille. Näin runoista ja kuvista voi koota luokan seinälle näyttelyn teemaan liittyen.

VESIKASVIT

Päivi Meronen

Työskentely faktan tarinallistamiseen.

Oppikirjan tekstin pohjalta ryhmissä tehdään tarina tai satu vesikasveista. Netistä voi etsiä lisätietoa. Tarinaan tulee faktatietoa kasveista, kuten miten ne tunnistaa, missä osassa järveä kasvavat, millainen niiden rakenne on. Erityisesti mietitään millaisia vaikeuksia kasvit kohtaavat kasvupaikassaan. Tarinan päähenkilöinä voivat olla esim. Ulla Ulpukka ja Antti Ahvenvita.

Kirjoittamisen jälkeen tarinat voi

1. Esittää/tehdä pieni näytelmä.
2. Ryhmäläiset voivat valita, mikä kasvi kukin on ja muut esittävät heille kysymyksiä ja näin arvaavat mistä kasvista on kyse.
3. Ryhmäläiset kertovat heti mikä kasvi on kyseessä: olen järviruoko, joku luokkalainen tulee hänen luo "ajatusääneksi" ja kertoo esim. ontto varteni kestää hyvin tuulta ja myrskyä.
4. Ryhmäläisistä toinen on kasvi ja toinen ihminen, aluksi still-kuva + puhe, voi ohjata ottamaan roskaamista, mutta lapset kyllä sanoivat inhoavansa vesikasveja, kun takertuvat jalkoihin uudessa. Tästäkin voi saada hauskan kohtauksen.

YSTÄVÄNI

Eeva-Kaisa Ruohotie

Ideoita luokkien, opettajien ja koko kouluyhteisön yhteistyöhön.

Aloitin lukukauden uuden ykkösluokan kanssa. Koulussani ovat jo vuosien ajan toimineet ekaluokkalaiset ja kuudesluokkalaiset kummipareina. Kuudesluokkalaiset ovat olleet ekaluokkalaisten tukena välitunneilla, retkillä ja apuopettajina oppitunneilla.

Ensin muodostimme kummiparit. Tässä apuna oli kuudennen luokan opettajan hyvä oppilaantuntemus. Jokaiselle ekaluokkalaiselle löytyi oma luotettava kummi. Ennen ensimmäistä tapaamiskertaa luokassa oppilaat olivat jo tutustuneet toisiinsa toiminnallisten välituntileikkien avulla. Olimme myös tehneet kummi-luokan kanssa eväsretken koulun lähimaastoon.

Luokassa iso ja pieni oppilas istuivat vierekkäin tekemään yhteisen haastattelu-tehtävän. Kuudesluokkalaisella oli ”ystäväkirjojen” tapaan laadittu kyselylomake. Ekaluokkalaiset vastailivat kysymyksiin mielellään, kun kuudesluokkalaiset toimivat kirjureina kirjoittaen vastaukset lomakkeelle. Ekaluokkalaiselta kirjoittaminen ei vielä olisi onnistunutkaan, mutta vastaukset tulivat nopeasti ässät hampaidenraoista suhahtaen.

Aikaisempina vuosina olen tallettanut haastattelut ekaluokkalaisten kansioihin sellaisenaan, mutta nyt päätin, että työskentelyä jatketaan. Annoin kuudesluokkalaisille tehtävän kirjoittaa omasta kummioppilaastaan tarinan annettujen ”tietojen” pohjalta.

Haastattelulomakkeen tiedot olivat sellaisia kuin ”lempivärini”, ”ketä ihailen” tai ”mitä tekisin, jos voittaisin miljoonan”. Jos tarinoita luettaisiin myöhemmin muillekin kuin ekaluokkalaiselle itselleen, tarinasta ei voisi oppilasta tunnistaa.

Nyt pallo on kuutosluokan opettajalla, hän ohjaa oppilaitaan tarinan kirjoittamisessa. Odotan jännityksellä seuraavaa kummituntia, jolloin ekaluokkalaiseni kuulee oman tarinansa koulukumminsä lukemana.

Ehkä voimme vielä työstää tarinoista esityksiä vaikka neljän oppilaan ryhmissä. Kaksi kuudesluokkalaista voi toimia yhdessä kahden ekaluokkalaisen kanssa. Pienten spontaanius varmasti rohkaisee isompia vaikka esittämään, kuinka miljoonalla eurolla saa koko talon täyteen karkkia.

ÄÄNIMAISEMAT

Mari Jaakkola

Viikonlopun jälkeen maanantaina oppilaat saavat kertoa pieniä tarinoita viikonlopustaan. Oppilaat jaetaan pienempiin ryhmiin, jossa tarinat kerrotaan. Ryhmä valitsee yhden tarinan, jolle he saavat suunnitella äänimaisemat. Käytössä ovat oma keho ja ääni, muutamia soittimia ja kaikkea, mitä tilasta löytyy. Lopuksi tarinat ja äänimaisemat esitetään kaikille ja jutellaan äänimaisemien luomista tuntemuksista.

Ohjeet ryhmille:

1. Kerro ryhmässä lyhyt tarina viikonlopustasi. Kuuntele muiden tarinat.
2. Valitkaa ryhmästä yksi tarina, jonka otatte käsittelyyn.
3. Suunnitelkaa yhdessä äänimaisema tarinaan. Voitte käyttää omaa keho ja ääntä, rytmisoittimia ja kaikkea, mistä lähtee tarinanne sopivaa ääntä.
4. Valmistautukaa esittämään tarina muille. Yksi kertoo tarinan ja muut tekevät äänimaisemaa.

KOHTI OMAA UNELMATYÖTULEVAISUUTTA

Tuula Eloranta

(Idea toimintatavalle: Ideapakka 2016, Tiimivalmentaminen)

Alla kirje koulutustaan päättämässä olevalle opiskelijalle. Lisäksi lähetän hänelle 12 kuukauden suunnitelmani – pohjan, johon hän voi lähteä suunnittelemaan, millaisin askelin etenee konkreettisesti kohti oma työelämänsä unelmatarinaa. Koulutuksen päättökeskustelussa pyydän opiskelijaa kertomaan tulevan tarinansa keskusteluhetkestä aina tulevaisuuden CV:nsä päiväyspäivään.

Hei (opiskelijan nimi)

XXX-koulutuksesi on päättymässä ja otat seuraavan askeleen elämässäsi. On aika tehdä Tulevaisuuden CV.

Miksi?

Muutaman vuoden päähän tehty CV auttaa hahmottamaan tulevaisuutta ja omassa haavetyössä tarvittavia taitoja. Se auttaa hahmottamaan toivomasi tulevaisuuden ja nykytilasi eroa.

Miten?

- a. Ota nykyisestä CV:stäsi kopio ja ota se käsittelyyn.
- b. Kirjoita CV sellaiseksi, jollainen haluat sen olevan 2–5 vuoden päästä.
Kiinnitä huomiota kokemuksohjaan. Unelmoi rohkeasti, mutta älä leiju pilvissä. Pyri konkretiaan: Mitä kokemusta olet saanut ja missä, ketä kuuluu verkostoosi, missä suoriuduit hyvin ja miksi jne.
- c. Arvioi tulevaisuuden CV:si pohjalta osaamisen ja kokemuksen kerryttämistarve ts. mitä ovat ne asiat, joita sinulla ei ole.
- d. Tee konkreettinen suunnitelma näiden asioiden hankkimiseksi seuraavan 12 kuukauden ajaksi (liite).

Työ on tärkeä osa elämää, mutta ei koko elämä. Ennen kuin aloitat tulevaisuuden CV:si kirjoittamisen, mieti, mitä elämääsi kuuluu, millaista elämäsi haluat olevan 2–5 vuoden päästä.

LAIT JA ASETUKSET

Jarmo Alhainen

Apuja vaikeiden asioiden sisäistämiseen.

Opetan ammatillisessa koulutuksessa yhteisiä tutkinnon osia (minulla ne ovat yhteiskunnallisia aineita) ja osaamisalalla tähän aihepiiriin kuuluvia asioita. Monesti olen havainnut, että mm. erilaiset lait ja säädökset ovat lähihoitajaopiskelijoille sangen vastenmielisiä, vaikka heille jos kenelle niiden tietäminen ja osaaminen olisi työtehtävissä hyödyllistä.

Olen ottanut opetuksessani käyttöön blogin ja sinne olen piirtänyt ihmishahmoja, joille yhdessä opiskelijoiden kanssa luodaan elämänhistoria ja tarina liittyen toki opintojaksoon ja sen osaamistavoitteisiin.

Aloitin juuri Yhteiskuntataidot-opintojakson, jossa aloitetaan perheestä yhteiskunnan perusyksikkönä ja siitä sitten edetään yksilön perusoikeuksiin ja velvollisuuksiin, kuluttamiseen, lainanottoon, osallistumiseen vaaleihin jne.

Kullakin tunnilla tarinaa on jatkettu sekä minun toimestani että opiskelijoiden sanoittamana. Opettajana olen lisäksi liittänyt linkkejä tarpeellisiin lisätietoihin. Tällainen metodi auttaa myös kertauskokeen/-tehtävien laadinnassa, koska tästä löytyy paljon soveltavia tehtäviä ja voidaan välttää asioiden pänttäämistä ulkolukuna. Lisäksi opiskelijat ovat itse osallisena opetuksen suunnittelijoina ja myös toteuttajina, eivät pelkästään opetuksen kohteena.

Tämä metodi toimii hyvin myös opettajien ja eri aineiden integraationa, jolloin eri opettajat voivat samaan esimerkkitapaukseen liittää omaan opetusalaansa liittyviä aiheita. Opiskelijalle etuna on tällöin opetuksen hahmottaminen paremmin kokonaisuutena.

PERHE, MASENNUS TAI PÄIHTEET, VAIKEIDEN ASIOIDEN KOHTAAMISTA

Petri Huhtala

Opetan mielenterveys- ja päihdeasioita eli tavallaan opetan työkseni hoitajia kuuntelemaan tarinoita ja olemaan läsnä ihmisen vieressä. Kerron paljon myös tarinoita omista kokemuksistani ihmisten parissa, joskus niissä ripaus totta ja välillä hippusellinen fiktiota. Olen huomannut, että yksi keskeisin keino opiskelijoita ymmärtämään monimutkaisia ja vaikeita asioita on kiinnittää ne tarinaan, johon he itse pääsevät osalliseksi. Tästä on muodostunut minulle yksi keskeisimmistä pedagogisista keinoista.

Kuvitellaan, että opetat oppilaille masennuksesta.

1. Piirrä/piirrätä taululle hahmo, jonka oppilaat saavat itse keksiä. Yksityiskohdilla on merkitys eli sukupuoli, millainen ruumiinrakenne, hiukset, silmät, suu, vaatteet, tatuointeja ja onko hänellä esimerkiksi lemmikki tai puoliso ja lapsi? Kun hahmo(t) on piirretty taululle niin...
2. Kerro, että hän sairastaa masennusta. Tässä kohtaa hahmon iloinen hymy muuttuu surulliseksi. Tarkoituksena on siis, että opiskelijat kiinnittyvät emotionaalisesti hahmoon. Tarkenna hiukan opiskelijoilta, että millainen masennus hänellä on ja hiukan, että mistä se olisi voinut tulla (ei mennä sen enempää yksityiskohtiin).
3. Tämän jälkeen opiskelijat alkavat etsiä tietoa masennuksesta ja tuottavat faktat aiheeseen liittyen ja eri yksityiskohdat huomioiden kartongille.
4. Kun faktat ovat hallussa, niin kerro opiskelijoille, että heidän tulee kirjoittaa tarina hahmolle. Mitä on tapahtunut? Mitä hän tekee työkseen? Miten masennus alkoi? Mitä sitten tapahtui? Mistä hän sai apua? Miten tarina päättyy?
5. Tämän jälkeen tarina, hahmo ja faktat on siirretty blogiin. Minä olen lukenut tarinat ja tehnyt tarvittaessa siihen pieniä tarkennuksia yms. Opiskelijoiden luvalla. Tarinaan olen lisännyt myös linkkejä tekstin sisään, jotka mahdollisesti syventävät aihetta.
6. Tämän jälkeen olen usein kysynyt palautteen tästä kokonaisuudesta ja noin 99 % se on ollut erittäin positiivista (noin 400 vastausta jo kerätty lähemmäs 30 tarinaa on syntynyt). Osan tarinoista voi käydä lukemassa täällä:
<http://treduhuhtala.blogspot.com/>

Tarinaa voi tietenkin varioida monella tavalla. Siihen voi lisätä hahmoja, muita aiheita, kuten esimerkiksi perhe. Tämä on yksi tapa toteuttaa tarinallisuutta opetuksessa.

TULKITSE KUVAA

Suvi Tirkkonen

Tarinallinen työskentely kuvataiteen opetukseen.

1. On kolme paperia: yhdessä suora viiva, toisessa siksak-viiva, kolmannessa kaareva aaltoviiva.
2. Kun taiteilija maalaa maalausta, hän tekee sen viiva kerrallaan. Lopputuloksessa voi nähdä jonkun näistä viivoista dominoivan ja se antaa työlle omanlaisensa tunnelman.
3. Keskustellaan eri viivojen herättämistä mielikuvista: millainen ihminen olisi se, jota kuvataan suoralla viivalla? Entä se, joka on pehmeä aaltoviiva? Minkä viivan luo menisit itkemään sydänsuruja? Millainen opettajana olisi suora viiva? Millaista olisi sopia asioista siksak-viivan kanssa?
4. Jos oppilaat ovat ujoja, niin noustaank kaikki seisomaan ja suljetaan silmät. Opettaja antaa tehtäväksi sanoa muutaman repliikin eri viivojen rooleissa. Esimerkiksi armeijassa sotilashenkilö herättää alokkaat kello kuusi ja henkilö on luonteeltaan aaltoviiva. Tai suora viiva -lääkäri kertoo potilaalle diagnoosin. Tai siksak-pankkiryöstäjä ryöstää pankin. Nämä voidaan myös esittää improvisoituina pieninä kohtauksina, jos siihen on uskallusta. Suora viiva -asiakas haluaa ostaa kengät.
5. Katsotaan oikeita maalauksia eri aikakausilta. Analysoidaan, mikä viiva dominoi maalauksessa ja millaisen tunnelman se luo. Millaisia luonteenpiirteitä maalauksessa olevilla ihmisillä on riippuen siitä, millä viivalla heidät on kuvattu.
6. Ryhmät valitsevat yhden maalauksen ja esittävät mitä on tapahtunut ennen maalauksen asetelmaa, mitä tapahtuu maalauksen asetelmassa ja miten maalausten ihmisten tarina jatkuu maalauksen kohtauksen jälkeen. Tarkoitus on, että maalaukselle tyypillinen viivan käyttö kuuluu repliikeissä ja katsoja huomaa sen maalauksen ihmisten esittämisessä.

TYÖMIEHEN VAIMO -PROSESSIDRAAMA

Laura Elina Martikainen

Kirjoitin tämän prosessidraaman Vilnan yliopiston suomen kielen opiskelijoille keväällä 2009. Valitsin työtavaksi prosessidraaman, koska siinä yhdistyi sekä suomalaiseseen näytelmäkirjallisuuteen tutustuminen että suullisen kielitaidon harjoittelu, mitä opettaja oli minulta pyytänyt. Osa ryhmästä oli aktiivinen ja innokas kokeilemaan kanssani vaihtelevia työtapoja, osa taas olisi halunnut vain istua luennolla ja tehdä muistiinpanoja suomalaisesta dramaturgiasta. Prosessin toiminnallisuus painottuu alkupuolelle, koska alkutunnista ryhmän vielä sai toimimaan. Keskustelu painottui loppuun, koska ryhmän luentoa kaipaavat opiskelijat innostuivat korkeintaan keskustelusta tuntien loppua kohden. Työjärjestys toimi heidän kanssaan.

Aloituis

Opettaja kertoo oppitunnin kulusta, työtavoista ja lyhyesti aiheesta.

1. näytös: häät

Romeo ja Julia. Leikkijät jaetaan kahteen joukkueeseen. Kaikki leikkijät sulkevat silmänsä. Opettaja käy koskettamassa yhtä leikkijää molemmista joukkueista selkään. Nämä leikkijät ovat Romea ja Julia. Muut leikkijät ovat sukulaisia. Peli alkaa opettajan merkistä ja kaikki avaavat silmänsä. Pelin aikana Romeon ja Julian tulee tunnistaa toisensa puhumatta, vain tarkkailemalla toisten leikkijöiden käytöstä. Sukulaisten tulee myös selvittää ilman puhetta, vain toisia pelaajia tarkkailemalla ketkä ovat Romeo ja Julia. Kun opettaja huutaa "Häät!" Romeo ja Julia yrittävät halata toisiaan ja sukulaiset yrittävät estää sen.

Mätky. Leikkijät seisovat piirissä. Piirin keskellä on Homsantuu, joka seisoo pelin alussa silmät kiinni. Muut pelaajat vaihtavat paikkaa, jotta Homsantuu ei tiedä, missä kukakin on. Homsantuu sanoo jonkun pelaaja nimen silmät kiinni, avaa silmät ja yrittää läpsäistä tuota pelaajaa olkapäähän. Ringissä olevat pelaajat eivät voi juosta karkuun, vaan pelaaja pääsee turvaan sanomalla seuraavan nimen. Homsantuun pitää ottaa kiinni aina sitä, jonka nimi on sanottu viimeiseksi. Jos Homsantuu saa kiinni tai sanoo väärän nimen, joutuu keskelle Homsantuuksi.

Rikkinäinen puhelin. Opettaja aloittaa kuiskaamalla jonkun oppilaan korvaan huhuja näytelmästä. Oppilas kuiskaa sen seuraavalle sellaisena kuin sen kuuli ja tämä kuiskaa huhun taas eteenpäin jne. Viimeinen leikkijä kertoo ääneen mitä kuuli. Leikin jälkeen keskustelua huhupuheista ja juoruilusta.

Ajatusten kuja. Yksi oppilas on kerrallaan Johanna, joka haluaa pois häistä. Muut oppilaat asettuvat kahteen vastakkaiseen riviin kujaksi ja kuiskivat Johannan ajatuksia, kun Johanna kulkee kujan läpi. Lopuksi purku.

2. näytös: torilla

Kyselypeli.

Kertomus. Opettaja kertoo tarinaa eteenpäin.

3. näytös: metsässä

Kertomus. Opettaja kertoo tarinaa eteenpäin.

Keskustelu. Aiheesta rasismi tässä päivässä.

4. näytös: kotona

Kertomus. Opettaja kertoo tarinaa eteenpäin.

Sähkötyö (korkeajännitteellä). Leikkijät ovat Ristoja ja Toppoja, jotka yrittävät lähteä salaa ryypymään. He seisovat piirissä käsi kädessä ja lähettävät toisilleen viestiä puristamalla toisiaan kädestä (eli, kun joku puristaa sinua, voit puristaa toista naapuriasi kädestä, jolloin ketju kulkee eteenpäin tai puristaa takaisin, jolloin ketju vaihtaa suuntaa). Piirin keskellä seisoo yksi pelaaja, joka koettaa nähdä missä salainen viesti kulkee.

Kertomus. Opettaja kertoo tarinaa eteenpäin. Huonoja uutisia kuninkaalle. Yksi leikkijä on kuningas. Muut leikkijät käyvät kertomassa kuninkaalle vain huonoja uutisia valiten seuraavista: kangas on pilalla / Risto on karannut / Johanna on huora / Johanna on varas / Lapsi viedään pois. Uutinen pitää yrittää kertoa niin, että se ei kuulostaisi niin pahalta mitä se on. Jos kuningas ei pidä viestistä, hän voi ampua viestintuojan. Jos viesti on kerrottu kuningasta miellyttävällä tavalla, viestintuoja jää henkiin.

5. näytös: opetus

Kertomus. Opettaja kertoo tarinaa eteenpäin.

Keskustelu. Aiheina ainakin henkilöt, tapahtumat, ajankohtaisuus/ajankuva, mielipiteet jne. Tarinan lopetus.

Projekteja

Projektivinkit on ryhmitelty koulutusasteittain. Osaa voi käyttää ja soveltaa asteesta riippumatta, joten kannattaa katsoa vinkkejä laajemminkin, mutta aloittaa omalta asteelta.

VARHAISKASVATUS JA PERUSKOULU

PARIDIALOGI – NUKKE- JA ESINETEATTERINA

Mari Orava

1. Käytimme harjoituksessa ekaluokkalaisten kanssa heidän itsensä suunnittele-
mia ja ompelema käsinukkeja. Harjoituksessa voi käyttää käsinukkeja tai erilai-
sia käsineitä tai mitä tahansa esineitä, jotka esiintyvät näissä pikkuesityksissä.

2. Tässä nukke- ja esineteatterissa näyttelijät olivat näyttämöllä näkyvissä, joten
emme tarvinneet mitään erillisiä kulisseeja tai näyttämörakennelmia. Nukke-
näyttelemisessä näyttelijöille on hyvä korostaa näyttelijän oman katseen kiin-
nittämistä omaan nukkeen, kun tämä nukke puhuu ja liikkuu. Näyttelijä ei ole
suorassa katsekontaktissa yleisön kanssa. Kun näyttelijäparin nukke puhuu ja
liikkuu, siirtyy vastaanäyttelijän huomio eli tässä tapauksessa katse huomiovuo-
rossa olevaan nukkeen. Näin kaikki myös yleisössä voisivat siirtää luonnikkaasti
huomionsa näyttämöllä puhevuorossa olevaan hahmoon.

3. Nukkien dialogissa korostan oppilaita puhumaan selvästi, kuuluvasti ja tiivistetyksi. Kuunteleminen ja kuuleminen ovat keskiössä. Pysy mukana dialogissa. Vastaa, jos sinulta kysytään jotain. Jos vastaanäyttelijä ehdottaa jotain yhteistä puuhaa, älä tyrmää, vaan innostu ehdotuksesta. Kehu toisen ideoita. Harjoitusvaiheessa muut antavat parille palautetta, missä onnistuivat ja mitä voisivat tehdä toisin.

4. Annoin parille tehtäväksi valmistaa pienen tarinallisen esityksen, jossa nuket kohtaavat, esittäytyvät toisilleen, pohtivat, mitä voisivat yhdessä puuhata ja päättävät esityksen yhteiseen päätökseen yhteisestä toiminnasta (tarinan rakenne: alku, keskikohta ja loppu). Yleisö tietää esityksen päättyvän ja olevan taputuksen aika, kun nuket ja näyttelijät tekevät loppukumarruksen.

5. Esitykset esitettiin useamman kerran, jotta esiintymiskokemusta kertyy. Ensin omassa ryhmässä, sen jälkeen esiintyminen koko luokalle, rinnakkaisluokalle ja lopuksi vielä omalle kummiluokalle (5. lk).

6. Jännityksestä, ujoudesta, hiljaisista puhujista huolimatta kaikki luokan oppilaat halusivat esiintyä. Vieraillevien yleisöjen läsnä ollessa suurin haaste oli oman luokkieni oppilaille malttaa odottaa omaa esiintymisvuoroa häiritsemättä näyttämövuorossa olevaa paria.

HULLUNKURISET PERHEET

Heidi Perttilä

Tie erilaisuuden ymmärtämiseen ja vahvuuksien löytämiseen.

Kolmasluokkalaisten draama- ja kirjallisuusprojekti

- Hullunkuriset perheet on fantastisen kutkuttava kirja, jossa pikkukylän muodostavat perheet, joille jokaiselle on ominaista tietty luonteenpiirre. Tämä näkyy perheen sukunimessä. Niinpä kylässä asuu niin Myöntyväisten, Suitsaitsukkelan, Vastahangan, Älynväläyksen kuin Hällävälinkin perhe ja muutama muukin persoonallinen perhe.
- Kirja kertoo perheiden välisistä suhteista, koomisista tilanteista ja kohtaamisista, iloista ja yhteentörmäyksistä. Kirjan myötä opimme vaivihkaa, miten erilaisuudesta huolimatta voimme ratkaista asioita yhdessä ja hyödyntää vahvuksiamme. Onpa erinomaisen mainiota, että olemme niin erilaisia!

Projektin aloitus: ääneluku ja draamaharjoitteita

- Oppilaat kuuntelivat opettajan lukemaa Hullunkuriset perheet -kirjaa. He saivat värittää samalla kylää, jossa kirjan tapahtumat saavat paikkansa. Näin kylä tulee tutuksi.
- Kahden aloituskappaleen jälkeen pohdittiin miksi olisi kiva kuulua Myöntyväisten perheeseen, entä millaisessa tilanteessa kannattaisi kuulua Vastahangan perheeseen?
- Mitä ongelmia saattaa tulla, jos aina myöntyy kaikkeen? Entä jos kieltäytyy kaikesta?
- Mikä ongelma perheille muodostui?
- Miten ratkaisisit tilanteet? Pariporinat.
- Draamaharjoituksena parityö, jossa harjoitellaan Vastahanka-tyyliin vastaamista toisen ehdotukseen:
"Lähtisitkö kanssani....?" "En, mutta lähtisitkö sen sijaan....?"
Jatketaan Myöntyväisen perheen meiningillä: Nyt vastataan ehdotukseen "Juu! Ja sitten vielä....."
- Miltä harjoitus tuntui? Kumpi harjoitusosio tuntui mukavammalta? Miksi?

Ääneluvun edetessä ja perheisiin hiljalleen tutustuessa syvennetään kirjan tuottamia tunteita ja ajatuksia draaman keinoin ja keskustellen.

Harjoitteita:

- **Patsasharjoitus** auttamistilanteesta äänen kera suoraan tarinan perhe-esittelystä (kukin perhe esitellään kirjassa omassa jaksossaan, jossa aina jokin tilanne, jossa huippukohtana on jokin perheen vahvuuteen liittyvä ongelmatilanne, joka yhteistyöllä toisen perheen kanssa saadaan ratkaistua). Mitä opimme: "Auta siis ja tule autetuksi – yhdessä hyvä tulee".
- **Katse kiertää:** Katse kiertää piirissä – paikanvaihto lisäten seuraavilla kierroksilla liikkeen, äänitervehdyksen, pienen keskustelun. Voidaan jatkaa myös valiten oma persoona jostakin perheestä.
- **Kuuma tuoli:** Mitä tapahtuukaan, kun Riehuvaisen perhe haastattelee Toppykkäsiä? Toimiiko kommunikaatio? Miten mahdollisesta hankalasta tilanteesta päästään yli?
- **Ryhmäharjoitus musiikilla:** Salmiakkimuoto, "neutraali" musiikki, liikehdintä keulassa olevan ryhmäläisen liikkeitä seurailleen. Kääntymisen, uusi johtaja salmiakkimuodon kärjessä, jonka liikkeitä seurataan. Ryhmä valitsee ennen esitystä perheen, jonka tyyliä tanssissa mukailee. Muut voivat arvata, mikä perhe oli kyseessä.
- **Maisema/hetki:** Valitaan kirjasta kohtaus, joka tehdään yhdessä. Halukas aloittaa menemällä näyttämölle sanoen esim. "Minä olen tiikeri" jäaden stillasentoon. Toinen oppilas liittyy joukkoon sanomalla vaikkapa: "Minä olen sirkusteltta" jne., kunnes saadaan kaikki halukkaat mukaan yhteiseen kuvaan. Lopuksi nopea haastattelukierros mitä kukin esine, ihminen, eläin asia ajattelee kuvassa sillä hetkellä.

- **Ihmettelyt/jupinat:** Piirissä seisten kaksi vastakkaisilla puolilla olijaa aloittaa ringin kiertämisen pujottelemalla piirissä olijoiden lomitse samalla ihmetellen jotakin asiaa. Muut kuuntelevat. Tunnistetaankohan persoonat?
- **Kiitos tästä lahjasta:** Aiemmin ollaan poimittu taululle kirjassa esiintyviä esi- neitä, asioita eri tapahtumista jne. Pidetään kaikkien yhteiset ”syntymäpäivät”, jossa ojennetaan toiselle miimisesti lahja. ”Kiitos tästä...”, vastaa vastaanottaja. Vastaanottajan vastaus on oikea, vaikka se ei olisi juuri se, mitä antaja ajatteli. Lahjan saaja jatkaa nyt antamalla oman lahjan seuraavalle jne.
- **Syvennä:** Kuviteltu tilanne, valitse hahmosi ja ala kertoa parillesi, mitä ta- pahtui eilen. Pari kävelee luokassa, kertoja edellä, kuunteleva osapuoli lähellä takana. Kun kuuntelija haluaa tarkennusta johonkin tarinan kohtaan, hän kos- kettaa olkapäähän ja sanoo: ”Syvennä”, jolloin toinen kertoo tarkemmin juuri siitä kohdasta. Vaihto jonkin ajan kuluttua.

Integrointia muihin oppiaineisiin

- **Musiikki:** Oppilaat saavat tehdä tuttuun säveleen esittelylaulun valitsemas- taan perheestä. Laulu esitetään perheelle ominaisella tyylillä.
- **Kuvaamataito:** Rakennetaan kierrätysmateriaaleista laatikkokoti / installaatio haluttuun perheeseen liittyen. Mistä arvaa, että koti on juuri tämän perheen? Mitä tapahtuukaan, kun naapuriperhe tulee kylään? Näytellään tilanne / kirjoj- tetaan tarina mitä tapahtuu.
- Aihetta voidaan kehittää kuunnelmagalleriana, jossa itse keksittyjä tarinoita luetaan huoneen eri nurkissa nonstopina. Muut kiertävät pareittain niin, että pari kuljettaa toista oppilasta, jolla on silmät kiinni ja joka keskittyy tarinoiden kuunteluun. Vaihdetaan lukijoita ja tarinoita sekä sokkoja ja kuljettajia niin, että jokainen saa olla eri rooleissa. Miltä tuntui olla kuljetettavana? Miltä tuntui kuunnella? Entä lukea?
- **Liikunta:** Liikuntatunnilla liikutaan kirjan pohjalta eri tavoin tuttuja leikkejä.
- Keksitään ryhmissä kullekin perheelle oma leikki tai peli.

Lopuksi

- Tässä osa pitemmäksi suunnitellusta projektista. Jo nyt on luokka aivan in- noissaan. Tilanne tulee todennäköisesti elämään ja harjoitteet vaihtuvat var- masti välillä tilanteen mukaan. Mutta – kiitos aivan ihanasta kurssista, ideoita tuli vaikka kuinka! Ja aivan mahtavaa, jos näillä eväin saan lapsia ilmaisemaan paremmin itseään, rakastamaan tarinoita ja rohkaistumaan ilmaisussa ja kerron- nassa. Pienin askelin hyvä tulee!

KEISARIN UUDET VAATTEET

Lea Haverinen

Lukkarin koulun näytelmäkerhon esitys, kevät 2019

Tavoite

- Tavoitteena oli valmistaa esitys sadun pohjalta.
- Esittämiseen liittyviä tavoitteita olivat ilmaisurohkeus, äänenkäyttö ja fyysinen ilmaisu.
- Muita tavoitteita oli mm. kirkastaa, mitä esitys väittää maailmasta sananlaskun muodossa.

Ryhmä

- Ryhmässä oli 20 oppilasta 3.– 6. luokilta (6 poikaa, 14 tyttöä).
- Kyseessä oli koulun kerho, joten osallistuminen oli vapaaehtoista.
- Harjoitusaika oli perjantaisin klo 15–16, koska tällöin koulun liikuntasali oli vapaasti käytettävissä. Myös esitys oli siellä.

Alkuprosessi

- Kerho alkoi ryhmäytymisharjoituksilla. Esim. Nimileikit, kaverin esittely
- Näytelmän valinta: Keskusteltiin saduista. Ryhmä jaettiin viiteen pienryhmään, joiden tehtävä oli tehdä patsas jostakin tuntemastaan sadusta. Kuvat katsottiin. Patsaista tehtiin seuraavaksi ”diakuvaesitys”: tilanne ennen ensimmäistä patsaskuvaa, patsaskuva, tilanne patsaskuvan jälkeen. Kuvasarjat katsottiin yhdessä, ja onnistuneimman kuvasarjan perusteella kerhon saduksi valikoitui Keisarin uudet vaatteet.

Alkuperäisteokseen tutustuminen

- Opettaja luki sadun oppilaille.
- Sadusta keskusteltiin: Mikä on sadun opetus?
- Improvisoitiin kiinnostavia kohtauksia.
- Toimivimmat improvisaatiot säästettiin lopulliseen näytelmään.

Käsikirjoitus

- Opettaja pilkkoi näytelmän dramaturgisiin palasiin.
- Palasia käsiteltiin still-kuvien avulla.
  1. Still-kuva
  2. Diasarja
  3. Pantomiimi
  4. Gibrichinkielinen (siansaksa) versio
  5. Puhuttu versio

Sadun oheistapahtumiin kiinnitettiin huomiota: mitä, missä, milloin, kuka

- Oppilaat kirjoittivat kotona toimivimmat ja sopivimmat kohtaukset.
- Kohtauksia myös videoitiin puhelimella, ja opettaja litteroi kohtaukset.
- Opettaja huolehti sadun rakenteesta periaatteella 1) Olipa kerran... 2) Joka päivä... 3) Kunnes eräänä päivänä... 4) Ja sitten... 5) Ja Sen päivän jälkeen...

Roolijako ja kohtausten harjoittelu

- Mieliptidejana: Opettaja esitti vääntämiä rooleista ja oppilas asettui janalle oman tahtonsa mukaan. Esim. haluan suuren roolin.
- Osa rooleista alkoi olla selvillä jo improvisaatiovaiheessa. Kaikille löytyi hyvä rooli hyvässä yhteishengessä.
- Valmiiksi improvisoituja kohtauksia lähdettiin parantamaan: jokaiseen kohtaukseen rakennettiin käänne.
- Ensin harjoiteltiin joukkokohtaukset (torikohtaukset).
- Opettaja laati harjoitusaiakataulun: aina ensin pidettiin yhteiset lämpärit, ja opettaja harjoitutti tiettyä kohtausta samaan aikaan kun toiset oppilaat parantelivat omia kohtauksiaan.
- Osa kohtauksista taltioitiin videolle, osa oli perinteisesti käsikirjoitettu.

Puvustus ja lavastus

- Koululla on hyvä näytelmävaatevarasto. Puvustusryhmä ja sitä ohjaava opettaja valikoivat roolivaatteet.
- Lavastus pidettiin yksinkertaisena.
- Valoilla pystyttiin tekemään efektejä.

Läpimenot

- Ensimmäiset läpimenot tehtiin ilman musiikkia.
- Myöhemmin otettiin mukaan musiikki: musiikinopettaja säesti ja näyttelijät lauloivat näytelmään sopivia lastenlauluja.
- Esityksen kestoksi vakiintui puoli tuntia.
- Kenraaliharjoituksiin kutsuttiin harjoitusyleisö.

Esitys ja palaute

- Näytelmä esitettiin omalle koululle. Näytöksiin kutsuttiin myös lähipäiväkodin lapsia ja naapurikoulujen oppilaita.
- Päivänäytös ja iltänäytös
- Esitystä markkinoitiin koulun keskusradiossa ja sosiaalisessa mediassa, ja oppilaat tekivät mainosjulisteita eri puolille koulua.
- Esityksen jälkeen pidettiin mehukaronkka. Keskustelu ja opettajan loppupalaute.

KEMUT

Mia Nilsson

Oppilaslähtöinen näytelmäprojekti

Koulussamme on taideilmaisupainotus (taideilmaisu on itse kehittelemämme oppiaine, joka yhdistää ilmaisutaitoa, kuvataidetta, käsitöitä ja musiikkia).

Kahdeksannen luokan teemana on näyttämön vuosi.

- Lähtökohtana oli valmistaa oma näytelmä alusta asti.
- Ryhmässä oli 13 oppilasta, kaikki tyttöjä.

Ideointivaihe

- Liikkeellinen lämmittelyharjoitus.
- Tilaan lattialle oli jaettu neljä suurta paperia, joissa oli otsikot
  - Hahmoja
  - Paikkoja
  - Ajatuksia ja asioita, jotka kiinnostavat minua.
- Musiikin soidessa oppilaat kiersivät kirjaamassa jokaiseen paperiin ainakin kolme asiaa.
- Oppilas sai kolme ääntä. Hän sai käyttää jokaiseen paperiin äänensä parhaaksi katsomallaan tavalla.
- Pienryhmät valitsivat jokaisesta paperista jonkin asian ja ideoivat näihin nojautuvan näytelmäaihion.
- Lopuksi koottiin ideat yhteen: yksimielisesti näytelmän aiheeksi valittiin pieleen menevät kotibileet.

Idean rakentelua

- Valitsimme näytelmälle kaksi päähenkilöä: sisarukset, jotka olivat keskenään hyvin erilaiset.
- Teimme päähenkilöistä roolipiirroksia.
- Listasimme muita tarvittavia henkilöitä.

Tarinan hahmottelu

- Tarinaan tarvitaan kiinnostava kaari. Jokainen sai tuoda juonikaavioon tapahtuman.

Pulmia ja järjestelyä – käsikirjoitus ja lavastus

- Kohtauksia kokeilimme ensin improvisaation pohjalta.
- Oppilaat kirjoittivat käsikirjoitusta pienryhmissä.
- Näytelmään tuli myös oppilaiden oma tanssikoreografia, joka oli olennainen osa näytelmää.
- Osa oppilaista halusi keskittyä pelkästään lavastukseen, puvustukseen ja valo- ja äänisuunnitteluun. He ajoivat näytöksessä valot ja äänet.

Puvustuksen ja lavastuksen suunnittelua ohjasivat tekstiilityön ja kuvataiteen opettajat.

- Lavastuksesta tuli ”roolihahmo”; lava jaettiin neljään huoneeseen: makuuhuone, olohuone, vessa ja keittiö.

Valmiina näyttämölle!

”Than pari kaveria vaan.” Jokaisella meistä on leima... ”Sit tuli yhtäkkiä aamuyö. Sellainen hetki, jolloin liukkaimmat livahtavat kotiin ja ne jää joiden täytyy.”

KURREN SEIKKAILU

Pauliina Leskinen

Koulu alkoi 2-luokassamme iloisin ja innostunein mielin. Kouluvuosi alkoi tutulla porukalla ja tuttujen opettajien kanssa. Luokan maskotti harakka Kasse odotti myös oppilaita innokkaana reppu selässään. Mitähän Kasse oli pakannut reppuunsa?

Kurren viesti

Kassen repusta löytyi kirje luokan toiselta maskotilta Kurrelta:

Moi Kasse! Terveisiä Ähtäristä! Jäin jumiin pandojen häkkiin. Olisiko sinulla ideaa, kuinka pääsisin pois? Tahtoisin jo olla siellä. Voit lähettää vinkin osoitteeseen: Kurre Orava, Pandojen häkki, Ähtäri Zoo

T. Ystäväsi Kurre

Ideoita Kurrelle

Seuraavana päivänä mietimme oppilaiden kanssa yhdessä vinkkejä Kurrelle. Oppilaat olivat valtavan innostuneita ja ideoita keksittiin suurin määrin. Kurkkasimme myös suoraa videokuvaa Pandojen häkeistä Ähtäriin eläinpuistosta. Muutamat oppilaat kertoivat nähneensä Kurren livahtavan aitauksessa.

Tässä muutama lasten keksimä idea: Moi Kurre! Me haluamme auttaa sinua.

- Tässä muutama vinkki:
- Kiipeä aidan reunan yli.
- Kiipeä köyden avulla reunan yli.
- Kiipeä puuhun ja hyppää aidan yli.
- Rakenna aikakone ja tule takaisin tänne.
- Pompi pandojen pään päältä ulos.
- Kiipeä bambuja pitkin aidan yli.
- Tule liukuovesta ulos, niin pääset ulkoaitaukseen.
- Rakenna lentokone ja kiitorata, voit lentää Aurinkokiven kouluun.
- Rakenna bambuvaijeri ja liu’u lehdellä vapauteen.
- Rakenna bambuista tikkaat.

- Seuraa exit-kylttiä.
- Mene aidan raoista ulos.
- Ratsasta pandalla yli aitojen.
- Tekstaa jumbojetille ja lennä takaisin kouluun.
- Lähdde ulos pandojen ruokkijan kanssa.
- Pyydä hiuspinni ja tiirikoi lukko.
- Kasse voisi ottaa sinut selkään ja voisitte lentää takaisin koululle.
- Rakenna kiipeilyseinä kivistä.
- Soita meille, me tulemme autolla sinne.
- Hyppää ihmisen vaatteisiin ja piiloudu niihin.
- Kiipeä muuria pitkin.
- Lainaa sytkäriä ja lennä tulivoimalla kouluun.
- Voisimme tehdä luokkaretken sinne ja hakea sinut sieltä.
- Haen sinut omalla lentokoneella.

Tsemppiä onnistumiseen! Olet rohkea. Terveisin: Kasse, sinun ystäväsi sekä 2B

Kurre kokeilee vinkkejä

Seuraavana päivänä Kurrelta oli saapunut kirje oppilaille. Kurre kertoi kokeilleensa jo muutamia vinkkejä huonoin tuloksin. Kurre pyysi oppilailta lisää kirjeitä, koska halusi kuulla lasten kuulumisia ekoista koulupäivistä sekä kesälomasta.

Hei 2B! Kiitos vinkeistänne! Olen kokeillut niistä nyt muutamaa. Ensin yritin kiiwetä aidan yli, mutta se oli liukas ja tassuni lipesivät. Seuraavaksi yritin piiloutua eläintenhoitajan vaatteisiin, mutta hän kutisi ja kiljui hirveästi...

Kirjeitä Kurrelle

Oppilaat kirjoittivat kynät sauhuten. Jokainen oppilas oli innostunut tehtävästä.

Kurre pääsee vapauteen!

Seuraavassa kirjeessä Kurre kertoi päässeensä vapauteen. Hän oli hyödyntänyt oppilaan ideaa; rakentanut bambuista vaijerin ja liukunut lehdellä vapauteen. Kurre kertoi saapuvansa koululle seuraavana aamuna klo 8.15. Kurre pyysi kirjeessään myös oppilaita laittamaan luokan koreaksi häntä varten! Oppilaat koristelivat luokan taidokkaasti. Luovuus ja motivaatio näkyi oppilaiden töissä.

Kurre palaa kotiin

Seuraavana aamuna Kurre ei ollut palannut luokkaan klo 8.15. Oppilaat tutkivat koko luokan ja etsivät Kurrea. Kaikki lukitut kaapit avattiin, mutta Kurrea ei näkynyt missään. Onneksi klo 8.25 luokan ovelle koputettiin. Erityisopettajamme tuli sieltä Kurre sylissään. Kurre oli koputellut erityisopettajan ikkunaan. Kurren repusta löytyi oppilaiden Kurrelle kirjoittamat kirjeet. Jokainen oppilas kävi halaamassa Kurrea. Näytimme Kurrelle, mitä kaikkea olimme tehneet hänelle, kun olimme koristelleet luokan. Kurre oli onnellinen!

MIO, POIKANI MIO

Tekijä

Draamaa, kirjallisuutta, taidetta – ideoita eläytyvään lukemiseen/kuuntelemiseen.

Kirja sopii hyvin ääneen luettavaksi. Isommat oppilaat (4–6-luokkalaiset) voivat lukea myös itse, joko yksin tai pienissä lukupiiriryhmissä. Tässä on tehtäviä vain osaan kirjan luvuista. Tehtäviä voi keksiä tarpeen mukaan itse lisää. Ei ole tarkoitus tehdä orjallisesti kaikkia tehtäviä, vaan valita niistä mieluisimmat.

1. luku

Ensimmäisessä luvussa esitellään kaikki kirjan tärkeimmät teemat: ystävyys, orpous, isän kaipuu... Tehtävä tehdään, kun luku on saatu loppuun.

Millaisen kirjeen Mio kirjoittaisi Penalle?

2. luku

Tässä luvussa Mio saa uuden ystävän, Junjumin.

Katset kohtaavat -harjoitus piirissä: Seistään piirissä, katset käännetään vasemmalle, siirretään katsetta hitaasti ihmisestä toiseen piirissä noin silmän korkeudella. Kun katset kohtaavat, nyökätään uudelle kaverille ja kävellään piirin keskelle, tervehditään valitulla tavalla, sitten kävellään kaverin paikalle (paikat vaihtuvat).

Työskentelyä pienissä ryhmissä: Valitkaa yksi kohta tästä luvusta ja rakentakaa siitä still-kuva. Muut yrittävät arvata, mistä luvun tapahtumasta kuva on.

5. luku

Miramis osaa laukata pilvissä – **minkä taikavoiman sinä haluaisit itsellesi?**

Lämpärinä joo-ja-tarina pareittain: Koska aina on joukossa niitä, jotka eivät keksi mitään. Joo-ja sitten -tarinan avulla voi päästää mielikuvituksen valloilleen ja kaikkein villeimmätkin ideat vapaaksi. Kaveri ei tyrmiä vaan lisää vuorollaan kierroksia... Valitkaa yksi taikavoima ja kertokaa toisillenne joo-ja sitten -tarina siitä, mitä kaikkea tällä taikavoimalla voisi tehdä/saada aikaan. Esim.

- Jos osais lentää ei koskaan myöhästyis koulusta
- Joo ja sitten vois välkällä lentää vaikka kauppaan ilman, että kukaan huomaisi...
- Joo ja sitten vois...
- Kirjoita omasta taikavoimastasi. Perustele, miksi haluaisit juuri tämän voiman käyttöösi.

8. luku**Kuolleessa metsässä**

Millainen on kuollut metsä (s. 90)? Millainen taas kuninkaan puutarha (s. 17)? Miten puut niissä kasvavat? Tehkää kaksi kuvaa (yksi kummastakin paikasta) / videota. Olette itse puita.

Kuvataidetehtävä: Jaa paperi kahteen osaan. Maalaa toiseen kuninkaan puutarha ja toiseen kuollut metsä.

Leikki: herätä kuolleen metsän puut eloon. Tarvitaan Mio ja Jum-jum sekä muutama musta urkkija. Muut oppilaat ovat puita, jotka huojuvat tuulessa. Urkkijat vangitsevat puut tarttumalla näiden käsiin, jolloin puu jähmettyy patsaaksi. Mio ja Jumjum vapauttavat puut sivelemällä puita olkapäiltä kohti sormia selän puolelta, minkä jälkeen puut voivat taas huojuua. Saavatko Mio ja Jumjum vapautettua kaikki puut?

10. luku

Istutaan veneeseen ja matkataan kohti Ritari Kaamon linnaa. Veneeksi kelpaa vaikka matto tai jumppa-alusta. Vene heiluu ja huojuu aallokossa. Veneessä olijojen täytyy kuitenkin osata olla ihan hiljaa etteivät urkkijat kuule. Onnistuuko?

Surulinnut: Opettaja muotoilee paperista linnun, joka kiertää piirissä. Jokainen voi omalla vuorollaan jutella linnulle tai vaikka vain silittää. Lintu on ehkä Jirin sisko tai kankaankutojan pieni tytär?

Rohkaisun kuja: Oppilaat seisovat kahdessa rivissä, toisiaan vastapäätä. Väliin jää kapea kuja, jota pitkin Mio ja Jumjum (jokainen vuorollaan) pääsevät kulkemaan. Oppilaiden tehtävä on keksiä rohkaisun sanoja Miolle ja Jumjumille, kun he lähestyvät Kaamon linnaa. Mion ja Jumjumin kulkiessa hitaasti kujan läpi, oppilaat toistavat hiljaisella äänellä omaa rohkaisulausettaan, kunnes Mio ja Jumjum ovat päässeet perille.

Luvut 11–12

Ritari Kaamo: Valitkaa tekstistä 2–4 kohtaa ja tehkää niistä still-kuvia. Harjoitelkaa vaihdot niin hyvin, että ne sujuvat ääneti. Esittäkää ”sarjakuvan” muulle ryhmälle.

Tarinan lopuksi: Millaisen kirjeen Mio nyt kirjoittaisi Penalle? Mitä hän kertoisi seikkailustaan?

MODUSMAA

Pia Hariola

Tarinallinen tutustuminen seuraaviin 8. luokan oppisisältöihin:

- Modukset
- Mielipiteen muodostaminen ja perustelu
- Väittäely
- Mielipidekirjoitus
- Scifi-kirjallisuus

1. Alku

Olipa kerran maa, jossa asui neljä heimoa. Heimot olivat keskenään hyvin erilaisia, mutta olivat kuitenkin eläneet rinnatusten satoja vuosia. Viimeiset 50 vuotta olivat kuitenkin olleet hyvin tuskallisia, koska yksi heimoista oli ottanut vallan ja muut heimot olivat joutuneet sopeutumaan yhden sääntöihin.

Heimot olivat:

INDIKATIIVIT: tavallisia, melko älykkäitä tyyppisiä, jotka uskaltavat sanoa mielipiteensä, mutta eivät yleensä halua aiheuttaa riitatilanteita.

KONDITIONAALIT: Yleensä ottaen mukavaluonteisia, mutta taipuvaisia jossiteltuun: "Jos olisi rahaa..." "Olisinpa tehnyt niin..." Tämän takia konditionaalit ovat hieman rasittavaa seuraa: he katuvat tekemättömiä töitä ja uskottelevat itselleen, että kaikki olisi paremmin, jos...

POTENTIAALIT: Omituinen heimo, jonka määräävin luonteenpiirre on mukavuudenhalu. Jos heiltä kysyy, tehdäänkö jokin asia huomenna, vastaukseksi tulee ehkä, tai ehkä ei...Potentiaalien puhetta on vaikea ymmärtää, sillä heidän käyttämänsä ehkä-sanaa korvaava verbimuoto on vanhentunut: "Tehnen työn huomenna, jos herännen."

IMPERATIIVIT: Erittäin määrätietoisia ja käskyttämiseen taipuvaisia. Rakastavat myös kieltoja. Vaikeuksia ottaa huomioon toisen mielipidettä. Johtaja-ainesta omasta mielestään. Niinpä niin, olit oikeassa: imperatiivit hallitsivat Modusmaata. Mutta nyt alkoi muille moduksille riittää: he olivat nousemassa kapinaan, ja pelättävissä oli jopa sodan puhkeaminen heimojen välille.

2. Heimoihin jako

- Heimot kokoontuvat ja tekevät itselleen hahmokortit. Kortteihin: nimi, ikä, ammatti, perhe, luonne, muuta mielenkiintoista.

Esitellään hahmot.

- Yhteistoiminnallinen ryhmätyö moduksista.
- Kuuma tuoli, jossa heimojen edustajat
- Koe moduksista

3. Takaisin Modusmaahan

Heimot ovat nousseet kapinaan imperatiiveja vastaan. YK:n päämajasta on lähetetty sovittelija (minä) ratkomaan kiperää tilannetta.

- Harjoitellaan mielipiteen perustelemista.
- Heimot laativat kolme väitettä ja perustelua, miksi imperatiivit eivät ole hyviä hallitsijoita. Lisäksi valmistellaan ehdotus, miten Modusmaan hallinto pitäisi tulevaisuudessa hoitaa. Imperatiivit laativat kolme perustelua, miksi heidän tulisi jatkaa hallitsijoina.
- Järjestetään neuvottelu, jonka tuloksena sovittelija keksii kilpailun: muut modukset haastavat imperatiivit väittelyyn. Mikäli muut modukset voittavat, imperatiivien valta loppuu.

4. Väittely

- Opetellaan väittelyn säännöt.
- Päätetään väittelyn aihe.
- Imperatiivien heimo osallistuu kokonaisuudessaan väittelyyn, muilta heimoilta yksi edustaja.
- Valmistaudutaan väittelyyn.
- Järjestetään väittely.

5. Väittelyn voittajan julkistaminen ja sen mukaan toimiminen

- Imperatiivit jatkavat vallassa tai Modusmaasta tulee demokratia.
- Pidetään joka tapauksessa juhlat.
- Harjoitellaan mielipidekirjoituksen rakennetta niin, että heimot kirjoittavat yleisönosastokirjoituksen, jossa he kertovat asioista, jotka ovat maassa huonosti, ja miten ne pitäisi korjata.
- Kirjoitetaan arvioitava mielipidekirjoitus "oikeista" aiheista.

6. Tulevaisuuden Modusmaa

Tutustutaan scifi-kirjallisuuteen. Paneudutaan modusheimojen hahmoihin ja valmistellaan pieni näytelmä, jossa hahmot seikkailevat tulevaisuuden Modusmaassa. Jokainen heimo kehittää tulevaisuuden laitteen Modusmaahan.

Huomioita

Olemme nyt, syyskuun puolivälissä, pitäneet juuri väittelykilpailut, ja tällä kertaa kävi niin, että muut heimot voittivat, vaikka tasaista oli. Oppilaat ovat hyvin innostuneita Modusmaasta ja odottavat jo seuraavaa käännettä. Heiltä on myös tullut pyyntöjä, että tarinaa jatkettaisiin. Mikäpä siinä: seuraavaksi pitäisi opiskella fantasia- ja jännityskirjallisuuden piirteitä. Modusmaasta voitaisiin siis tehdä karta, ja ehkäpä siellä tapahtuisi murha...

SAMURAI JA HIRVIÖ (Allan Owens)

Johanna Hopia

Ensimmäinen oppitunti (45 min.)

Aloitust: draamasopimus + liinan esille ottaminen (eli ns. alkukoukku)

1. Portti: 4–5 hengen ryhmissä portti – tee siihen muutos – ope kulkee porteista.

2. Kertomuksen alku: Japanilainen kaupunki, jonka edessä oli portti, muuri suo-
jasi ympärillä, elämä kaupungista rauhallista ja onnellista, mutta onnea varjosti
tarina hirviöstä, joka asuu muurin ulkopuolella ja syö kaiken eteensä tulevan.
Musiikkina perinteistä japanilaista musiikkia.

3. Hirviö: samoissa ryhmissä hirviön rakentaminen

- hidas lähestyminen
- hengitys + ääni ennen kuin uhri näkee
- raahaa pois pitkällä käsillään ja tömistelee mennessään
- pystyy muuttamaan muotoaan

Ensin hirviön liikkuminen yksin, sitten ryhmässä. Valot pois, musana Godzilla-
elokuvan tunnusmusa.

4. Hirviön merkitys: keskustelu, mitä hirviö voisi edustaa nykypäivänä.

Toinen oppitunti (45 min.)

1. Samurait: Viiden kukkulan takana kaupungista oli linna, jonne maan hienoim-
mat, rohkeimmat ja viisaimmat samurait kokoontuivat iltapiiriin juomaan sakea
(KAMPAI) ja kertomaan tarinoita.

Harjoitus: tarinan lihottaminen ja liioittelu pareittain: millaisia hirviöitä olivat
matkoillaan kohdanneet ja miten ne olivat voittaneet. Halukkaat voivat kertoa
pätkiä tarinoistaan.

2. Mokat: kertoja kertoo piirin vanhimmasta ja viisaimmasta samuraista, joka
hänskin hieman pelkoa äänessään kertoo uudesta hirviöstä. Rooli annetaan jolle-
kin piirissä ja ope tahallaan nauraa tarinalle. Nuori samurai tekee ensimmäisen
virheensä ja lähetetään viemään liinaa (alun liina) kaupungin portille.

Harjoitus: pareittain/pienissä ryhmissä kertominen omista mokista, lopuksi
halukkaat voivat jakaa koko luokalle. Keskustelu myös siitä, mille mokalle voi
nauraa tai onko joku moka niin vakava kuin nuorelle samuraille käynyt moka,
kun hänet lähetetään kuolemaan.

3. Kuuma tuoli: Nuoren samurain kutsuminen kuumaan tuoliin haastatteluun: miltä tuntuu?

Kolmas oppitunti (45 min.)

1. Samurain lähtö: kuiskauspiiri; mitä ajatuksia nuoren samurain päässä liikkuu tai mitä muuta samurait haluavat sanoa nuorelle lähtevälle samuraille.

2. Taistelu: Nuori samurai saapuu portille, on pimeää, hän sitoo hevosensa ja kääntyy selin laittaakseen liinan (2. virhe), kuuluu henkäysääni ja alkaa taistelu joka kestää kolme tuntia, kunnes peto kuolee. Samurai huomaa irronneen käden ja nostaa sen hevosen selkään. Hän ratsastaa linnaan ja vie käden muiden samuraiden eteen (reaktio: kumarrus).

Harjoitus: näytellyt kohtaukset ryhmissä (sovellus esimerkiksi varjoteatteri tms.)

Neljäs oppitunti (45 min.)

1. Kansa saapuu ihailemaan kättä ja arkun valmistaminen: kollektiiviroolissa kansalaiset saapuvat katsomaan, ihailemaan ja kumartamaan samuraita, kunnes kaikki ovat nähneet käden. Samurain pelko palaa ja hän teettää puuarkun (ensimmäinen kolmasosa improaa arkun rakennuksen: puusepät). Arkku on niin painava, että kannen tuskin jaksaa aukaista. Samurai teettää metallisepillä lukitussysteemin ja ketjut (toinen kolmasosa improaa) ja vielä koristeet arkkuun taiteilijoilla (kolmas kolmasosa).

2. Vanha nainen ja peto: Samurain vanha lastenhoitaja saapuu katsomaan kättä ja pyytää samuraita avaamaan arkun. Samurai ei halua näyttää. Ope kysyy ryhmältä, millä perusteilla ja syillä saisi samurain suostumaan ja näyttämään käden (improtut replat). Hän aukaisee arkun. Hirviö onkin vanhan naisen sisällä, ottaa käden, laittaa sen paikoilleen ja lopulta ottaa irti samurain oman käden. Samurai lyyhistyy maahan, yrittää tyrehdyttää vuodon ja tuntee itsensä niin tyhmäksi (ajatusääniä/reploja). Miten samurai toimii seuraavaksi? Vaihtoehdot joko lähteä pedon perään uudelleen tai jäädä häpeään ja luovuttaa.

3. Ajatusjana/joko-tai: kumman puolen valitset, oletko luovuttaja vai uudelleen yrittäjä, rinnastus omaan elämään/millainen tilanne on nyt omassa elämässäsi. Mitä hyvää voi olla myös luovuttamisessa? Keskustelu valinnoista ja perusteista.

4. Mahdollinen lopetus (jos ryhmä sen vaatii): Keksitään, mitä samuraille ja hirviölle tapahtui. Toteutus draaman eri keinoilla: mininäytelmät, tv-reportaasi, ainekirjoitus, lehti uutinen jne.

SATUKIRJOISTA NÄYTTÄMÖIKSI

Päivi Lampinen-Titley

1. Parit valitsevat ja lukevat satukirjan yhdessä vuorotellen ääneen.
2. Parit kertaavat kirjan tapahtumat ja esittelevät lyhyesti valitsemansa kirjan muille pienissä ryhmässä.
3. **Click eli kuva kirjasta:** Tässä harjoituksessa parit valitsevat kirjasta kuvan, joka heijastetaan taustalle. Tämän jälkeen yksi oppilas kerrallaan astuu kuvaan ja kertoo, mikä tai kuka kuvassa olisi esim. "Olen aurinko, joka lämmittää", "pingviini, jota pelottaa" Ope toimii ohjaajana ja ottaa kuvan "click", kun asetelma on valmis.
4. **Hulinapiiri:** Hulinapiiri sopii hyvin lämmittelyharjoitukseksi ennen kuin aloitetaan uutisen kirjoittaminen. Hulinapiiri lähtee piirimuodostelmasta, josta yksi kerrallaan lähtee kiertämään piiriä itsekseen ääneen puhuen. Kiertämään lähtijän vieruskaveri lähtee kohta hänen peräänsä jne. Jokainen tulee siisi kiertämään piirin vuorollaan ja palaamaan omalle paikalleen. Tässä harjoituksessa aiheena on miettiä ääneen, mikä voisi olla sopia aihe uutiseksi.
5. Parin kanssa uutisen kirjoittaminen ja muokkaaminen uutisstudioon sekä uutisten kuvaaminen. (mahdollinen editointi ja uutisten tunnusmusiikin lisääminen)
6. Käsityössä aloitetaan näyttämöiden valmistaminen. Kaikki parit saavat iPad-laatikon kannen/pohjan sekä alustan. Parit saavat vapaasti valita kirjasta näyttämöksi sopivan kohdan. Materiaalina kaikki mahdollinen (tapetti, kangastilkut, muovailuvaha, jne) Myös päähenkilöt piirretään ja laminoidaan, koska ajatus on kannustaa lapsia myöhempään leikkiin.

Loppunäyttely

Meidän projektimme sai juhlallisen päätöksen, kun saimme näyttelymme kirjastoon. Pidimme siellä näyttelyn avajaiset, joissa myös katsoimme kaikki pienet kirjoista tehdyt uutiskatsaukset.

TARINALEIKKI

Tuomas Urho

Sadutuksesta leikkiin. Tarinallisuuteen virittävä harjoite.

4–7 lasta yhdessä kertovat saduttamalla tarinan, jonka tapahtumat aikuinen kirjoittaa ylös ja samalla piirtää taululle tapahtumat. Sen jälkeen suunnitellaan yhdessä miten tarina leikitään. Rakennetaan yhdessä paikat ja valitaan tarvittavat roolivaatteet. Jaetaan roolit ja käydään yhdessä läpi paikat ja tarinan kulku.

Kertoja kertoo satua ja lapset leikkivät kerronnan mukaan. Kertoja voi olla aikuinen ensimmäisellä kierroksella. Leikki voidaan leikkiä monta kertaa.

Mitä harjoitellaan?

- ryhmäytaitoja
- kertovaa puhetta
- toisen kuuntelua
- vuoron odottamista
- rakentavien ratkaisujen tekemistä leikissä

Esimerkkitarina

Olipa kerran prinsessa, joka asui linnassa. Sitten linna kaatui, mutta prinsessa ei kuollut, koska sillä oli suojat. Sitten tapahtui niin, että se meni ratikan kyytiin ja ajoi sillä kauppaan. Se osti karkkia ja meni elokuviin. Se tapaa siellä prinssin ja ne katsoo elokuvaa. Kun elokuva loppui, tuli noita ja se vangitsi prinsessan. Prinssi jäi yksin ja se yritti pelastaa prinsessan. Prinssillä on avaimet oveen ja se pelastaa prinsessan.

TARINAPROJEKTI

Sanja Riihimäki

Tavoite: Saada oppilaat kertomaan yhdessä tarinaa.

Toteutus: Oppilaat leikkasivat aikakauslehdistä kuvia, jotka kiinnostivat heitä. Kuvat levitettiin pöydälle ja jokainen sai hakea itseään kiinnostavan kuvan. Opettaja kyseli oppilailta eri kirjallisuuden tyylilajeja ja valitsimme yhdessä yhden tyylilajin. Valinnaksi osui kauhu. Opettaja kertoi tarinan alkulauseen, jonka jälkeen jokainen sai keksiä tarinaan jatkoa valitsemastaan kuvasta ja kiinnittää kuvan taululle.

Palaute: Oppilaat innostuivat tarinankerronnasta. Kuvat antoivat virikkeen lauseeseen, joten en kuullut kommenttia ”mä en keksi mitään”. Kaikki olivat mukana ja oppilaat olivat yllättyneitä, kuinka kokonaisen tarinan he saivat yhdessä rakennettua. Päätimme jatkaa tarinoiden keksimistä yhdessä teemoista rakkaus, sovinto ja yllätys.

Kauhukertomus

Olipa kerran syrjäisellä seudulla vanha puutalo. Talon ovi oli auki ja sieltä löytyi salainen käytävä. Käytävältä löytyi suklaata. Käytävän perältä löytyi Karhun olut. Karhun nelosolut maistui vanhalle äijälle. Äijällä oli kissa. Käytävän vasemmalta puolelta löytyi suihku, jossa oli verta ja suihkun alla oli verinen vessaharja. Vessaharjasta pitää kiinni kyykkäävä nainen, hullu feministi, jolla on menkat, saapuu paikalle.

TUTKIMME KIELIÄ

Jarna Vuorio

Pappilanpellon koulun viidensien luokkien yhteistoiminnallinen kielitietoisuuden projekti. MONIKO / Projektikuvaus 6.11.2019

Projektin kesto: Kolme viikkoa

Tavoite: Projektin päätavoitteena on oppilaiden kielitietoisuuden lisääminen ja alustaa maantiedon jakson alkamista. Tarkoitus on tutkia, miten eri kielissä tervehditään (”Hei”, ”Tervetuloa”, ”Näkemiin”), sanotaan ”Kiitos”, ”Anteeksi” ja ”Hyvää ruokahalua”. Lisäksi selvitetään numerot 1–5 ja oman mielenkiinnon mukaan värejä. Tavoitteena on lisäksi opetella etsimään netistä tietoa eri kielistä ja niiden ilmaisuista ja verrata kieliä toisiinsa; mitä samaa, mitä eroa. Tavoitteena on myös leikitellä kielellä.

Sosiaalisena taitotavoitteena on ryhmäyttää koulumme viidesluokkalaisia yli luokkarajojen jakamalla heidät asiantuntijaryhmiin ja yhteistoiminnallisen oppimisen keinoin harjoitella ottamaan vastuuta omasta oppimisesta olemalla oman kielensä asiantuntija.

Suunnitelma:

1. vaihe: Viidennen luokan oppilaat arvotaan asiantuntijaryhmiin yli luokkarajojen niin, että jokaiselta koulun viidenneltä luokalta (5.a, 5.b, 5.c) tulee yksi oppilas/luokka yhteen ryhmään. Näin saadaan muodostettua kolmen hengen ryhmiä.

2. vaihe: Jokainen asiantuntijaryhmä sopii keskenään heitä kiinnostavan maan, jonka kieltä ryhtyvät tutkimaan. Jokaisella asiantuntijaryhmällä tulee olla oma maa, jonka kieltä tutkii.

3. vaihe: Asiantuntijaryhmät etsivät netistä tervehdykset, ilmaiset numerot ja värit. He laativat jokaisesta asiasta oman A4-kokoisen minijulisteen.

Työskentelyohje asiantuntijaryhmissä

1. Valitkaa maa, joka teitä kiinnostaa.
2. Selvittäkää mitä kieltä maassa puhutaan virallisena kielenä.
3. Tutkikaa, miten tuolla kielellä sanotaan seuraavat asiat:
"Hei", "Tervetuloa", "Näkemiin", "Kiitos", "Anteeksi", numerot 1–5 ja ainakin päävärit sininen, punainen ja keltainen.
4. Tehkää jokaisesta asiasta erillinen minijuliste.
5. Tehkää isoa, värikästä, näyttävää ja selkeää.

4. vaihe: Omissa luokissa opettaja jakaa oppilaat 3–4 hengen kotiluokkaryhmiin. Kukin on silloin yksin asiantuntijana edustamassa omaa kielitutkimustaan. Vuorotellen he esittelevät muulle kotiluokkaryhmälle oman kielensä ilmaiset ja muut kotiryhmäläiset kirjaavat opettajan laatimaan työmonisteeseen sen, mitä kielestä yksi asiantuntijaoppilas kerrallaan kertoo.

Työmoniste

1. Oppilaat jaetaan luokissa 3–4 hengen ryhmiin. Arvonta tehdään maiden lippujen avulla. (Jakoa tehdessä otetaan kuitenkin huomioon, että oppilaat, joiden maiden pääkielenä on englanti, päätyvät eri ryhmiin.)
2. Oppilaat käyvät hakemassa oman maansa "kielijulisteet" opettajalta takaisin itselleen.
3. Oppilaat esittelevät ja kertovat toisilleen tutkimansa maan lipun ja nimen lisäksi sanat ja ilmaiset "Hei", "Näkemiin", "Kiitos" sekä numerot 1–5 ja värejä.
4. Muut samassa ryhmässä olevat oppilaat kirjaavat asiantuntijaoppilaan kertomat tiedot tehtävämonistepohjiinsa.
5. Kun kaikki ryhmässä ovat esitelleet oman kielensä, oppilaat keskustelevat ja vertaavat saamiaan "tuloksia". Mitä samaa kielissä on?/Mitä erilaista? Vai onko mitään?

5. vaihe: Kun jokainen asiantuntija on esitellyt oman kielensä, kotiryhmä vertailee kirjattuja tuloksia toisiinsa. Mitä samaa tai eroa heidän ryhmänsä kielistä löytyi.

6. vaihe: Ryhmä keksii oman kielen ja miten tuossa kielessä tervehditään. Miten keksityssä kielessä sanotaan tutkimuksessa olleet sanat ja sanonnat. He harjoittelevat sanomaan ainakin "hei" omalla keksityllä kielellään ja esittävät sen muulle luokalle vuorollaan. Muut toistavat perässä.

7. vaihe: Työskentely jatkuu englannin tunneilla niin, että yksi kotiryhmä kerrallaan esittää muulle luokalle keksimänsä kielen tervehdyksen ja kertovat sitten kotiryhmänsä kielitutkimuksen tuloksista. Tätä toistetaan englannin tuntien alussa niin monta kertaa, että jokainen kotiryhmä saa esitysvuoron. Oppilas saa pitää kopiot omasta kielitutkimuksestaan. Alkuperäiset julisteet laitetaan näkyville ympäri koulua.

8. vaihe: Kun kaikki kotiryhmät on käyty läpi, oppilaat tekevät itsestään "Minun kielimaailmani" - kuvan. Se on ihmishahmo, jonka sisälle oppilas värittää/piirtää/kirjoittaa itselleen tärkeistä maailman kielistä.

9. vaihe: Ihmishahmokuvat esitellään muille pysäkkityöskentelymenetelmällä. Oppilaat jaetaan sisäpiiriin ja ulkopiiriin. He istuvat tuoleilla vastatusten piiri-muodostelmassa. Heillä on minuutti aikaa kertoa omasta kuvastaan vastapäiselle oppilaalle ja merkistä vaihdetaan tuolia siirtyen oikealle. Kun piiri on kiertänyt ympäri, on tehtävä valmis.

10. vaihe: Ihmishahmoista tehdään kielikäytävä. Ihmishahmojen ympärille kiinnitetään asiantuntijaryhmien tekemät "Hei"-julisteet. Muut asiantuntijaryhmien tekemät A4-julisteet kiinnitetään ympäri koulua: "Tervetuloa" ja "Näkemiin"-julisteet sisääntuloaulaan, "Anteeksi"- julisteet, numerot ja värit yhteiseen isoon aulatilaan. "Hyvää ruokahalua"- julisteet kiinnitetään ruokalan sisääntulokäytävän seinille.

"Tehdään näin ensi kerralla"- kerrasta viisastuneena muutama vinkki:

Projektiin kannattaa varata kunnolla aikaa ja kehitellä erilaisia lisähommia nopeimmille ryhmille. Varsinaiseen tutkimustyöhön ja minijulisteiden tekoon hyvä aika olisi ehkä kaksikin kaksoistuntia ja kotiluokkaryhmien työskentelyyn ainakin kaksoistunnin verran aikaa.

VESI JA IHMINEN

Saija Kekäläinen

Käytin ilmiöoppimisessa hyväkseni Unisefin Vesiopasta ja kuvia Unisefin sivuilta. Tutustuimme ilmiöön eläytymällä vesipisaroiksi liikuntasalissa. Ryhmässä oli 24 nelosluokkalaista (10-vuotiasta). Kerroin tarinaa vesipisaran muuttumisesta vesihöyryksi, tiivistymisestä pilveksi, satamisesta alas pintaveteen ja kulkeutumisesta pintaveden mukana. Lapset eläytyivät hyvin rooliinsa; kierivät pitkän lattiaa ja keinuivat aaltojen vietävinä, leijuivat pilvenä käsi kädessä ja putoilivat vesipisaroina alas. Taustalla soi meren kohinaa.

Katsoimme luokassa kuvia ja keskustelimme maapallon pinnasta ja veden osuudesta siinä. Katsoimme kuvia veden eri olomuodoista.

Tutustuimme afrikkalaisen Issan elämään kuvien ja tarinan avulla. Olin tuonut kotoa afrikkalaisia esineitä, joita tutkimme. Keskustelimme keinoista, joilla säästämme puhtaan veden kulutustamme Suomessa. Mietimme eroja ja yhtäläisyyksiä afrikkalaisen ja suomalaisen lapsen elämässä ja veden käytössä.

Tutustuimme kuvien avulla Fatimen perheeseen. Jaoin oppilaat ryhmiin. Jokainen ryhmä sai lapulla kohtauksen Fatimen päivästä. Lapset käsikirjoittivat kohtaukset ja harjoittelivat näyttelemään ne. Katsoimme sitten Fatimen päivän aamusta iltaan ryhmien esittämänä. Kohtauksista tuli hienoja, ja lapset olivat käsittäneet hyvin veden hakemisen työläyden ja sen miten paljon se vei Fatimen päivästä aikaa. Toisaalta Fatime leikki ja kävi koulua niin kuin suomalaisetkin lapset. Myös perhe oli Fatimelle tärkeä. Projekti tuotti meille hyviä keskusteluja itsestään selvyytensä pitämestämme vedestä.

VIIKINGIT

Saara Kuusela

Tunti 1: Historia

Kuunnellaan äänikirjana tai luettuna *Rohkeat ja pelottavat viikingit* tai jokin muu viikingeistä kertova teksti.

Aiheeseen tutustuminen ja virittäytyminen.

- Jakaudutaan pieniin ryhmiin (n. 4–5 hlö)
  - Jaetaan ryhmälle pieni katkelma kuunnellusta kappaleesta/tekstistä
  - Yksi ryhmän oppilaista lukee katkelman, virke kerrallaan ja toiset näyttävät kohtauksen samalla pantomiimina.
  - Vaihdetaan lukijaa, jotta kaikki pääsee näyttelemään
  - Yksi voi toimia äänimiehenä, joka tuottaa äänitehosteita tilanteisiin
  - Ryhmät esittävät vuorollaan kohtauksensa, niin että juoni kulkee kronologisessa järjestyksessä.
- **Keskustellaan:**
    - miltä viikingit näyttävät?
    - miltä he kuulostavat?
    - millainen voisi olla viikinkihuuto?
    - miltä viikinkilaivat näyttivät?
  - Katsotaan kuvia viikingeistä: www.lofotr.no/en

Tunti 2: kuvis

Rekvisiitan ja pukujen valmistus.

Tarvikkeet: nitoja, teippiä, liimaa, saksia, erilaisia materiaaleja askarteluun.

- Askarrellaan rekvisiittaa: viikinkipäähineitä, aseita ja kilpiä.
- Materiaalina erivärisiä pahveja, kierrätysmateriaalia, kankaita, lankoja, folio...
- Lisätehtävä nopeille:
  - piirrä tai maalaa kohtaus, kun viikingit hyökkäävät maihin tai piirrä ja maalaa viikinkilaiva

Tunti 3: historia

Tarina-aura ja viikinkinäytelmän syntyminen.

Tarvikkeet: lakana ja askarreltu rekvisiitta.

- Muistellaan aluksi yhdessä miltä viikinkilaiva näyttää
- Muutama oppilas (esim. 5–7), tulee esittämään laivaa tarina-aura-muodostelmassa, lakanasta voidaan tehdä purje.
- Opettaja alkaa kuvailemaan kohtausta kuinka “viikinkilaiva seilaa tyrskyyisellä merellä” ja näyttelijät esittävät kohtausta, laiva voi liikkua lavalla ja purje heilua tuulessa.
- Taustalla voi soida viikinkimusiikki (esim. www.youtube.com/watch?v=VhkfnPVQyaY).
- Lisätään laivaan viikinkejä (muutama oppilas), joilla on päällään aseet ja päähineet.
- Laivan viereen voidaan tehdä aaltoja sinisestä kankaasta, jota heilutellaan.

Tunti 3: historia

Tarina-aura ja viikinkinäytelmän syntyminen.

- Ope jatkaa tarinan kuvailua ja oppilaat esittävät.
- Vaihdetaan välillä näyttelijöitä. Kun tarina on tuttu, myös oppilas voi toimia kertojana/lukijana.

“Laiva jatkaa matkaansa. Tuulen puuskat käyvät yhä voimakkaammaksi ja laiva keino puolelta toiselle. Miehistöllä on täysi työ pysyä laivan kannella. He tarrautuvat kiinni mistä parhaiten saavat. Onneksi iltaa kohti merenkäynti alkaa rauhoittua ja aallot muuttuvat pikkuhiljaa pienemmiksi.

“Maata näkyvissä”, huutaa tähyistäjä ja se saa merisairaamiehistön hihkumaan riemusta. Vesistö kapenee ja tuuli tyyntyy. Purje on laskettava alas. Viikingit ryhtyvät soutamaan. Kärkimies huutaatahtia ja rinta rinnan pohjanmiehet soutavat rytmissä laivaa eteenpäin. Lopulta laiva saapuu maihin. Viikingit huomaavat pienen kylän rannan tuntumassa ja tajuavat tilaisuutensa koittaneen. He hyökkäävät paikallisten kimppuun ja ryöstävät heidät armotta uhkaillen valtavilla miekoillaan.

Ryöstösaalis raahataan joukolla laivaan ja matkaa jatketaan yhä kauemmas merelle. Lopulta viikkojen jälkeen saavutaan saarelle, jossa valtavat tulivuoret kohoavat maasta korkeuksiin kohti pilviä ja kuumat lähteet pulppuavat höyryten. Viikingit ovat löytäneet Islannin. Se on niin valtavan kaunis paikka, ja kylmä talvi on tulossa, että he päättävät jäädä sinne. Viikingit rakentavat asumuksen itselleen ja päättävät jäädä talveksi. Paikalle alkaa muodostua pieni kylä, johon osa päättää asettua pysyvästi, kun seikkailunhaluisimmat jatkavat matkaansa taas lumien sulaessa. Pieni kylä kasvaa pikkuhiljaa kaupungiksi.”

Jatkoideoita

- Tarina/näytelmä voidaan työstää kevätkuuhlaan näytökseksi saakka. Oppilas voi toimia kertojana.
- Vierailu Helsinkiin Pukkiisaareen Sommelon rautakautiseen kauppakylään.
www.sommelo.fi

Katkelmia kappaleesta 6 (Ritari 6) muokattuna oppitunnille nro 1

Viikingit elivät Ruotsin, Tanskan ja Norjan alueilla 700–1000-luvuilla. Pohjolan väkiluku kasvoi, eikä kaikille riittänyt hyvää viljelysmaata. Tavallisesti vanhin poika peri maatilan ja nuoremmat sisarukset jäivät ilman perintöä. Pohjolan nuoret miehet alkoivat etsiä onneaan kotiseutujensa ulkopuolelta. Viikinkien eli pohjanmiesten ryöstö- ja kauppamatkat saivat alkunsa. Merikään ei heitä pysäyttänyt, sillä viikingit olivat taitavia laivanrakentajia ja heistä tuli aikansa parhaita merenkävijöitä.

Pitkissä ja kapeissa viikinkilaivoissa oli 20–50 hengen miehistö ja runsaasti tilaa lastille. Viikingit osasivat suunnistaa auringon ja tähtien avulla. Suuri suorakulmainen purje takasi avomerellä nopean matkavauhdin. Jokia pitkin ja saaristoissa miehet soutivat laivojaan kymmenillä airoilla. Laivat olivat tasapohjaisia, ja niissä oli vain pieni köli, minkä ansiosta niillä voitiin kulkea matalassa vedessä ja tulla rantaan asti.

Viikingit tekivät hyökkäyksiä Brittein saarille rikkaisiin luostareihin, Ranskaan ja muualla Länsi-Eurooppaan. Viikinkiretket eivät olleet pelkkää ryöstelyä, vaan he kävivät matkoillaan myös kauppaa. He myivät kotiseutujensa tuotteita, kuten turkiksia, suolakalaa sekä valaan- ja mursunluusta valmistettuja koriste-esineitä. Itselleen he ostivat esimerkiksi juomalaseja, hienoja koruja ja hopeaa.

Viikingit perustivat vieraille maille leirejä, joissa he pystyivät asumaan talvella. Ajan myötä näistä talvileireistä kasvoi pysyviä kyliä ja kaupunkeja, kuten Irlannin pääkaupunki Dublin. Talvileirien avulla viikingit pystyivät ulottamaan kauppa- ja ryöstöretkensä yhä kauemmas. Uusille seuduille asettuneet viikingit ottivat vaimoikseen paikallisia naisia. Vähitellen viikingit omaksuivat kristinuskon ja paikallisen kielen.

Avomerellä purjehtiminen oli vaarallista. Merimatkat kestivät monta päivää, ja myrsky saattoi yllättää. Viikingit tekivät matkoja ainoastaan kesällä, jolloin säät olivat paremmat purjehtimiseen. Sukupolvien ajan viikinkilaivat kuitenkin purjehtivat Atlanttia aina vain kauemmas länteen. Näillä matkoilla viikingit löysivät merireitin Färsaarille, Islantiin ja Grönlantiin, joihin he perustivat omat siirtokuntansa.

Noin vuoden 1000 tienoilla viikingit saapuivat Pohjois-Amerikkaan. He perustivat pienen siirtokunnan nykyisen Kanadan itärannikolle. Se ei kuitenkaan menestynyt, ja melko pian viikingit joko hylkäsivät siirtokunnan tai sen asukkaat kuolivat.

Ruotsalaiset viikingit purjehtivat Suomenlahden poikki nykyisen Venäjän alueelle. Näillä matkoillaan he ryöstelivät ja kävivät kauppaa myös Turun saaristossa ja Suomenlahden rannikolla. Todennäköisesti joitakin suomalaisia lähti viikinkien mukaan kaukomaille. Matkojensa turvaksi viikingit perustivat nykyisen Venäjän alueelle kauppapaikkoja, joista kasvoi sittemmin suuria kaupunkeja. Tällaisia ovat esimerkiksi Novgorod ja Kiova.

Viikingit matkasivat itäisen Euroopan suuria jokia pitkin kauas etelään. Viikinkien ryöstöretket vähenivät, kun Länsi-Euroopan valtakunnat oppivat puolustautumaan aiempaa paremmin viikinkejä vastaan ja olot rauhoittuivat Pohjolassa. Tanskasta, Norjasta ja Ruotsista tuli 1000-luvulla yhtenäisiä valtakuntia. Niiden kuninkaat kääntyivät kristinuskoon ja kielsivät kansaa palvomasta viikinkien vanhoja jumalia ja tekemästä ryöstöretkiä. Kaupungit kasvoivat, ja kaupankäynti korvasi ryöstelyn.

VOIMAHAHMO

Mari Orava

Yhdistää kuvataide- ja kirjallisuudenopetusta (materiaalina esim. savi), kesto 3–5 oppituntia.

1. Luen ryhmälle oman voimatarinani lapsuudestani kirjasta: ”Herra Riemunkirjava” ja kerron heille, miksi tämä tarina on minulle tärkeä. Millaisia voimia hahmo on minulle antanut ja millaisessa elämäntilanteessa olen noita voimia tarvinnut.
2. Oppilaat (3.–5. lk) tarinapajaryhmässäni piirtävät kuvan omasta voimahahmostaan ja kirjoittavat hahmosta lyhyen esittelyn. Kuva ja tarina jaetaan ryhmässä, jonka koko on 14 oppilasta.
3. Voimahahmot muotoillaan savesta. (Ne poltetaan keramiikkauunissa.) Myöhemmin ne maalataan ja lakataan.
4. Valmis voimahahmo esittäytyy tekijänsä kertomana ryhmälle lyhyen tarinan kautta. Tarinassa painottuvat voimat, joita hahmo on kykenevä antamaan.

IKÄÄNTYVÄN KOHTAAMINEN

Heli Leino-Holmsten

Tavoitteet ja työskentelyohjeet

- Tavoitteena on oppia ikääntyvän ihmisen kohtaamisesta sekä lisätä ymmärrystä, mitä kotoa laitokseen muuttaminen merkitsee ikääntyneelle.
- Tarvikkeet: rauhallista musiikkia, lapaset tmv. Roolimerkki, fläppi ja tussit.
- 10–20 hengen ryhmä.
- Alussa tehdään ns. draamasopimus, kerrataan tarvittavat nimet, mahdollisesti jokin nimi- tai kontaktitehtävä (omat suosikit Tule! tai suomalaiset bussipysäkillä).
- Ensimmäinen kuva toimii myös virittäytymisenä.

Virittäytyminen: itselle merkittävä iäkäs ihminen

- Kuka on ollut sinun elämässä merkittävä iäkäs ihminen?
Henkilön ei tarvitse olla elossa.
- Miten tämä henkilö vaikuttaa myönteisesti toimintaasi hoitajana?
- Parityöskentely tai kartta
- Lyhyet kommentit

Iäkkään rooli

- Kirjoittakaa pieni tarina käsien kuvasta.
  - Minkä ikäinen henkilö?
  - Muutama tärkeä asia elämänkaaren varrelta?
  - Millainen persoona ja luonne?
  - Valitaan yksi (esim. äänestys)
  - Roolihenkilö (ope) kuumassa tuolissa, myös opiskelijat voivat mennä kuumaan tuoliin vuorotellen eli syvennetään roolia

Taitekohta elämässä – hoivakotiin siirtyminen

- Mitä on tapahtunut, miksi ikääntyvä päätyy hoivakotiin?
- Katsellaan still-kuvia ja keskustellaan kuvista.
- Pohditaan yhdessä miltä muutto voi tuntua ja tehdään sen jälkeen kuiskauskuja.
- Käydään läpi ajatuksia ja tunteita, joita kuiskauskuja herätti.

Kohtaaminen

- Ikääntyvä tyhjässä tuolissa, mitä sanoisit hänelle?
- Mitä vastaat koti-ikävään ja kaipaamiseen?
- Voidaan tehdä yksi tuoli näyttämöllä (tässä voi tulla hieman esiintymispaine) tai pienissä ryhmissä.
- Opettaja voi auttaa/ohjata/pysäyttää oleelliseen kohtaan, kannustaa kokeilemana erilaisia tapoja.
- Keskustelua
- Lopuksi palaute, mitä opit?

Lopetus

- Mikä työskentelyssä oli itselle merkityksellistä.

Pohdintaa

Tässä tehtävässä on käytetty prosessidraamasta tuttua runkoa, luodaan henkilö, tila ja tapahtumat + jännite.

Mielestäni prosessidraamassa tulee todella hyvin narratiivisuuden elementit esille, luodaan tarina ja liitytään kukin omalla tavallamme kaikille yhteiseen tarinaan. Tässä tapauksessa opiskelijat olivat aikuisia ja heillä kaikilla oli jo kokemusta vanhustyöstä hoivakodissa ja osalla kotihoidosta. Ehkä itselle koskettavinta olivat ne syyt, miksi vanhus joutuu hoivakotiin. Kaatuminen, sairaskohtaus jne. Erityisen koskettavaa oli tajuta, että avunsaaminen kotiin voi kestää todella kauan.

Ohjaamani ryhmä oli iso, yli 20 henkeä ja suurin osa S2-kielisiä. Huomasin prosessin aikana, että kaikki eivät pysyneet tarinassa mukana, osa mietti tenttivastauksia jne. Yllättävän hyvin toisaalta kaikki tuntuivat ymmärtävän, että rakennamme fiktiivistä tarinaa.

Kuten aina ennenkin, minusta haastavin osuus on asiakkaan ja työntekijän kohtaamisessa. Ehkä edelleenkin ajattelen, että minun tulisi tietää, miten jossain tilanteessa toimitaan ja näin ollen minun pitäisi pyrkiä ohjaamaan opiskelijaa tätä vastausta kohti. Miten uskaltaa olla ihan yhtä aidosti kuin opiskelijat sen asian edessä, että minulla ei välttämättä ole aavistustakaan, mitkä olisivat oikeat

sanat koti-ikäväiselle vanhukselle hoivakodissa? Lisäksi tiedän, että moni muistisairas ihminen potee ja toistaa ikäväänsä kerrasta toiseen. Olisiko silloin syytä päästä myös sille tasolle, miten hoitaja pitää mielensä auki ja jaksaa olla empaattinen tässä tilanteessa ja hyväksyä sen, että ikävää ei ehkä millään keinoin voiteta? Pienet hetket, jolloin huomion pystyy siirtämään muualle?

On myös vaikea ”osoittaa” opiskelijalle, että näin ei ehkä kannata toimia ilman, että opiskelija kokee varsinaisesti tehneensä väärin. Esimerkiksi, jos opiskelija alkaa kovasti selittämään, kuinka hyvin asiat ovat hoivakodissa ja asiakkaan mielestä tilanne on aivan päinvastainen. Tällöin opiskelija voi kokea epäonnistumista tehtävässä, vaikkei se sitä varsinaisesti ole.

Tässä voisi toimia esim. peilitekniikka eli opiskelija näkisi itsensä peilistä, mitä tekee ja sanoo, ja samalla ehkä itse keksisi, että minunhan kannattaakin sanoa esim. ”Sinulla on varmasti ollut kaunis koti”, kuin jankuttaa kuinka hyvin asiat hoivakodissa ovat. Myös vapaasti mahdollisimman erilaisten kokeilujen kautta voisi löytyä hyviä ideoita. Roolinvaihto asiakkaaseen auttaa myös ymmärtämään, mikä toimii ja mikä ei.

Loppupalautteessa suurin osa opiskelijoista koki tällaisen työskentelyn hyväksi tavaksi käsitellä aihetta. Muutama ei kokenut hyväksi eikä huonoksi. Itse pohdin sitä, mitä tällaisesta jää opiskelijoille mieleen? Auttaako tämänkaltainen työskentely toimimaan ymmärtäväisemmin? Vai jääkö se vain mukavan kokemuksen tasolle? Minulle itselleni tästä jäi hyvä kokemus ja todennäköisesti teen saman tarinan uudelleen – toivottavasti pienemmän ryhmän kanssa. Opiskelijoiden palaute tässä ja vastaavissa tapauksissa on se ihmetys, kuinka pienillä elementeillä saadaan aikaiseksi niin elävä tarina!

Tämän kaltaisessa työskentelyssä parasta on yhteinen tarina, johon kaikki voivat liittyä. Tarina on yhtä aikaa hyvin todellinen ja samalla fiktio. Turvallinen maa oppia.

ROBOTTI – DRAAMALLINEN LEIKKIKOKONAISUUS

Lilli Tarkoma

Taustaa ja pohdintaa

Tätä draamakokonaisuutta ei ole suunniteltu aikeissa ohjata sitä lapsille, vaan näytteeksi kasvatus- ja ohjausalan opiskelijoille MITEN ja MILLAISIA draamallisia kokonaisuuksia voi luoda. Robotti-harjoitus käytiin läpi kaikilta osin ilmaisutaidon tutkinnonosaa opiskelleiden opiskelijoiden kanssa toiminnallisesti, mutta samalla myös keskustellen, selittäen ja reflektoiden.

Lopetuksen osalta pohdimme yhdessä, kuinka paljon sitä olisi hyvä ohjata, eli pitääkö ohjaajan luotsata kohti onnellista loppua ja sovintoa? Toisaalta jotain varsin olennaista draaman mahdollisuuksista katoaa, mikäli liikaa ohjataan, eli itse näkisin, että surullisetkin loput voidaan esittää, purkaa ja tarvittaessa voidaan myös yhdessä ideoida onnellinen loppu...

Tavoitteet: hienomotoriikan harjaantuminen, yhdessä toimiminen, sosiaaliset taidot, roolissa toimiminen. Ystävyys, tunteet.

Ikäryhmä: 6–10-vuotiaat

Materiaalit: Askarteluosioihin tarvittavat materiaalit. Robotin stailaamiseen käytetty materiaali (esim. kankaat, huivit, päähineet, folio, nauhat jne.)

Musiikki: Robottirokki (Fröobelin palikat) ja Robotti Ruttunen (Rölli)

Runo: Robotti (Kirsi Kunnas)

Ei hauen leukaluusta/ vaan mekaanisesta puusta/ tehtiin robotti
Pantiin oksanreikiin tapit,/ nippelit ja napit,/ tehtiin heijastimet/ ja maistimet/
ja muutkin aistimet,/ näkimet ja kuulottimet,/ tuntimet, hoksottimet/ ja sykytin-
kin rintaan/ pantiin samaan hintaan,/ ja tottakai/ se kielen sai/ ja puhuta hopotti,/ lopotti ja printtasi,/ inttasi, päivitti,/ ja päivitteli/ se etäpääte-veli.

Ensimmäinen kerta

Alkukoukku: Luetaan Kirsi Kunnaksen runo ”Robotti”.

- Rakennetaan roolihahmo. Stailataan vapaaehtoinen (tai aikuinen) robotiksi. Stailauksessa voidaan käyttää huiveja, pompuloita, hassuja esineitä, kuusenkoristeita, foliota, pyykkipoikia jne? Mietitään, miten robotti liikkuu.
- **Liikunta:** Soitetaan Fröobelin palikoitten robottirokki ja leikitään.
- **Kädentaidot:** a) Askarrellaan jokaiselle oma robotti, esim. säilyketölkki tai maitotölkki, pieniä esineitä, kiviä, jäätelötikkuja, silkkipaperia jne. magneetteja, piipunrasseja jne. TAI b) askarrellaan roolimerkki, sillä seuraavan päivän harjoituksessa lapset ovat robotin roolissa, esimerkiksi naamari tai otsapanta tai robottiaiheinen rintamerkki, tms.

Toinen (ja kolmas) kerta

Alkukoukku. Joku on tuonut eskarin/koulun/ip-kerhon postilaatikkoon KADONNUT-ilmoituksen. Ilmoituksessa sanotaan:

Kadonnut: ROBOTTI. 2-vuotias robotti on kadonnut. Osaa puhua, ei tiedä osoitettaan tai nimeään. KAIVATAAN KOVASTI! Yhteydenotot ja havainnot: Rita Ropponen ja Keke, puh. 050 505 050.

Mietitään, kuka on kadonnut ja minne. Mikähän robotin nimi on? Onko lasten tekemillä roboteilla nimet? Aikuinen lukee tarinaa.

Tarina alkaa:

Olipa kerran keksijä Rita Ropponen. Hän rakasti muttereita ja pultteja ja peltiä ja kiskoja ja rautalankaa. Keksijän vajassaan ja aamuyön tunteihin asti hän sahasi ja liimasi, pyöritti ja nyöritti, pulttasi, kiskoi, porasi ja hitsasi, vieritti ja viilasi ja niisti. Keksijän työ oli kuitenkin hyvin yksinäistä ja hän kaipasi kovasti seuraa. Eräänä yksinäisenä yönä hän hermostui kovin. Vajaan oli nimittäin pujahtanut jostakin valonsäteiden perässä hyttynen ja se inisi ja vinisi Ritan korvassa, kunnes hän lopulta tarttui lähimpään esineeseen, rikkinäiseen ja reikäiseen ämpäriin, ja sinkosi sen voimalla pakoon leijailevan itikan perään. "Menetkös siitä!"

Kuinka ollakaan ämpäri päätyi nurinpäin nurkassa olevan tynnyrin päälle. Rita ihan säikähti, kun hän vilkaisi nurkkaan, sillä hän luuli, että siellä on joku! Ämpäriin reiät olivat pimeässä ihan silmien näköiset ja tynnyrin päällä näytti siltä, kuin nurkassa olisi seissyt jokin pulska, tyyni olento. Rita katseli olentoa hetken ja kävi sitten laittamassa mopin sen päähän. Hän nauroi. "Sinähän olet!" hän tirskei. Rita etsi komerosta pölynimurin ja irrotti sen pitkän kiemuraisen letkun ja asetteli sen tynnyrin takaa olennon käsiksi. Se näytti ihan oikealta! No, jos ei nyt ihmiseltä, niin... Niin no, oikealta.

Seuraavat päivät ja yöt ei vajassa ollut hiljaista. Rita työskenteli raivokkaasti, uupumatta, innostuneena. Vajan ovesta valui ulos pihamaalle muttereita ja nuppeja ja tappeja ja narua, rautalankaa, saumausainetta, valurautaa, pellinpaloja, hampua ja heinäkorsia. Mitä Rita teki? Mikä siitä tuli?

Harjoitukset

- Robotintekokone. Yhdessä toimiminen, liikkeen ja äänen yhdistäminen. Jokainen menee vuorotellen koneen osaksi liikkeellä ja äänellä. Kone on valmis, kun kaikki osallistujat ovat mukana ja kone käy.

- Harjoitus (valinnainen): Robottihumppa. Liikutaan kuten robotit ympäri tilaa. Kun aikuinen huutaa "Ohjelmoidaan" robottien pitää mennä toistensa luokse ja käynnistää toinen piirtämällä ympyrä selkään. Kun aikuinen huutaa "oikosulku", robotit alkavat rokata tai hytkyä. Kun aikuinen huutaa "virrat meni", kaikki lysähtävät lattialle, josta nousee kun huudetaan "ja taas käy!"

Tarina jatkuu:

Rita rakensi itselleen robotin ystäväksi. Valmistuttuaan Robotti oli kiiltävä ja kaunis, sulavalinjainen, ketteräliikkeinen ja lempeä. Heistä tulikin parhaimmat ystävät ja voi miten hauskaa Ritalla ja Robotilla olikaan yhdessä! Miten luulet, että se onnistui, vaikka ne olivat niin erilaisia? Mitä samanlaista ja erilaista siinä on kuin ystäväsi?

Harjoitus: Peili. Lapset pareissa, aina parin kanssa vastakkain. Toinen tekee liikkeitä ja ilmeitä, toinen yrittää matkia. Vaihdetaan osia. Taustalla voi olla musiikkia ja liike voi olla myös tanssia. Karkeamotoriikka, kehon koordinointi, vuorovaikutus, kohtaaminen.

Tarina jatkuu:

Eräänä päivänä Rita oli kuitenkin poissa. Robotti etsiskeli häntä kaikkialta, mutta Ritaa ei näkynyt missään. Mutta ei hätää, jo seuraavana päivänä Rita tuli takaisin, ilosta loistaen ja nauraen, ja esitteli Robotille pitkänhuiskean kuikelon. "Tämä on Keke! Me menimme naimisiin!"

Robotti oli pahoillaan siitä, ettei Rita ollut kertonut hänelle mihin oli mennyt. Keke vaikutti kyllä mukavalta. Mutta kun päivät kuluivat, ei Ritaa näkynyt enää vajassa. Robotti odotti ja odotti ja odotti, ja pikkuhiljaa hän alkoi ruostua ja jäähmettyä. Kukaan ei ollut pitkään aikaan öljynnyt häntä. Lopulta hän päätti lähteä etsimään itse apua.

Harjoitukset

Musiikki (valinnainen): Robotti Ruttunen

Lapset robotin roolissa (roolimerkki). Robotti on eksynyt ja harhailee erilaisissa paikoissa. Paikkoja voi kysyä lapsilta, tai sitten aikuinen tuottaa niitä.

- Esim. Robotti on eksynyt metsään. Miten jähmeä robotti liikkuu metsässä?
- Robotti on eksynyt veteen, se ui.
- Robotti on eksynyt avaruuteen, se kelluu.

Kokeillaan erilaisia liikkumistapoja. Aina kun lapset huutavat: "Onko öljyä?" Aikuinen vastaa: "Se on loppu!" paikka vaihtuu. Eläytyminen rooliin, miljöön rakentaminen, karkeamotoriikka, kehon hallinta, mielikuvitus.

Tarina jatkuu:

Eräänä aamuna Rita ja Keke istuvat aamiaispöydässä. Keke on juuri kaatanut Ritalle kahvia kuppiin ja Rita on siemaissut ensimmäisen siemaisun, kun... PHYI!!! "Mitä ihmettä?" Rita huutaa. Keke oli kaatanut hänelle vahingossa kuppiin robottiöljyä! "Mistä sinä tämän löysit?" Rita kysyy päätään puistellen ja sitten alkaa miettiä, että siitä tosiaan on aika pitkä aika, kun hän viimeksi öljysi Robotin. Rita päättää aamiaisen jälkeen käydä vajassa tervehtimässä Robottia ja niin hän tekeekin, mutta tulee takaisin kalpeana. "Keke! Robotti on poissa! Hän jätti lapun, katso!" Rita ja Keke kumartuvat lukemaan lappua, johon on kirjoitettu täsmällisin robottimaisin kirjaimin: Rita ja Keke. Lähdin etsimään öljyä. Super. Rita ja Keke katsovat kauhistuneina toisiaan. Voi ei! Missä on Robotti? Ritalla on kauhea olo. Tätä ei olisi tapahtunut, jos hän ei olisi unohtanut ystäväänsä!

Tarinan loppu

- Tarinan loppu on osittain avoin.
- Keskustellaan: Mitä nyt tapahtuu? Lapset keksivät sadulle jatkoa, aikuinen tekee muistiinpanoja. Voidaan tutkia tunteita, joita Robotilla ja Ritalla on tilanteessa, tai keskittyä toimintaan: miten he löytävät toisensa tai löytävätkö.

Mahdollisia harjoituksia

- Lisää liikunnallisuutta: Valitaan Robotti ja Rita siten, että kaikki sulkevat silmänsä ja ohjaaja taputtaa kahta henkilöä olalle. Nämä avaavat hetkeksi silmänsä, näkevät toisensa. Eli vain valitut tietävät roolinsa, muut eivät tiedä keitä he ovat. Robotin ja Ritan tulee päästä toistensa luo ja ottaa toisiaan kädestä. Toisten osallistujien pitää yrittää havainnoida ketkä yrittävät päästä toistensa lähelle ja yrittää estää. Estää voi vain menemällä eteen muuriksi. Toimii vain isommilla lapsilla.
- Tunteiden tutkimista: Tunnerinki. Mietitään miltä Ritasta/Robotista tuntuu. Ensimmäinen tekee ihan pienesti äänen ja liikkeen, seuraava kasvattaa sitä ja kasvattaa jne. Tai Kuuma tuoli, johon joku tarinan hahmoista voidaan kutsua.
- Lasten ideoimista tarinan lopetuksista valitaan yksi, jonka lapset esittävät. Voidaan myös esittää useampia vaihtoehtoja, jos halukkaita näyttelijöitä on paljon. Mikäli lapset ovat pienempiä, tai lasten improvisoima näytelmä ei onnistu muista syistä, aikuinen voi esittää lopetuksen sormiteatterina ja nukeilla.

Tarina voidaan lukea – toisaalta lasten esityksetkin riittävät lopuksi:

Ja niin Rita ja Robotti löysivät toisensa, pyysivät toisiltaan anteeksi - Rita sitä, että oli unohtanut Robotin ja Robotti sitä, että oli lähtenyt sanomatta mitään. Sovinto maistui mansikoilta ja vaahtokarkilta ja jäätelöltä ja heitä hymyilytti koko loppupäivän. Sitten Rita otti työkalupakkinsa teki Robotille vuosihuollon.

Lopetus: Lapset menevät makuulle robottihahmossa ja aikuinen kulkee öljymässä ja huoltamassa heidät esim. sivelemällä huivilla tai höyhenellä.

VOIMAA KASVATAJILLE LUOVAT JA NARRATIIVISET MENETELMÄT

Annemari Kuusimäki

Hyvinvoinnin manifesti

Ihmisellä on oikeus voida mahdollisimman hyvin elämässään. Mikään työ ei ole sen arvoinen, että sen takia kannattaa itseään uuvuttaa.

ILO HYVINVOINTI

MYÖNTEISET TUNTEET

VOIMAVARAT

MINÄ OLEN MAISEMA, TUNTEET OVAT SÄÄTILA

R. Cacciatore

Oman itsetuntemuksen kehittämisen kautta meillä on mahdollisuus saada välineitä omien tunteiden, ajatusten ja niistä johtuvien tulkintojen tarkempaan tiedostamiseen. Millaiset asiat vaikuttavat tunteidemme taustalla? Vireystilamme, persoonamme, kokemuksemme, ympäristömme, arvomme..

Parempi itsetuntemus antaa meille laajemmat mahdollisuudet toimia joustavasti erilaisissa vuorovaikutustilanteissa sekä vapauttaa meidät mustavalkoisilta tulkinnoilta, jotka voivat kuormittaa sekä omaa, että muiden hyvinvointia. Seuraavilla harjoituksilla on mahdollista kehittää omaa itsetuntemusta ja käydä monipuolista keskustelua työyhteisössä arvostavan vuorovaikutuksen ydinasioista, joihin jokainen ihminen voi itse vaikuttaa.

Tunnetaidot

- Valitse tunnekortti. Mille juuri nyt tuntuu?
- Missä kohtaa kehoa se tuntuu?
- Mitä ajatuksia tunteeseen liittyy?
- Mitä tunne sanoisi?
- Mikä on aiheuttanut tunteen?
- Liittyykö tunteeseen muita ihmisiä?
- Mitä tunne saa sinut sanomaan/tekemään?
- Kirjoita ylös mitä tunteita olet jo tänään tuntenut?
- Viihtyikö joku niistä kanssasi pitkään?
- Mikä tunne oli miellyttävä/neutraali/epämiellyttävä?
- Mitä keinoja sinulla on etäisyyden saamiseksi epämiellyttäviin tunteisiin? Voiko niitä tarkastella hieman kauempaa?
- Missä ne tuntuvat? Mitä ne sanovat? Valitse yksi. Mille se näyttää hahmona? Onko sillä jotain tärkeää kerrottavaa?

BUSSIHARJOITUS, ARVOT JA TUNTEET

Arto Pietikäinen

- www.joustavamieli.com/2015/03/matkustajat-bussissa-vertaus.html

Tunneharjoituksia

Harjoitus by Tarja Seppälä: Post it -lapuilla on erilaisia määritelmiä ihmisistä: hankala, tyhmä, pomottava, luova, laiska, energinen, iloinen. Valitaan lappu itse näkemättä omaa määritelmää ja aloitetaan ryhmässä harjoitus esim. teemapäivän suunnittelukokouksesta, jossa muut kohtelevat sinua rinnassasi olevan post it -lapun määritelmän mukaisesti.

- Harjoituksen jälkeen yritetään arvata mitä omassa lapussa luki sen perusteella miten muut sinua kohtelivat.
- Keskustellaan miten meidän määritelmämme muista ihmisistä vaikuttavat vuorovaikutuksessa.

Tunneharjoituksia

- Esittäkää tiimipalaveri erilaisissa tunnetiloissa – väsyneenä, energisenä, kyynisenä, huumorintäyteisenä, raivostuneena.
- Keskustelua siitä miten tunteet tarttuvat ryhmässä, meidän vastuullamme on mitä omaan työyhteisöömme tuomme.
- Soita tai esitele sinulle tärkeä biisi, elokuva, runo, kirja. Miksi se on sinulle tärkeä? Miten tuo teos vaikuttaa omaan hyvinvointiisi?

Kumpi määritelmä on totta ja miten se vaikuttaa vuorovaikutuksessamme?

• pelkurimainen	• varovainen
• kaavoihin kangistunut	• harkitseva
• lipevä	• miellyttämisenhaluinen
• typerä	• ajattelematon
• herkkäuskoinen	• avoin
• nenästä vedettävä	• luottavainen
• pikkumainen	• tarkka
• epäilevä	• huolellinen
• tiedonhaluinen	• harkitseva
• tahditon	• spontaani
• jankuttava	• perusteellinen
• huolimaton	• suurpiirteinen
• kritiikitön	• tottelevainen
• juoruileva	• tiedottava
• aggressiivinen	• rajojaan hakeva
• tuhlaileva	• avokätinen
• saita	• taloudellinen
• seurankipeä	• ulospäin suuntautunut

Tarinan uudelleenmäärittely

- Kerro parillesi joku tilanne omasta elämästäsi, jossa käytät edellisen harjoituksen negatiivisia määritelmiä itsestäsi sekä muista ihmisistä, jotka liittyivät tilanteeseen. Mieti tarina ensin rauhassa valmiiksi ja kerro sitten.
- Vaihda määritelmät toiseen näkökulmaan ja kerro tarina uudelleen. Miten tarina muuttuu? Kumpi on totta? Millaista tarinaa kerrot omasta elämästäsi tai muiden ihmisten elämästä?

Millaisia tulkintoja ja määritelmiä teemme toisista ihmisistä, niistäkin, joita emme tunne?

Katsellaan jotakin kuvaa ihmisestä. Mitä ajatuksia kuvan ihminen herättää? Millainen hän on? Missä asuu? Mitä tekee työkseen? Tehkää harjoitus ensin yksin pohtimalla ja verratkaa sitten tarinoitanne toisten tulkintoihin. Tuliko eroja?

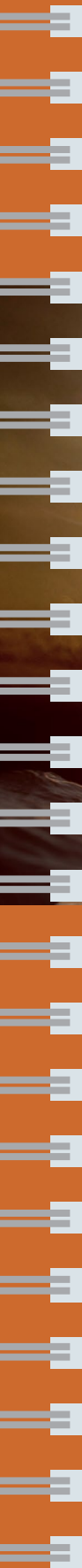
ILMEETÖN KUUNTELU

Myötätuntoharjoitus, Helsingin yliopisto CoPassion-hanke

- Tehkää pareittain seuraava harjoitus ja keskustelkaa miten ilmeet ja eleet vaikuttavat vuorovaikutukseen sekä yhteisön hyvinvointiin sekä arvostukseen
- A: Kerro parillesi jokin asia elämästäsi, joka innostaa sinua ja jonka tekemisestä nautit kymppillä. Kerro myös miksi se on niin innostavaa, mitä saat siitä?
- B: Kun pari kertoo sinulle tarinaansa, kuuntele, mutta älä sano mitään äläkä näytä millään ilmeellä tunteitasi. Ei siis mitään eleitä, ilmeitä tai mitään ääntä.
- Älä kerro tehtävänantoa parillesi, eli miksi et reagoi hänen tarinaansa

Tarina onnistumisesta

- Kertoja kertoo jostakin lähiaikojen onnistumisestaan
- Kuuntelija kuuntelee aktiivisesti, keskittyneesti ja osoittaa arvostusta mm. sanattomalla viestinnällä
- Kuuntelija ei sano mitään, lukuun ottamatta kuuntelua osoittavia äännähdyksiä
- Vaihdetaan rooleja
- Yhteensä noin 5–10 min.
- Mitä taitoja ja vahvuuksia kuulit toisen ihmisen onnistumistarina?
- Kerro niistä ja anna palautetta
- Vaihtakaa pareja
- Kertokaa ryhmässä omat onnistumistarinan
- Valitaan ryhmässä yksi tarina ja tehdään siitä still-kuva/ liikkuva kuva/pantomiimesitys mihin voi liittää ääntä

5

Opettajat tarinankertojina

Haikuja

Voimani	Varjoni	Opettajuuteni
Rakkaus ja toivo horisontissa jossain elämän liekki	Takana matka kuin syvässä unessa sisälläni kyy	Katseessa palo vielä mielen avaruus kotkalla siivet <i>Tiina Ala-Opas</i>
En ole yksin Hennon lasin pohjalla koko taivainen	Kuin varas tyhjää lyö kiireinen sydän kuin metronomi	Opinko viimein matkan tarkoitus ei lie päämäärä vaan muu <i>Mari-Jaana Korhonen</i>
Vielä ponnistan. Kuuluu raudan kalahdus. Ei voi luovuttaa!	Päässä humisee. Tuokin pölypallero, Mitä sanoitkaan?	Oivallus, ilo, ideoita pullollaan. Aika loppui. Taas. <i>Saara Kuusela</i>
Sieluni tanssii sydämeni sävelin. Säröt kantavat.	Lohikäärmeeni puhkuu mustaa häpeää. Kuu kirkuu yksin.	Puhallan tuulta hentoihin joutsenten siipiin. Jää peili tyyni. <i>Mia Nilsson</i>
Uin solisevaan sanapuroon kuin kala evät ojossa	Melkein se riittää kuusta vain kuvajainen variksenmarjat	Tämä maisema on hämärä, on kirkas alati liikkuu <i>Lilli Tarkoma</i>

Raapaleita

MAGNEETTI

Tiina Jokiniemi

Hengitän. Kerran. Kaksi. Keskity hyvään. Töminä ja tupina kuuluu jo ennen kuin yhtään päätä näkyy. "Kulje kävellen!" Ovelle pelmahtaa etunenässä hallitsija ja maagikko, perässään pari narra ja taistelijaa. Huolehtija muiden mukana, heti etsijän ja tietäjän takana. "Tuleeko tänään läksyä?", "Ope, tuo tönäs!", "Tuo alotti!", "Älä kato mua!" Ohjat käteen ja menoksi.

Isot, pienet muruset. Kymmeneen kääntyvät. Monella taustalla enemmän kuin voin ymmärtää. Hallitsija haastaa. Narri naurattaa. Varjo vilahtaa; hillittömyys kaappaa otteeseensa ja vetää puoleensa niin kaltaisiaan, oikeassa olijan kuin marttyyrin ja tyrannin. Kuin magneetti.

Verbin taivutus rauhoittaa. Minä hengitän. Sinä hengität. Hän hengittää. Valot syttyvät. Kysyn. Kaikkien käsi ylhäällä. "Ope, mä osaan. Tehään näitä lisää!", "Ope kato, teinkö hyvin?"

Kyllä. Tulee läksyä. Saiko kaikki merkittyä? Uusimmaisen nappaan ennen kuin katoaa. Kertaan. Minä etsin, sinä etsin, hän etsii. Me löydämme.

HELMET JA TIMANTIT

Pia Nevala

Olipa kerran arkullinen aarteita: helmiä ja timantteja. Jokainen helmi oli kaunis ja erityinen. Jokainen timantti säihkyi loistavana, ainutlaatuisena. Arkussa aarteet eivät kuitenkaan päässeet loistamaan. Siellä oli ahdasta, tunkkaista, pimeää.

Arkku oli joskus kyllä avattu. Aarteita oli tutkittu, kohotettu valoon. Aina ne kuitenkin laitettiin takaisin ahtaaseen arkkuun. Sillä mitäpä noilla tekisi, pölyisillä helmillä ja timanteilla.

Kunnes eräänä päivänä arkun avasi kultaseppä. – Mikä säihke ja loiste! sanoi seppä, nostaan jokaisen aarteen varovasti samettiliinalle. Huolellisesti kiillottaen, varovasti hioen seppä teki aarteista korun, jossa jokaisella oli paikkansa ja jokainen sai loistaa. Yhdessä jokainen helmi ja timantti oli enemmän! Eikä yksikään niistä enää päätynyt arkkuun.

NÄYTELMÄ

Mia Nilsson

Tyttö kömpi pöydän alle ja mulkoili violetin tukkansa alta. Annoin olla. Harjoittelimme liikettä; hän kannatteli maailmaa hartioillaan. Toinen ulisi turhuutta. Kolmannen silmistä tuijotti villi. Neljännellä ei ollut kieltä. Maanittelin piiriin ja hymyilin. Tee patsas. Liiku tilassa. Yhdessä mutta yksin. Matka oli aina heidän omansa.

Onnistumisen hetkistä iloitsimme yhdessä. Vastahankailija tanssi. Sanataiteilija kirjoitti koko näytelmän. Pettymykset piilotin. Kun sanat olivat hukassa tai nuorukainen katosi puhelimeensa. Joidenkin matka johti kokonaan toisaalle.

Eikä joku nukkunut öisin. Toisen ranteissa naarmut. Aamulla laskin taas läsnäolijat. Tuumin, miten jatkan.

Vaan lavalla kaikki: kielenoppija piti pisimmän monologin, ujoin paikkasi sairastunutta – ja tyttö pöydän alta loisti kirkkaimpana tähtenä.

PERUSKAURAA

Saara Kuusela

- Joo, kuulu innokkaasti kuorossa. Sitten jatkuu: – Juu.
- Jihaa. Ja kaikki mahdolliset äänet, joita 11-vuotiaan suusta saa aikaan.
- Vain Tietäjä kysyy hiljaa:
- Mitä pitäisi tehdä? On kova palo olla taas oikeassa, toimia oikein.

Minuutti. Toinen. Kolmas. – Khöm.

Neljäs. – Huhuu. Aloitetaanko?

Ainakin viides, kunnes viimeinenkin istuu hiljaa paikallaan. Annan lyhyet, napakat ohjeet. Ennen viimeistä lausetta, puolet on rynnännyt jo hakemaan konetta. Alkaa vim-mattu naputtelu. Joka puolelta kuuluu: – Ope, Ope!!!

Säntäilen sinne ja tänne. Onneksi auttamisen kulttuuri on opittu. Kaveri vieressä auttaa tarvittaessa. Voi sitä oppimisen iloa. Toisinkin voisi olla.

Kun lopulta huokaisten istahdan tuoliin, huomaan Orvon suu mutrulla, pää pulpettiin painuneena. – En ymmärrä, kuuluu hiljaa.

MINUN RAAPALEENI

Päivi Lampinen-Titley

Olen ollut matkalla tämän ryhmäni kanssa kohta kaksi syksyä ja kevättä. Nähnyt keltanokkien untuvikkojen kasvavan ja voimistuvan, sopeutuvan ja kapinoivan. Kaksi vuotta ryhmänjohtajana pienen ihmisen elämässä on pitkä aika. Minun soittokuntani koostuu huilisteista, käyrätorvisteista, kanteleen soittajista, viulisteista ja pianisteista. Ja minä häärrään tässä äänen maailmassa luovien jonkinlaisena kaiken sen muun kappellimestarina.

Olen nauttinut näiden lasten luovuudesta, aktiivisuudesta ja kyvystä elää hetkessä. Olen kuitenkin itse unohtanut hetkessä elämisen taidon yrittäessäni aina olla askeleen edellä.

Minun joukkioni on nyt toisen käsissä, jotta voin itse pysähtyä ja rauhoittua, tunnustella tätä hetkeä ja löytää taas hetkessä elämisen jalon taidon. Palaan kuitenkin pian, sen lupaan.

LUMIKENKÄRETKI

Mari Palosaari

Sinä päivänä meitä oli koulussa muutamia. Kasit olivat tet-jaksolla, ja ysin Eve sairasti. Lumikenkiä riitti. Lähdimme retkelle mukaanamme myös Janne, joka ei kuulu luontoliikuntaryhmäämme, mutta halusi silti tulla. Huolehtijana varmistin, ettei häntä kotona turhaan odoteltaisi.

Matkallamme kaikki olivat etsijöitä: missä hanki kantaisi eikä tarpominen kävisi rasakaaksi. Välillä humpsahti lumeen jonkun jalka. Könysimme ja nauroimme. Tahti oli kaikille sopiva. Ryhmä pysyi lujasti yhdessä.

Saavuimme Jannen ja Siirin kiipeilypuulle. Komea kuusi. Havupuun oksien suojassa vietimme eväshetken. Ysit muistelivat lapsuutensa leikkejä.

Lompsimme kauemmas. Salmen jäällä retkeläiset köllähtivät selälleen, ja lumikengät olivat kuin ankan räpylät. Pian keltanokat lennähtäisivät maailmalle. Pienen osan matkasta kuljimme yhdessä.

TIINAN TÖPPÖKANSA

Tiina Piironen

Ne puhuu lakkaamatta. Aina. Paitsi silloin kun tehdään matikkaa. Tai ollaan tietsikoilla. Tai voi ne sillonkin puhua. Kaikkea pitää kommentoida ja omista tekemisistä raportoida. Ja vertailla, erityisen kovaäänisesti sillon, kun menee hyvin, tai ainakin paremmin kun kaverilla.

Ne laulaa kovaa, jos on tuttu laulu. Ja tanssii: tipuina ja mörköinä ja matoina. Yhdellä ei oo koskaan sukkiä. Toisella on täitä päässä. Pieni pyöreäpäinen poika on koko ajan vihainen. Ne pelkää kaupan edessä istuvia känniläisiä. Ja sitä yhtä poikaa, joka siirrettiin erityiskouluun. Niiden äidit ja isät ei kai osaa elää yhdessä. Mutta nää murut. Ne osaa vielä katsoa silmiin.

TYTTÖ KUIN LUUMU

Ahmad Shadan

Kuuma kesäilta Lähi-idässä 70-luvun puolivälissä. Suunnattoman köyhä lähiö. Nainen on huoneessa yksinään, hän lopetta vesimelonin pureskelun ja ponnistaa synnytyksensä viimeisen henkäyksen.

– Tyttö, aivan kuin luumu! Voisiko joku tulla ja katkaista tämä lapsen napanuoran? Vanhin sisko ottaa terävän kylpyhuoneesta ja päästää äiti taakastaan.

Se oli äitini, viidestoista lapsi ilman kättilön apua. Kuusi lapsista ei koskaan nähnyt tämän maailman valoa, he menivät äitini kohdun pimeydestä haudan pimeyteen. Ja muut yhdeksän jatkoivat yhdessä, pienessä huoneessa. Lapsuuteni ei ollut silloin vielä ohi, kun myötätuntoisena itkin äitini vieressä etupihallamme kasvavan viikunapuun alla, hän itki isoveljeni yllättävää traagista kuolemaa. Minä itkin äitini vuoksi.

Arkuuden vankila. Uppouduin teatteriin ja näyttelemisen syvän vieraantuneisuuden vallassa. Sisällissodan aikana me opiskelijat puimme epätietoisuutemme näyttelemiksi kivääritulen kuuluessa kaduillamme. Me olimme sääliittäviä ihmisten aaltoja sodan kauhuja vastaan.

Sota jatkui, nuoruuteni kiehui sisältäni ja sydämeni täynnä rakkautta taiteeseen, elämään ja kauneuteen. Päätin lähteä naapurimaahan, sen kautta Eurooppaan, otin mukana itseni ja matkalaukun ja vanhempiani kyyneleet. Eräänä päivänä suurlähettiläs luukun takana sanoi, OK – sinä saat viisumin.

UUSI POIKA

Leila Säteri

Minulla on valmistava opetusryhmä koulussamme. Lähes kaikki puhuvat eri kieliä kotonaan, mutta yhteinen kieleemme koulussa on suomen kieli. Muutama viikko sitten saimme luokallemme uuden pojan Perusta. Hän vaikutti iloiselta, mutta ujolta pojalta. Luokkani pojat innostuivat opettamaan hänelle suomen kieltä. Mahtavaa ajattelin, nyt poika oppii nopeammin suomen kieltä!

Pojat käyttivät välitunnit suomen kielen opetukseen ja kokoontuivat uuden pojan ympärille. Uusi poika oli iloinen saamastaan huomiosta ja hymyili aurinkoisesti muille oppilaille. Viime viikolla eräällä tunnilla jaoin kaikille monisteita ja odottelin jokaisen kohdalla, että muistavat sanoa : Kiitos!

Tultuani uuden pojan luo pysähdyin ja annettuani paperin odottelin kiitosta. Lopulta kuulin hänen sanovan aurinkoisesti hymyillen: Pimppa! Oli uusi sana...

ILTAPÄIVÄHETKI

Lilli Tarkoma

Minä uskon... että jos käänny selälleni yöllä, tulee paholainen rakastelemaan, sanoo Samira. Ugbad ja Leyla nyökyttelevät vieressä, vilkaisevat ovelle, mutta oviaukossa ei seiso ketään miestä kuuntelemissa. Samasta syystä miehet eivät nuku vatsallaan, Samira jatkaa.

Nauru nousee tytöistä, hermostunut pyrskähdys, jonka pisarat osuvat kattopaneeleihin. Se nauru elää, kiertyy palleani ympärille, vetää minutkin mukaansa leimuten keskelämme ja polttaa katosta kahleet.

Uskotko oikeasti, kysyn. Kyllä vaan, Samira vastaa, opin jo lapsena, ettei unissakaan käännytä selälleen.

Minä opin lapsena, että ota käsine kädestä kätellessä, saunassa ei puhuta, mutta saa laulaa. Älä mene ensimmäisenä kahvipöytään.

Tämä tehtävä sitten, sanon, mieti oman kulttuuritaustan vaikutusta ammatilliseen vuorovaikutukseesi?

KALLIS IHMISEN ELÄMÄ

Paula Tervämäki

Oleskelulupa 480 euroa. Ruokakirja 27 kulttuurista ja kielestä, ideoita ja ajatuksia kielen ja kulttuurin oppimiseen. Osaamista. Neljä vuotta vastaanottokeskuksessa.

Syömme yhdessä puuroa, puhumme niitä ja näitä, kuulumisia. Opinnot alkavat olla loppuillaan. Viimeiset lähiopinnot, olen sijaiseni sijaisena. Monikulttuurinen ohjaaminen.

Setlementtiyhdistysten monikulttuurisuustyön konkarit. Päätämme siirtyä kahvilasta kahvilaan. Olen löytänyt sivuston, tietoa ja kysymyksiä ja videoita. Selvitämme mitä pitää tietää ja päivän päätteeksi tiedämme sen.

Nauru ja tarinoita. Hiljentymistä. Myötätuntouupumista. Empatian käsite. Khalidin tarina muistuu mieleemme. Kävelemme Vesijärven rantaan. Juomme perinnelimonadia. Nautimme kevään valosta ja lämmöstä. Hetkeä ennen maailmanloppua.

KOLMEKYMMENTÄKAKSI METRIÄ

Anniina Tuoriniemi-Koppström

Ruokalasta naulakolle on matkaa kolmekymmentä kaksi metriä. Rauhallista kävelyvauhtia siihen kuuluu yhdeksäntoista sekuntia.

Kello 10.42.02 Ihmisen Mieli palauttaa astiansa ja tasan yhdeksäntoista sekuntia myöhemmin hän on naulakoilla. Täsmälleen kello 10.45.01 hän astuu välituntipihalle.

Tässä vaiheessa Vemmelsääri ja Vipeltäjä ovat nakerrelleet loput näkkileivistään. Seuraavien yhdeksäntoista sekunnin aikana he piiloutuvat käytävälle vaanimaan ohikulkijoita. Seuraa takaa-ajo, joka päättyy oven väliin litistyneeseen sormeen.

Kello 10.53.13 Puhuri julistaa juoksukisan käytävällä alkaneeksi. Salama jää toiseksi ja kostoksi kamppaa ohi tölttävään Tallijengin. Seuraa yleistä hirnahtelua. Kello 10.58.16 välituntikello katkaisee kavioiden kolistelun.

Ihmisen Mieli astuu ovesta sisään, riisuu vaatteensa ja menee omalle paikalleen. Hei, miks välkkä jo loppui?

LUOKKANI

Marjo Venna

Kirkas auringonpaiste sokaisee, kun astun luokkaani. Mitäs onkaan seuraavalla tunnilla? Etiikkaa ja lippiksistä vääntöä, ehkä saan ainakin yhden kännykän. Ikkunasta näen, kuinka lumipallo lentää. Onneksi ei osunut.

Pipo päässä, takki tiukasti niskassa, kuulokkeet korvilla. Mutta kyllä se ottaa pois, kun käsken. Se on kiltti, se punatukkainen, pitkä kuin viikinki, leveäharteinen. Se ei jaksakaan tehdä läksyjä, miksi tehdäkään, kun luulee pääsevänsä jatkokoulupaikkaan näinkin.

Ne haluaisivat lähteä Tallinnaan viimeisellä viikolla. Kuka niitten kanssa lähtisi? Ei ole rahaa kerätty, ei lupia kysely, johan ne olivat Italiassa syksyllä.

Silmä lepää: on tunnollinen ja kunnollinen. Läksyt tehty, kokeisiin luettu, treeneissä käyty. Entäpä tuo flirttaileva, hauskana itseään pitävä, kovis kuin mikäkin poika – jän kiinni!

Organisaatioiden tarinoita

Jokainen yhteisö ja organisaatio rakentaa toimintaansa omaan aikaansa, kulttuurinsa ja alaansa liittyen. Jokaista tarinaa kutovat organisaation jäsenet, johtajat, työntekijät ja asiakkaat. Rehtorit, opettajat, oppilaat ja heidän vanhempansa sekä organisaation verkostoihin kuuluvat ihmiset.

Oman organisaation tarina voi olla vieras tai muotoutumaton. Tähän on koottu muutamia opettajien kertomia tarinoita omista kouluistaan. Tarinan löytymisen apuna on käytetty Stooripuu-menetelmää, jonka ajatukset näkyvät selkeimmin ensimmäisessä tarinassa.

ME SAIMME SIIVET JA JUURET

Marjo Määttä

Olipa kerran Saunalahden koulu. Koululla oli käynnistyessään vuonna 2012 haasteelliset lähtökohdat: uusi rakennus, uusi ja kasvava alue, jossa perheet eivät tunteneet toisiansa ja joiden juuret olivat muualla sekä tietous siitä, että seuraavat seitsemän vuotta tulee olemaan jatkuvaa muutosta ja vaihtuvaa henkilökuntaa. Mutta samalla nämä asiat olivat myös hiomattomia timantteja, jotka mahdollistavat meidän oman koulun tarinan kirjoittamisen ja kertomisen aloittamisen. Meillä oli yhdessä talon lasten ja aikuisten, huoltajien, talon muiden toimijoiden ja lähiympäristön kanssa mahdollisuus kirjoittaa oma tarina – luoda Saunalahden koulun juuret ja siivet.

Juuret eli koulumme timantit (arvot ja asiat, joista koulu ponnistaa)

Tärkein koulumme timantti on ehdottomasti lapsi ja nuori. Puhumme paljon välittämisen ja kohtaamisen tärkeydestä ja siitä, että koko koulu ja kaikki koulun aikuiset toimivat näiden timanttien kasvattajina.

Timanttisuus ja koulun toiminta perustuu sydämen sivistykseen ja timanttiseen taitavuuteen. Meillä on sydämen sivistystä, koska luomme yhdessä kestävästä tulevaisuudesta, jokaisella on vahvuuksia, yhdessä olemme enemmän, arvostamme kohtaamista, uskomme itseemme ja unelmiimme, vaikutamme sekä huumori kannattelee meitä. Vaalimme toiminnassamme timanttista taitavuutta, koska toiminnassamme näkyy ammatillisuutta ja osaamista, intoa ja iloa, vahvaa sitoutumista ja aitoa yhteistyötä, opimme yhdessä toimien, teemme oppilaille oman oppimissuunnitelman, teemme pedagogiikkaa rakkaudella sekä perheet ovat kasvatuskumppaneina. Nämä kaikki ovat arjessa näkyvillä isoihin siipiin kirjoitettuna koulumme ruokalan seinällä.

Taustalla häilyy Maria Jotunin viisaat sanat: ”Lasta ei kasvateta siksi, että hän olisi mahdollisimman mukava ja vaivaton meille, vaan siksi, että hän terveenä ja väkeväenä voisi täyttää tulevan paikkansa ja löytää itsensä.”

Runko (ydintoiminnot, palvelut, mitä ja kenelle on tarjolla)

Koulumme on iso monitoimitalo, josta koulun toiminnan lisäksi löytyy mm. kirjasto ja nuorisotoimen tilat. Tämä mahdollistaa joustavan yhteistyön eri toimijoiden kanssa ja luo mahdollisuuksia monipuolisille oppimisympäristöille ja niiden hyödyntämiselle opetuksessa. Koulumme on tällä hetkellä Espoon isoin yhtenäinen peruskoulu: oppilaita on reilut 800 ja aikuisia sata (joista noin 70 on opettajia).

Hedelmät (tarinaelementit, joista toiminnan tunnistaa)

Tähän haluaisin jakaa koulussamme lukuvuotena 2018–2019 toteutetun Koulun tarina-projektin, joka kuvastaa koulumme jatkuvasti elävää hedelmäsatoa. Projektin oli osa Me-koulujen pilotointia ja tähtää syrjäytymisen ehkäisyyn ja yhteisöllisyyden lisäämiseen koulussa. Koko koulun väki oppilaista opettajiin ja vanhempiinkin osallistui ikäryhmälleen sopivalla tavalla projektiin. Projektin tuloksena syntyi monimediallisia tuotoksia,

joissa on tekstin, kuvan ja videoiden keinoin kuvattu koulun menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuuden visio, autenttisen ja mukaansatempaavan tarinan tapaan valoineen, varjoineen ja oppimiskokemuksineen.

Ajatuksena oli, että koulun tarina on laajempi käsite kuin koulun arvot, missio ja visio, jotka toki ovat olennainen osa tarinaa. Tarina on ajassa etenevä kertomus siitä, miten koulun arvot näkyvät käytännössä. Sillä on lihaa ja verta olevat päähenkilönsä (oppilaita, opettajia, vanhempia, nyt ja menneinä vuosina). Tarina sisältää kaikki elämän sävyt: epäonnistumiset ja vaikeudet, huumorin sävyttämät anekdootit, juhlahetket ja menestymiset. Tarina elää myös ajassa – se ei ole monoliitti, vaan uusien opettaja- ja oppilassukupolvien jatkuvasti kertoma. Pohtimalla ja kertomalla koulun tarinaa, kertoja (oppilaat, opettajat, vanhemmat) kiinnittyy siihen tunteiden tasolla. Tarinan herättämä emootio synnyttää myös todellista sitoutumista: jos luomme myönteistä tarinaa yhteisöllisestä koulusta, siitä tulee itseään toteuttava profetia juuri osallistaen emotionaalisen sitoutumisen kautta. Saunalahden koululla on nyt juuret ja siivet.

MINÄ KUULUN TÄNNE

Tiina Jokiniemi

Merikoski, Merituuli, Ankkuri, Meri-Toppila, Veri-toppila. Kaikki nimet käytössä, kerroen omaa tarinaa. Vanha Meri-Toppilan alakoulun puurakennus, nykyinen merituuli, seisoo tukevasti ja turvallisesti tehtaan piippujen varjoissa. Nähdessä satoja ja satoja opinpolun kulkeneita. Työläisten lapsia.

Meri, luonto on lähellä, mutta niin suurelle osalle niin kaukana. Metsäretkellä huomataan monelle niin uutta, on sammakonkutua tai jäniksen paritteluseremoniaa, koivua ja kastematoa. Löytyy sieltä usealle jotain tuttuakin. Metsässä ojan pohjalla varastettu pyörä ja vanha homehtunut patja. Löytyy roskaa, löytyy ruiskuja. Oppilaat tietävät miten toimia. Tieto opelle, hanskat käteen ja ruisku pulloon. Roskat mukaan, mikäli pussi mukana. Matka jatkuu. Voihan veri-toppila.

Merituuli. Se on läsnä. On puheessa ja ilmassa. Uutta. Uusi nimi, uusi identiteetti. Meidän alakoulun pienten yksikkö. Yhdessä isompien yksikön, Ankkurin, kanssa, pysymme maassa kiinni kovissakin myrskyissä. Laiva on lastattu kymmenillä kielillä, sadoilla mielillä. Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia. Kuulun tänne kannelle. Kuulun kuulemaan isoja, pieniä iloja. Kuulun tukemaan isoja, pieniä murheita. Kuulun näkemään ensikosketusta suksien, puutöiden tai suomen kielen kanssa. Olen oppinut kuulumaan myös sellaisiin asioihin, mihin en ole osannut valmistautua. Laivan ruorissa ja miehistössä on sellaisia henkilöitä, että pärjään, vaikka eteen tulee isoja asioita.

Merikoski. Virtaa vähän kauempana. Isojen valtakunta. Kuitenkin osa meitä ja samassa veneessä, yhteisellä matkalla.

TALO, JOKA SOI

Päivi Lampinen-Titley

Tulin tähän taloon yli 16 vuotta sitten ja tänne olen kotiutunut: taloon, joka soi. Tänä vuonna yksikkömme musiikkiopiston yhteydessä täyttää pyöreät 20 vuotta ja paljon tuohon aikaan on mahtunutkin.

Tiesin tullessani, että tämä oli talo, jonka viuluviikareita olin lapsena ihailleen katsellut televisiosta ja jossa oli neljä vuotta aikaisemmin aloitettu painotetun musiikin opetus osana peruskoulua. Olin toden totta tullut klassisen musiikin kehtoon.

Aivan mutkattomasti eivät ole kahden eri instanssin, tässä tapauksessa musiikkiopiston ja peruskoulun, tavoitteet ja tarpeet aina kohdanneet, mutta melkoinen kasvutarina tämä on ollut. Kuluneet vuodet ovat opettaneet ja lähentäneet meitä kaikkia.

On aivan huikeaa, että perusopetuksen yhteydessä, koulupäivän aikana on näillä lapsilla mahdollisuus harrastaa soittoa ja opiskella musiikin teoriaa. Omasta soitinryhmästä tulee tärkeä osa omaa identiteettiä ja luokanopettajan lisäksi tulee myös omasta soitonopettajasta läheinen aikuinen.

Koulumme sijaitsee kiven heiton päästä meren rannasta luonnonkauniilla paikalla ja monet ovat ne kerrat, kun olen ulkovalvojana ollessani huokaissut, kuinka etuoikeutettuja olemmekaan tästä ympäristöstä, jossa lapsilla on tilaa leikkiä, ja kuinka hienoa onkaan, kun eri ikäiset lapset vielä leikkivät ja pelaavat yhdessä.

Lisäksi olen ilolla huomannut, että tässä pienessä, neljän luokan yksikössä on jotain sellaista, mikä sallii ja kunnioittaa erilaisuutta. On ihanaa, että täällä saa ehkä vähän helpommin poiketa massasta ja olla ihan oma itsensä.

Ei tämä täysin mikään lintukoto ole, mutta moni asia on todella hyvin. Ja ne konsertit, orkesteri ja se soittamisen ilo ja taito! Ne yllättävät yhä uudestaan. Ei siis ihme, että kouluumme tulee vierailijoita ympäri maailmaa.

Tervetuloa meidän kouluun, joka soi!

PUISTOPOLUN TARINOITA

Mia Nilsson

Olipa kerran Helsingin Vuosaaressa kolme keskikokoista koulua: Tehtis, Punis ja Mustis. Eräänä päivänä kuningas Kaskolta tuli käsky, että nämä kolme opinahjoa pitää yhteen liittämän ja että niistä pitää Helsingin suurin yhtenäinen peruskoulu muodostaman.

Näin tapahtuikin. Uusi koulu kastettiin Puistopolun peruskouluksi, ja Kasko näki, että se oli hyvä. Tehtis, Punis ja Mustis tuijottivat vuoroin toisiaan ja vuoroin tupatavoitteita ja muutoksen myllerryksissä keksittyjä painotuksia ja alkoivat kääriä hihojaan. Silloin tällöin kuningas Kasko muisti lähettää lisätehtäviä mutta ei resursseja, ja Puistis juoksenteli kehityskohteesta tyhy-kyselyihin välillä puhkuen digimerkkejä ja puskien vanhoja tottumuksia nurin. Taisi siinä jäädä jalkoihin muutama ehjäkin idea.

Puistis oli läkähtyä mahdottomalta tuntuvaan urakkaan. Sitten se muisti, mistä oli lähtöisin: Tehtis oli tottunut rakentamaan kahta hyvin erilaista painotusta. Punis oli kasvattanut vahvuusvariksia. Mustis oli tottunut paimentamaan monikielisiä lapsia. Puistis antoi nyt tarinansa kuulua läpi kerrosten ja huomasi, miten jokainen ääni täydensi kuoroa. Kuningas Kasko keksi uusia tavoitteita ja uusi samoin tein Puistoksen johtamishierarkian, mutta tällä kertaa Puistis vain kohautti rakenteitaan ja antoi vahvuksiensa johdattaa kohti seuraavaa uudistusta.

Tämä ei ole sen pituinen se. Tämä on Puistoksen tarinan aamunkoi.

KOULU KESKELLÄ KYLÄÄ – SAUNAKALLION KOULU

Tiina Järvenpää

Koulumme sijaitsee keskellä Jamppaa, Järvenpään pohjoisessa kaupunginosassa. Jamppalla on vahva maine. Ne, jotka eivät kylää tunne, pelkäävät tänne tulla, ja ne taas, jotka täällä asuvat, sanovat, että alue on rauhallinen ja luonnonläheinen. Tilastot kertovat karusta todellisuudesta. Kaupungin halvimpia vuokratiloja asuttavat ne, joilla ei muuhun ole varaa. Kylästäme löytyy muuta kaupunkia enemmän työttömyyttä, alhaista koulutus- ja tulotasoa sekä maahanmuuttajia. Toisaalta koulun ympäriltä löytyy myös vehreitä puutarhatontteja omakoti- ja rivitaloineen sekä niissä asuvia tuikitavallisia lapsiperheitä.

Asiakkaamme tulevat erilaisista kodeista, erilaisista perheistä. Monilla on haasteita oppimisessa, jaksamisessa ja ihan vaan ihmisenä olemisessa. Jokainen haluaa kuitenkin tulla nähdyksi, kuulluksi ja rakastetuksi omana itsenään. Kirjava asiakaskunta haastaa opettajat venyttämään ammattitaitoaan yhä uudelleen. Luovuus lisääntyy, kun joutuu taiteilemaan oikkuilevien oppilaiden ja vanhempien kanssa.

Tärkein voimavaramme on ainutlaatuisen ihanat opettajat ja muu henkilökunta. Joka kerran Saunikseen tulee, ei sieltä helposti lähde. Vaikka työ on rankkaa, vaihtuvuus henkilökunnassa on pientä. Täällä jokainen saa toimia omien vahvuuksiensa mukaan. Meiltä löytyy digiosajia, musiikin tekijöitä, kädentaitajia, urheilusankareita ja muuten vaan rautaisia ammattilaisia. Vuosien myötä henkilökunnan keskuuteen on rakentunut luja luottamus ja vahva tahto työskennellä yhdessä. Kenenkään ei tarvitse selvitä vaikeista tilanteista yksin. Tässä koulussa jokainen opettaja voi kokea olevansa hyvä ja tarvittu.

Alueemme haasteista huolimatta pyrimme tarjoamaan kaikille oppilaillemme laadukasta perusopetusta. Suunnittelemme kunnianhimoisesti opetusta ja koulun toimintaa. Meillä on ihan oma konsepti koulun pajapäiviin. Valinnaiskursisarjottimemme on laadittu oppilaiden toiveiden mukaan ja sieltä löytyy kaikenlaista koodaamisen ja kokkaamisen väliltä.

Olemme syvien vahvuuksien koulu, käytämme restoratiivisia menetelmiä ristiriitatilanteiden sovittelussa ja tänä vuonna perehdymme kouluruokailun kehittämiseen Maistuva koulu -projektin myötä. Panostamme paljon koulun ja kodin yhteisiin tapahtumiin. Syksyn avoimien ovien päivässä liki jokaisella lapsella oli oma aikuinen vierellään tekemässä yhteistä koulupäivää. Koulun kasvatustyötä tukevat myös aktiivinen vanhempainyhdistys, seurakunta ja sen ihanat mummot sekä Vilma-koulukoira. Yhteinen tavoitteemme on taata kaikille lapsille turvallinen arki, onnistumisen kokemuksia, ystävyyttä, välittämistä ja huolenpitoa.

Saunislaisten huippuhetket tulevat yllättäen, ilman ennakkovaroitusta. Kaupungin jalkapalloturnauksiin lähdetään vaikka kumppareissa, mutta pää pystyssä ja rohkeasti mennään kohtaamaan seurajoukkueasuiset vastustajat. Joskus voitetaan, usein hävitään, mutta joka vuosi mennään. Yhden opettajan viikon kohokohta tuli vastaan kuvataiteen tunnilla: Esimerkiksi tänään olin rankan päivän jälkeen melkein kyöneleet silmissä kun kollegan kanssa iloittiin muutamien oppilaiden ensimmäisestä valmistuneesta työstä kuvistunnilla ja kuinka ylpeitä ne oppilaat itse oli onnistumisestaan ja miten tärkeää oli että aikuinen heitä kehui.

TARINA SUKANKUTOJASTA JA PIENESTÄ KAUPUNGISTA NIMELTÄ WALDORF

Mari-Jaana Korhonen

Olipa kerran soma pieni kaupunki suojaisten vuorten välissä. Kaupungin nimi oli Waldorf. Siellä asui paljon ihmisiä; miehiä, naisia ja lapsia. He kaikki olivat hyvin ahkeria ja jokaisella oli oma tärkeä tehtävänsä ja paikkansa kaupungissa.

Kaupungissa asui myös taitava Sukankutoja. Joka syksy hän alkoi suunnitella ja valmistaa sukkaa kaupungin asukkaille. Hän valikoi aina langat huolellisesti; villat olivat käsinvärjättyjä ja kerätty vuorilla vapaasti laiduntavilta lampailta. Jokaiselle kaupungin asukkaalle Sukankutoja suunnitteli ja neuloi oman sukkaparin, jonka mallin, kuviot ja

värit hän tahtoi sovittaa jokaiselle juuri sopiviksi. Yhä uusi sukupolvi toisensa perään otti kiitollisena vastaan Sukankutojan sukkiä, vaikka tiesivät, ettei muualla maailmassa enää juuri kukaan villasukkia käyttänytkään. He kuitenkin tiesivät sen kokemuksesta, miten paljon iloa ja hyötyä sukista oli.

Aikaa kului ja suuren maailman kaiut tavoittivat jo pikkukaupunginkin asukkaat. Uteliaisuus ajoi monet matkoille kaukasiin maihin, eikä useimmista heistä enää sen jälkeen kuultu mitään. Mutta osa heistä palasi takaisin synnyinkaupunkiinsa, sillä he halusivat kasvattaa myös omat lapsensa kaupungin lempeässä rauhassa. Myös muihin kaupunkiin kantautui huhuja kauniista Waldofin kaupungista, ja monet halusivat tulla sinne käymään, ja yhä useammat, maailman tuulien tuivertamat, halusivat muuttaa sinne pysyvästi.

Mutta kun aikaa kului, kaupungissa asui yhä enemmän niitä, jotka olivat muuttaneet kaupunkiin muualta. He eivät enää tienneet, eivätkä enää ymmärtäneet, miksi kaupungissa toimittiin kuten toimittiin. Yhä nuoremmat alkoivat kyseenalaistaa niitä pieniä kultaisia sääntöjä, jotka ennen omaksuttiin jo kehossa. Nuo muutamat kultaiset säännöt mahdollistivat kuitenkin sen, että ihan jokaisen oli mahdollista löytää oma paikkansa kaupungissa ja selviytyä aika ajoin hyvinkin ankarista talvista vuorten välisessä laaksoissa. Vähitellen tietämättömyys ja sen myötä syntynyt piittaamattomuus alkoi muuttaa ihmisiä ja sen myötä koko kaupunkia. Vähitellen myös nuo pienet kultaiset säännöt vaipuivat unholaan. Ihmiset eivät enää muistaneet miksi niitä noudatettiin.

Sukankutoja kuitenkin jatkoi työtänsä kuten aina ennenkin. Joka syksy hän meni vuorten rinteillä vaeltavien lampaiden luo, ja pyysi heiltä villaa. Kotonaan Sukankutoja värjäsi karstasi, kehräsi ja värjäsi villat huolellisesti. Koko ajan hän piti tarkasti mielessään, ketkä kaikki sinä vuonna tarvitsisivat uudet sukat. Ja niin pian kun hän tiesi, millaisia sukkiä tarvittiin, hän ryhtyi valitsemaan oikeanlaisia villoja ja kutomaan niistä uusia, aina erillaisia ja aivan erityisellä mallilla valmistettuja sukkiä. Näin hän toimi joka syksy siitäkin huolimatta, että yhä harvempi kaupunkilaisista enää otti niitä kiitollisena vastaan. Yhä harvempi kaupunkilaisista oli asunut kaupungissa lapsuudestaan saakka, eikä sen vuoksi enää tiennyt, miksi Sukankutojan valmistamat sukat olivat niin tarpeellisia. – Eivätkö villasukat olleet oikeastaan aika vanhanaikaisia? He ajattelivat. Sitä paitsi muualta maailmalta oli kylän kauppoihin ilmaantunut toinen toistaan värikkäämpä, muodikkaampia ja kaiken lisäksi edullisempia keinokuitusukkiä. Niiden ostaminen ja käyttäminen oli niin paljon helpompaa. Miksi siis uhrata aikaa ja vaivaa isotöisiin ja hankalasti hoidettaviin villasukkiin kun keinokuitusukat ajoivat saman asian, mutta paljon nopeammin ja helpommin?

Sukankutoja ymmärsi, että yhä harvemmin kukaan enää halusi hänen kutomiaan villasukkiä. Tämä teki hänet hyvin surulliseksi, sillä hän tiesi, etteivät uudet ja muodikkaat keinokuituiset sukat, niin koreita ja helppokäyttöisiä kuin olivatkin, pystyneet antamaan riittävä lämpöä ja suojaa, kun eteen tulisi kunnon talvi, ankarine tuiskuineen ja pakkasineen.

Niinpä eräänä päivänä Sukankutoja sulki kotinsa oven ja matkasi ylös vuorten rinteille, sinne, missä lampaat laiduntavat vapaina koko kevään aina myöhäiseen syksyyn. Hän kuljeskeli päiväkausia lampaiden mukana vuoren rinteeltä toiselle, mutta ei tehnyt elettäkään korjatakseen lampailta villoja. Sen sijaan Sukankutoja kiinnitti nyt huomionsa ensi kertaa tarkemmin ympärillään oleviin maisemiin. Mitä korkeammalle vuoren rinnettä hän nousi, sitä paremmin hän alkoi erottaa vuorten laaksoissa pieniä kyliä ja kokonaisia kaupunkia. Hän ymmärsi, että oli monia paikkoja maailmassa, joiden olemassaolosta hän ei oikeastaan tiennyt juuri mitään. Tämä ajatus toi merkillisellä tavalla lohtua ja Sukankutoja palasi lopulta kotiinsa rauhallisin ja luottavaisin mielin, eikä enää lainkaan murheissaan, sillä nyt hän tiesi, mitä hänen tulisi tehdä.

Niin syksy eteni. Auringon kultainen kehrä kävi päivä päivältä himmeämmäksi, puiden lehdet kellastuivat ja yöt kävivät viileämmiksi. Sukankutoja sytytti takkaan tulen ja istahti lankakoriansa viereen kirjoittamaan kirjeitä. Seuraavana aamuna hän kiirehti kaupungin postitalolle ja pudotti kirjeensä postilaatikkoon. Tämän tehtyään hän hymyili ja riensi sitten takaisin kotiinsa kutomaan uusia villasukkia.

Niin kului syksy ja talvi, ja lopulta koitti uusi kevät. Sukankutoja meni ovelle, kuten jokainen aamu, tarkistamaan oliko hänelle saapunut postia. Ja eräänä päivänä hän löysi portailta kirjeen. Kirje oli erään kaukaisen kaupungin käsityöläisyhdistykseltä. He olivat saaneet Sukankutojan kirjeen, ja olivat nyt hyvin kiinnostuneita kuulemaan, kuinka Sukankutoja oikein noita aillasukkia valmistaa, ja halusivat, että hän tulisi opettamaan muillekin tämän taidon. Käsityöläiset kertoivat myöskin asuvansa vuorten välisessä laaksossa ja tiesivät, että ankarista talvista selviäminen onnistui kovin huonosti keino-kuitusukissa.

Niin Sukankutoja hyvästeli Waldorfin asukkaat ja riensi matkaan laukkuineen, jonne hän oli huolellisesti pakannut mukaan kauneimmat villasukkamallinsa sekä tärkeimmät työvälineensä. Uudessa kaupungissa Sukankutoja otettiin riemuiten vastaan, ja hän sai ryhtyä siitä paikasta opettamaan sukankutomistaitoa innokkaille ja oppivaisille käsityöläisille. Nämä puolestaan opettivat Sukankutojalle uusia hienoja taitoja, kuten sormikkaiden ja kaulahuivien valmistuksen.

Ja kerrotaan, että vielä tänäkin päivänä, ympäri maailmaa, löytyy ihmisiä, jotka tilaavat Käsityöläisiltä ja Sukankutojalta näitä erityisellä tavalla valmistettuja sukkaa, sormikkaita ja kaulaliinoja. Ja ihan jokainen vuosi niitä tilataan myös muutamia kappaleita Waldorfin kaupunkiin.

Sen pituinen se.

Tarina-aarteita

Kertovia opettajia, koskettavia tarinoita

TARU 2018:n osallistajat ovat kirjoittaneet mieleenpainuneita tarinoita elämästään ja muita koskettavia tarinoita.

Mikä on Sinun tarinasi?

YLE – Sinun tarinasi

TUOMAS JA MUMMU

Olipa kerran Tuomas. Tuomas oli 6-vuotias ja hän tykkäsi pyöräillä, askarrella ja katsoa telkkaria. Tuomaksella oli mummu, joka leipoi usein, tykkäsi kutoa, katsoa urheilua telkkarista ja hän harrasti runonlausuntaa. Mummu asui isossa valkoisessa talossa vain pienen matkan päässä Tuomaksen kodista.

Eräänä päivänä Tuomas pyöräili mummulaan. Kun hän oli parkkeerannut oman pyöränsä, niin hän meni ulko-ovelle ja painoi ovikelloa kerran. Hän odotteli hetken aikaa, että mummu saapuisi avaamaan. Mummua ei näkynyt, joten hän painoi kaksi kertaa. Mutta mummua ei tullut vielääkään avaamaan. Mummun pitäisi olla kotona.

Yleensä mummu jättää harjan oven eteen merkiksi, että on lähtenyt asioille. Jos ovikello onkin rikki ja niinpä Tuomas päätti painaa ovikelloa ensiksi kolme kertaa ja sitten viisi kertaa ja lopulta vielä 4 kertaa. Kunnes ovi aukeaa. "Mikäs kiire sinulla on?" Kysyi mummu hieman hämmentyneenä. "Minulla on kädet ihan pullataikinassa ja siksi kesti tulla avaamaan. Haluatko leipoa?" Mummu kysyi.

Tuomas oli mielissään mummun ehdotuksesta. Mummulassa yleensä aina tapahtuu jotain kivaa ja tänään oli luvassa leipomista. Käsien pesun jälkeen Tuomas nosti hihat ylös ja mummu antoi hänelle ison palan taikinaa. Tuomas leipoi ensiksi tavallisen pullan. Sitten yhdestä palasta hän teki 4 minipullaa, johon mummu sanoi, että ne saattavat kärentyä uunissa. Kuitenkin yhdessä he päätyivät siihen, että minipullat voi ottaa aikaisemmin pois kuin muut pullat, jolloin ne pysyvät syötävinä. Lopusta taikinasta Tuomas teki nisu-ukon. Ukolla oli isopää ja rusinat olivat paidan nappeja. Mummu kehui ukko hienoksi.

Mummu alkoi aloitti pullien paistamisen. Tuomas ehdotti, että hän menee vintille leikkimään. Vintti oli Tuomaksen lempileikkipaikka, koska siellä oli paljon vanhoja vaatteita, huonekaluja ja kodinkoneita. Kuitenkin ennen hauskoja leikkejä Tuomaksen piti taittaa matka, joka oli lyhyt, mutta sitäkin vaarallisempi. Ensiksi hänen piti nousta portaat, joista tuli tikkuja jalkoihin. Sen jälkeen hänen piti kulkea pieni matka pimeässä seuraavalle valonkatkaisemelle. Se matka aiheutti Tuomaksessa aina levottomuutta. Pitääkö palata takaisin ja pyytää mummua sytyttämään valot vai pitääkö vain pitäisikö uskaltaa, juosta ja napauttaa valot nopeasti päälle.

Tuomas seisoi hiljaa kamppailemassa portaiden yläpäässä ja kuten aiemminkin, niin nytkin alkoi kuulua kuiskauksia. Tuomaksen korvaan kuiskaukset eivät kuulostaneet sanoilta vaan se oli pientä pihinää ja sanojen tapaisia pieniä äänähdyksiä. Nyt Tuomakselle tuli entistä epävarmempi olo ja häntä pelotti. Kuiskaukset loppuvat yleensä heti, kun hän pääsee vintille sisään ja leikkimään. Nyt Tuomaksen vain pitäisi juosta pieni pimeä matka, mutta siellä pimeässä näkyy yleensä kissoja ja tuijottavia silmiä, mutta nekin katoavat, kun valot saadaan päälle. Kuiskaukset tihenevät ja tuijottavat silmät alkavat piirtyä pimeään seinään. "Olenhan jo kuusivuotias." ajattelee Tuomas, kerää rohkeutensa ja juoksee henkeään pidätellen laittamaan valot päälle vintille. Tuomasta kihelmöi joka paikkaan, hengästyttää ja samalla naurattaa. Leikki voi alkaa.

Aivan aluksi Tuomas valitsee itselleen vaatteet, jotka hän haluaa pukea päälleen. Vintin kätöistä löytyy huivi, punainen takki ja juuri sopiva valkoinen alushameen. Näin hän muuntautui Tuhkimoksi, jonka ilkeät sisarpuolet ovat jättäneet raatamaan ja itse menneet juhlimaan. Tuhkimo säälii itseään ja mitä surkeammaksi hän tuntee olonsa sitä enemmän hän tekee töitä. Tuhkimo nostelee sohvia, pesee pyykkiä ja välillä hän on niin väsynyt, että kaatuilee lattialle, mutta työtä ei voi keskeyttää. Ilkeät sisarpuolet tulevat välillä antamaan hänelle lisää töitä. Tuhkimo ei ole nukkunut kolmeen yöhön ja syönyt murustakaan viikkoon. Ainoastaan pienet linnut ovat hänen lohtunaan...

Leikki keskeytyy, kun yhtäkkiä kuuluu räpytystä ja piipitystä. Mikäs se oli? Tuomas miettii. Ääni loitonee, kunnes se palaa takaisin. Nyt se kovenee ja suhahtaa Tuomaksen pään yläpuolelta, lopulta kuuluu tömähdys ja ääni vaimenee. Tuomas menee vintin pyöreälle ikkunalle ja löytää linnun lattialta. Se ei liukahda eikä se enää hengitä. Tuomas ottaa varovasti linnun käsiinsä ja katsoo sitä. Voi, kun se on kaunis ja sen sulkien väritys on ihmeellinen. Tuomas kantaa linnun alas ja näyttää löytönsä mummulle. "Voi pientä, se on ilma-aukoista päässyt vintille ja ei ole enää löytänyt vintistä ulos.". Mummu sanoo ja ehdottaa, että menemme hautaamaan sen pihalle.

Tuomas kantaa lintua näyttävästi käsissään ja mummu tulee perässä lapion kanssa. Mummu kaivaa kuopan maahan ja Tuomas laittaa linnun sinne. Kuoppa peitetään mullalla. Mummu ehdottaa, että pidetään hiljainen hetki ja Tuomas sanoo "Toivomme hänelle paljon enkeleitä.". Mummu nyökkää ja ehdottaa, että menemme syömään pullaa ja mehua.

Pullat maistuvat hyvältä mehun kanssa. Mummu juo kahvia sinisestä mukistaan. Tuomas ja Mummu katselevat ulos ikkunasta ja mummu välillä kommentoi ohikulkijoiden asioita. Kauppakassin muodosta kuulemma tietää, että kahvi on tänään ollut tarjouksessa. Tuomas keskeyttää kommentoinnin ja ehdottaa, että jos leikittäisiin noita-akkaa. Mummua alkaa naurattaa ja myöntyy.

Noita-akkaleikissä mummu ottaa tekohampaat pois suustaan, jolloin hän muuttuu oikean noita-akan näköiseksi. Aina ja tälläkin kertaa Tuomas pelästyy näkyä niin paljon, että lähtee juoksemaan pitkin taloa ja mummu noita-akkana nauraa suu auki niin, että ikenet kiiltelevät, ja seuraa Tuomasta. Tuomas juoksee lopulta sänkyyn päiväpeiton alle piiloon. Se on merkki, että noita-akan on muututtava mummuksi. Mummu myös tulee päiväpeiton alle makoilemaan. Iltapäiväaurinko paistaa makuuhuoneen ikkunasta sisään ja vihreän päiväpeiton läpi näkee maailman hauskan värisenä. Tuomas ja Mummu nauravat. Mummu voisi ottaa päiväunet. Tuomas miettii, mitä voisi tehdä mummun kanssa seuraavaksi. Mummu ehdottaa, että katsotaan karpäsen lentoa huoneessa. Niin he tuijottelevat karpästä ja nukahtavat.

GUERNICA

Suvi Tirkkonen

Minun tarinani alkoi jo kolme vuotta sitten. Silloin läksi ensimmäinen kolmesta lapsistani pois kotoa. Tänä keväänä lähtivät kaksi nuorinta. Me asumme nyt mieheni kanssa kahdestaan. Meillä on ilmava, selkeä koti. Meillä on selkeä tulevaisuus mieheni kanssa kahdestaan. Lapset ovat olleet meillä käymässä parikymmentä vuotta, mutta nyt he ovat lähteneet pois toteuttamaan omaa tarinaansa.

Olen nivelkohdassa. Loppuelämäni alkoi tänä keväänä. Sitä pitää juhlia! Minulla on tilattuna lentolippu itselleni Pariisiin. Minulla on myös jo valmiiksi kirjoitettuna Facebook päivitys. Se kuuluu näin: "Lapset ovat nyt lähteneet ja juhlistan sitä matkalla Pariisiin. Millainen äiti olin? Millaisia vanhempien pitäisi olla?"

On leijonaäitejä (he ovat niitä, jotka taistelevat hiekkalaatikolla viimeiseen lapioon asti, että juuri heidän lapsensa saavat käyttää kaikkien muiden lasten lapioita) ja on tiikeriäitejä (pakottavat lapsensa armottoman kurinalaiseen elämään ja heistä tulee sitten konserttipianisteja). Minä olen ollut kai kotikissaäiti. En ole ollut erityisen huolissani lapsistani. Meillä ei ollut itkuhälyttimiä, turvakaaria tai turvaportteja. Istuin monta kesää uimarannalla kirjaa lukien ja yhtenä kesänä huomasin, että lapset ovat oppineet uimaan. En ole tuntenut huonoa omaatuntoa milloinkaan.

Syällisyys lasteni vuoksi on minulle vieras tunne. Kun olin päivisin töissä, tein töitä, kun olin iltaisin kotona, olin perheen kanssa. Olen antanut pentujen telmiä aika vapaasti ja puuttunut asiaan vasta, kun on alettu raapia silmiä päästä. Olen nukkunut yöni huolettomasti talon parhaassa sängyssä. Olen ottanut breikkejä omien tuntemusteni ja voimieni mukaan. Kerran tein kaiken pyöryksen keskellä niin, että ryömin sängyn

alle piiloon vähäksi aikaa. Tämä tapahtui silloin, kun lapset olivat pieniä ja heidän kaverinsaviettivät meillä paljon aikaa ja opettajan kesälomat tuntuivat TODELLA PITKILTÄ olla lasten kanssa kotona. Lapsilleni sanon, että keskittykää eniten kulloinkin käsillä olevaan asiaan.”

Tämän tekstin julkaisen kuvan kera. Kuvassa on katukahvilan pöydällä täysi samppanjalasi ja taustalla näkyy Pariisin riemukaari. Sellaisen kuvan minä julkaisen. Olen vuokrannut Pariisista pienen yksiön itselleni. Olen ajatellut käydä taidemuseoissa. Pablo Picasson Guernicasta on näyttely juuri matkani aikana Picasso-museossa. Sinne siis!

Saavun aamupäivällä Pariisiin. Majoitun ja riennän heti metrolla Étoilille, istun kahvilaan ja ota valokuvan. Kuvassa näkyy täysi kuohuviinilasi ja taustalla Riemukaari. Hengähdän. Aion käydä syömässä jokaisen aterian aamiaisesta lähtien brasserioissa ja ravintoloissa. Tämä on uutta elämää! Nyt ei enää kokata. Kuvat Guernicasta ovat hätkähdyttäviä Picasso-museossa. En voi kuin tuijottaa teoksen eri palasia. Pommin sisällä on hehkulamppu. Hyvät keksinnöt voidaan muuntaa myös tuhoaseiksi. Maassa on kaatunut sotilas suu auki. Tuntematon sotilas kaikissa ihmiskunnan sodissa. Hevonen on iskemässä härän kimppuun. Hevosen suusta tulee ulos tikari. Härkä odottaa kuoliniskua. Se on kääntänyt päänsä pois tappajastaan. Äiti kantaa kuollutta lastaan sylissään. Toinen äiti kantaa vain lapsestaan jäljelle jäänyttä jalkaa. Kolmas nainen tuo valoa. Kaikki kuvat ovat vaikuttavia. Istun alas ja vain tuijotan maalausta.

Kävelen kaduilla Guernican kuvat yhä mielessäni. Istun kahvilaan ja tilaan lasillisen olutta. Ihmisiä kulkee iltaapäivän ruuhkassa. Valko-harmaa pulu lähestyy jalkaani. Pulu katsoo silmiini ja tepastelee pöydän vieressä. Sen toinen jalka on vaurioitunut, mutta se ei haittaa pulun liikkumista. Pulu ei hellitä, se katsoo silmiini. Sitten se lennähtää tuolin selkänäjälle. Hätistän pulun pois. Se katoaa.

Seuraava aamu tuntuu viileältä. Asetun saman kahvilan terassille kuin eilenkin ja tilaan aamiaista. Maitokahvi on mietoa ja voisarvi herkullista. Muruset tipahtelevat syliini, pudistan niitä kadulle, pöydän viereen. Haa! Pulu tiesi, että pöydältä putoilee muruja. Aamun vilinässä isät ja äidit pitävät pieniä lapsiaan kädestä kiinni, kun saattavat heitä kouluun. Pienet reput heiluvat, äitien korkokengät kopisevat. Sitten kahvilan kohdalle tulee vanhempi pariskunta. Mies on pukeutunut pukuun ja pitkään takkiin. Kädessään hänellä on salkku. Tyylikkäällä naisella on vedettävä ostoskärri.

He hyvästelevät toisensa kadun kulmauksessa. Mies lähtee ylittämään katua, nainen seuraa katseellaan ja nostaa hieman kättään hyvästiksi. Mies kääntyy ja saattaa katseellaan puolestaan naisen toisen kadun yli. He vaihtavat vielä kerran katseita ja heilauttavat kättään. Sitten mies katoaa metron portaisiin ja nainen kadun ihmisvilinään. Rakastajatarco? Ei, ei se niin arkipäiväistä voi olla, että mennään ruokaostoksille yhteisen yön jälkeen. Ei se voi olla niin banaalia, että tullaan rakastajan tapaamiseen vedettävän ostoskärryn kanssa. Rakkautta? Ehdottomasti!

Toisen matkapäivän taidemuseo näytti minulle impressionismia ja symbolismia, realismiakin. Belle époqueen maalauksissa ihmiset istuvat pariskunnittain, perheittäin tai yksin. Heillä on hyvä ryhti, heidän asentonsa ja ilmeensä henkii luottamusta ja he hymyilevät pää rennosti hiukan takakenossa. Köyhätkin hymyilevät belle époqueen maalauksissa. Niissä ei ole työn orjuuttamia selkiä, karkeita käsiä eikä hymyttömiä kasvoja kuten 1800-luvun puolivälin realistisissa maalauksissa. Belle époqueen naiset näyttävät onnellisilta. Belle époqueen miehet tutkivat kojeita ja laitteita tai keskustelevat innokkaasti. He kaikki viestivät edistysuskoa. Uskoa siihen, että kaikki tulee olemaan aina paremmin kaikilla, jopa köyhillä. Ei ollut vielä Titanicia, ei maailmansotaa, ei siviilejä tappavia pommeja eikä konekiväärejä. Ei Guernicaa. Tajusin, että taiteilija ei saisi enää vaggittua kankaalle edistysuskoista, luottavaista ilmettä. Meillä ei sellaista enää ole.

Olemmeko me toisillemme kuin Guernica? Olenko minä ollut lapsilleni kuin Guernica? Olenko pommittanut kipeästi, onko kieleni paikalla ollut usein tikari? Olenko nähnyt maahan langenneen haavoittuneen lapseni? Olenko huomannut kuinka lapsesta saattaa olla vain osa jäljellä hyökkäykseni jälkeen? Olenko ollut milloinkaan valontuoja lasteni elämässä?

Mitä minä voin enää tehdä? Lapseni ovat poissa. He eivät hymyile belle époqueen hymyä, luottamusta, rentoa ryhtiä. Ihmiskunnalla ei ole enää belle époqueen luottavaista hymyä. Sen me olemme kadottaneet pysyvästi.

Mitä minä voin tehdä? Mitä me voimme tehdä? Me voimme huomata pulun, rujon, jalkapuolen kulkijan ja antaa omastamme muruja. Meillä kaikilla on vähintäänkin muruja. Me voimme saatella katseella toisiamme elämässä eteenpäin. Me voimme kantaa käsillämme toistemme taakkoja hetken verran. Meillä ei ole enää belle époqueen hymyä, mutta me voimme saatella ja rohkaista toisiamme. Ja erityisesti silloin, kun ei tarvitsisi. Siinä ei ole mitään merkillistä ja suurta, että vanhempi pitää lastaan kädestä vilkkaalla kadulla, kun saattelee tämän kouluun. Niin pitääkin olla.

Siinäkään ei ole mitään ihmeellistä ja suurta, kun vastarakastuneet takertuvat toisiinsa eivätkä saa silmiään irti toisistaan. Niin pitääkin olla. Mutta se on taianomaista, kun toisiaan tarvitsemattomat ihmiset saattelevat toisiaan katseellaan, rohkaisevat hymyllään ja heilauttavat kättään kuin luodakseen näkymättömän siteen välilleen.

Huoleton, luottavainen belle époqueen hymy on poissa, mutta minä voin saattaa lapsiani katseellani, rohkaista sanoillani ja vahvistaa läsnäolollani. Silloinkin kun ei tarvitsisi, silloinkin kun kukaan ei pyydä. Erityisesti silloin.

MINÄ VÄSYIN

Nimimerkki yksi meistä

Ne haistaa pelon

“Susta ei koskaan tuu musikinopettajaa!” Olin turhautunut, hämmentynyt ja avuton, kirkasotsainen tulevaisuuden musiikkikasvattaja. Niin oli se seiskaluokkalainen nappisilmäkin, joka teinin itsevarmuudella seiso i sen pelokkaan musiikkikasvattajan edessä ollen varma, että syy hänen epäonnistumiseensa oli siinä musiikkikasvattajan alussa. “Ne haistaa pelon” kaikui mielessäni. Älä vaan murene. Enkä mä murentunut, en siinä, tilanne jatkui kuin mitään ei olisi tapahtunutkaan. Mutta jokaisessa reflektiossa, porfoliossa ja keskustelussa kannoin noita sanoja mukanani. Olin vakuuttunut, etten halua mennä kouluun opettajaksi.

Luottamusta kisällille

Tuli toisen opetusharjoittelun aika, malli uudesta opettajuudesta, joka on itsevarma, rauhallinen opettaja, jolla on lupa epäonnistua ja mokailla. Tuli ihminen, joka näki minussa tulevan opettajan, opettajan teinien keskellä. Ne haistaa muutakin kun pelon, ajattelin. Ne haistaa huumorin ja välittämisen. Se opettaja luotti muhun ja mun kykyihin. Hän luotti niin paljon, että harjoittelijana sain jo sijaistaa. Samaan aikaan tein harjoittelua ja sijaistin seuraavalla tunnilla. Mestari ei enää valvonutkaan jokaista kisällinsä liikettä vaan luotti tähän niin paljon, että luovutti hetkeksi omansa kisällille, kerta toisensa jälkeen.

Uskomaton vuosi

“Ethän sä voi sanoa, ettei koulu ole sun paikka, jos et lyhyitä sijaisuuksia lukuun ottamatta ole koskaan kokeillut”, ajattelin. Se oli se sama mestari, joka mut vinkkasi siihen kouluun, johon tarvittiin sijainen vuodeksi. Se oli uskomaton vuosi täynnä uusia

haasteita, aitoa välittämistä, onnen ja helpotuksen kyyneliä. Kävin tiukan keskustelun yhden ryhmän kanssa levottomasta ilmapiiristä tunnilla, jäimme keskustelemaan siitä tunnin jälkeeniin ja Wilmaan tuli merkintää levottomuudesta luokassa. Tunti oli ohi ja jäin luokkaan. Hetken päästä luokan oveen koputetaan ja englannin opettaja kysyy: ”saadaanko häiritä hetki?” Koko edellinen ryhmä tulee luokkaan pää painuksissa ja alkaa opettajan johdolla viheltämään patakakkosen tunnaria. Purskahdin kyyneliin.

Kohtuuttomia ihmisiä

Tuli toinen koulu, uusia haasteita, uudestaan piti kannukset ansaita ja suhteet luoda. Vastaan tuli kohtuuttomia ihmisiä, valtavasti arvostusta ja katkeria kyyneliä, kun se päättyi. Eroaminen niin läheisiksi tulleista ihmisistä oli raastavaa ja olin varma ettei sydän kestä sitä enää. Kirkasotsainen, kunnianhimoinen musiikkikasvattaja oli paiskinut töitä ja odotti hetken hengähdystä, vaikka tulevaisuudesta ei ollut tietoa. Näytti siltä, että jäisin työttömäksi. Ehei, jälleen yksi alku oli nurkan takana.

Uusi sijaisuus

Ensimmäinen joululoman päivä ja sain tiedon uudesta sijaisuudesta. Eikai työttömäksi voi jäädä siksi, että väsyttää. Enhän ehkä saa paikkaa. Työhaastatteluun kutsuttiin lukukauden ensimmäisenä päivänä. Tuntui, että hyvin meni. Kun oli kiitosten aika, rehtori pyysi odottamaan hetken. Mietin, että mitähän nyt tapahtuu. Sain paikan ja ensimmäinen oppitunti alkaisi 15 minuutin päästä. Hetken hengähdys ja kädet multa.

Luokahuone oli kaaos ja pikkuhiljaa selvisi mihin olin tullut. Minua ennen oppilailla oli ollut vuoden sisään kolme eri opettajaa ja ajatus varmasti oli, että taas yksi sijainen. Tajusin pian, että minun piti ansaita luottamus. Kyllä minua koeteltiin, kovemmin kuin koskaan ennen. Mikään ei ollut, mihin olin tottunut, ei turvallista tukevaa yhteisöä, johon tunsin kuuluvani. Ensimmäinen opettajakokous tuntui huutoäänestykseltä ja muutostavastarinta uutta esimiestä ja hänen toimiaan kohtaan oli musertava. Yhteisössä oltiin totuttu moneen. Näin meillä on tehty. Näin on edeltäjäsi tehnyt, hän tuli aina lomalla töihin. Paljon oletuksia ja paljon vaatimuksia ja kovin vähän tukea, ymmärrystä tai kiitosta. Tajusin, että olen tullut kohtaan uralla, jossa en voi enää yrittää täyttää kaikkien toiveita, en edes omiani. Olin ajanut itseni nurkkaan.

Antauduin

Tai niin luulin. Luulin, että se oli tien pää ja ainoa keino olisi muuttaa suunta. Ystäväni sanoi kerran, että sitä ei tiedä missä omat rajat on ennen kuin ne on ylittänyt. Jatkoisin rajojen puskemista ja koettelua. Huomasin etten palaudu lomilla ja tunnelmat olivat epätoivoisia. Itkuinen tapaaminen työterveyshoitajan luona, joka lupasi, että kyllä tämä tästä nyt saadaan etenemään. Siitä meni vielä puoli vuotta kun se tapahtui. Sanoitin aamulla tuntemuksiani. Olen jatkuvasti vihainen, turhautunut ja koen epäreiluutta ja kohtuuttomuutta joka suunnasta. En saanut enää itkua loppumaan. Naamari päälle ja menoksi on ollut mottoni. Oli oma elämäntilanne tai tunnetila mikä tahansa niin luokan eteen menen toisessa roolissa ja on aina kykenevä ja jaksaa. Naamari oli kadoksissa. En pystynyt enää rooliini. Romahdin, itkin ja hyperventiloin kanslian penkissä lohdutonta uupumustani. Mitä jos nyt soittaisit itsellesi ajan lääkäriin?

RAKKAUS

Marjo Sate

Koirani Nemo nuuhki häntä heiluen jokaista huoneen nurkkaa. Eri eläinten hajuja tulvi sen töpselikuonoon, jonka toimiessa kuului tuttu tuk-tuk, tuk-tuk. Mies sai ruiskun valmiiksi ja tuikkasi rauhoittavan Nemon niskaan. Koira istuutui ja rapsuttelin sitä. Hetken kuluttua se etsi mukavampaa asentoa ja asettui makuulle nukahtaen heti. Silittelin ja rapsuttelin sen päätä ja korvantaustoja pohtien kuinka kiitollinen olin lemmikkini seurasta. Lääkäri palasi kotvan kuluttua takahuoneesta ja nosti Nemon, ison labradoriurossen varmoin ottein syliinsä. Nemon silmät rävähtivät auki ja se tuijotti minua sekunnin murto-osan hämmästynyt ilme silmissään, kunnes uni syveni taas ja se retkahti nukkumaan. Lääkäri nosti Nemon tutkimuspöydälle. Silitin koko pituudelta kyljellään pöydällä retkottavaa koiraani ja lääkäri kertoi, kuinka nyt rauhoitustilaa syvennetään niin paljon, että vähitellen koiran hengitys ja elintoiminnot lakkaavat. Hän kertoi myös, että eläimen lihakset voivat nykiä tai se voi tehdä hengitysliikkeitä- ”Agonaalisia?” kysyin, kun muistin ensiapukoulutuksen hukkuvan pelastamiseen liittyneen videon. ”Sellaisia, joista koira itse ei ole tietoinen, ei kärsi mitenkään, eikä tunne niitä,” lääkäri vakuutti. Hän pisti vielä ison ruiskullisen kirkasta nestettä lemmikkini kehoon, ja hyvästelin rakkaan kultakoirani ikiuneen.

Päivä töissä meni sumussa. Puolenpäivän aikaan sain puhelun huoltomieheltä, joka kyseli hämmentyneenä sen kipeän koiran perään, jonka hän oli pyynnöstäni luvannut ottaa huomioon käydessään asunnossa huoltotöissä. Iltapäivällä palasin tyhjän kotiin. Ovella vastassa ei ollut tuttua koiraa, mutta sen pehmopupu kyhjötti lattialla ovenpielessä. Siirsin pupun paikalleen muiden koiran lelujen koriin. Illalla ystäväni vierailivat ja pitivät minulle seuraa. Olin heille todella kiitollinen.

Onneksi työ ja uusi lukukausi pitivät minut kiireisenä. Lahjoitin suuren osan koiran tavaroista pois. Pupu sai jäädä, sillä se oli ollut Nemolla pennusta asti. Pupu sai tutun paikan sohvalta.

Keväällä kohtasin viimein miehen, jonka kanssa olin jakanut ajatuksiani ensin sähköpostikirjeiden ja pian myös pitkien puheluiden välityksellä jo usean kuukauden ajan. Tapasimme kahvilassa. Oli ihmeellistä tarkastella ja aistia tuota yht’aikaa läpikotaisen tuttua ja rakasta sielunkumppania fyysisessä maailmassa kosketusetäisyydellä.

Uusi ihminen elämässäni toi valon ja ilon. Tunnit, päivät, viikot ja koko elämä tuntui ottaneen alleen kiitoradan. Vanha elämä ja rutiinit koiran kanssa muistuiivat toisinaan välähdyksinä mieleen. Pupu se sijaan unohtui lähestulkoon kokonaan.

Eräänä päivänä tulin väsyneenä myöhään työstä kotiin. Ajattelin juoda vielä edellisillan viinistä jääneen lasillisen. Hieman yllätyin, kun pupu oli ikään kuin asettautunut viinipullon kylkeen. Join viinilasilliseni ja kävin nukkumaan. Aamulla huomasin, että olin nostanut pupun huolimattomasti keittiön hyllylle ja sieltä se oli tipahtanut hassusti ristinenä ojossa suoraan tyhjän viinilasiin.

Kevät jatkui ja oli ihanan lämmintä. Muutimme yhdessä uuteen, ihanaan asuntoon, jossa oli oma piha ja iso terassi. Grillasimme kaikkea mahdollista ja nautimme kesästä. Terassimme alla huomasimme pian majailevan lauman citykaneja. Ne hyppelivät pihalla aamuntuimaan ja pakenivat päivisin meitä turvaan terassin alle. Näytin niille Nemo-koiran pupua, mutta kanit eivät siitä kovin innostuneet. Pupu sen sijaan tuntui ryhdistyvän. En enää löytänyt sitä makoilemasta korvat sojottaen vatsallaan latioilla, vaan se alkoi olla entisessä kuosissaan. Istuskeli tarkkaavaisena ikkunassa ja toisinaan tuntui, kuin se olisi hiukan liikhhdellut itsekseen. Eräänä päivänä se oli kadonnut. Yritin etsiä pupua, mutta luovutin sitten. Ehkäpä se oli muuttohässäkässä joutunut hävitettävien tavaroiden laatikkoon. Vai oliko?

Terassimme alla alkoi kesän edetessä käydä kuhina. Pian huomasimme, että kaniperhe oli saanut perheenlisäystä. Pieniä pupuja loikki pitkin pihaamme. Pupuja? Kyllä. Citykaneja ja aivan meidän pienen pupun värisiä pikkupupuja. Niiden kasvua seuratessa saattoi kulua tovi jos toinenkin kesäloman aamuina. Ja sitten: eräänä aamuna terassin alta kömpi esiin iso pupu, meidän pupu! Se suoristi itsensä keskelle ruohikkoa, tarttui nurmikosta pilkistävään voikukanlehteen, syödä mussutti sitä hetken ja sitten: Pupu käänsi päätään, tuijotti minua suoraan silmiin ruskeilla pupunsilmillään ja loikki aidan raosta pensaikon suojiin. Se oli tainnut löytää elämänsä. Ja niin minäkin.

6

TARU-hankkeet

TARUN tarina – oppimateriaalipankin synty

Lainaukset: TARU 2018 -koulutuksen osallistujat

TARU – TARINALLISUUS OPETUKSESSA

Valtakunnallinen täydennyskoulutus toteutettiin Metropolia Ammattikorkeakoulussa vuonna 2018 Opetushallituksen rahoittamana. Koulutuksen ydinsisältöä ja keskeistä antia on koottu tälle sivustolle kaikille tarinallisuudesta kiinnostuneille pedagogeille.

”Sain kiinni siitä opettajuudesta, josta joskus unelmoin.”

”Jotenkin ihan eri tavalla nämä päivät ovat saaneet minut tajuamaan sen, miten mielenkiintoisia me kaikki ihmiset ollaan.”

KAIKKI ON TARINAA

Koulutuksessa tutkittiin miten tarinallisuuden ideaa voi käyttää opetuksessa oppimiseen innostamisen väylänä. Näkökulmana oli erityisesti todellisten kokemusten tarinallistaminen. Keskeisenä ideana on tällöin se, että kaikki asiat voidaan nähdä myös tarinoina, rakentaa tarinoiksi, ja dramatisoida opiskeltavat asiat draaman kaarelle. Silloin niihin syntyy kiehtovuus, jota pelkästä asiasta itsestään ei välttämättä löydä. Ilmiöt ovat jo lähellä tarinaa, varsinkin jos opettaja jaksottaa asioiden käsittelyn kiinnostavien käänteiden ja jännitteiden kautta.

”Voi hyvänen aika, miten kiinnostavia tunteja me voisimmekaan rakentaa.”

”Tulee ihan valtava tiedonjano.”

”Mielenkiinnolla odotan, mihin tämä johtaa.”

OPETTAJA LUO OPETUKSEEN DRAAMAN KAARTA

Opettaja tuo opetettavasta esiin kysymyksiä ja vaiheittain eteneviä ratkaistavia asioita, jotka herättävät mielenkiintoa. Kokenut draamallistaja kytkee prosessiin vahvan vuorovaikutuksellisen ja ryhmädynaamisen juonen ja tukee myös oppijan oman tarinan ja itsensä kasvamisen juonetta opetuskokonaisuudessa.

”Miten koko elämän voikaan nähdä tarinana ja niitä tarinoita on kaikkialla.”

”Olin myös hyvin iloinen siitä, miten eri tavoilla ryhmät päättivät tuoda tarinat näkyviksi.”

”Koin henkilökohtaisesti sen, miten draama vie pois ajantajun ja parantaa keskittymistä yhteen asiaan. Näin oletan käyvän muillekin ja se auttaa siis opiskelussa.”

TARU-MATERIAALIPANKKIIN

on koottu aiheeseen liittyvää teoriaa, harjoitteita ja kouluissa toteutettuja projekteja, joissa tarinallisuus on ollut mukana, ja sokerina pohjalla joitakin linkkejä ja muutamia kurssilla syntyneitä tarinoita.

TARU 2018 -koulutus pähkinäkuoressa

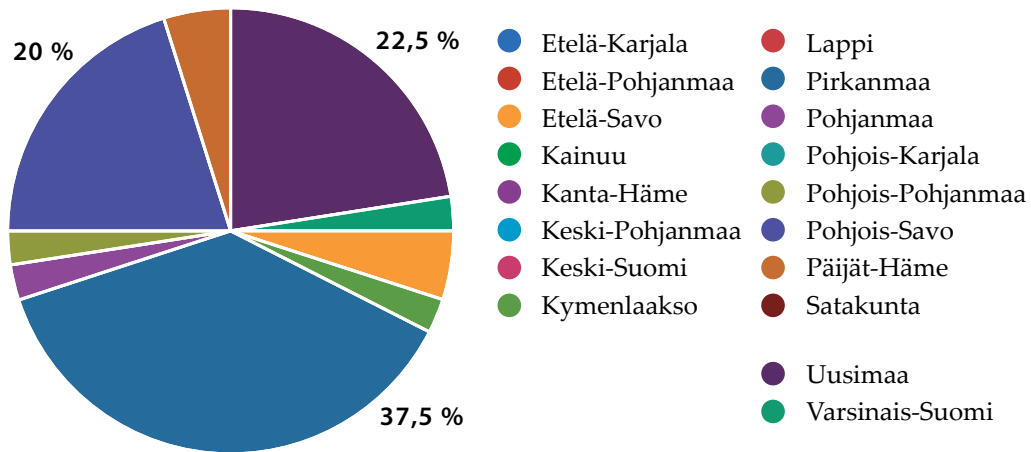
TARU – Tarinallisuus opetuksessa -täydennyskoulutus oli laajuudeltaan 4 opintopistettä, ja se toteutettiin Helsingissä, Tampereella ja Kuopiossa. Koulutukseen osallistui kaiken kaikkiaan noin 60 henkilöä eri puolilta Suomea ja eri oppilaitoksista.

Koulutushankkeessa osallistujat perehtyivät tarinallisuuden sovellusmahdollisuuksiin opetustyössä. He saivat välineitä ja menetelmiä mm. ilmiöopettamiseen ja merkitykselliseen vuorovaikutukseen. Hankkeessa rakennettiin myös opettajaverkostoa ja tätä yhteistä TARU-oppimateriaalipankkia.

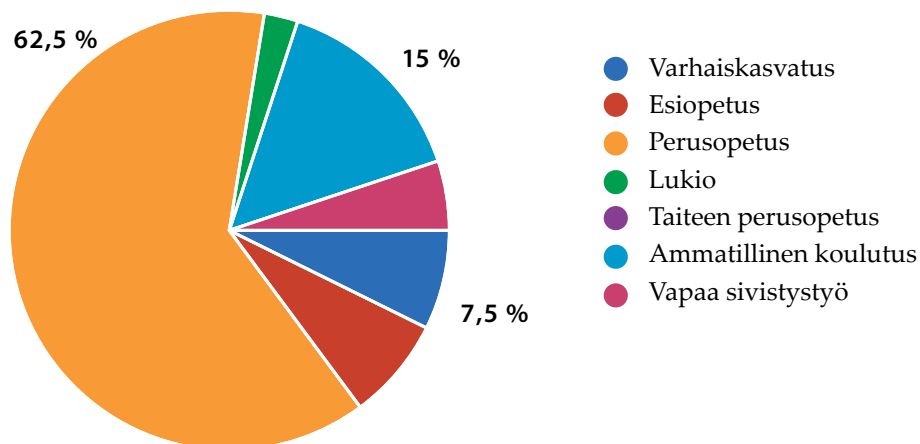
Päivi Rahmel kertoo videolla, mikä on tärkeää.

Koulutuksessa oli osallistujia ympäri Suomea

Kuvio 1: Osallistujien työpaikkojen maakunnat

Koulutuksen osallistujat monelta eri koulutusalueelta

Kuvio 2: Koulutusasteet, jolla osallistujat ensisijaisesti työskentelivät

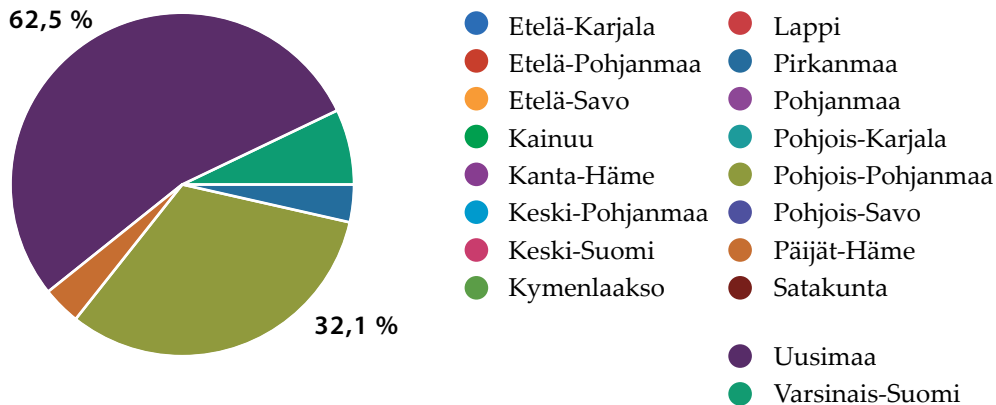
Tarinallisuus ja hyvinvointi TARU2

Taru2-koulutus, joka toteutettiin 2019, jatkoi tarinallisuuden laajentamista painottaen tarinallisuuden käyttöä hyvinvoinnin lisäämisessä.

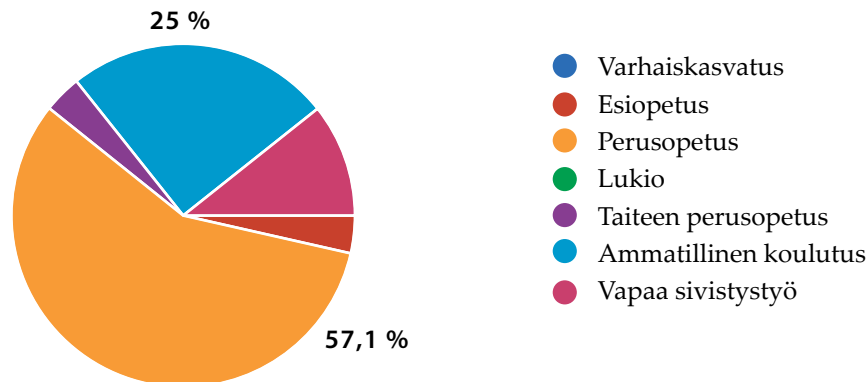
Tälle matkalle lähti kolme opettajaryhmää, joista kaksi kokoontui Helsingissä ja yksi Oulussa. Tässä jatko-osassa lähestyimme tarinallisuutta yksilön identiteetin, ryhmän merkityksen, organisaation kytkeytymisen ja yhteiskunnallisten liittymäpintojen kautta. Tämä tarinoiden tasollisuus kytkeytyy aina myös arkityyppiseen tasoon, jossa ikiaikaiset eri kulttuureissa tunnistettavat hahmot kertovat jotakin ikuista ihmisen tarinaa ikiaikaisista, kaikille yhteisistä aiheista.

Opetussisällöt liittyivät itsetuntemukseen, tarinalliseen ajatteluun, arkityyppisiin, ryhmien ilmiöihin ja niiden ohjaamiseen hyvinvointia lisäävästi. Tutkimme myös kouluorganisaation tarinaa ja yhteiskunnan ilmiöiden yhteyttä koettuun.

TARU2-koulutukseen osallistuneiden paikkakunnat ja koulutusaste

Kuvio 3: Osallistujien paikkakunnat.

Kuvio 4: Koulutusaste, jolla osallistujat työskentelevät.

7

Tekijät

Näiden sivustojen harjoitteiden ja vinkkien luojana on Päivi Rahmelin lisäksi olleet Taru-koulutukseen osallistuneet opiskelijat. Taiton on tehnyt Krista Jännäri.

Päivi Rahmel – tarinallisuuden taikuri ja vuorovaikutuksen osaaja

Tarinallisuus opetuksessa – teoriaa ja käytäntöä -tekstien sisältöjen luojana sekä TARU-koulutuksen vastaavana kouluttajana on ollut Päivi Rahmel.

Päivi toimii Metropolissa ryhmän ohjaamisen ja soveltavan draaman lehtorina. Aiemmin hän on toiminut myös pitkäaikaisesti teatteri-ilmaisun koulutuksen kehittäjänä ja vetäjänä. Hän on koulutukseltaan kasvatustieteen maisteri (luokanopettaja), työn-ohjaaja (STORY) sekä psykodraama- ja tarinateatterikouluttaja TEP (Trainer, Educator and Practitioner).

Näitä sivuilta olet kenties tunnistanut rakkauteni ihmiseen, vuorovaikutukseen ja tarinoiden voimaan. Näitä ajatuksia kirjoittaessani olen hyvin kiitollinen omille oppimisyhteisöilleni. Niistä tärkeimmiltä juuri nyt tuntuvat Yliskylän ala-aste, OKL, Psykodraaman ja Tarinateatterin koulutusyhteisöt puhumattakaan Metropolian esittävän taiteen koulutusohjelmasta. Näissä yhteisöissä olen saanut löytää oman ääneni ja tehtäväni. Miten voisinkaan kyllin kiittää.

Lähteet

- Aristoteles.** 1998. Runousoppi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Aristoteles.** 2012. Aristoteleen runousoppi: Opas aloittelijoille ja edistyneille. Juva: Kustannusosakeyhtiö Teos.
- Boal, A.** 2002. Games for Actors and Non-Actors. 2nd Edition. Oxfordshire: Routledge.
- Bruner, J.** 1986. Actual minds, Possible words. London: Harvard University.
- Bruner, J.** 2006. In search of Pedagogy. Volume 1. The selected Works of Jerome S. Bruner. London: Routledge.
- Csikszentmihalyi, M.** 2005. Flow (suomeksi). Rasalas-Kustannus.
- Drake, D.** 2018. Narrative coaching course. Verkkosivusto. Saatavana osoitteessa: www.wbecs.com/nc/. Luettu 20.10.2019.
- Esslin, M.** 1976. Draaman perusteet. Jyväskylä: K. J. Gummerus Osakeyhtiön kirjapaino.
- Esslin, M.** 1961. The Theatre of The Absurd. Uudistettu painos. Iso-Britannia: Pelican Books.
- Fox, J.** 1994. Acts of Service. USA: Tusitala Publishing.
- Haapaniemi, R. & Raina, L.** 2014. Rakenna oppiva ryhmä. Pedagogisen viihtymisen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hale, A.** 1995. Conducting sociometric explorations. Royanoke: Royal Publishing Company.
- Jantunen, T.** 2007. Satu kasvattaa. Topeliuksen sadut ja kasvatuserittely. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Karlsson, L.** 2014. Sadutus – Avain osallisuuden toimintakulttuuriin. Lapset kertovat -julkaisusarja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ketonen, P.** 2006. Kohti Morenolaista pedagogiikkaa. Kandidaatin tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Ketonen, P.** 2008. Pro gradu. Helsingin yliopisto
- Ketonen, P.** 2006. Kohti Morenolaista pedagogiikkaa. Kandidaatin tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Ketonen, P.** 2008. Kokemuksia psykodraaman ja tarinateatterin pedagogisesta soveltamisesta kohti sosiodynaamista oppimista. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto
- Koskenniemi, P.** 2007. Osallistava teatteri, devising ja muita merkillisyyksiä. Kansalaisfoorumi.
- Moreno, J. L.** 1953. Who Shall Survive. Foundations of Sociometry, Group Psychotherapy and Sociodrama. New York: Beacon House.
- Morgan, A.** 2002. Johdatus narratiiviseen terapiaan. Malinen, T. (suom.). Porvoo: Oy Formato Ab.
- Niemistö, R.** 1999. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tammer paino.
- Ojanen, M.** 2007. Positiivinen psykologia. Helsinki: Edita. Opetushallitus. Opetussuunnitelmien perusteet. Saatavana osoitteessa www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot. Luettu 20.11.2019.
- Oppimateriaalit wiki.com** -sivustolla on esitetty laajasti dramaturgian käsitteitä, ja sieltä löytää myös kirjoittamisen harjoitteita. Luettu 25.11.2019.
- Owens, A. & Barber, K.** 2010. Draamakompassi – Prosessidraaman suunnittelu, käytännön työskentely, arviointi ja reflektointi. Helsinki: Draamatyö.

- Opetushallitus.** Opetussuunnitelma 2014. Saatavana osoitteessa: www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat Luettu 25.11.2019.
- Owens, A. & Barber, K.** 2010. Draamakompassi – Prosessidraaman suunnittelu, käytännön työskentely, arviointi ja reflektointi. Helsinki: Draamatyö.
- Pearson, C.** 1991. Awakening the Heroes Within. Twelve archetypes to help us find ourselves and transform our world. New Yourk: HarperCollins Publishers.
- Peruskoulun uusi opetussuunnitelma** pähkinänkuoressa. Sanoma Pro. Saatavana osoitteessa: www.sanomapro.fi/peruskoulun-uusi-opetussuunnitelma-pahkinan-kuoressa/ Luettu 25.11.2019.
- Phillips, D.** 2017. The Magical Science of Storytelling. TED-talk. Stockholm. Saatavana osoitteessa: www.youtube.com/watch?v=Nj-hdQMa3uA&t=10s. Luettu 23.11.2019.
- Pitkänen, J. & Gergov, V.** 2016. Draaman keinoin koulukiusaamista vastaan - Menetelmiä kiusaamisen ennaltaehkäisyyn, tutkimiseen ja käsittelyyn. Helsingin kaupungin opetusvirasto.
- Positiivinen psykologia.** Positiivinen psykologia ry sivusto. Saatavana osoitteessa: www.positiivinenpsykologia.fi/index.php/positiivinen-psykologia/. Luettu 27.11.2019.
- Powell, P. & Heap B.S.** 2010. Prosessidraama – polkuja oppimiseen ja opettamiseen. Helsinki: Draamatyö.
- Rahmel, P.** 2019a. Toivon kipinöitä maahanmuuttajien opetukseen. Metropolia Ammattikorkeakoulun blogit. Saatavana osoitteessa: <https://blogit.metropolia.fi/tikissa/2019/05/30/toivon-kipinoita-maahanmuuttajien-opetukseen/> . Luettu 20.10.2019.
- Rahmel, P.** 2019b. Narratiivisuutta pedagogiikkaan. Metropolia Ammattikorkeakoulun blogit. Verkkosivusto. Saatavana osoitteessa: <https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2019/06/03/narratiivisuutta-pedagogiikkaan/> Luettu 20.10.2019.
- Rahmel, P.** 2019c. Narratiivinen ammatti-identiteetti. Metropolia Ammattikorkeakoulun blogit. Verkkosivusto. Saatavana osoitteessa: <https://blogit.metropolia.fi/hiilta-ja-timanttia/2019/09/02/narratiivinen-ammatti-identiteetti/> Luettu 20.10.2019.
- Reitala, H. & Heinonen, T.** (toim.) 2001. Dramaturgioita. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Ropo, E.** 2014. Oppiminen narratiivisena prosessina. Tampereen yliopisto. Saatavana osoitteessa: www.avi.fi/documents/10191/988183/Liite+10/77f82b6f-bd77-49c5-a458-062aab-b07a37. Luettu 20.11.2019.
- Saarinen, M.** 2017. Narratiivisen identiteetin rakentuminen työn muutoksissa. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu.
- Salas, J.** 1999. Improvising Real Life. New York: Tusitala publishing.
- Torkki, J.** 2014. Tarinan valta. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Tuckman, B.** 1965 Stages of team development. Saatavana osoitteessa: <https://toggl.com/stages-of-team-development/>. Luettu 27.11.2019.
- White, M. & Mähönen, K.** (kääntäjä) 2008. Kartoja narratiiviseen työskentelyyn. Kuva ja Mieli Oy.

VINKIT:

Kepeli-harjoitesivusto

Odottamattomia aarteita

TOIVO-oppimateriaalipankki | TOIVO-hanke, Metropolia

Sata leikkiä | Suomi 100 -juhluvuosi

TARINALLISUUS PEDAGOGIIKASSA

TARU

oppimateriaalipankki

Julkaisu on tuotettu osana opettajien Tarinateatteri opetuksessa- ja Tarinateatteri koulussa- eli tutummin TARU-täydennyskoulutuksia, joita rahoitti Opetushallitus. Ensimmäisessä koulutuksessa syvennettiin tarinalliseen ajatteluun, tarinallisten rakenteiden ja draamallisten työtapojen soveltamiseen mm. ilmiöoppimisessa. Toisessa prosessissa tutkittiin tarinallisuuden mahdollisuuksia hyvinvoinnin lähteenä. Koulutus toteutettiin Metropolia Ammattikorkeakoulussa vuosina 2018–2019. Tämä opas on uudistettu painos alun perin vuonna 2019 ilmestyneestä verkkojulkaisusta.